

PÕLLUMAJANDUSUURINGUTE KESKUS

AGRICULTURAL RESEARCH CENTRE

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme hindamisaruanne 2019. aasta kohta

Eesti maaelu arengukava (MAK) keskkonnavalaste tegevuste hindamise koduleht

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Sisukord

Kasutatud lühendid ja mõisted.....	4
Sissejuhatus.....	6
Lühikokkuvõte 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme analüüsist	7
Hindamisalane tegevus	15
Õiguslik raamistik.....	15
Meetmete rakendumine	16
Püsihindamistegevused.....	18
Hindamisalane teavitamine.....	19
MAK 2007-2013 perioodi 2. telje ja MAK 2014-2020 perioodi 4., 5. prioriteedi meetmete maakasutusanalüüs.....	22
Pindalatoetuste alune põllumajanduslik maakasutus ja selle muutused aastatel 2009-2013; 2014-2019	24
Põllukultuuride struktuur põllumaal	27
Liblikõieliste kultuuride pind ja osatähtsus	29
Mustkesa pind ja selle muutumine	30
Nitraaditundliku ala ja alamvesikondade maakasutus.....	31
Maaparandusaluse maa maakasutus	34
Talvine taimkate	35
Kokkuvõte	36
Meede M10.1.1 – keskkonnasõbraliku majandamise toetus	38
Meetme analüüs.....	39
Kokkuvõte.....	51
Meede M10.1.2 – piirkondlik veekaitse toetus	53
Meetme analüüs.....	54
Kokkuvõte.....	56
Meede M10.1.3 – piirkondlik mullakaitse toetus.....	57
Meetme analüüs.....	58
Kokkuvõte.....	67
Meede M10.1.4 – keskkonnasõbraliku aianduse toetus.....	68
M10.1.4.1. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse puuvilja- ja marjakasvatuse tegevuse analüüs	70
M10.1.4.2. Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimkasvatuse tegevuse analüüs	75
M10.1.4.3. Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse tegevuse analüüs.....	80
M10.1.4.4. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse sihttaseme täitmine	83
M10.1.4.5. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse tegevuste kokkuvõte.....	84
Meede M10.1.5 – kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus	86
Meetme analüüs.....	87
Kokkuvõte.....	92

Meede M10.1.6 – ohustatud tõugu looma pidamise toetus	93
Meetme analüüs.....	94
Kokkuvõte.....	101
Meede M10.1.7 - poolloodusliku koosluse hooldamise toetus	102
Meetme eesmärk.....	104
Meetme analüüs.....	104
Kokkuvõte.....	115
MAK 2007-2013 PKT alameede 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 - mahepõllumajandus	117
MAHE meetme (MAK 2007-2013 ja MAK 2014-2020) analüüs	119
Kokkuvõte.....	140
Meede M12.1 – Natura 2000 toetus põllumajandusmaale	143
Meetme eesmärk.....	145
Meetme analüüs.....	146
Kokkuvõte.....	159
Meede M12.2 - Natura 2000 toetus erametsamaale	161
Meetme eesmärk.....	162
Meetme analüüs.....	163
Kokkuvõte.....	169
Meede M14 – loomade heaolu (artikkel 33)	171
Meetme analüüs.....	172
Indikaatori „Veterinaarkulud“ analüüs.....	176
Kokkuvõte.....	180

Kasutatud lühendid ja mõisted

EELIS	Eesti Looduse Infosüsteem – Keskkonnaregister
KeA	Keskkonnaamet
KKM	Keskkonnaministeerium
KSA	Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetus
KSK	Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimikasvatuse ning maasikakasvatuse toetus
KSM	Keskkonnasõbraliku majandamise toetus
MAHE	Mahepõllumajandusliku tootmise toetus
MAK	Maaelu arengukava
MEM	Maaeluministeerium
NAM	Natura 2000 toetus erametsamaale
NAT	Natura 2000 toetus põllumajandusmaale
NTA	Nitraaditundlik ala
OTE	Eesti tõugu hobuse pidamise eest ohustatud tõugu looma pidamise toetus (OTL)
OTL	Ohustatud tõugu looma pidamise toetus
OTM	Eesti maatõugu veiste pidamise eest ohustatud tõugu looma pidamise toetus (OTL)
OTR	Eesti raskeveo hobuste pidamise eest ohustatud tõugu looma pidamise toetus (OTL)
OTT	Tori tõugu hobuste pidamise eest ohustatud tõugu looma pidamise toetus (OTL)
OTV	Eesti vuti pidamise eest ohustatud tõugu looma pidamise toetus (OTL)
PKT	Põllumajanduslik keskkonnatoetus
PLK	Poollooduslik kooslus
PMK tegevusmaakond	Massiivide geograafiline asukoht
PMK	Põllumajandusuuringute Keskus
PRIA	Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet
SA EMK	Sihtasutus Erametsakeskus
SORT	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus (MAK 2014-2020)
TAR	Tagasirajatud rohumaa
TPR	Keskkonnatundlik püsirohumaa
VESIT	Piirkondlik veekaitse toetus (VESI) maa talvise taimkatte all hoidmise eest
VESIR	Piirkondlik veekaitse toetus (VESI) maa rohumaa hoidmise eest
VTA	Veterinaar- ja Toiduamet
ÜPT	Ühtne pindalatoetus

Põllumaa viljelusmaa ehk taotletud maakasutuses on märgitud põllukultuurid või mustkesa

Sissejuhatus

Aruanne annab ülevaate Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteediga seotud meetmete ja 3. prioriteedi „Loomade heaolu“ meetme hindamisest, mis on teostatud Põllumajandusuuringute Keskuses.

Hindamise eesmärgiks on uurida arengukava arengut seoses selle eesmärkidega, kasutades tulemus- ja vajaduse korral mõjunäitajaid; teha ettepanekuid arengukava parandamiseks ja seeläbi tõsta toetuste rakendamise kvaliteeti.

Seire ja hindamine programmiperioodi jooksul toimub pidevalt ja püsivalt, et tagada andmete aegrea olemasolu. Samuti lähtuvad iga-aastased hindamistegevused konkreetsetest vajadustest ning on kokku lepitud Maaeluministeeriumi ja Põllumajandusuuringute Keskuse vahel eelneval aastal järgnevas aastaks.

Meetmete hindamiseks vajaliku info ja taustaandmete kogumiseks ning kvaliteetsemaks analüüsiks on läbi viidud uuringud. Vastavate uuringute detailsed aruanded on eraldi esitatud Põllumajandusuuringute Keskuse „[Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi hindamiseks 2019. aastal läbiviidud uuringute aruandes](#)“.

Hindamise otstarbel on mitmesuguseid andmeid kogutud Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti toetuste administreerimise ja kontrolli süsteemist, Põllumajandusametist, Keskkonnaministeeriumi allasutustest, SA Erametsakeskusest ning teistelt andmekogujatelt. Lisaks viidi hindamistööga seoses läbi konsultatsioone hindamisega seotud asutuste vahel ning erinevate spetsialistide ja ekspertidega.

Aruanne koosneb üldosast, maakasutusanalüüsist ja meetmete analüüsist ning ja 48 lisast. Aruande esimeses peatükis antakse ülevaade hindamise õiguslikust raamistikust, meetmete rakendumisest, hindamistegevustest ja hindamisalasest teavitamisest. Teises peatükis kirjeldatakse pindalatoetustega hõlmatud ala põllumajanduslikku maakasutust. Kolmandas peatükis keskendutakse meetmete detailsele analüüsile.

Täiendavat informatsiooni Põllumajandusuuringute Keskuse poolt teostatud maaelu arengukavade hindamistegevuste kohta ning lühikokkuvõtted kõikidest uuringutest on võimalik leida [PMK kodulehelt](#).

Lühikokkuvõte 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme analüüsist

Pindalatoetuste alune põllumajanduslik maakasutus ja selle muutused aastatel 2009-2019

Maakasutuse analüüsil on aluseks võetud PRIA andmestik pindalatoetuste taotletud pinna alusel (29.01.2020 seisuga). 2019. aastal oli ÜPT taotletud pind 965 253 ha, NAT 20 479 ha, KSM 449 041 ha, MAHE 198 997 ha ja PKT pind 494 298 ha. Võrreldes 2018. aastaga suurenesid 2019. a MAHE ja PLK pindalad, vastavalt 6,3% (11 827 ha) ja 5,2% (1606 ha). Taotlejate arv vähenes võrreldes 2018. aastaga enamikes toetustüüpides, ainult MAHE taotlejate arv on suurenenud 1812-lt 1905-ni. Tulenevalt taotlusala pinna suurenemisest ja taotlejate arvu vähenemisest on taotlejate keskmine pind Eesti keskmisena suurenenud ÜPT puhul 2,2% võrra 68 ha-ni, KSM 2,4% võrra 313 ha-ni ja MAHE 1,1% võrra 104 ha-ni. 2019. aasta taotlusala pindade suurenemine on ÜPT puhul toimunud sarnaselt 2018. aastale põllumaade (6741 ha võrra) ja MAHE puhul nii põllumaade (10 978 ha võrra) kui ka püsirohumaade (774 ha võrra) arvelt. ÜPT püsirohumaade pind on vähenenud 3723 ha võrra. KSM tootjate puhul on vähenenud nii põllumaade kui püsirohumaade pind – vastavalt 1869 ha ja 1676 ha võrra. Põllumaal kasvatatavate suuremate kultuurigruppide osas on ÜPT, MAHE ja KSM teravilja taotlusala pind suurenenud võrreldes 2018. aastaga nii osatähtsusega kogu taotlusalusest pinnast kui ka ainult põllumaa pinnast. Lühiajaliste rohumaade osakaal põllumaa pinnast on kõigis toetustüüpides 1% võrra langenud. Samuti on vähenenud kaunviljade pind, osatähtsusega enim MAHE põllumaal (1,7% võrra põllumaa pinnast). MAHE taotlusalusel maal on võrreldes 2018. aastaga kahekordistunud ravim- ja maitsetaimede pind – 1033 ha, mis moodustab 0,9% põllumaa pinnast. Kogu põllumaast moodustavad väiksemad kultuurigrupid siiski marginaalse osa, jäädes MAHE, ÜPT ja KSM põllumaal vastavalt alla 4%, 3% ja 2%. Võrreldes 2018. aastaga on ÜPT ja KSM liblikõieliste kogupindala veidi vähenenud tingituna eelkõige kaunviljade pindala vähenemisest. MAHE osas on liblikõieliste pindala kasvanud, ent osatähtsus põllumaast siiski 5% võrra vähenenud. KSM põllumaal on võrreldes 2018. aastaga mustkesa pindala vähenenud 64% ja ÜPT pinnal 45%, MAHE puhul kasvanud 2% (6 ha). Samas kuna MAHE põllumaa pind on kasvanud, on mustkesa osatähtsus põllupinnast ikkagi langenud, olles 2019. aastal 0,2%. Samuti on kõigis toetustüüpides 2018. aastaga võrreldes vähenenud sööti jäetud maa pindala.

NTA-I toimus võrreldes 2018. aastaga valdavalt taotlusala pindala vähenemine ning seda peaaegu kõikides peamistes toetustüüpides, erandiks vaid MAHE ja PLK, kus taotletud pind kasvas vastavalt 15% ja 1,4%. NTA-I asub 21% KSM, 14% ÜPT, 12% SORT, 8% MULD ja 7% MAHE üle-eestilisest taotlusalusest pinnast, seejuures on need osatähtsused aastaid stabiilselt samal tasemel püsinud (siinkohal erandiks SORT) vaatamata taotlusala pindala suurenemisele NTA-I. Maakasutuse struktuuris domineerivad NTA-I põllumaad. ÜPT pinnast on püsirohumaad all 13% ja MAHE pinnast 27%, KSM tootjatel on püsirohumaad 7,9%. Püsirohumaade osatähtsus kogu NTA põllumajandusmaast on juba mitmendat aastat kõikides toetustüüpides langustrendis. Suurim pind NTA põllumaal on teraviljade (sh allakülvide) all, moodustades nii ÜPT kui KSM taotlusalusest pinnast 57% ja MAHE 44%, võrreldes 2018. aastaga on taotlusalused pinnad ÜPT ja KSM osas vähenenud, MAHE puhul kasvanud.

Kogu kasutatavast põllumajandusmaast (1 002 538 ha) on 60% (601 820 ha) kuivendatud, sarnased osatähtsused on ka suuremate pindalatoetuste lõikes. PLK puhul asub 92% taotlusalusest maast kuivendamata aladel ja NAT puhul jagunevad kuivendatud ja kuivendamata maad pooleks. Enamik kuivendatud pinnast on kasutuses põllumaana – püsirohumaad on 27% ÜPT-I ja 37% MAHE-I.

Talvisel taimkattel on nii vee- kui ka mullakaitse eesmärk vähendada taimetoiteelementide leostumisrisi ja mullaerosiooni. Talvise taimkatte all oleva maa pindala ja osatähtsus ÜPT pinnast on aasta-aastalt tõusnud, ulatudes 2019. aastal vastavalt 331 016 ha-ni ning 34%-ni.

Meede M10.1.1 – keskkonnasõbraliku majandamise toetus

KSM toetust määrati 1416 tootjale pinnaga 441 999 ha. Võrreldes 2018. aastaga vähenes KSM toetusala pind 2019. aastal 3461 ha võrra ja toetust saanud tootjate arv 47 tootja võrra. Vaatamata väikesele vähenemisele moodustas

toetusluse pind ikkagi 93% eesmärgiks prognoositud 475 000 hektarist. Eestis tervikuna moodustas KSM kaetus 65% taotluslusest ÜPT põllumaast ehk siis potentsiaalsest pinnast ja 46,5% kogu ÜPT-ga kaetud pinnast, mille hulka jääb püsirohumaat, mis ei ole KSM-le toetuskõlblik.

NTA piirkonnas oli KSM osakaal ÜPT taotluslusest pinnast (ilma püsirohumaata) veelgi suurem. KSM toetusluse pind kattis sellest 81%.

KSM toetuse taotlejate külvipinna struktuuris prevaleerib teravili, mille osatähtsus koos allakülvidega ulatub 2019. aastal 58%. Kõikide liblikõieliste kultuuride summaarne osatähtsus külvikorras on KSM tootjatel jäänud samale tasemele referentsperioodiga (2009-2013) võrreldes, muutunud on ainult kaunviljade ja teiste liblikõieliste omavaheline suhe.

Teraviljade järgnevuse katkestamiseks külvikorras on järjest enam hakatud kasutama maisi ja tatart. Nimetatud kultuure viljeldi toetustüübiti erinevalt: ÜPT ja KSM tootjad eelistasid maisi, MAHE tootjad tatart. Järjekindlalt on maisi külvipind kasvanud KSM tootjatel, ulatudes 2019. aastal 11 700 hektarini.

Liblikõieliste ja liblikõieliste ning kõrreliste segu kasvatamise 15% kohustust täideti Eesti keskmisena kahekordselt. Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind oli 2019. aastal 123 323 hektarit.

Talvise taimkatte baasnõue Lõuna-Eesti valdades, kus talvise taimkatte osakaal valla kogu põllumajandusmaast peab olema vähemalt 30%, täideti nii valdade kui ka kõikide taotlejate tasemel. Kõikides maakondades oli täidetud ka KSM põhitegevuse nõue talvise taimkatte osas. 2019. aasta KSM kohustusperioodil ulatus talvise taimkatte kogupind 230 680 hektarini. Võrreldes 2018. aastaga suurenes talvise taimkatte pindala KSM taotlejatel 11 418 hektari ehk 5% võrra.

2019. aastal suurenes veekaitse lisategevuse toetuse taotlejate arv 129 taotleja ning nende kasutuses olev taotlusluse pind 41 393 ha võrra võrreldes 2018. aastaga. Lisategevuse toetuse saajate arvu ja pinna järsk tõus näitab seda, et see toetuseliik on tootjate poolt omaks võetud. Teisalt aga oli see tingitud aga sellest, et 2019. aastal suurenes taliviljade külvipind.

Lisategevuse toetust mesilaste korjealade rajamise eest määrati 2019. aastal 23 tootjale. Korjealade pindala ulatus 298 ha-le, mis on 16 ha võrra vähem kui 2018. aastal. Nendest, kellele toetus määrati, oli vaid 5 mesinikku 147 mesilasperega. Ülejaanud 18 toetusesaajat olid siis korjetaimede kasvatajad, kelle põldudele oli kasutada antud 503 mesilasperet.

Keskkonnasõbralikumate majandamist võrreldes ÜPT tootjatega võis täheldada taluvärava lämmastikubilansis. Lämmastiku ülejääk oli KSM tootjatel madalam (45 kg/ha) kui ÜPT tootjatel (52 kg/ha). Kuigi pestitsiidide kasutati pritsitud pinnale veidi rohkem, siis koguse tõus oli KSM-s 1% ja ÜPT-s 22% võrreldes aastate 2010-2013 keskmisega.

Meede M10.1.2 – piirkondlik veekaitse toetus

Piirkondlik veekaitsetoetus käivitus 2018. aastal. Meetme tegevust, kus maa hoitakse osaliselt talvise taimkatte all vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal, toetati 1076 hektaril. Teist meetme tegevust, kus maa hoitakse rohumaal vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal, toetati 319 hektaril.

Meetme tegevusi taotleti tagasihoidlikult vaatamata sellele, et NTA-l oli 28 KSM tootjat, kellel talvise taimkatte osakaal ulatus üle 60% taotluslusest pinnast ja kes ei taotlenud toetust KSM talvise taimkatte lisategevuse ega ka VESIT eest.

Toetuse taotlemata jätmise põhjuseks võib olla nii teadmatus uuest toetusliigist kui ka madal toetuse määr. Potentsiaalset pinda jätkub NTA-l nii talvise taimkatte kui ka rohumaal pinna suurendamiseks. Toetuse laienemist takistavad ka administratiivsed põhjused. Kuna alates 2019. aastast ei saa uut KSM kohustust võtta, siis ei saa võtta ka VESI meedet. Samuti ei või VESIR kohustust suurendada üle 20% võrreldes esimese kohustuseaasta kohustusealuse maa pindalaga.

Meede M10.1.3 – piirkondlik mullakaitse toetus

MULD toetuse analüüsi tulemustel leidis 2019. a turvas- ja erodeeritud muldi, mis moodustasid vähemalt 90% põllumassiivi pinnast 48 903 ha. KSM tootjate maafondi jäi sellest pinnast 42% (20 485 ha), MAHE taotletud maale 26% (12 817 ha) ja ÜPT taotletud maale 32% (15 536 ha). MULD toetust määrati 2019. a 237 tootjale 11 799 ha eest, mis moodustas 34% toetusesaajate sihtarvust (700 toetusesaajat) ja 59% pinna sihtalast (20 000 ha). Erodeeritud muldadele on taotlemise osatähtsus olnud madal kogu perioodi 2015–2019 vältel. Taotlus MULD toetuse saamiseks esitati 12 092 ha-le 2019. a, millest 99,54% (12 036 ha) taotleti turvasmuldadele ja 0,46% (56 ha) erodeeritud muldadele. Enamus MULD toetusest võetakse olemasolevatele püsirohumaadele 86% (2019. a). Kui vahemikus 2015–2018 MULD toetusala pind suurenes ja taotlejate arv kasvas või püsis stabiilsena enamuses maakondadest, siis 2019. a vähenes toetuse pind kuues maakonnas, enim Võru (14%), Ida- Viru (13%) ja Järva (8,5%) maakonnas.

Meede M10.1.4 - keskkonnasõbraliku aianduse toetus

Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse raames saab alates 2015. aastast taotleda keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse eritoetust (KSA) ja keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse ning maasikakasvatuse lisatoetust (KSK). Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse üldeesmärgiks on soodustada keskkonnasõbralikumate praktikate rakendamist aianduskultuuride kasvatamisel, vähendada pestitsiidide kasutamist, tagada tarbijatele tervislikum toit, vähendada toitainete leostumist mullast ning aidata kaasa bioloogilise mitmekesisuse säilimisele.

MAK 2014-2020 programmidokumendis on kogu keskkonnasõbraliku aianduse toetusala pinnas sihttasemeks seatud 1700 ha. 2019. aastal oli keskkonnasõbraliku aianduse toetusala pind kokku 901 ha, sihttase täideti 53%, toetust määrati kokku 72 tootjale.

Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetust (KSA) määrati 2019. aastal üheksas maakonnas 25 tootjale, kogupinnaga 116 hektarit. KSA toetust taotleti 11 erineva viljapuu- ja marjakultuuri kasvatamise eest, millest must sõstar moodustas 33% (38 ha), õunapuud 29% (34 ha), vaarikad 10% (12 ha), teiste kultuuride osakaal oli väiksem.

2019. aastal deklareeriti püskikultuuride kogupindalaks Eestis 3279 ha, millest 4%-le (117 ha) taotleti KSA puuvilja- ja marjakasvatuse toetust. Kokku kasvatati Eestis 21 erinevat viljapuud ja marjakultuuri, millest astelpaju moodustas 45% (1490 ha), õunapuud 21% (689 ha) ja must sõstar 12% (379 ha), ülejäänud kultuuride osakaal kokku oli 22%.

Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse toetust määrati 2019. aastal üheteistkümnemes maakonnas 33 tootjale 573 ha eest. Toetust taotleti 20 kultuuri kasvatamise eest, millest porgand moodustas 28% (168 ha), söögi- ehk punapeet 24% (143 ha), valge peakapsas 18% (109 ha), ülejäänud kultuuride taotlusala pind kokku 30%. Esmakordselt taotleti toetust suhkrumaisi ja veiste südamerohi kasvatamise eest.

Ravim- ja maitsetaimede nimekirjas olevast 54-st kultuurist taotleti 2019. aastal toetust maarjaohaka, aedtilli, saialille, aedkoriandri ja veiste südamerohi kasvatamise eest 34,4 hektaril.

2019. aastal deklareeriti köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede kogupindalaks Eestis 3282 ha, millest 18%-le (595 ha) taotleti KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede toetust. Kokku kasvatati Eestis 56. erinevat köögivilja-, ravim- ja maitsetaime.

KSK maasikakasvatuse toetust määrati 2019. aastal kaheksas maakonnas 20 tootjale 211 hektari eest.

2018. aastal deklareeriti pindalatoetuste taotlusel maasikate kogupindalaks Eestis 624 ha, millest 34%-le (211 ha) taotleti KSK maasikakasvatuse toetust.

Meede M10.1.5 - kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus

Kohalikku sorti taimede nimekirjas on 5 põllukultuuri ning 43 puuvilja- ja 12 marjakultuuri. Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust saab MAK 2014-2020 perioodil taotleda olenevalt kultuurist kas pinna- või taimepõhiselt. MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede kasvatamise meetme (SORT) eelarve 2019. aastaks oli planeeritud 100 000 eurot ja kogu perioodi sihttaseme pindala 1700 hektarit.

Määratud toetussumma kokku 65 tootjale oli 2019. aastal 63 609 eurot, seega on meetme 2019. a. planeeritud eelarvest kasutatud 64% ja kogu perioodi pindalale seatud eesmärgist täidetud 27%.

Viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest määrati SORT toetust 26 tootjale (4694 taimele, 37 932 eurot). Puuvilja- ja marjakultuuride lõikes taotleti enim toetust mustadele sõstardele ja õunapuudele (vastavalt 53% ja 26% taotletud taimede koguarvust). Viljapuude (2066 tk) eest määrati 24 792 eurot toetust 18 tootjale ja marjapõõsaste (2628 tk) eest määrati toetust 13 140 eurot 11 tootjale. MAK 2014-2020 perioodi algusega võrreldes on nii taotlejate kui ka taotlusaluste viljapuu ja marjapõõsaste arv suurenenud 3,3 korda. Endiselt pole taotletud toetust pirn sortidele „Liivi roheline võipirn“ ja „Tallinna pikk“, ploomisortidest „Kullamaa suur“, „Lahtise luuga kreek“, „Noarootsi kollane“, „Tartu kaunitar“ ja „Tartu kollane“.

Põllukultuuride kasvatamise eest said SORT toetust 40 tootjat kokku 456 hektarile (25 677 eurot). Kultuuriti määrati toetust: põlduba „Jõgeva“ (109 ha, 10 taotlejat), valge ristik „Jõgeva 4“ (119 ha, 14 taotlejat) ja „Sangaste“ rukis (228 ha, 17 taotlejat). Toetust ei taotletud kartulile „Ando“ ja põldhernele „Mehis“.

Meede M10.1.6 - ohustatud tõugu looma pidamise toetus

2019. aastal määrati OTL toetust 672 loomapidajale kokku 18 937 looma eest kogusummas 928 220 eurot. Toetust määrati 890 eesti maatõugu veise, 279 eesti raskeveohobuse, 1785 eesti tõugu hobuse ja 426 tori tõugu hobuse eest (kokku 3380 karjatatava looma eest). Toetatud ohustatud tõugu hobuseid oli kõige rohkem Lääne-Eesti saartel: Saaremaal 467, Hiiumaal 253 ja Muhumaal 203 hobust. Eesti vuttide pidamise eest sai toetust 9 linnukasvatajat 15 557 vutile.

Taotlejatest 41% (238) taotlesid toetust ühele ohustatud tõugu hobusele. Kõige suuremas karjas oli 150 ohustatud tõugu hobust. 2544-st taotletud hobusest 63,5% (1616) olid märad, 25% (635) ruunad ja 11,5% (293) täkud. Kõige rohkem oli hobuseid vanuses 1. - 5. aastat (33,8%, 860 hobust) ja kõige vanemad hobused jäid vanuseklassi 31. - 32. aastat (0,2%; 5 hobust).

Maakarja eest määrati lisatoetust 377 jõudluskontrollis osaleva ja 380 eelmisel aastal elusjärglase andud lehma kohta. Toetati 21 tõuraamatusse kantud pulli. Üksik toetusalune maakarja veis oli 44 toetuse saajal, kõige suurem toetusalune maatõugu veise kari oli 100 loomaga. Maatõugu veiseid oli kõige rohkem Saaremaal (215 looma).

Meede M10.1.7 - poolloodusliku koosluse hooldamise toetus

2019. a määrati PLK toetust 32 186 hektarile ja 842 taotlejale. PLK toetusalune pind on aastate 2007–2019 jooksul pidevalt kasvanud ehk on täidetud PLK toetuse eesmärk suurendada hooldatavate alade pindala. 2016.-2019. a jooksul kasvas ka PLK toetuse liigikaitseoluliste rannaalade lisategevuse taotletud pind ja taotlejate arv – 2019. a olid need vastavalt 1849 ha ja 41 taotlejat. Samas, kuna 2019. a moodustas PLK toetusalune pind 80% MAK 2014-2020 raames seatud sihttasemest (40 000 ha), on selge, et seda eesmärki ei saavutata.

Enim PLK toetuse saajaid kuulus 2019. a PLK toetusaluse pinna järgi suurusgruppidesse 10–49,9 ha ning 3–9,9 ha – vastavalt 32% ja 29%. PLK toetuse saajatest kuulusid PLK toetusaluse pinna järgi 10% suurusgruppidesse ≥100 ha, kes majandasid 59% kogu PLK toetusalusest pinnast.

2015.–2019. a taotleti enim PLK toetust muu niidu karjatamisele, seejärel muu niidu niitmisele ja kadakatega niidu karjatamisele. Perioodil 2015–2019 suurenes PLK toetuse taotletud pinnast karjatamise teel hooldatav ala 3%, olles 2019. a 75%.

PLK-de pind oli 2020. a alguse seisuga keskkonnaregistri PLK-de kihil 77 473 ha (neile PLK-dele saab PLK toetust taotleda tingimusel, et need on kantud hoolduskõlbulike alade kihile), hoolduskõlbulike alade kihil 36 319 ha ning PLK toetuse taotletud alade kihil 32 313 ha. Kõigil kihtidel olid suurimate pindadega elupaigatüübid rannaniidud, lamminiidud ja lood. Hoolduskõlbulikud PLK-d moodustasid keskkonnaregistri PLK-dest 47% – ülejäänud 53% vajavad enne hooldama asumist ilmselt taastamist. PLK toetuse taotletud pind moodustas 2019. a olenevalt PLK elupaigatüübist keskkonnaregistri PLK-dest 7-52%, hoolduskõlbulikest PLK-dest aga 75-97%.

Kõigi PLK elupaigatüüpide peale kokku ei taotletud 2019. a PLK toetust kogu hoolduskõlbulikust PLK pinnast (36 319 ha) 4017 hektarile ehk 11%-le, millest 1478 hektarile oli taotletud ÜPT-d, 473 hektarile MAHE ja 976 hektarile NAT toetust. PLK toetusega samale maale teisi MAK pindalatoetusi taotleda ei saa, küll saab aga muule niidule ja puisniidule PLK toetusega samale maale taotleda ÜPT toetust (kui ala vastab ÜPT toetuse tingimustele): 2019. a oli PLK toetuse ja ÜPT kattuv osa 20 577 ha ehk 64% PLK taotletud pinnast.

PLK toetuse üheks eesmärgiks on parandada PLK-dega seotud liikide seisundit ning suurendada elurikkust ja maastiku mitmekesisust. KAUR-i analüüsis PLK toetuse efektiivsuse hindamiseks riiklike keskkonnaseire andmete põhjal leiti PLK toetuse oluline positiivne mõju paljudele taime- ja linnunäitajatele ning ühele päevaliblike näitajale. Seega võib riikliku seire põhjal järeldada, et PLK toetusega aladel on liikide seisund soodsam kui toetuseta aladel. Samas on riiklikus seires enamasti PLK toetusega seirealade osakaal väike – kuna PLK toetus panustab küllaltki suurel määral PLK alade hooldamisse, peaks tulevikus suurendama ka PLK toetusega alade osa riiklikus seires.

2019. a PLK toetuse taotletud pinnast omas kinnitatud kaitsekorralduskava 84% ning vaid 0,7% asus väljaspool Natura 2000 alasid paiknevatel kaitstavatel loodusobjektidel (neile saab PLK toetust taotleda alates 2015. a).

MAK 2007-2013 PKT alameede 2.3.2 – mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 – mahepõllumajandustoetus

Alates 2018. a saab MAHE toetust taotleda vaid MAK 2014-2020 meetme M11 – mahepõllumajandus (MAHE 2014+) alusel, kuna MAK 2007-2013 PKT alameetme 2.3.2 (MAHE 2007+) mahepõllumajandusliku tootmise toetus kohustusperiood lõppes kõigil tootjatel.

MAHE toetusealune pind oli 2019. aastal 185 236 hektarit, mis moodustas 93% MAHE taotlusalusest pinnast (80% mahepõllumajanduse registris olevast mahepõllumajandusmaast). Sellest MAHE üleminekutoetust määrati ha 6887 ha ja mahepõllumajandusega jätkamise toetust 178 349 ha (134% MAK sihttasemest). MAHE pind suurenes 2018. a võrreldes 5,4% (9487 ha). MAHE toetuse saajaid oli 1840 (89% mahepõllumajanduse registris olevatest mahetootjatest). Sellest MAHE üleminekutoetuse saajaid oli 109 ja mahepõllumajandusega jätkamise toetuse saajaid 1731. 2018. aastaga võrreldes suurenes MAHE toetusesaajate arv 5,0% (87 võrra). MAHE toetusalune keskmine pind toetuse saaja kohta oli 2019. a 101 ha. Ida-Viru maakonnas oli suurim keskmine MAHE pind toetuse saaja kohta – 229 ha ja Põlva maakonnas väikseim - 57 ha.

Kõige rohkem MAHE toetuse saajaid oli Võru maakonnas (254 ehk 14% MAHE toetuse saajatest). Kõige vähem määrati seda toetust Ida-Viru maakonnas (41). Suurim MAHE pind olid Tartu maakonnas (27 029 ha ehk 15% MAHE kogupinnast). Kõige vähem oli seda pinda Põlva maakonnas (4282 ha).

Nitraaditundlikul alal (Lääne-Viru, Jõgeva ja Järva maakonnas) paiknevatele massiividele sai 30% suuremat MAHE toetust 2018. a 129 tootjat kokku 11 055 ha ja 2019. a 147 tootjat kokku 12 962 ha.

Eesti MAHE toetusala pinda koguosalal ÜPT toetusala kogupinnast oli 2019. a 19,4%. Suurim oli see Hiiu maakonnas (54%) ja väiksem Järva maakonnas (9,1%).

Mahepõllumajanduslikult toodetud sertifitseeritud teraviljaseemnega külvatud ja sertifitseeritud seemnekartuliga MAHE toetuse lisamaksuga külvipind oli MAHE tootjatel 2019. a kokku 3578 ha (120 toetuse saajat). See pind ja toetusesaajate arv suurenes 2018. ja 2019. a oluliselt (2019. a vastavalt 53% ja 32%).

Suur püsi- ja lühiajaliste rohumaade pind MAHE pinnal võimaldab Eesti mahepõldudel tervikuna säilitada ja tõsta mulla orgaanilise aine sisaldust, parandada mullastruktuuri ja takistada toiteelementide leostumist. Samas on MAHE rohumaade (püsi- ja lühiajalised rohumaad) kogupind aastate jooksul märkimisväärselt vähenenud (2009.-2013. a 74%-lt 62%-ni 2019. a) ning tera- ja kiukultuuride osakaal tõusnud (2009.-2013. a 22%-lt 35%-ni 2019. a).

MAHE püsirohumaade osakaal on taotlusel pinnal vähenenud 2009.-2013. a 48%-lt 38%-ni 2019. a. Maakondade lõikes on MAHE toetusala püsirohumaade osakaal aga väga erinev. Kui Saare maakonnas oli MAHE püsirohumaade osakaal 2019. a 76% ja Hiiu maakonnas 69%, siis Tartu maakonnas vaid 14%. Analüüsi tulemused näitavad, et püsirohumaad haritakse märkimisväärses ulatuses ka üles ja asendatakse teise kultuuriga. 2016. a oli ülesharitud MAHE püsirohumaade pinnaks 4025 ha, 2017. a 6874 ha, 2018. a 4234 ha ja 2019. a 4546 ha. Põhiliselt kasvatati ülesharitud püsirohumaal tera-, õli- ja kiukultuure (2019. a 88%).

MAHE tootjate poolt 2015. a püsirohumaaks märgitud pinnale taotleti 2016. a toetust juba teistsugusele kultuurile ligikaudu 4025 ha ja 2017. a 6874 ha, 2018. a 4234 ha ja 2019. a 4546 ha. Tera-, õli- ja kiukultuuride osakaal moodustas 2018. a püsirohumaade ülesharitud pinnast 88%.

Lühiajalised rohumaad moodustasid MAHE taotlejate põllumaast 2019. a keskmiselt 40%, (2009.-2013. a keskmisena 51%), tera- jm kultuurid (kaasaarvatud allakülvidega) 60% (2009.-2013. a keskmisena 49%). Liblikõieliste (heintaimed, nende allakülvid, kaunviljad) osakaal vähenes MAHE taotlejate kohustusel põllumaal (0,3 ha väiksemad põllud väljaarvatud) 2019. a märgatavalt – 61%-lt 56%-ni. 2009-2013. a oli nende osakaal MAHE 2007+ taotlejatel 53%. Põllumaa liblikõielistest on MAHE kaunviljade osakaal aastate jooksul oluliselt suurenenud. 2019. a oli neid põllumaal 12%. 2009-2013 keskmisena oli nende osakaal põllumaal liblikõielistest vaid 3,5%.

Mustkesa osakaal oli 2009.-2013. a keskmisena MAHE tootjate põllumaal 6, 2015. a alates, kui mustkesale enam MAHE toetust ei määrata, on selle osakaal põllumaal vähenenud miinimumini (2019. a vaid 0,2%).

Ravim- ja maitsetaimede MAHE taotlusala pind suurenes 2019. a üle kahe korra ehk 1033 ha-ni. Enim taotleti toetust musta kapsasrohu (227 ha, 22% pinnast), sarepta kapsasrohu (223 ha, 22%), maarjaohaka (202 ha, 20%), aedkoriandri (141 ha, 14%) ja hariliku saialille (75 ha, 7,3%) pinnale. Kuigi ravim- ja maitsetaimede MAHE toetusala kasvupinda piirati 2019. a 15 ha ettevõtte kohta seoses varasemate aastate laialdase toetuse mittesihotstarbelise kasutamise tõttu, taotleti eeltoodud kultuuridele endiselt MAHE toetust valdavalt suhteliselt suurtele pindadele (8-15 ha või rohkem). 15 ha toetusala piirang ettevõtte kohta pole suure toetusmäära juures (600 eurot/ha) ilmselt siiski tõhusaks lahenduseks toetuse mittesihotstarbelise kasutamise vähendamiseks.

MAHE toetusala pinda lisamaksesse panustavate mahepõllumajanduslikult peetavate loomade koguarv oli 2019. a enamusel loomaliikidest oluliselt suurem kui 2009.-2013. a keskmiselt. MAHE veiseid oli 47 570. Kõige rohkem oli neid Pärnu (7839 ehk 16%) ja Saare maakonnas (5725) ning kõige vähem Põlva maakonnas (1057). MAHE lüpsilehmi oli veiste hulgas 2125. Lüpsilehmade arv on 2011. a alates oluliselt langenud. Enim oli neid Pärnu ja Saare (mõlemas 18% lüpsilehmade koguarvust). Vähemalt ühe aasta vanuseid MAHE lambaid oli 27 163. Saare maakonnas oli neid kõige rohkem (5420 ehk 20%) ja kõige vähem Ida-Viru maakonnas (122). MAHE kitsi oli 1373. Kõige rohkem oli MAHE kitsi (ühel tootjal) Ida-Viru maakonnas (32% kõigist MAHE kitsedest). MAHE karjatatavaid loomi (veised, lambad, kitsed) kokku oli kõige rohkem sarnaselt varasemale perioodile Saare maakonnas (11 604 ehk 15%). Kõige vähem oli karjatatavaid loomi

kokku Jõgeva maakonnas (1569). MAHE kodulinde (kokku 26 546) oli kõige rohkem Lääne-Viru (8430 ehk 32%) ja Valga maakonnas (5837 ehk 22%). Kodulindudest põhilise osa moodustasid munakanad (76%) ja broilerid (20%). MAHE mesilasperesid oli kokku 2199. Põhiline osa neist oli Lääne-Viru (725 ehk 33%) ja Saare (344 ehk 16%) maakonnas.

Meede M12. Natura 2000 toetus põllumajandusmaale

2019. a oli Natura 2000 toetus põllumajandusmaale (edaspidi NAT) toetuse saajate arv 1276 ja toetusala pind 20 210 ha, moodustades MAK 2014-2020 seatud sihttasemest (23 440 ha) 86%.

Enim on MAK keskkonnatoetustest NAT põldudele lisaks NAT toetusele taotletud MAHE ja KSM toetust. 2019. a taotleti NAT taotletud pinnale (20 479 ha) KSM toetust 3779 ha ja MAHE toetust 6592 ha. Teisi toetusi taotleti kõiki väga vähe.

NAT toetusõiguslik pind oli 2019. a 47 087 ha (PRIA taotletud põllumassiividel, mis on viimase nelja aasta jooksul pindalatoetuste taotlustel märgitud), millest 20 981 ha oli KeA-s kooskõlastatud PLK toetuse taotlemiseks – seega jäi NAT toetuse taotlemiseks vabaks veel 26 106 ha. NAT 2019. a taotletud pind moodustas sellest 78%.

NAT taotletud pinnale on iseloomulik püsirohumaade suur osakaal: perioodil 2007-2019 olenevalt aastast 60-66% (2019. a 62%). Põllukultuuride osakaal jäi sel perioodil vahemikku 32-40%, olles 2019. a 37%. Põllukultuurigruppidest on NAT taotletud maal läbi aastate olnud suurima osakaaluga teravili (2019. a 41%); järgnevad liblikõielised, sh kaunviljad (37%) ning lühiajalised rohumaad (9%). Maade kasutusest väljajätmine mõjutaks aja jooksul tõenäoliselt koosluse liigilist koosseisu, mida võib põllumajandusmaale omase elurikkuse säilimise seisukohast negatiivseks lugeda. EELIS andmebaasis oli 2019. a NAT taotletud põldudel registreeritud kokku 845 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 454 taimeliikide ning 4 seene- ja samblikuliikide kasvukohta.

2019. a PRIA kohapealses kontrollis fikseeriti 11 erinevat puuduse liiki kokku 50 NAT taotlejal; puuduste tõttu jäi toetusest ilma 8 taotlejat.

Meede M12.2 - Natura 2000 toetus erametsamaale

NAM toetust saab taotleda alates 2008. aastast. 2018. a NAM toetuse saajate arv oli 4883 ning toetusala pind 64 143 ha, sh piiranguvööndis (PV) ja hoiualal 48 554 ha ning sihtkaitsevööndis (SKV) 15 589 ha. MAK 2014-2020 raames seatud sihttase toetusala pinnal osas on 63 00 ha, määratud pinnad täitsid seatud eesmärgist 2018. a 102%.

2019. a NAM taotletud pind oli 67 612 ha, sh PV-s ja hoiualal 50 702 ha ning SKV-s 16 910 ha ning osakaal kogupinna sihttasemest 107%. 2019. a taotlusvooru kohta teeb Sihtasutus Erametsakeskus (SA EMK) taotluse osalise või täieliku rahuldamise otsuse või rahuldamata jätmise otsuse hiljemalt 30. aprilliks 2020.

NAM toetusõiguslike metsaalade pindala oli 2019. aastal kokku 88 971 ha, millest PV-s ja hoiualal 68 034 ha ning SKV-s 20 937 ha. 2019. a taotletud pind moodustas NAM toetusõiguslikust 76%, seejuures PV-s ja hoiualal 75% ja SKV-s 81%.

Kaitsekorralduskavades on täpsemalt määratud looduse seisundi säilitamiseks ja parandamiseks vajalikud tegevused. NAM 2018. a toetusala pinnast on olemas kehtivad kaitsekorralduskavad ligi 75% toetusalusel pinnal.

NAM 2018. a toetusalustel aladel oli EELIS andmebaasis registreeritud 2799 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 4441 taimeliikide ja 109 seene- ja samblikuliikide kasvukohta. Kõige rangema kaitse all olevate ehk I kaitsekategooria loomaliikide elupaiku esines 457 (17 erinevat liiki), taimeliikide kasvukohti 20 (12 erinevat liiki) ning seene- ja samblikuliikide kasvukohti 7 (3 erinevat liiki).

Vastavalt Metsaseadusele võib metsaomanik metsateatist esitamata raiuda kuni 20 tihumeetrit (tm) puitu kinnisasja kohta aastas ning teha valgustusraiet, sellega võimaldatakse metsaomanikul varuda nt küttepuid oma metsast. Natura metsaomanik peab enne oma tegevusi metsas veenduma, et majandustegevus on lubatud ning et raiealal ei ole kaitsealuste liikide elupaikasid ja järgima kõikide õigusaktide nõudeid.

Kui erametsaomaniku maadel kattuvad NAM toetusõiguslik metsaala ja VEP, on metsaomaniku valik, kas ja missugust hüvitist taotlelda. Kogu keskkonnaregistri VEP pinna ja NAM 2019. a toetusõiguslike alade kattuvus oli 1388,4 ha.

Toetus aitab kaasa erametsamaal looduskaitsete piirangute järgimisel saamata jääva tulu hüvitamisele ning panustab seeläbi ka tasakaalustatud maaelu arengusse.

Meede M14 - loomade heaolu toetus

Loomade heaolu toetuse (LHT) kohustus võetakse üheks aastaks. LHT saab taotlelda munakanade, sigade, hobuste, kitsede, lammaste ja veiste heaolu parandamiseks. 2019. aasta kohta määrati LHT 1771 taotlejale 161 231 looma eest (71 882 LÜ) kogusummas 3 459 654 eurot (sh. 50 loomapidajale kokku 3750 eurot koolituse lisanõude täitmise lisamakse).

Arvuliselt taotleti ja määrati LHT kõige rohkem veistele (66 179 looma; 57 667 LÜ), mis on 80% määratud loomühikutest, 1277 toetuse saajat. Toetatud loomade arvust 15% (23 852 looma; 10% määratud LÜ-st) olid sead, toetust sai 11 seakasvatajat. Toetatud hobuste arv oli 3248 (5% LÜ-st) 362 loomapidajal. 207 lambakasvatajat said toetust 18 845 lamba eest (4% LÜ-st). 26 kitsekasvatajat said toetust 823 kitse eest. Toetusluseid munakanu oli 37 linnukasvatajal 48 248 lindu (1 % määratud LÜ-st). LHT saajate seas oli 184 loomakasvatajat, kes said ka PLK toetust 8241 hektarile ja nende LHT raames toetatud loomade arv oli 13 763.

Piimaveisekasvatajatel, samuti sea- ja linnukasvatuse grupis, kes olid taotlenud LHT, olid veterinaarkulud suuremad kui LHT mittetaotlenutel. LHT taotlenud piimatootjatel oli keskmine veterinaarkulu 47 €/lü kohta, LHT mittetaotlejatel 45 €/lü kohta. Veiste arvu järgi grupeerides (piima- ja lihaveisekasvatuse tootmistüüp koos) olid veterinaarkulud loomühiku kohta suuremad neis ettevõtetes, kes olid taotlenud LHT ja kus oli rohkem loomi. Lamba- ja kitsekasvatuse ettevõtetel oli LHT taotlejate keskmine veterinaarkulu loomühiku kohta 13 €/lü, LHT mittetaotlejatel 5 €/lü.

Hindamisalane tegevus

Õiguslik raamistik

Ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) tulemuslikkuse mõõtmiseks on kehtestatud ühine seire- ja hindamisraamistik (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1306/2013 artikkel 110 „ÜPP seire ja hindamine“). ÜPP ühiste eesmärkide saavutamise tulemuslikkust mõõdetakse ja hinnatakse ühiste mõjunäitajate alusel ning erieesmärkide saavutamise tulemuslikkust tulemusnäitajate alusel. Euroopa Komisjon (EK) koostab ÜPP hindamisel aruanded kõigi ÜPP vahendite koonddulemuslikkuse mõõtmise ja hindamise kohta ning liikmesriigid esitavad EKle kogu teabe, mis on vajalik asjaomaste meetmete seireks ja hindamiseks.

Seire- ja hindamisraamistik kajastab maaelu arengu poliitika sekkumise mõju seiret ja hindamist vastavalt komisjoni ja liikmesriikide ühiselt loodud seire- ja hindamissüsteemile (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artiklid 67–79 ja EK rakendusmääruse (EL) nr 808/2014 artikkel 14).

Kõikidele liikmesriikidele kohustuslik seire- ja hindamissüsteem sisaldab järgmist: a) sekkumisloogika; b) ühised taust-, tulemus- ja väljundnäitajad, (sh eesmärknäitajad ja kriteeriumid tulemuslikkuse hindamiseks ning taustnäitajaid, mis hõlmavad ÜPP mõjunäitajaid); c) ühised hindamisküsimused; d) andmete kogumine, säilitamine ja edastamine; e) korrapärane aruandlus seire ja hindamise kohta; f) hindamiskava; g) eel- ja järelhindamised ning kõik muud maaelu arengu programmiga seotud hindamised; h) kõikide seire ja hindamise eest vastutavate isikute toetamine nende kohustuste täitmisel.

Eesti MAK 2014-2020 üldine seire- ja hindamissüsteem on üles ehitatud lähtudes iga-aastase seirearuande (rakendamise aastaaruande) ning 2017. ja 2019. a esitatavate põhjalikemate aruannete ning 2024. aastal esitatava järelhindamise aruande koostamise vajadustest. Samuti arvestab seire- ja hindamissüsteem siseriiklike vajadusi ja tagasiside vajadust MAKi rakendamise kohta, mida vajatakse iga-aastaselt poliitika suunamiseks ja kujundamiseks. Kui seire keskendub peamiselt sisend- ja väljundnäitajatele, siis hindamises omavad olulist tähtsust ka tulemus-, eesmärk-, mõju- ja taustnäitajad ning EK poolt kehtestatud ühised hindamisküsimused ning riigisisesed näitajad.

Eesti MAK 2014-2020 seire- ja hindamissüsteemis teostatakse seiret eelkõige ühiste taust-, sisend- ja väljundnäitajate alusel, mida on kirjeldatud MAK-s, hindamine põhineb seiretulemustel. Lisaks MAK-s kirjeldatud kohustuslikele näitajatele pakutakse välja ka riigisisesed näitajad, mida võivad välja töötada nii Maaeluministerium kui ka erinevad hindajad.

Seire ja hindamine programmiperioodi jooksul toimub pidevalt ja püsivalt, et tagada andmete aegrea olemasolu ja kvaliteet järgnevateks hindamiseks. Perioodil 2014–2020 ei jätkata arengukava püsihindamisega sellisel kujul, nagu see oli programmiperioodil 2007–2013, kuna püsihindamine ei ole programmiperioodil 2014–2020 liikmesriikidele kohustuslik, kuid püsihindamiskogemus näitas, kui oluline on tagada püsiv andmekogumine ja -analüüs. Igal eelneval aastal koostatakse järgneva aasta tegevuste kohta hindamisplaan, mis sisaldab järgneval kalendriaastal planeeritavaid analüüse, uuringuid ja muid rahastatavaid hindamisalaseid tegevusi koos planeeritava ajakava ja eelarvega. Hindamisplaan arutatakse läbi ja kiidetakse heaks MAK 2014–2020 hindamiskomisjoni poolt.

PMK, kes on MAK korraldusasutuse allasutus, on maaelu arengukavade erinevate näitajate (eelkõige keskkonnanäitajate) kogumise ja analüüsimisega tegelenud juba alates MAK 2004–2006 rakendamisest ning välja töötatud süsteemi on vastavalt arengukavadele ajakohastatud ja muudetud vastavalt vajadusele. Alates 2018. aastast viiakse MAK 2014–2020 hindamistegevusi läbi ka teiste prioriteetide ja meetmete kohta.

Käesolev aruanne käsitleb eelkõige 4. ja 5. prioriteediga seotud keskkonnameetmete hindamist (mitte kõigi MAK 2014-2020 meetmete hindamist) ning lisaks on hinnatavad ka MAK 3. prioriteedi meetmed „Loomade heaolu“ ja „Kiviaia taastamine“. MAK 4. prioriteet on põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide taastamine, kaitse ja edendamine, 5. prioriteet panustab loodusvarade tõhusama kasutamise edendamisse ning vähese CO₂-heitega ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele ülemineku toetamise põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris.

Läbi hindamiste soovitakse teada saada, mil määral valitud sekkumine mõjutab MAK-s seatud eesmärkide täitmist. Hindamiste põhjal tehtud järeldusi ja antud soovitusi kasutatakse maaelu arengu toetuste täpsemaks suunamiseks ja meetmete rakendamise kvaliteedi parandamiseks.

Hindamise kavandamisel ja läbiviimisel kasutatakse ka erinevaid EK poolt heaks kiidetud MAK hindamise juhiseid ja tugimaterjale ning arvestatakse riigisisese seadusandluse ja kehtestatud seire ja hindamise korruga (Eesti maaelu arengukava 2014–2020 seire ja hindamise kord).

Vastavalt MAK-le osalevad hindamissüsteemis Maaeluministerium, PRIA, PMK, kohalikud tegevusgrupid, eelhindaja, keskkonnamõju strateegiline hindaja, järelehindaja ning teised hindajad, kes leitakse avaliku hankega. Lisaks osalevad MAK seire- ja hindamissüsteemis MAK seirekomisjon, MAK hindamiskomisjon, toetuse saajad, teised kasusaajad ja laiem avalikkus.

Lisaks MAK raames kogutud seire- ja hindamisandmetele kasutatakse MAK seires ja hindamises vajadusel ka riikliku statistika, äriregistri, Maksu- ja Tolliameti, põllumajandusliku raamatupidamise andmebaasi (FADN) ja muid kättesaadavaid andmeid.

Meetmete rakendumine

13. veebruaril 2015. aastal kiitis EK heaks Eesti maaelu arengukava 2014-2020. Maaeluministri 26.03.2019 määrus nr 36 „2019. aastal „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ alusel antavad Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika kohased maaelu arengu toetused“ mille alusel sai taotleda MAK pindala- ja loomapõhiseid toetusi (ühise nimetusega MAK keskkonnatoetused) ning meetme 4 „Investeeringud materiaalsesse varasse“ tegevusele „Kiviaia taastamise toetust“.

MAK 2014-2020 PINDALA- JA LOOMAPÕHISED TOETUSED 2019. AASTAL:

- M10 Põllumajanduse keskkonna- ja kliimameede ehk põllumajanduslik keskkonnatoetus (PKT):
 - o M10.1.1 Keskkonnasõbraliku majandamise toetus (KSM),
 - o M10.1.2 Piirkondlik veekaitse toetus (VESI),
 - o M10.1.3 Piirkondlik mullakaitse toetus (MULD),
 - o M10.1.4 Keskkonnasõbraliku aianduse toetus: keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetus (KSA) ja keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse ning maasikakasvatuse toetus (KSK),
 - o M10.1.5 Kohaliku sorti taimede kasvatamise toetus (SORT),
 - o M10.1.6 Ohustatud tõugu looma pidamise toetus (OTL),
 - o M10.1.7 Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus (PLK),
- M12 Natura 2000 ja veepoliitika raamdirektiivi kohased toetused:
 - o M12.1 Natura 2000 toetus põllumajandusmaale (NAT),
 - o M12.2 Natura 2000 toetus erametsamaale (NAM),

- M11 Mahepõllumajandus (MAHE):
 - o M11.1 Mahepõllumajandusele üleminek,
 - o M11.2 Mahepõllumajandusega jätkamine,
- M14 Loomade heaolu:
 - o M14.1 Loomade heaolu toetus (LHT).

Kõigi pindala- ja MAK loomapõhiste toetuste taotluste vastuvõtt kestis 2. maist kuni 21. maini 2019. a. Hilinenult sai taotlusi esitada 22. maist kuni 17. juunini 2019, kuid sel juhul vähendati toetust 1% iga hilinetud tööpäeva kohta. Pärast 17. juunit esitatud taotlusi menetlusse ei võetud. Kõiki pindala- ja MAK loomatoetusi sai taotleda üksnes elektrooniliselt e-PRIA kliendiportaali kaudu.

Toetuse saaja peab täitma kohustuseperioodi jooksul oma põllumajanduslikus tegevuses ja kogu põllumajandusliku majapidamise maal põllumajandusministri 14.01.2015. a määruses nr 4 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded“ (HPK) sätestatud nõudeid ning kohustuslikke majandamisnõudeid (KM). Nõuetele vastavuse (NV) süsteem ja nõuded on pikemalt kirjeldatud trükises „Nõuetele vastavus ja rohestamine 2019“ ning [PRIA kodulehel](#).

Nõuetele vastavus seob EL-i ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) toetuste täies mahus maksmise maakasutuse, põllumajandustootmise ja põllumajandusliku tegevusega seotud nõuete (maa hea põllumajandus- ja keskkonnaseisund, keskkond, rahva-, looma- ja taimetervis, loomade heaolu) järgimisega. Nõuded on seotud toetusesaaja põllumajandusliku tegevuse ja/või kogu põllumajandusliku majapidamise maaga. NV süsteem ei kehti väiketootjate skeemis osalejatele (pindalatoetuste taotlemisel kuni 1250 euronit lihtsustatud nõuetega) ega üleminekutoetuste (ammlehma ja ute kasvatamise ning piima-, veise, ute-, põllumajanduskultuuri ja heinaseemne üleminekutoetuse) taotlejatele. Nõuete rikkumisel vähendatakse taotleja kõikide eelnevalt loetletud toetuste summat.

Kohustus on enamike toetuste puhul tegevuste elluviimine toetustes ettenähtud ajavahemikul toetusõiguslikul maal või loomade osas, mille kohta toetust taotletakse. SORT, OTL ja LHT kohustused on lävendipõhised. Lävendipõhiste kohustuste puhul võib taotlejal taotletav pind või loomade arv kohustuseperioodil muutuda, oluline on, et igal kohustuseaastal oleks taotlejal vastavalt meetme nõuetele minimaalne pind või loomade arv olemas. Toetusõiguslikud on loomad, kes on nõuetekohaselt identifitseeritud ja kelle andmed on nõuetekohaselt PRIA põllumajandusloomade registrisse kantud, kelle üle peetakse nõuetekohast arvestust. Erandina ei pea põllumajandusloomade registrisse olema kantud täkid, kes on Eestisse toodud paaritushooajaks. OTL puhul algab iga tõu kohta eraldi viieaastane kohustus, st kui tõu kohta võetakse kohustus, peab viis järjestikust kalendriaastat pidama vähemalt ühte sellist tõugu looma või keskmiselt vähemalt 350 eesti vutti.

Toetusi sai taotleda tingimusel, et taotleja harib või hooldab maad õiguslikul alusel, s.t on maa omanik või omab kehtivat rendilepingut. Nõue kehtis kõikide pindalatoetuste taotlemisel. Kõik toetuse taotlejad peavad olema kantud PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse. PLK toetuse taotlejal tuleb poollooduslike koosluste loetelu ja kaart enne PRIA-le esitamist kooskõlastada Keskkonnaametis. Põhitõed 2019. aasta pindalatoetuste ja MAK loomatoetuste taotlemisel leiab [siit](#).

Ülevaate MAK 2014-2020 kiviaia taastamise, 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ning varasemate Eesti maaelu arengukavade keskkonnameetmete rakendamisest annab [Lisa 1](#).

Püsihindamistegevused

Eesti MAK 2014-2020 üldine seire- ja hindamissüsteem on üles ehitatud lähtudes iga-aastase seirearuande ning 2017. ja 2019. a esitatavate põhjalikemate seirearuannete ning 2024. aastal esitatava järelhindamise aruande koostamise vajadustest. Samuti arvestab seire- ja hindamissüsteem siseriiklike vajadusi ja tagasiside vajadust MAK-i rakendamise kohta, mida vajatakse iga-aastaselt poliitika suunamise ja kujundamise tarbeks.

MAK 2004-2006 perioodi põllumajandusliku keskkonnatoetuse meetme hindamiseks töötas Põllumajandusuuringute Keskuse välja spetsiaalse seire- ja hindamissüsteemi, mis oli suures ulatuses hindamise aluseks MAK 2007-2013 perioodil. Väljatöötatud süsteemi on arengukava perioodide jooksul kohandatud vastavalt vajadustele. Perioodil 2014-2020 ei jätkata arengukava püsihindamisega sellisel kujul nagu see oli programmiperioodil 2007–2013, kuna püsihindamine ei ole programmiperioodil 2014-2020 enam liikmesriikidele kohustuslik. EL-i maaelu arengu prioriteetide 4 ja 5 osas teostab hindamist PMK, kes on MAK korraldusasutuse allasutus. Hindamine viiakse läbi kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1303/2013, 1305/2013 ja komisjoni rakendusmääruses (EL) nr 808/2014 sätestatud hindamisele kohalduvate nõuetega.

MAK hindamine toimub meetmete, sihtvaldkondade ja prioriteetide tasandil. Vastavalt ühisele seire- ja hindamissüsteemile on seatud meetmete tasandil väljund-, sihtvaldkondade tasandil tulemus- ja prioriteetide tasandil mõjunäitajad. Lisaks kohustuslikele näitajatele võivad vajadusel nii MAK korraldusasutus kui ka hindajad välja pakkuda hindamisel lisanäitajaid.

Hindamise käigus keskendutakse kohustuslikele 4. ja 5. prioriteedi sihtvaldkondade hindamisküsimuste vastamiseks vajalikele hindamiskriteeriumitele ning kvantitatiivsetele ja kvalitatiivsetele indikaatoritele.

Hindamise otstarbel kogub PMK mitmesuguseid andmeid Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti süsteemidest, Põllumajandusametist, Keskkonnaministeeriumi allasutustest, SA Erametsakeskusest ning teistelt andmekogujatelt. Lisaks viiakse hindamistööga seoses läbi konsultatsioone hindamisega seotud asutuste vahel ning erinevate spetsialistide ja ekspertidega, PMK initsiatiivil on loodud ka MAK keskkonnamõjuga meetmete hindamise ekspertgrupp.

Arengukava tasandil toimuva hindamistegevuse täiendamiseks puuduvate andmetega planeeritakse vajalikke valdkonnauuringuid ja -analüüse. Uuringud on teostatud sihtvaldkondade ja meetmete hindamiseks vajaliku täiendava info kogumiseks, meetmete kvaliteetsemaks analüüsiks ning samuti taustaandmete kogumiseks meetmete kujundamisel tulevikus. Kuivõrd PMK teostatav hindamine hõlmab eeskätt keskkonna- ja kliimamõju omavaid pindalameetmeid, on alates 2005. aastast uuringuid tehtud neljas valdkonnas: mullastik, vesi, elurikkus ja majandus ([Lisa 2](#)).

2019. kalendriaasta uuringute eesmärgid, meetoodika ja detailsed tulemused on esitatud Põllumajandusuuringute Keskuse „Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi püsihindamiseks 2019. aastal läbiviidud uuringute aruandes“.

Sihtvaldkondade ja meetmete eesmärkide saavutamise ning mõju hindamisel vee kvaliteedile sh väetiste ja pestitsiidide kasutamisele, mullaviljakusele, mullaerosiooni tõkestamisele ning põllumajanduses CO₂ säilitamisele ja sidumisele lähtuti PMK seire ja hindamise käigus teostatud järgnevate uuringute tulemustest:

- „Taluvärava toiteelementide bilansi ja kasutuse uuring“,
- „Pestitsiidide kasutuskoormus“,
- „Veekvaliteedi uuring“,
- „Taimekaitsevahendite jääkide sisaldus mullas“,

- “Kompleksuuring mahe- ja tavaviljelusest”,
- “Mulla orgaanilise süsiniku varu muutus ja CO₂ emissioon erinevate toetusmeetmete ning maakasutuse puhul”,
- „Mulla NO₃ (nitraatlämmastiku) ja SO₄ sisalduse muutus ja dünaamika nitraaditundliku ala (NTA) põllumuldades perioodi jooksul erineva maakasutuse (põllukultuurid, rohumaa) korral ning mullas leiduvate taimetoiteelementide (P, K, Ca, Mg, Cu, Mn, B, Nüld) happesuse ja orgaanilise aine fooni ja pikaajalisemate muutuste selgitamine. NTA põllumaade mullas pestitsiidijääkide sisalduse selgitamine“.

Sihtvaldkondade ja meetmete eesmärkide saavutamise ning mõju hindamisel elurikkuse ennistamisele, säilitamisele ja parandamisele lähtuti PMK seire ja hindamise käigus teostatud järgnevate uuringute tulemustest:

- „Kimalaste mitmekesisuse ja arvukuse uuring“,
- „Pesitsevate lindude liigirikkuse, arvukuse ja asustustiheduse uuring“,
- „Rohumaaribade taimestiku uuring“.

Käesolevas aruandes on uuringute analüüsides tulenevaid järeldusi kasutatud sünteesivalt koos administratiivsete andmetega Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja loomade heaolu hindamisel.

Hindamaks MAK keskkonnatoetuste jaotumist maakonniti, suurusgrupiti ja tootmistüübiti ning erinevate meetmete mõju keskkonnatoetusi taotlenud põllumajandustootjate tulutasemele, on alates 2010. aastast läbiviidud majandusuuringuid, sh „Ettevõtjatulu“ uuringut.

Meetmete efektiivsuse ja mõju leidmisel on arvestatud tegevustele seatud eesmärgid – hinnatakse, kas neid on võimalik saavutada kehtestatud nõuete agronoomilisest või keskkonna mõjususest lähtuvalt. Analüüsis kirjeldatakse maakondade ning riigi tasandil toetusluseid pindalaid, toetusesaajate arvu, maakasutust, potentsiaalseid toetusluseid ühikute arve, meetmete koosmõju teiste 4. ja 5. prioriteedi meetmetega ning valdkondade uuringutest saadud järeldusi meetmete võimalike mõjude kohta mullale, veele, elurikkusele ja kliimale. Hinnangutes on esitatud aegread, kasutatud võrdlusi eelnevate aastate ning perioodidega, trendid on esitatud joonistel ja graafikutes, suuremahulised arvanded aruande lisades ka tabelitena.

Hindamisalane teavitamine

Hindamisalane teavitamine on üks olulisi Põllumajandusuuringute Keskuse (PMK) hindamisalaseid tegevusi. See on tähtis nii põllumajandustootjatele, ametnikele kui ka teistele huvigruppidele nende tulevaste tegevuste planeerimisel ja käesolevatele tegevustele hinnangu saamiseks. 2019. aastal toimus hindamisalane teavitamine sarnaselt eelnevatele aastatele. Jooksvalt uuendati infot [Eesti maaelu arengukava keskkonnavalaste tegevuste püsihindamist tutvustaval kodulehel](#). Püsihindajad osalesid konverentsidel ja seminaridel hindamisalaste ja ka muude erialaste ettekannete ja poster-ettekannetega ning erinevates allikates avaldati artikleid ja asjakohast infot. Osaleti ka mitmetes projektides, töögruppides ja võrgustikes.

Põllumajandusuuringute Keskuse poolt korraldatud koolitused ja infopäevad

29. jaanuaril Jänedal toimunud PMK korraldatud õppepäeval konsulentidele esines Jaan Kanger suulise ettekandega „Dreenivee kvaliteet ja seire“.

16. aprillil esines Priit Penu Jänedal PMK infopäeval “Kvaliteedi- ja mullaanalüüside andmete kasutamine taimekasvatuses” suulise ettekandega teemal „Muldade kasutus sobivus, väetustarve ja väetamissoovitused“.

Hindamisega seotud info jagamine teistel üritustel

6. märtsil esines Priit Penu Saaremaa veisekasvatajate seltsi infopäeval Kõljala seltsimajas suulise ettekandega „Eesti muldadest ja nende kasutamise võimalikkusest veisekasvatuses“.

21. märtsil esines Priit Penu suulise ettekandega MEM mullagrupis teemal „Riikliku keskkonnaseire põllumuldade seire“.

4. aprillil Saaremaal Kõljalas toimunud Saaremaa Põllumeeste Liidu õppepäeval esines Tambet Kikas suulise ettekandega „Nutikust põllumajandusse, põllumeest teenindav geoinfosüsteem“.

20. mail Tallinnas toimunud MeM korraldatud paneeldiskussioonil „Eesti maaelu arengukava 2014–2020 prioriteetide 1, 2, 3, 4, 5 ja 6 hindamise esmased tulemused“ esines Jaan Kanger suulise ettekandega „Prioriteet 4 sihtvaldkond 4b hindamise esmased tulemused“.

11. juunil Tallinnas toimunud MeM korraldatud MAK 2014–2020 seirekomisjoni 15. istungil esines Jaan Kanger suulise ettekandega „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ prioriteetide 4 ja 5 vahehindamise tulemused“.

27. juunil Kuusiku katsekeskuses Eesti Maaülikooli korraldatud mahepõllumajanduse õppepäeval tutvustas Karli Sepp kompleksuuringu mahe- ja tavaviljeluse katseid: mahe- ja tavaviljeluse pikaajaline külvikorrakitse ja seal kasutatavad mullaharimisviisid; mahevätiste katsed põldheinal, teraviljadel ja haljasväetiseks kasvatataval ristikul, käsitles mahevätiste omadusi ja toimimist kultuuride väetamisel ning viis läbi rühmatöö teemal „Huumusbilansist maheviljeluses ja selle praktiline koostamine“.

10. oktoobril Tallinnas toimunud Ruumab OÜ ja *Pitney Bowes* kasutajakonverentsil esines Tambet Kikas suulise ettekandega „*Spectrumi* teenused Maaeluministeriumis“.

18. oktoobril esines Priit Penu EPKK juhatuse seminaril Sakus suulise ettekandega teemal „PMK kaardirakendus ja pikaajalise mullaseire tulemused“.

1. novembril esines Priit Penu Tartus EPA messi seminaril suulise ettekandega „Muldade kasutussobivus ja võimalused erinevateks analüüsideks“.

1. novembril esines Tambet Kikas Tartus EPA messi seminaril suulise ettekandega „Digitaalsete väetustarbekaartide ja väetamissoovituste koostamine“.

15. novembril esines Priit Penu Valgamaa Põllumeeste Liidu seminaril Sangastes suulise ettekandega „Mulla energia, tähelepanekud väetamisest ja muldade kasutussobivus“.

28. novembril Belgias Brüsselis toimunud Euroopa Komisjoni keskkonnapeadirektoraadi (*EC DG Environment*) korraldatud töötoas „*EU Pollinator Monitoring Scheme and Indicators*“ esines Eneli Viik suulise ettekandega „*Bumblebee monitoring in Estonia for the evaluation of rural development plan measures related with environment*“.

28. novembril Tallinnas toimunud KKM poolt korraldatud veemajanduskomisjoni istungil esines Jaan Kanger suulise ettekandega „Veevaldkonna uuringutest PMK-s ja põllumajanduslikust maakasutusest Eestis“.

5. detsembril Tartus Eesti Maaülikoolis toimunud X Mullapäeval esinesid suulise ettekandega Ain Kull (kaasautorid Anne Kull, Tambet Kikas, Priit Penu) „Erosioon. Nähtuse olemusest selle hindamise ja poliitikani“ ja Priit Penu (kaasautor Elsa Putku) „Mullaseirealadel toimunud muutused ca 30 a jooksul“.

11.-12. detsembril Hispaanias Sevillass toimunud Euroopa maaelu arengu hindamise tugiüksuse (*European Evaluation Helpdesk for Rural Development*) korraldatud töötoas „*How to demonstrate RDP achievements and impacts: lessons learned from the evaluations reported in the AIR 2019*“ esines Eneli Viik suulise ettekandega „*Identify good practices and challenges in relation to the assessment of RDP achievements and impacts: Biodiversity (CEQ8)*“.

Osalemine projektides, töögruppides ja võrgustikes

2019. a lõpus algasid MEM koordineerimisel ÜPP strateegiakava 2021–2027 väljatöötamise töögrupid, kus osalesid ka PMK töötajad:

- Keskkonnasõbralike praktikate ja mahepõllumajanduse töögrupis osalesid Livi Rooma, Karli Sepp, Eneli Viik ja Jaan Kanger;
- Poollooduslike koosluste hooldamise töögrupis osales Eneli Viik;
- Keskkonnasõbraliku aianduse ja kohalike sortide töögrupis osalesid Marje Särekanno ja Ere Ploomipuu;
- Lupjamise töögrupis osales Priit Penu;
- Mulla töögrupis osales Priit Penu.

Karli Sepp osales mahepõllumajanduse tegevusvaldkonna teadmussiirde pikaajalise programmi (MAHE PiP) nõukogu töös.

16.-17. septembril toimus Austrias Viinis tulemuspõhiste keskkonnameetmete alane kohtumine, mille eesmärk oli moodustada selleteemaline üle-euroopaline võrgustik. Üritusel osales Eneli Viik, kes andis nõusoleku olla edaspidi võrgustikus Eesti-poolseks kontaktisikuks.

Tambet Kikas osales KAUR-i koordineeritud projektis ELME – „Elurikkuse sotsiaal-majanduslikult ja kliimamuutustega seostatud keskkonnaseisundi hindamiseks, prognoosiks ja andmete kättesaadavuse tagamiseks vajalikud töövahendid“, ökosüsteemiteenuste valdkond.

Hindamisega seotud info avaldamine erinevates allikates

Sepp, K., Särekanno, M., Kanger, J., 2019. Kaaliumi- ja väävlirikaste mahevätiste tõhususest põldheina-teravilja külvikorras. Teaduselt mahepõllumajandusele. Toimetised 2019, Eesti Maaülikool, Tartu, lk. 109–114.

Artikkel Maablogis „[Eesti maaelu arengukava keskkonnatoetused ja põllumajandustegevused käivad käsikäes](#)“, 26.06.2019, Ere Ploomipuu

Artikkel PMK kodulehel „[Taluvärava toiteelementide bilansist üldiselt](#)“, 01.04.2019, Marje Särekanno

Priit Penu rääkis mullast ning mullatervisest Eestis ja mujal maailmas KUKU Raadio teadussaates „[Kukkuv õun](#)“ 24.11.2019. Kukkuv õun [KUKU Raadio *podcast*]: <http://podcast.kuku.postimees.ee/podcast/kukkuv-oun-2019-11-24/>

MAK 2007-2013 perioodi 2. telje ja MAK 2014-2020 perioodi 4., 5. prioriteedi meetmete maakasutusanalüüs

Sisukord

Pindalatoetuste alune põllumajanduslik maakasutus ja selle muutused aastatel 2009-2013; 2014-2019	24
Põllukultuuride struktuur põllumaal	27
Liblikõieliste kultuuride pind ja osatähtsus	29
Mustkesa pind ja selle muutumine	30
Nitraaditundliku ala ja alamvesikondade maakasutus	31
Maaparandusaluse maa maakasutus	34
Talvine taimkate	35
Kokkuvõte	36

Jooniste loetelu

Joonis 1. Pindalatoetuste taotletud jääv pind aastate 2009-2013 keskmisena ning 2014 ja taotletud pind aastatel 2015-2019; numbriga on esitatud pindalad 2019. aastal	24
Joonis 2. Erinevate pindalatoetuste taotletud jääva pinna osatähtsus ÜPT pinnast aastate 2009-2013 keskmisena ning 2014 ja taotletud pinna osatähtsus ÜPT pinnast aastatel 2015-2019	24
Joonis 3. Erinevate pindalapõhiste toetuste taotlejate arv aastate 2009-2013 keskmisena ja 2014-2019; numbritega on esitatud tulemused 2019. aastal	25
Joonis 4. Taotleja keskmine taotletud pindala maakondade ja toetuste lõikes 2019. aastal PMK tegevusmaakonna järgi	25
Joonis 5. Põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) ja püsirohuma (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) suhe erinevates toetustüüpides aastatel 2009-2019; numbritega on esitatud tulemused 2019. aastal	26
Joonis 6. Püsirohuma (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) ja põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) pindala (alumine horisontaaltelg) aastate 2009-2013 keskmisena ja 2014-2019 ning 2019. a pindala muutus (roheline tulp, ülemine horisontaaltelg) võrreldes 2018. aastaga	27
Joonis 7. Põllumaa peamiste kultuurigruppide struktuur ÜPT, KSM ja MAHE toetustüüpide lõikes 2009-2019. a	28
Joonis 8. Põllumaa väiksemate kultuurigruppide struktuur ÜPT, KSM ja MAHE toetustüüpide lõikes 2009-2019. a	29
Joonis 9. Liblikõieliste (sh allakülvid ja kaunviljad) kultuuride pindala ja pinna osatähtsus põllumaa kogupindalast toetustüüpide lõikes aastatel 2009-2019	30
Joonis 10. Liblikõieliste kultuurigruppide pindala liblikõieliste pinnast toetustüüpide lõikes 2015-2019	30
Joonis 11. Mustkesa ja sööti jäetud maa taotletud pind ja osatähtsus põllumaast toetustüüpide lõikes perioodil 2009-2019	31
Joonis 12. Mustkesa pinna suhteline muutus aastatel 2009-2019 (2009-2013 a. keskmine on 100%) toetustüüpide lõikes	31
Joonis 13. Muutused alamvesikondade ja NTA pindalatoetuste taotlemises võrreldes 2019. aastat 2018. aastaga	32
Joonis 14. KSM ja MAHE taotluseluse maa osatähtsus ÜPT pinnast aastatel 2009 ja 2014-2019 NTA-l ja Eesti võrdluses	32
Joonis 15. Püsirohuma (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) ja põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) jaotus NTA-l aastatel 2016-2019. Tulpadele märgitud pindala hektarites	33
Joonis 16. Põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) ja püsirohuma (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) suhe erinevates toetustüüpides aastatel 2016-2019 Eesti keskmisena ja NTA-l	33
Joonis 17. Kultuurigruppide osatähtsus (%) põllumaast NTA-l aastatel 2015-2019	34
Joonis 18. Kuivendatud ja kuivendamata maade osatähtsus taotluselusest maast pindalatoetuste võrdluses 2019. a. Tulpadel toodud pindala (ha)	35
Joonis 19. Kuivendatud alade lühiajalise rohuma (LR), muude põllukultuuride ja püsirohuma (PR+TPR+TAR) pindala (ha) ÜPT, KSM ja MAHE taotluselusel maal 2019. a	35
Joonis 20. Talvise taimkatte all oleva põllumaa osatähtsus ÜPT pinnast maakonniti 2014-2019	36

Lisade loetelu

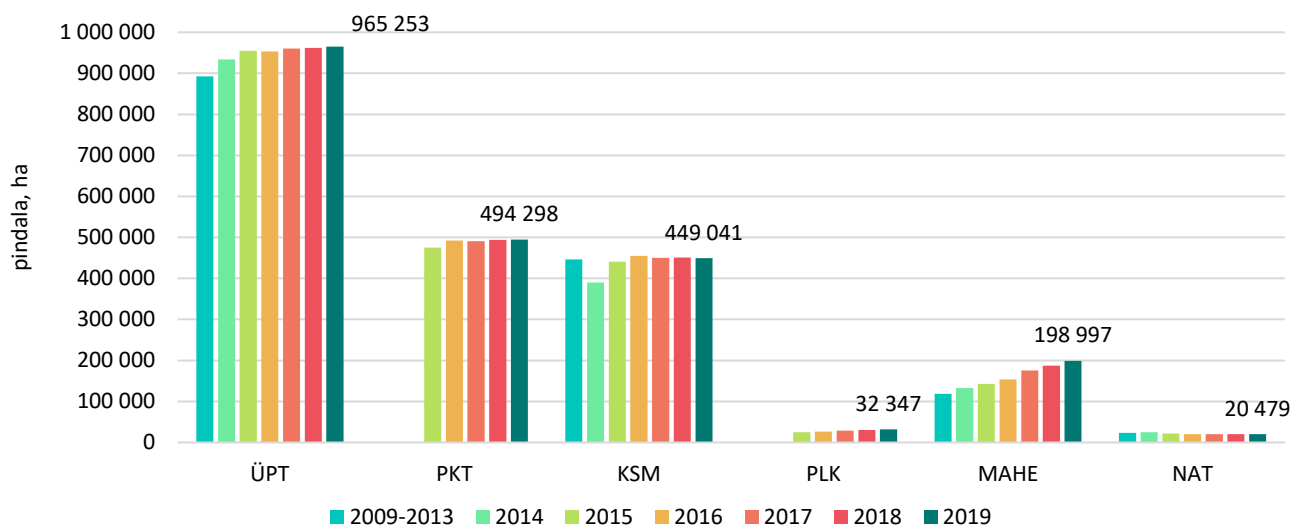
- Lisa 3. Pindalatoetuste pind (ha) jääva pinna alusel aastatel 2009-2014 ja taotletud pinna alusel aastatel 2015-2019
- Lisa 4. Peamiste kultuurigruppide osatähtsus (%) kogu põllumajandusmaast toetustüüpide ja aastate lõikes perioodil 2009-2019
- Lisa 5. Pindalatoetuste taotletud pind NTA-I ja alamvesikondades aastatel 2015-2019
- Lisa 6. Põllumaa ja püsirohumaa struktuur NTA-I ja alamvesikondades erinevatel toetustüüpidel
- Lisa 7. Põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) ja püsirohumaa (sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) suhe erinevatel toetustüüpidel aastatel 2015-2019 alamvesikondades ja NTA-I
- Lisa 8. Kultuurigruppide taotletud pind (ha) ja osatähtsus (%) taotlusalusest maast NTA-I ja alamvesikondades aastatel 2014-2019
- Lisa 9. Kuivendatud ja kuivendamata taotlusaluse maa pind (ha) maakonniti erinevate toetustüüpide lõikes

Kasutatud kirjanduse loetelu

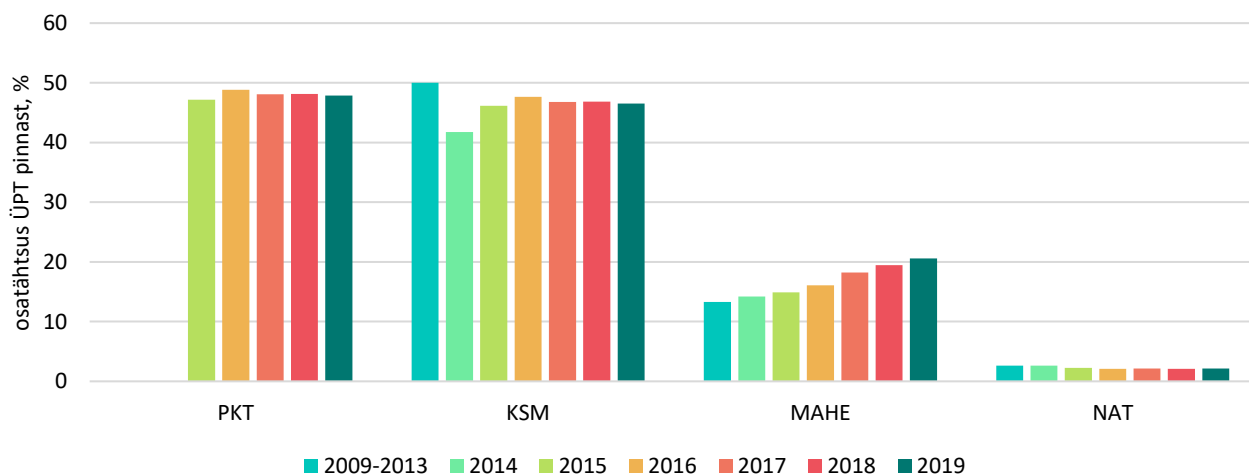
- PMK, 2015a. Eesti maaelu arengukava 2007-2013 2. telje püsihindamisaruanne 2014. aasta kohta. Saku. 620 lk. Allikas: https://pmk.agri.ee/sites/default/files/uploads/sites/2/2017/01/Aruanne_2014_aasta-kohta_2_juuni_2015.pdf
- PRIA, 29.01.2020b andmetel. Maakasutus 2019. aastal.
- PRIA, 04.02.2019b andmetel. Maakasutus 2018. aastal.
- PRIA, 07.02.2018b andmetel. Maakasutus 2017. aastal.
- PRIA, 27.01.2017 andmetel. Maakasutus 2016. aastal.
- PRIA, 09.02.2016 andmetel. Maakasutus 2015. aastal.
- PRIA, 05.02.2015 andmetel. Maakasutus 2014. aastal.

Pindalatoetuste alune põllumajanduslik maakasutus ja selle muutused aastatel 2009-2013; 2014-2019

Pindalatoetuste taotlusalune pind suureneb aasta-aastalt. ÜPT toetust taotleti 2019. aastal 965 253 ha ning kõige rohkem on võrreldes 2018. aastaga suurenenud MAHE ja PLK taotlusalune pind (Joonis 1) (Lisa 3), vastavalt 6,3% (11 827 ha) ja 5,2% (1606 ha). MAHE taotlusaluse pinna tõus kajastub ka osatähtsusena ÜPT taotlusalusest pinnast, 2019. aastal tõusis see ligi 21%-ni (Joonis 2). Seevastu PKT taotlusaluse pinna osatähtsus ÜPT taotlusalusest pinnast pole läbi aastate oluliselt muutunud.

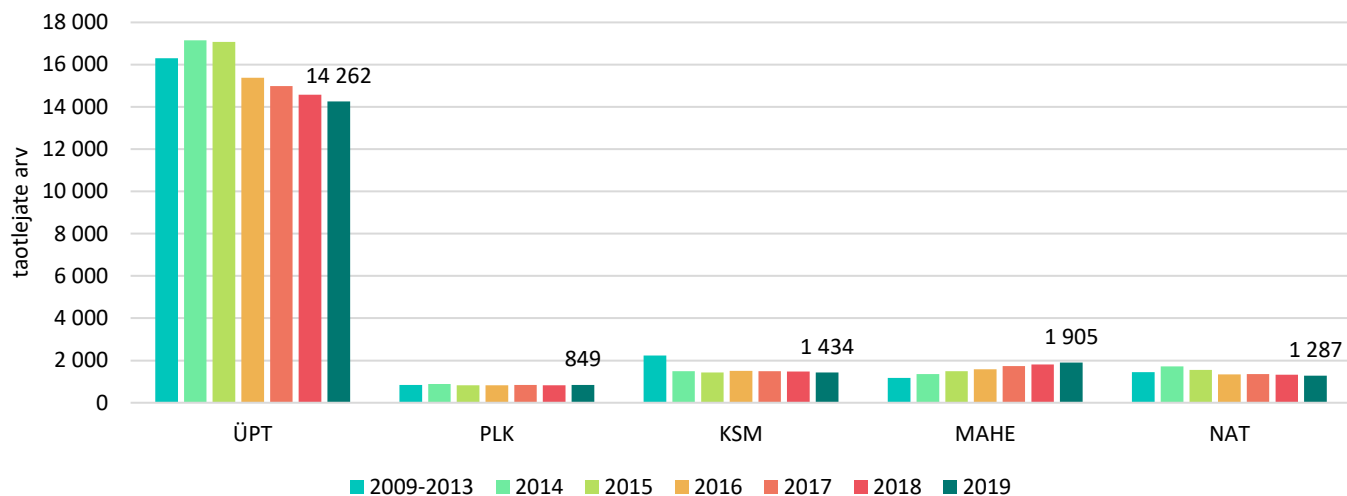
Joonis 1. Pindalatoetuste taotletud jääv pind aastate 2009-2013 keskmisena ning 2014 (PMK, 2015a) ja taotletud pind aastatel 2015-2019 (PRIA, 09.02.2016 andmetel), (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel); numbriga on esitatud pindalad 2019. aastal

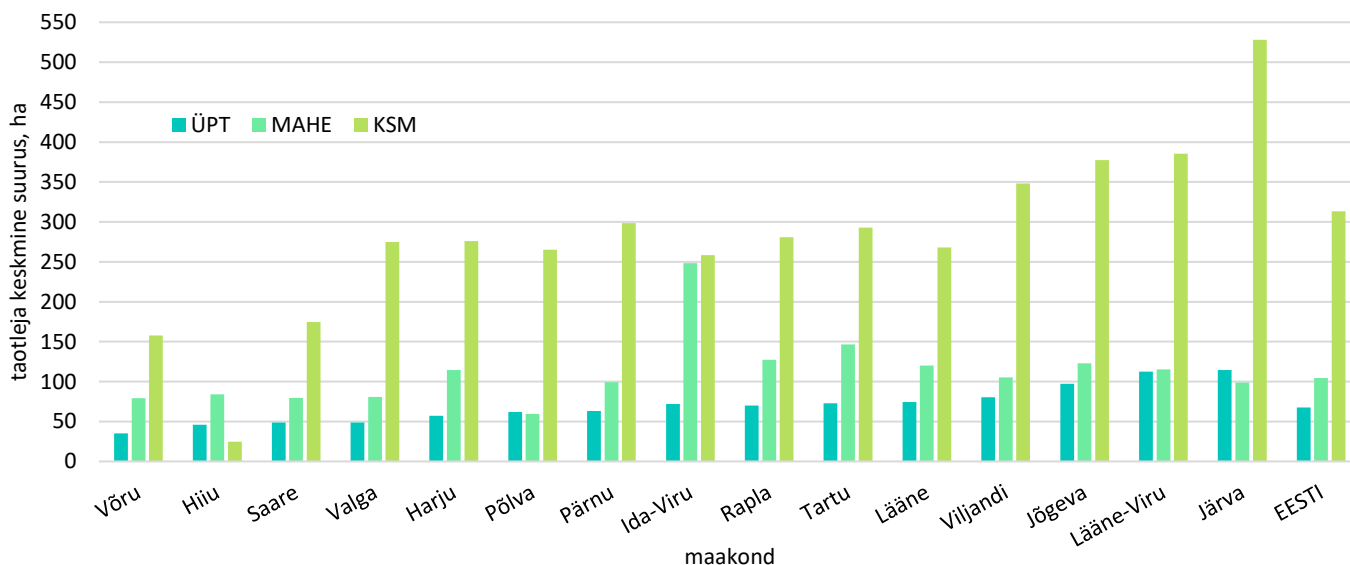
Joonis 2. Erinevate pindalatoetuste taotletud jääva pinna osatähtsus ÜPT pinnast aastate 2009-2013 keskmisena ning 2014 (PMK, 2015a) ja taotletud pinna osatähtsus ÜPT pinnast aastatel 2015-2019 (PRIA, 09.02.2016 andmetel), (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Kuigi pindalapõhiste toetuste taotlusalune pind suureneb aasta-aastalt, näitab taotlejate arv vähenemise trendi, seejuures ÜPT taotlejate puhul alates 2016. aastast (Joonis 3). Seevastu keskmine pind taotleja kohta suureneb ning seda nii ÜPT, MAHE kui ka KSM toetuse puhul (Joonis 4). Võrreldes 2018. a suurenes Eesti keskmisena ÜPT taotleja keskmine

suurus 2 ha, MAHE 1 ha ning KSM puhul 7 ha võrra. Ainukesena suureneb aasta-aastalt MAHE taotlejate arv – kui 2014. aastal oli MAHE toetuse taotlejaid 1360, siis 2019. aastal juba 40% võrra rohkem (1905). Võrreldes perioodi 2009-2013 keskmisega on MAHE taotlejate arv nüüdseks kasvanud lausa 61%.

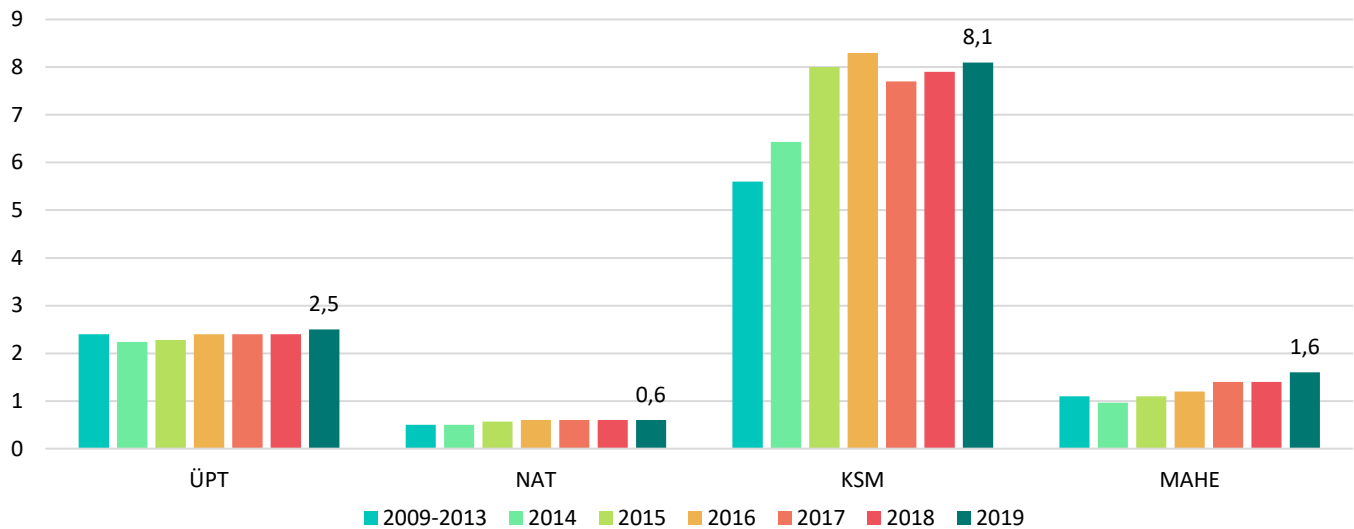

Joonis 3. Erinevate pindalapõhiste toetuste taotlejate arv aastate 2009-2013 keskmisena ja 2014-2019 (PMK, 2015a), (PRIA, 09.02.2016 andmetel), (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel); numbritega on esitatud tulemused 2019. aastal

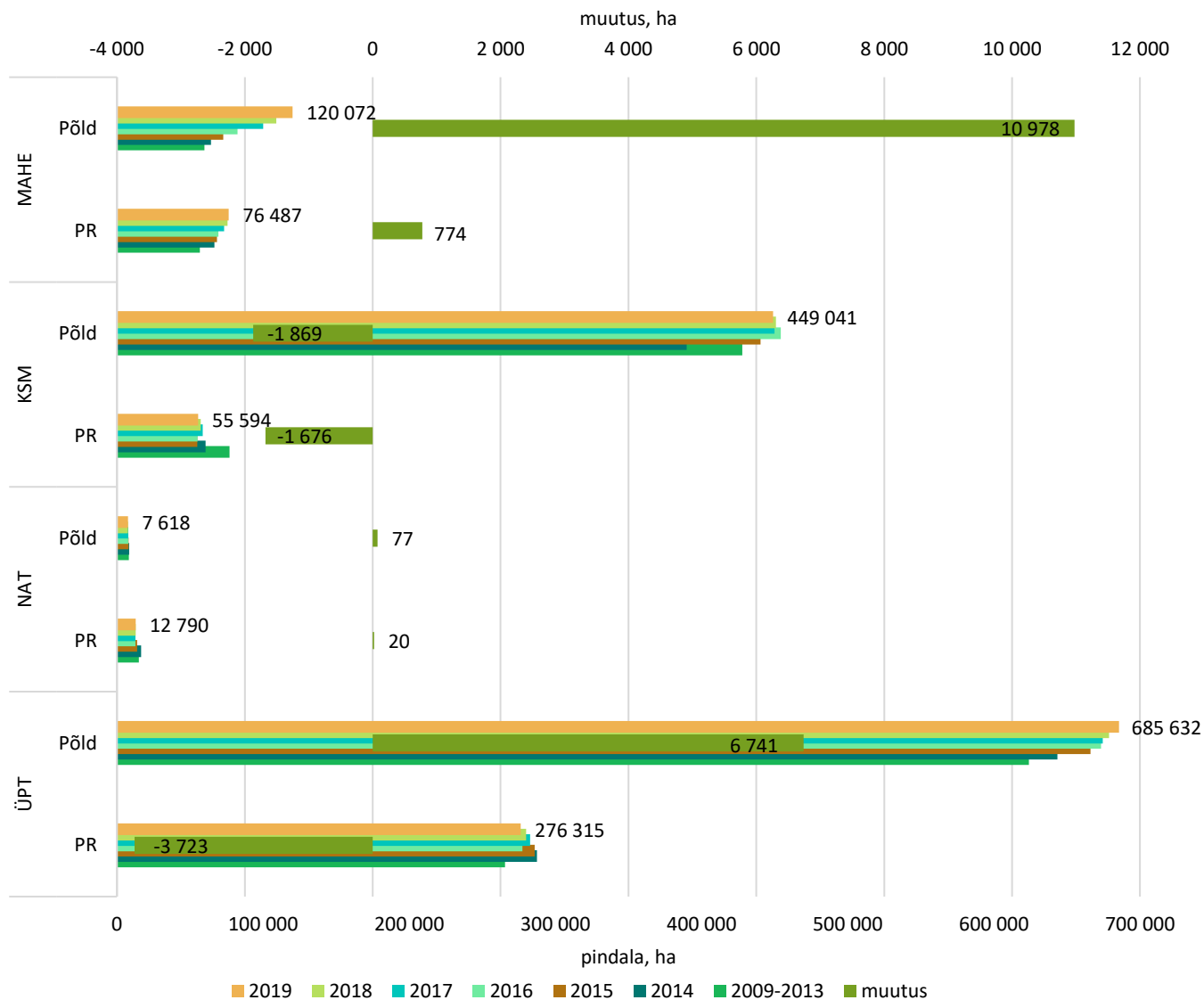

Joonis 4. Taotleja keskmine taotletud pindala maakondade ja toetuste lõikes 2019. aastal PMK tegevusmaakonna järgi (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

MAHE taotlusaluse pinna tõus toimub nii püsirohuma kui ka põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajaline rohuma) arvelt (Joonis 6); suurim on tõus põllumaa sektoris, vastavalt 10% (10 978 ha) võrra. Seejuures on ka püsirohuma ja põllumaa pinna suhe tasapisi tõusnud 1,6-ni, st et põllumaad on MAHE taotlejatel 1,6 korda rohkem kui püsirohumaad (Joonis 5). Seevastu NAT ja ÜPT puhul on püsirohuma ja põllumaa pinna suhe püsinud viimased neli aastat stabiilsena. Siiski on püsirohumaade pind ÜPT taotlejatel vähenenud 1,3% (3723 ha) võrra ning põllumaa pind suurenenud 1% (6741 ha) võrra. KSM tootjate puhul on 2018. aastaga võrreldes vähenenud nii püsirohuma (mittetoetusõiguslik maa KSM-l) kui põllumaa pindala, kuid sealjuures on suurenenud püsirohuma ja põllumaa pindala pinna suhe – 8,1 korda on põllumaid KSM tootjatel rohkem kui püsirohumaad.

Joonis 5. Põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) ja püsirohumaa (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) suhe erinevates toetustüüpides aastatel 2009-2019 (PMK, 2015a), (PRIA, 09.02.2016 andmetel), (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel); numbritega on esitatud tulemused 2019. aastal

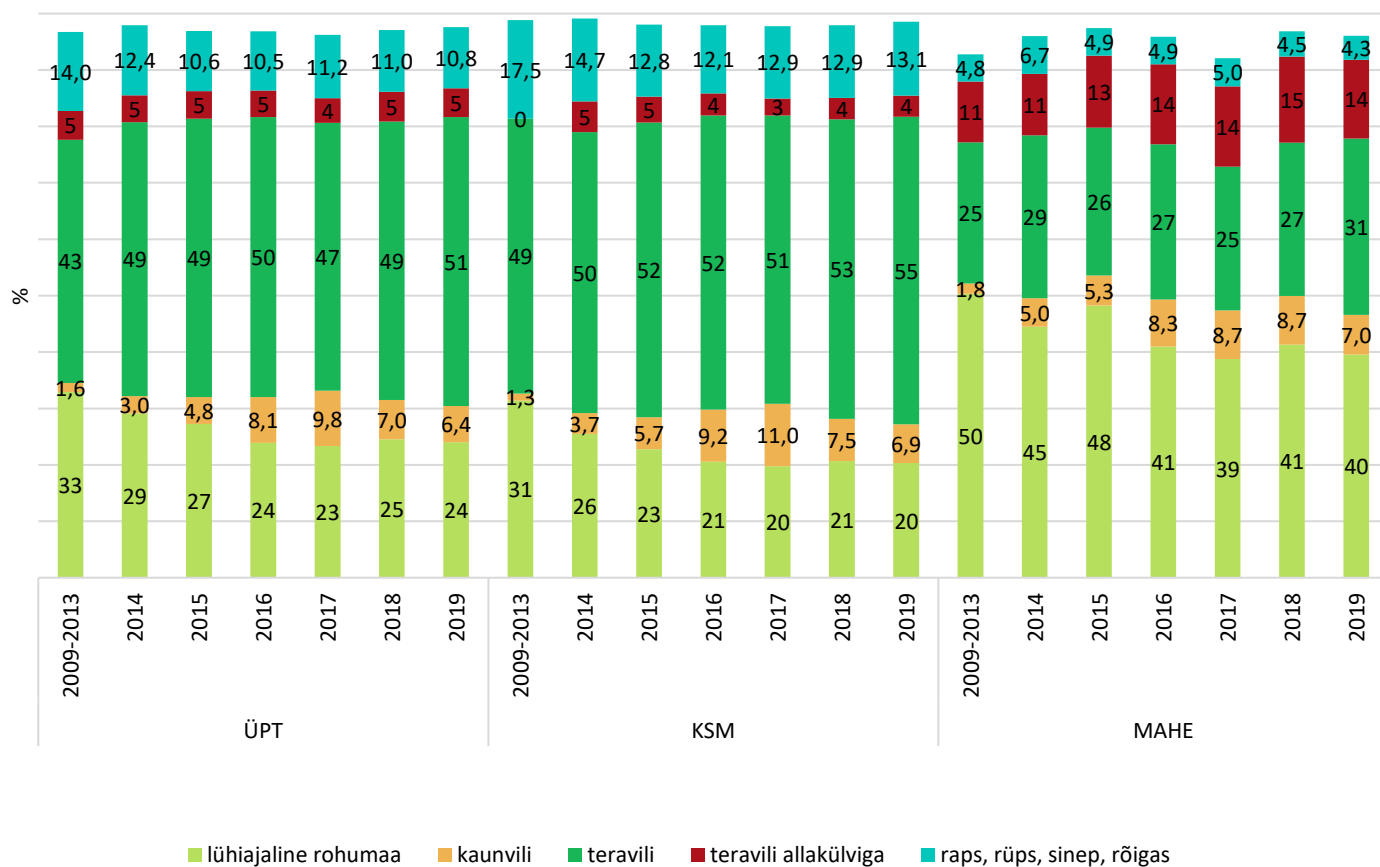

Joonis 6. Püsirohuma (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) ja põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) pindala (alumine horisontaaltelg) aastate 2009-2013 keskmisena ja 2014-2019 ning 2019. a pindala muutus (roheline tulp, ülemine horisontaaltelg) võrreldes 2018. aastaga (PMK, 2015a), (PRIA, 09.02.2016 andmetel), (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

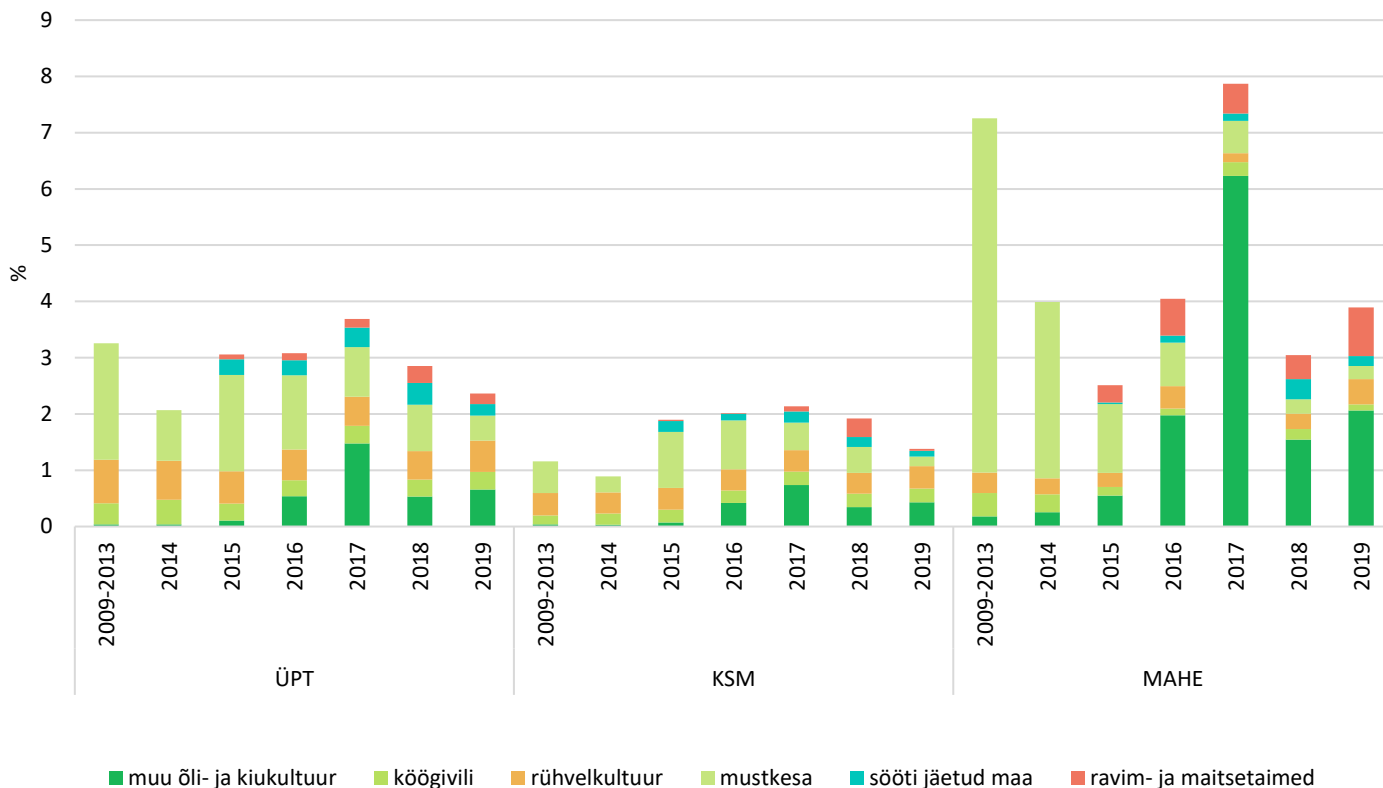
Põllukultuuride struktuur põllumaal

Põllukultuuride struktuuris on toimunud eelmiste aastatega võrreldes mitmeid muutusi. ÜPT, MAHE ja KSM teravilja taotlusalune pind on suurenenud võrreldes 2018. aastaga nii osatähtsusega kogu taotlusalusest pinnast (Lisa 4) kui ka ainult põllumaa pinnast (Joonis 7). Lühiajaliste rohumaade osakaal põllumaa pinnast on kõigis toetustüüpides 1% võrra langenud. Samuti on võrreldes 2018. aastaga vähenenud kaunviljade pind, seda kõige enam MAHE põllumaal (1,7% võrra). Suuremad kultuurigrupid kokku moodustavad kogu põllumaast kõigis toetustüüpides üle 96%. Kui 2018. aastal oli väiksemate kultuurigruppide puhul oluline vähenemine muude õli- ja kiukultuuride osas (märkimisväärselt vähenes kanepi taotlusalune pind), siis ka 2019. aastal on taotlemine taas tagasihoidlikuks jäänud (Joonis 8). Samuti on vähenenud mustkesa pinna osakaal – ÜPT ja KSM puhul on see võrreldes eelmise aastaga kaks korda väiksem. MAHE taotlusalusel maal on kahekordistunud ravim- ja maitsetaimede pind – 1033 ha, mis moodustab 0,9% põllumaa pinnast. Kogu

põllumaast moodustavad väiksemad kultuurigrupid siiski marginaalse osa, jäädes MAHE, ÜPT ja KSM põllumaal vastavalt alla 4%, 3% ja 2%.

Joonis 7. Põllumaa peamiste kultuurigruppide struktuur ÜPT, KSM ja MAHE toetustüüpide lõikes 2009-2019. a (PMK, 2015a), (PRIA, 09.02.2016 andmetel), (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

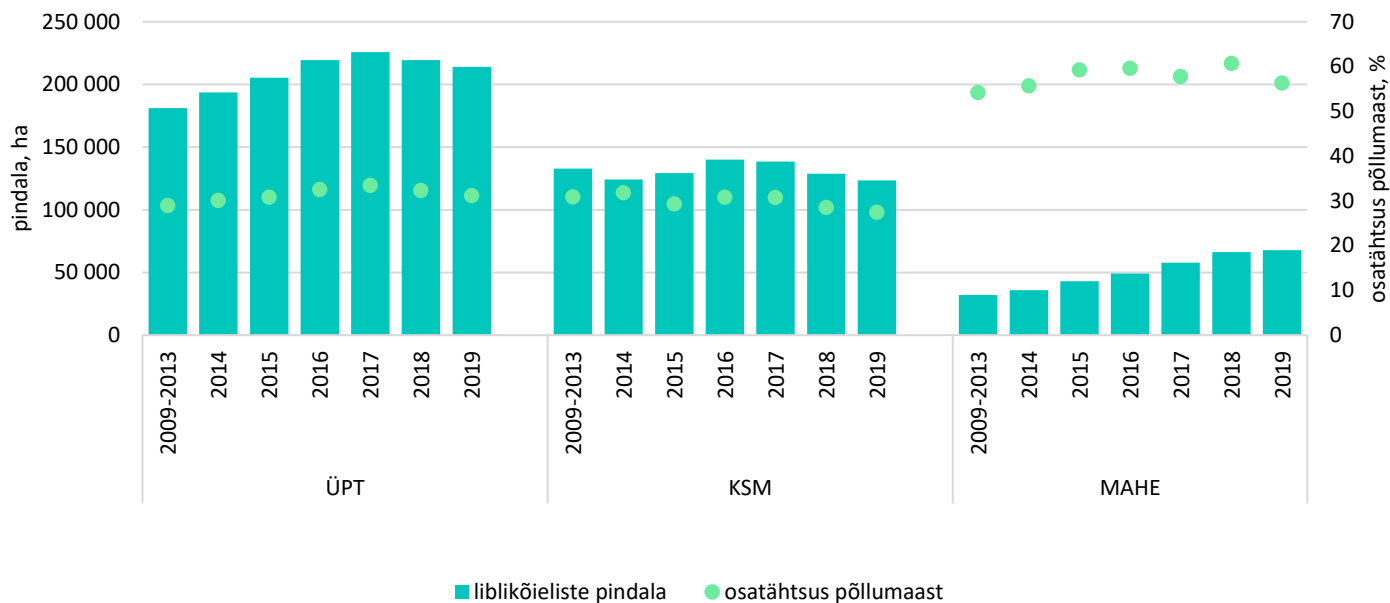

Joonis 8. Põllumaa väiksemate kultuurigruppide struktuur ÜPT, KSM ja MAHE toetustüüpide lõikes 2009-2019. a (PMK, 2015a), (PRIA, 09.02.2016 andmetel), (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

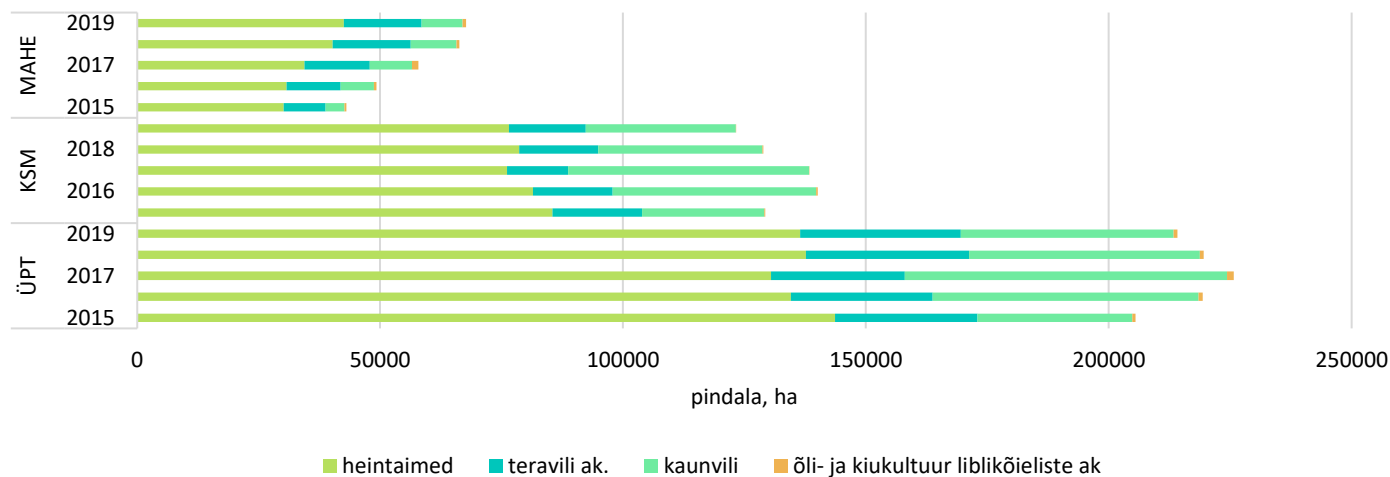
Liblikõieliste kultuuride pind ja osatähtsus

Liblikõieliste kultuuride (sh allakülvid ja kaunviljad) pindala on läbi aastate moodustanud ÜPT ja KSM põllumaast stabiilselt ca 1/3 (Joonis 9). Võrreldes 2018. aastaga on ÜPT ja KSM liblikõieliste kogupindala veidi vähenenud. See vähenemine on tingitud eelkõige kaunviljade pindala vähenemisest (Joonis 10), KSM kaunviljade pindala on vähenenud 2900 ha ehk 9% ja ÜPT-l 3757 ha ehk 8% võrreldes 2018. aastaga. Samuti on nii ÜPT kui KSM liblikõieliste pindalad vähenenud heintaimede ja teravilja allakülvide osas. Veidi on tõusnud õli- ja kiukultuuride liblikõieliste allakülvide pind ÜPT taotlusalusel põllumaal – 4% (34 ha).

MAHE liblikõieliste pindala on suurenenud alates eelmise MAK perioodi lõpust ning on võrreldes 2009.-2013. aastate keskmisega kahekordistunud. Osatähtsus põllumaast ei ole kahekordistunud, sest ka põllumaa pind on MAHE taotlusalusel maal pidevalt suurenenud. Võrreldes 2018. aastaga on liblikõieliste pindala kasvanud 1392 ha võrra, ent osatähtsus põllumaast vähenenud 5%. Siiski on liblikõieliste osatähtsus 56% põllumaast väga kõrge, sest liblikõielistega viiakse mullast ära palju kaaliumi ning mullas võib tekkida kaaliumidefitsiit. Pindala suurenemine on nähtav kõikides liblikõieliste kultuurigruppides, peamiselt heintaimede ja teraviljade allakülvide osas. Kaunviljade puhul on siiski võrreldes 2018. aastaga näha taotletud pinna vähenemist 11% (1019 ha võrra).

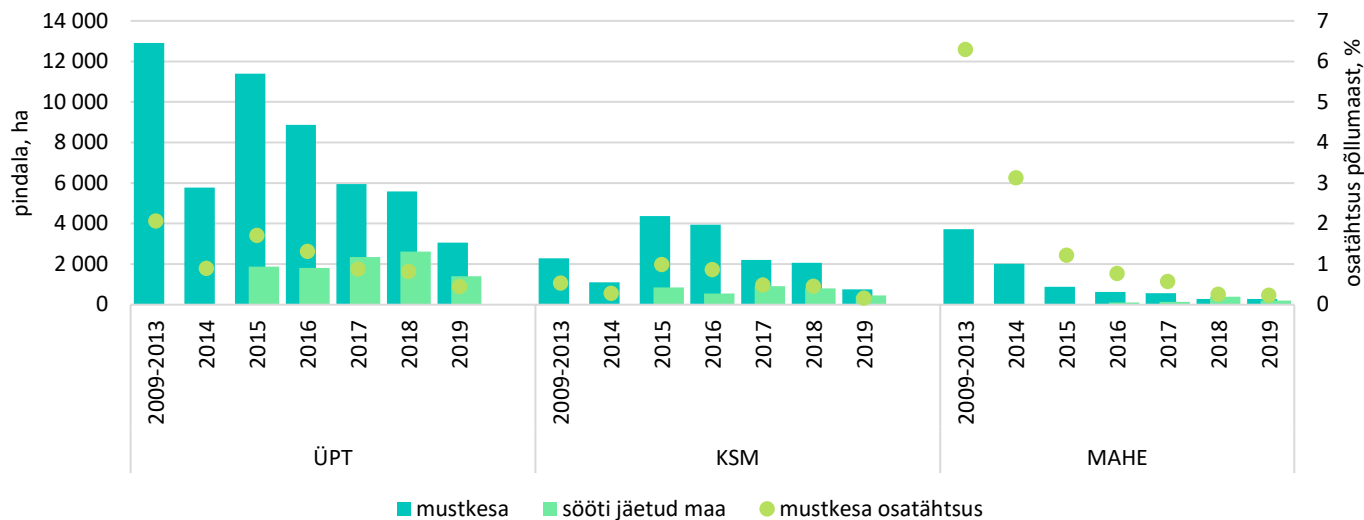
Joonis 9. Liblikõieliste (sh allakülvid ja kaunviljad) kultuuride pindala ja pinna osatähtsus põllumaa kogupindalast toetustüüpide lõikes aastatel 2009-2019 (PMK, 2015a), (PRIA, 09.02.2016 andmetel), (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

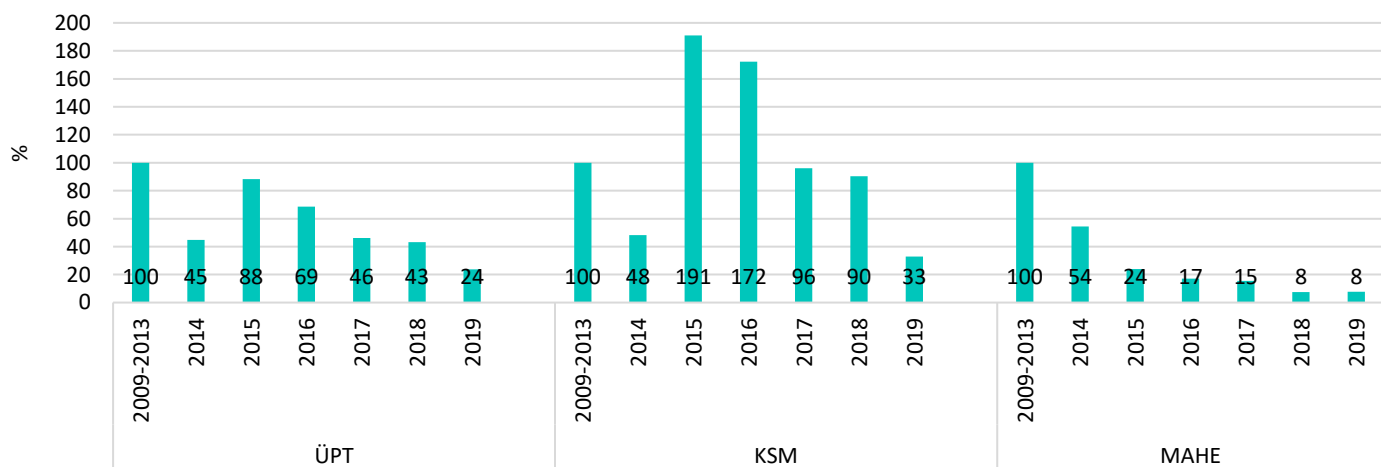
Joonis 10. Liblikõieliste kultuurigruppide pindala liblikõieliste pinnast toetustüüpide lõikes 2015-2019. a (PRIA, 09.02.2016 andmetel), (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Mustkesa pind ja selle muutumine

Viimaste aastate aruannetes on korduvalt rõhutatud, et mullakaitse aspektist ei ole mustkesa kasutamise soodustamine kasulik, eelistatum on maa sööti jätmine. Seega võib lugeda positiivseks, et mustkesa pindala on nii ÜPT, MAHE kui ka KSM taotluselusel põllumaal alates 2015. aastast vähenenud (Joonis 11). KSM põllumaal on võrreldes 2018. aastaga mustkesa pindala vähenenud 64% ja ÜPT pinnal 45%, MAHE puhul on toimunud kasv 2% (6 ha). Samas kuna MAHE põllumaa pind on kasvanud, on mustkesa osatähtsus põllupinnast ikkagi langenud, olles 2019. aastal 0,2%. Samuti on kõigis toetustüüpides 2018. aastaga võrreldes vähenenud sööti jäetud maa pindala (Joonis 11). Võrreldes 2009.-2013. a keskmisega on ÜPT, KSM ja MAHE taotlejate mustkesa pind samuti pidevalt vähenenud (Joonis 12).

Joonis 11. Mustkesa ja sööti jäetud maa tootetud pind ja osatähtsus põllumaast toetustüüpide lõikes perioodil 2009-2019 (PMK, 2015a), (PRIA, 09.02.2016 andmetel), (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

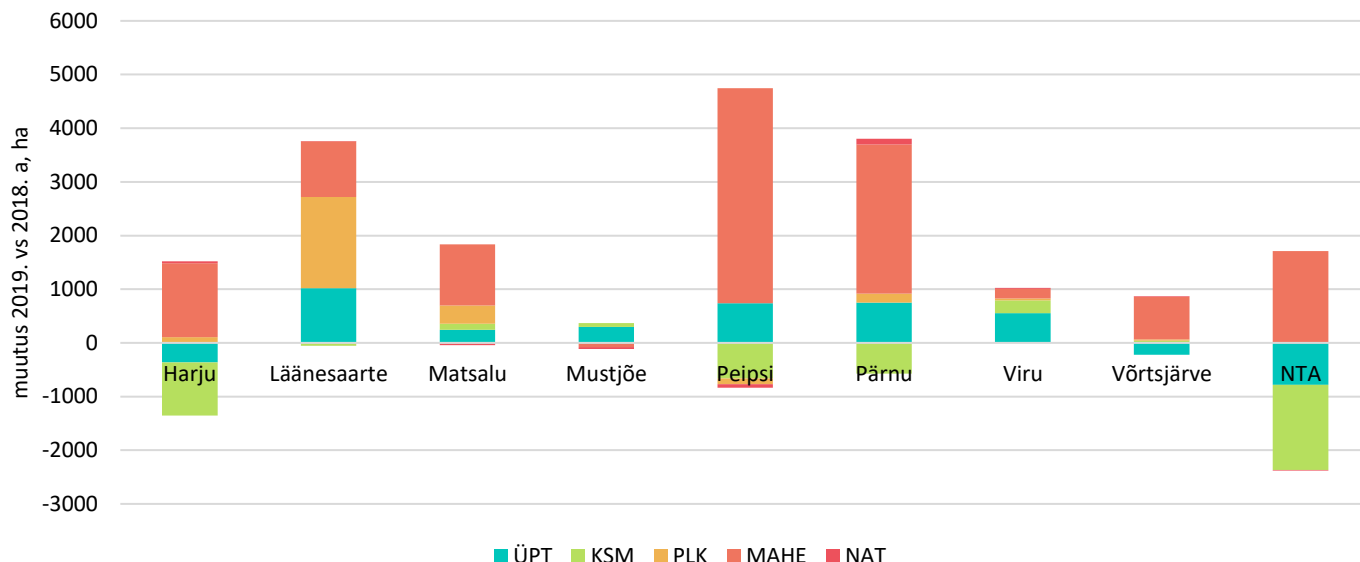
Joonis 12. Mustkesa pinna suhteline muutus aastatel 2009-2019 (2009-2013 a. keskmine on 100%) toetustüüpide lõikes (PMK, 2015a), (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Nitraaditundliku ala ja alamvesikondade maakasutus

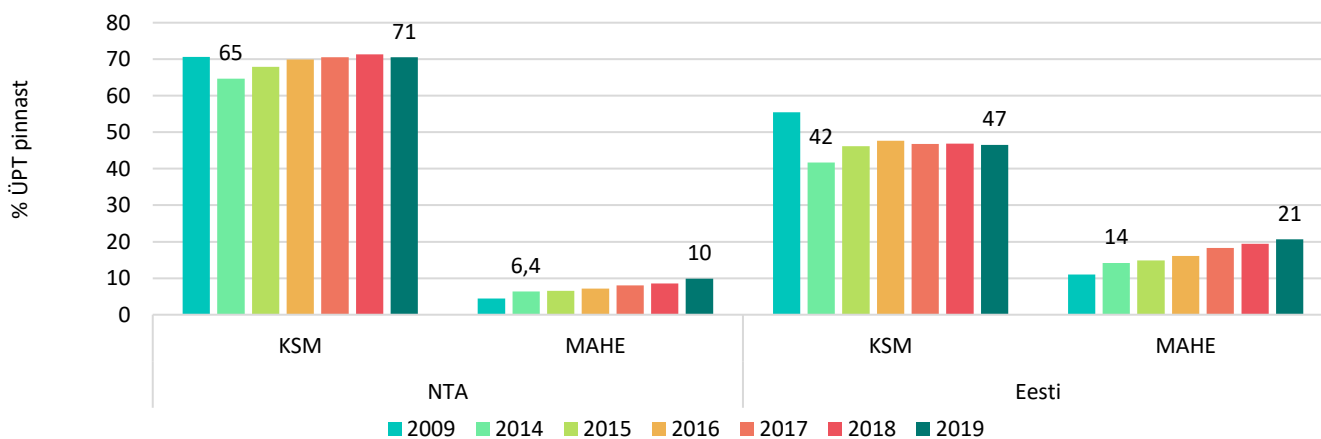
Alamvesikondade maakasutus on detailselt kajastatud aruande lisades tabelite ja joonisena (Lisa 5, Lisa 6, Lisa 7, Lisa 8).

NTA-I toimus võrreldes 2018. aastaga valdavalt taotlusaluse pindala vähenemine ning seda peaaegu kõikides peamistes toetustüüpides, erandiks vaid MAHE ja PLK, kus taotletud pind kasvas vastavalt 15% (1703 ha) ja 1,4% (5 ha) (Lisa 5, Joonis 13). Protsentuaalselt vähenes enim NAT taotlusalune pind 4% võrra (15 ha), pindalaliselt aga KSM pind 2% võrra (1587 ha). Võrreldes üle-eestilist taotlusalust pinda NTA-I asuva taotlusaluse pinnaga, asub 21% KSM, 14% ÜPT, 12% SORT, 8% MULD ja 7% MAHE taotlusalusest pinnast NTA-I. Seejuures on loetletud meetmete NTA taotlusaluste pindade osatähtsus aastaid samal tasemel püsinud (siinkohal erandiks SORT) vaatamata taotlusaluse kogupinna suurenemisele NTA-I. ÜPT pinnast moodustab enamiku ehk 71% KSM pind, mis on oluliselt kõrgem osatähtsus võrreldes Eesti keskmisega (Joonis 14). KSM kohustusega liitunud on alates 2018. aastast võimalik taotleda piirkondlikku veekaitse toetust. 2019. aastal

kasutas seda võimalust 10 taotlejat 1395 ha ulatuses ehk 1% KSM pinnale. MAHE pindala osatähtsus ÜPT-st on aasta-aastalt suurenenud nii NTA-I kui üle-eestiliselt, kuid NTA-I on MAHE taotlusaluse pinna osatähtsus 2,1 korda väiksem.

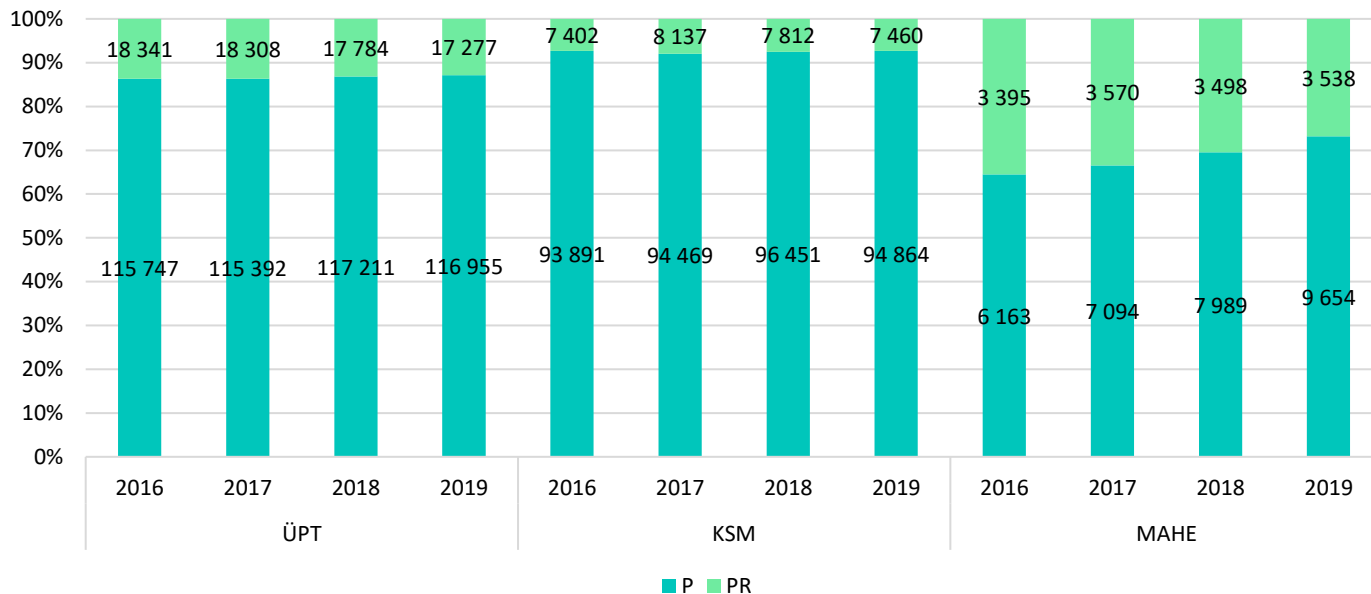

Joonis 13. Muutused alamvesikondade ja NTA pindalatoetuste taotlemises võrreldes 2019. aastat 2018. aastaga (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

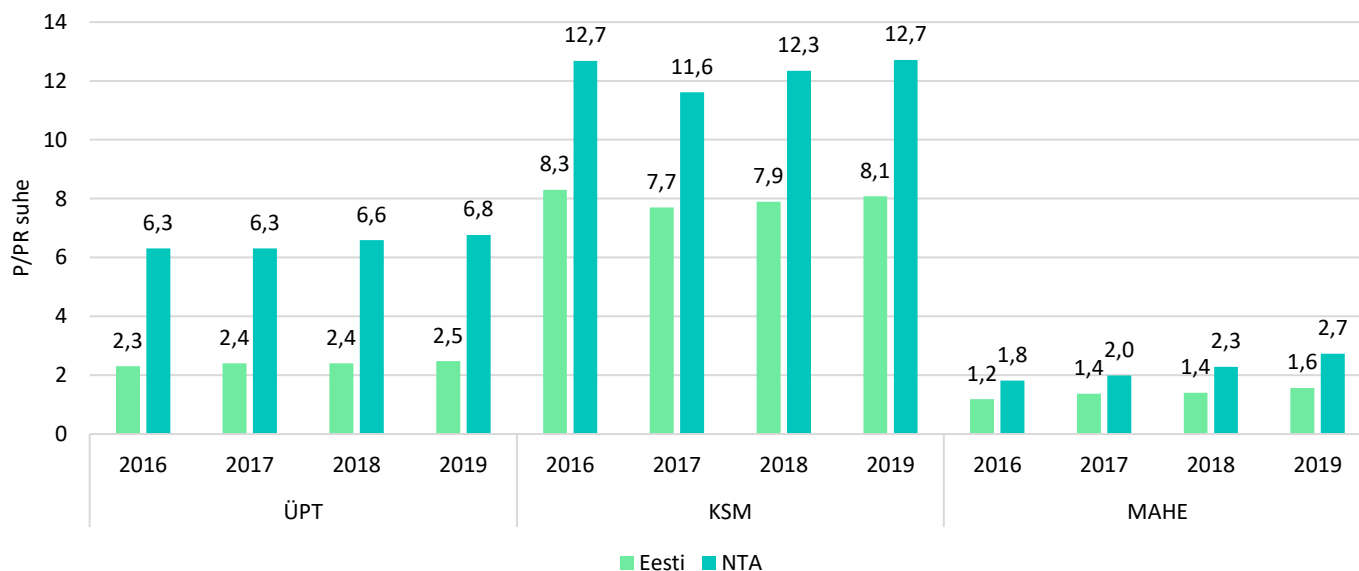

Joonis 14. KSM ja MAHE taotlusaluse maa osatähtsus ÜPT pinnast aastatel 2009 ja 2014-2019 NTA-I ja Eesti võrdluses (PMK, 2015a), (PRIA, 09.02.2016 andmetel), (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

NTA-I domineerib põllumaa võrreldes püsirohumaaga (Joonis 15). ÜPT pinnast on püsirohumaaga all 13%, KSM tootjatel (mittetoetusõiguslik maa KSM-il) 7,9% ja enim on püsirohumaad MAHE taotlusalusel maal, vastavalt 27%. Paraku on PR osatähtsus kogu NTA põllumajandusmaast juba mitmendat aastat kõikides toetustüüpides langustrendis (Lisa 8). Ka üle-eestilise keskmisega võrreldes on põllumaid võrreldes püsirohumaadega NTA-I oluliselt rohkem (Joonis 16), ÜPT-I koguni 2,7 korda rohkem ja KSM tootjatel 1,6 korda rohkem. MAHE põllumaa ja püsirohumaaga pindala suhe suureneb NTA-I jõudsamalt kui Eestis keskmiselt. Seega saab kokkuvõtvalt öelda, et NTA-I kasutatakse peamiselt KSM pindalapõhist toetust ning enamik taotlusalusest maast kolmes suuremas toetusrühmas on põllumaad ja seda suuremal määral kui Eestis keskmisena.

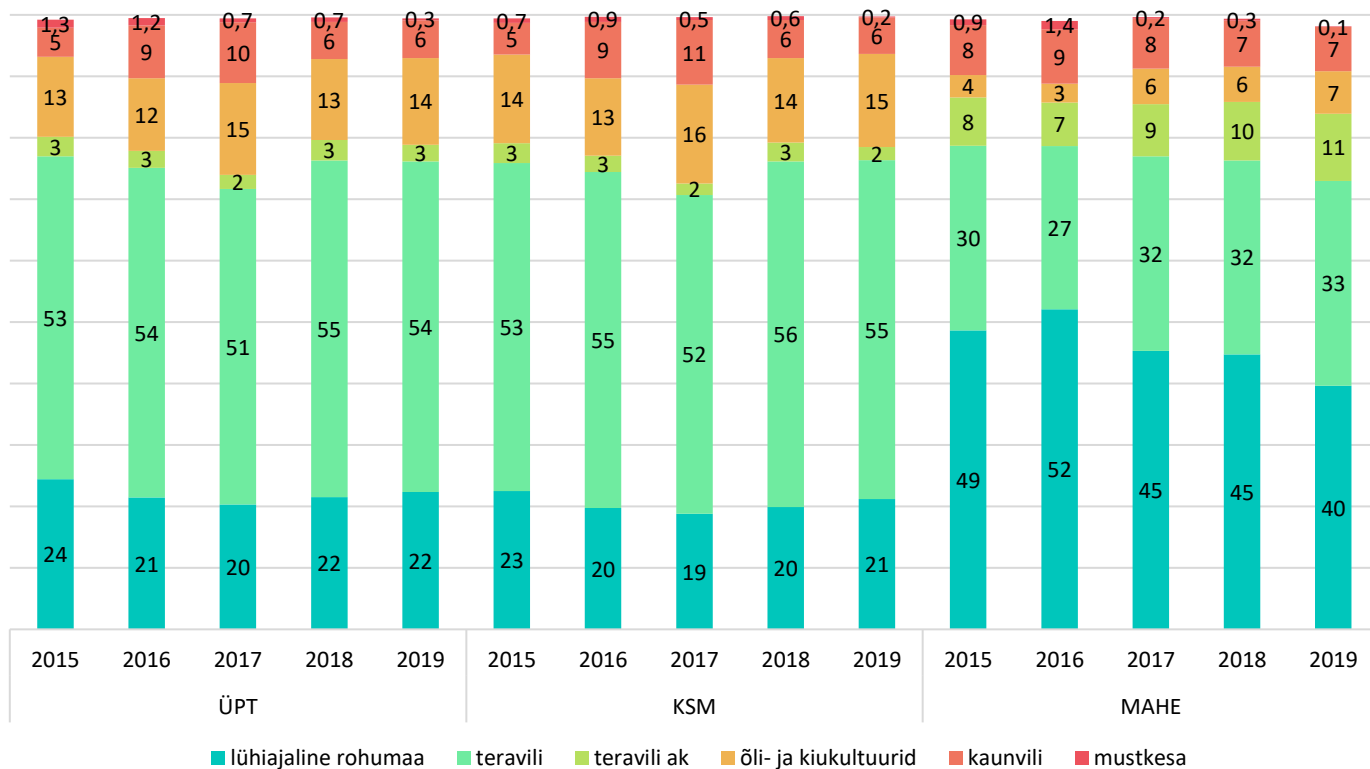

Joonis 15. Püsirohuma (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) ja põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) jaotus NTA-l aastatel 2016-2019. Tulpadele märgitud pindala hektarites. (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Joonis 16. Põllumaa (põllukultuurid, sh mustkesa + lühiajalised rohumaad) ja püsirohuma (PR+TPR+TAR; sh mittetoetusõiguslik maa KSM-il) suhe erinevates toetustüüpides aastatel 2016-2019 Eesti keskmisena ja NTA-l (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

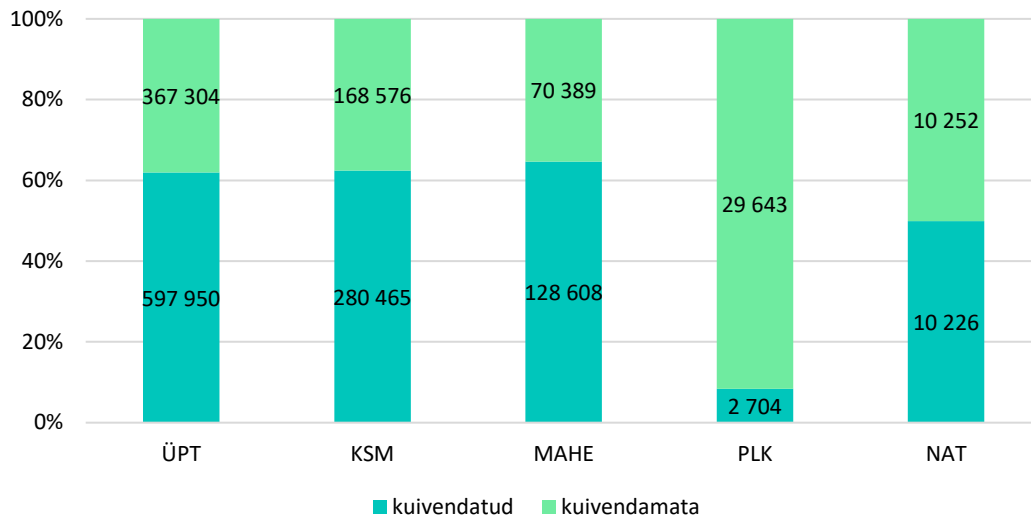
NTA põllumaa kultuurigruppide struktuur on ÜPT ja KSM pinnal sarnane ning ka aastate võrdluses on trendid samad (Joonis 17). Suurimal pinnal kasvatatakse NTA põllumaal teravilju (sh allakülviga), moodustades nii ÜPT kui KSM taotlusalusest pinnast 57% ja MAHE 44%, võrreldes 2018. aastaga on taotlusalused pinnad ÜPT ja KSM osas vähenenud, MAHE puhul kasvanud. MAHE pinda iseloomustab mitmekesisem kultuuride valik, seejuures lühiajalisi rohumaad on kaks korda rohkem võrreldes ÜPT ja KSM-iga. Liblikõieliste (sh allakülvid ja kaunviljad) pindala on ÜPT-l 28%, KSM 27% ning MAHE puhul 54% ehk sarnased Eesti keskmisega.

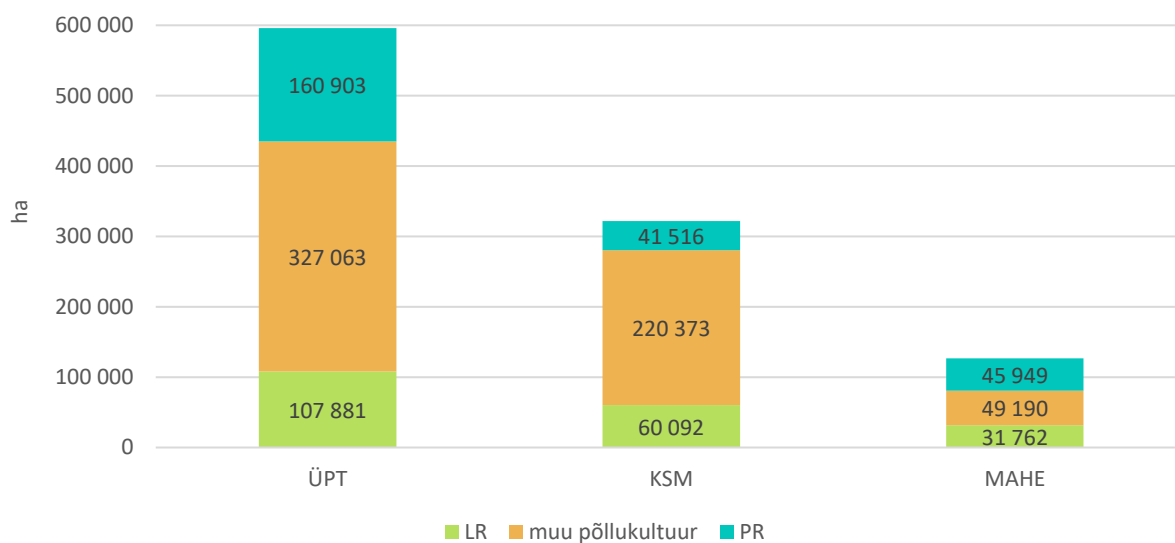
Joonis 17. Kultuurgruppide osatähtsus (%) põllumaast NTA-l aastatel 2015-2019 (PRIA, 09.02.2016 andmetel), (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Maaparandusaluse maa maakasutus

PRIA 2019. aasta andmetel on 60% (601 820 ha) kogu kasutatavast põllumajandusmaast (1 002 538 ha) kuivendatud. Ka suuremate pindalatoetuste võrdluses asub üle poole taotlusalustest maadest kuivendatud aladel (Joonis 18). Kuivendatud ja kuivendamata taotlusaluse maa pindala maakonniti erinevate toetustüüpide lõikes on välja toodud Lisas 9. Enamik kuivendatud maadest on kasutuses põllumaana (lühiajaline rohumaa+põllukultuurid, sh mustkesa) (Joonis 19) – püsirohumaid on 27% ÜPT-l ja 37% MAHE-l. KSM tootjatel on püsirohumaid (mittetoetusõiguslik maa KSM-il) kuivendatud maadel 41 516 ha. Põllumaast moodustavad enamiku põllukultuuride all olev maa, lühiajalisi rohumaid on ÜPT ja KSM taotlusalusel maal alla kolmandiku, seevastu MAHE-l on 39% põllumaast lühiajalised rohumad.

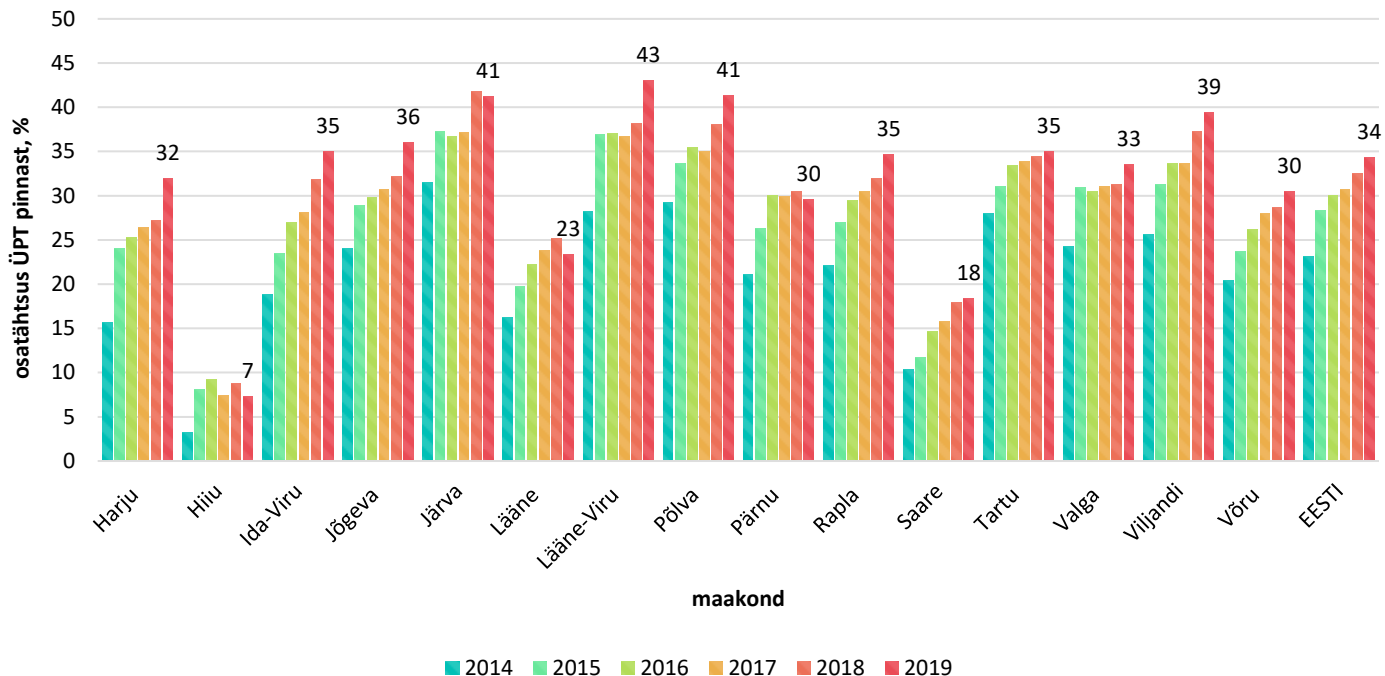
Joonis 18. Kuivendatud ja kuivendamata maade osatähtsus taotlusalusest maast pindalatoetuste võrdluses 2019. a. Tulpadel toodud pindala (ha) (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Joonis 19. Kuivendatud alade lühiajalise rohuma (LR), muude põllukultuuride ja püsirohuma (PR+TPR+TAR) pindala (ha) ÜPT, KSM ja MAHE taotlusalusel maal 2019. a (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Talvine taimkate

Talvisel taimkattel on nii vee- kui ka mullakaitse eesmärk vähendada taimetoiteelementide leostumisriski ja mullaerosiooni. KSM toetuse taotlemisel peab 1. novembrist 31. märtsini olema põllumajanduskultuurist koosneva talvise taimkatte all 30% toetusõiguslikust maast (veekaitse lisategevuse puhul 50%) ja MAHE toetuse taotlemisel 20% põllumaast. Alates 2018. aastast käivitus NTA-I piirkondlik veekaitsetoetus VESI, kus ühe toetatava tegevusena hoitakse 60% toetusõiguslikust maast talvise taimkatte all vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal. Talvise taimkatte all oleva põllumaa pind on märgatavalt kasvanud – kui 2014. aastal oli see taotletud pinna alusel 216 531 ha, siis 2019. aastaks juba 53% võrra rohkem (331 016 ha). Kui vaadelda talvise taimkatte all oleva maa osatähtsust ÜPT pinnast, siis ka see näitaja on igas maakonnas aasta-aastalt tõusnud, erandiks vaid Hiiumaa (Joonis 20).

Joonis 20. Talvise taimekatte all oleva põllumaa osatähtsus ÜPT pinnast maakonniti 2014-2019 (PRIA, 09.02.2016 andmetel) (PRIA, 27.01.2017 andmetel), (PRIA, 07.02.2018b andmetel), (PRIA, 04.02.2019b andmetel), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Kokkuvõte

- Pindalatoetuste taotlusalune pind valdavalt suurenes erinevates toetustüüpides võrreldes 2018. aastaga (eriti MAHE ja PLK pind), kuid taotlejate arv on läbi aastate vähenenud, erandiks MAHE taotlejad. Need tendentsid viivad omakorda taotleja keskmise pindala suurenemiseni. 2019. aastal oli keskmine taotletud pind ÜPT taotlejal 68 ha, KSM 313 ha ja MAHE 104 ha.
- Üldiselt toimub pindala suurenemine põllumaa arvelt. MAHE ja NAT pindadel on võrreldes 2018. aastaga suurenenud ka püsirohumaade pindala. ÜPT ja NAT taotlejatel on põllumaa ja püsirohumaade pindala suhe püsinud viimastel aastatel stabiilsena, MAHE puhul on see näitaja aasta-aastalt tasapisi tõusnud.
- Põllumaa põllukultuuride struktuuris on nii ÜPT, MAHE kui ka KSM teravilja taotlusalune pind suurenenud võrreldes 2018. aastaga nii osatähtsusega kogu taotlusalusest pinnast kui ka põllumaa pinnast. Lühiajaliste rohumaade osakaal põllumaa pinnast on kõigis toetustüüpides 1% võrra langenud. Samuti on vähenenud kaunviljade pind, osatähtsuse järgi vaadates kõige enam MAHE põllumaal (1,7% võrra).
- Väiksemate kultuurigruppide osas on MAHE taotlusalusel maal kahekordistunud ravim- ja maitsetaimede pind. Kogu põllumaast moodustavad väiksemad kultuurigrupid siiski marginaalse osa, jäädes MAHE, ÜPT ja KSM põllumaal vastavalt alla 4%, 3% ja 2%.
- Võrreldes 2018. aastaga on ÜPT ja KSM liblikõieliste kogupindala veidi vähenenud tingituna eelkõige kaunviljade pindala vähenemisest. MAHE osas on liblikõieliste pindala kasvanud, ent osatähtsus põllumaast siiski 5% võrra vähenenud.
- Mustkesa all olev pind vähenes võrreldes 2018. aastaga nii ÜPT kui ka KSM põllumaal (vastavalt 45% ja 64%), MAHE puhul kasvas 2% võrra. Sööti jäetud pindala seevastu vähenes kõigis toetustüüpides. Mullakaitse aspektist on eelistatum maa sööti jätmise võrreldes mustkesas hoidmisega.

- NTA-I taotletakse 71% ÜPT pinnast KSM toetust ehk oluliselt rohkem kui Eesti keskmisena, MAHE pind on jällegi kaks korda väiksem võrreldes Eesti keskmisega. NTA-I domineerivad põllumaad ning neid on oluliselt rohkem ÜPT ja KSM taotlusalusel maal võrreldes Eesti keskmisega.
- NTA-I asub 21% KSM, 14% ÜPT, 12% SORT, 8% MULDA ja 7% MAHE taotlusalusest pinnast.
- 60% kogu põllumajandusmaast on kuivendatud ning kasutusel põllumaana. 27% ÜPT ja 37% MAHE kuivendatud pinnast on kasutuses püsirohumaana.
- Talvise taimkatte eesmärk on vähendada taimetoiteelementide leostumisriski ja mullaerosiooni. Talvise taimkatte all oleva põllumaa pind on võrreldes 2014. aasta seisuga 53% võrra kasvanud, ulatudes 2019. aastal 331 016 ha.

Meede M10.1.1 – keskkonnasõbraliku majandamise toetus

Sisukord

Meetme analüüs.....	39
Kokkuvõte.....	51

Jooniste loetelu

Joonis 21. KSM toetusala pindala ja toetuse saajate arvu muutus maakonniti aastatel 2009-2019	40
Joonis 22. Põllumaa külvipinna struktuur NTA-l.....	41
Joonis 23. KSM ja ÜPT toetuse taotlejate põllumajanduskultuuride osakaal taotlusalusest pinnast 2019. aastal.....	42
Joonis 24. KSM ja ÜPT toetuse taotlejate väiksema osatähtsusega põllumajanduskultuuride osakaal taotlusalusest pinnast 2019. aastal	42
Joonis 25. KSM toetuse taotlejate peamiste põllumajanduskultuuride osakaal taotlusalusest pinnast aastatel 2009-2019	43
Joonis 26. KSM toetuse taotlejate külvipinna struktuuri muutus aastatel 2009-2019	44
Joonis 27. Teravilja pind aastatel 2014-2019 ja osakaal 2019. aastal KSM taotlusalusest maast maakonniti.....	45
Joonis 28. Maisi ja tatra külvipind erineva toetustüübiga ettevõtets aastatel 2015-2019	45
Joonis 29. Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all oleva pindala osakaal kogu KSM taotlusalusest pindalast perioodi 2009-2013 keskmisena ja 2015.-2019. aastal maakonniti	46
Joonis 30. Talvise taimkatte osakaal KSM taotlusalusest pinnast aastatel 2009-2013 ja 2015-2019	47
Joonis 31. KSM veekaitse lisategevuse talvise taimkatte pindala maakonniti aastatel 2015-2019	48
Joonis 32. KSM mesilaste lisategevuse toetuse saajate arv ja määratud pind maakonniti aastatel 2015-2019.....	49
Joonis 33. Mesilaste korjealadel kasvatatavate taimede osakaal 2019. aastal.....	50

Tabelite loetelu

Tabel 1. KSM tootjate ja ettevõtete pindala osakaal suurusgrupiti kogu toetusala pinnast aastatel 2015-2019	39
---	----

Lisade loetelu

- Lisa 10. KSM toetusala pindala ja toetuse saajate arv maakonniti aastatel 2015-2019
- Lisa 11. KSM tootjate ja ettevõtete pindala osakaal suurusgrupiti kogu toetusala pinnast aastatel 2015-2019
- Lisa 12. KSM täiendkoolitusel osalenud tootjate arv

Kasutatud kirjanduse loetelu

- PRIA, 22.03.2019e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a. kohta 20.02.2019 andmetel.
- PRIA, 29.01.2020b andmetel. Maakasutus 2019. aastal.
- PRIA, 28.02.2020a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2019. a kohta.
- PRIA, 31.01.2020a andmetel. PRIA loomade registri andmed 2019. aasta kohta (31.12.2019 seisuga).
- PMA, 22.01.2020 andmetel. Mahepõllumajanduslik loomakasvatus, taimekasvatus ja korje mittehavitavalt alalt 2019. aastal.
- PRIA, 12.02.2020b andmetel. KSM (2014-2020) mesilaste lisategevuse andmed 2019. aasta kohta.
- PMK, 2019b. Taluvärvade tootelementide bilansi kasutuse uuring.
- PMK, 2019p. Pestitsiidide kasutuskooormuse uuring.
- PMK, 2019d. Põllumajandusliku keskkonnatoetuse veeseire hindamise raames veekvaliteediga seotud uurimistööd (taimetootelementide kontsentratsioon drenivees).

Meetme analüüs

KSM meetme näitajad *toetust saavate põllumajandusettevõtete ja muude maahaldajate arv ja toetust saavate alade kogupindala* on arvutatud määratud toetuste järgi. Kuna Eesti administratiivne jaotus (sealhulgas mõnede maakondade piirid) muutus 2017. aastal, siis andmete võrreldavuse huvides arvutati 2015.-2018. aasta nimetatud näitajad vastavalt uutele maakonnapiiridele (PRIA, 22.03.2019e andmetel). Et täpsem jaotus kultuuride lõikes nendes andmetes puudub, siis analüüs kultuuride kaupa tehti maakasutuse päringutest taotletud pinna alusel, mis on põllu pindala taotlusel ja mis ei ole läbinud administratiivset ja kohapealset kontrolli (PRIA, 29.01.2020b andmetel). Seetõttu on see pind mõnevõrra suurem määratud pinnast.

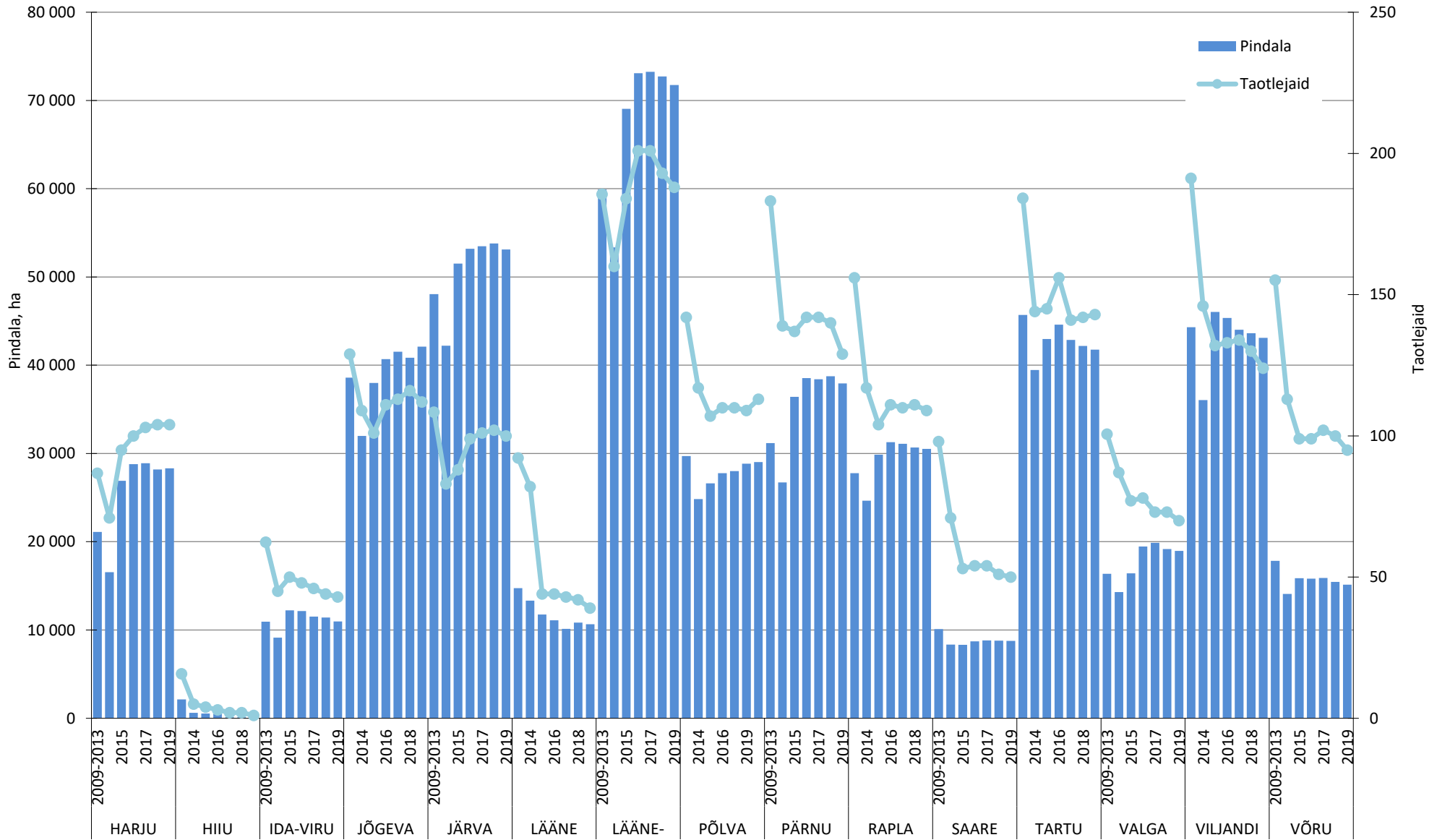
KSM toetuslune pind vähenes 2019. aastal 3461 ha võrra võrreldes 2018. aastaga ulatudes 441 999 ha. Vaatamata väikesele vähenemisele moodustas toetuslune pind 93% eesmärgiks prognoositud 475 000 hektarist. Toetust saanud tootjate arv vähenes 47 tootja võrra ja ulatus 1416 tootjani. Kui võrrelda tootjate arvu eelmise perioodiga (2009-2013), siis selgub, et enamikes maakondades vähenes oluliselt toetust saanud tootjate arv (Joonis 21, Lisa 10). Kuna aga toetuslune pind on jäänud suhteliselt stabiilseks, siis toetust saanud ettevõtte keskmine pind on suurenenud. Toetust saanud ettevõtte keskmiseks suuruseks eelmisel perioodil (2009-2013) oli 221 ha. 2019. aastaks oli ettevõtte keskmine pind suurenenud 313 hektarini. Kõige enam oli toetust saanud ettevõtteid 2019. aastal suurusgruppides 10-100 ja 100-500 ha vastavalt 514 ja 617. Kuigi suurusgrupis 10-100 ha oli ettevõtteid palju, siis selle suurusgrupi osakaal kogu määratud pinnast moodustas vaid 6%. Ettevõtte suurusgruppide 100-500, 500-1000 ja 1000-5000 ha pinna osakaal kogu määratud pinnast ulatus 93%-ni samas kui nende ettevõtete osakaal toetust saanud kogu ettevõtete arvust moodustas 61% (Tabel 1, Lisa 11).

**KSM toetust määrati
1416 tootjale pinnaga
441 999 ha.**

Tabel 1. KSM tootjate ja ettevõtete pindala osakaal suurusgrupiti kogu toetuslusest pinnast aastatel 2015-2019 (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

Tootjate osakaal, %	1-3 ha	3-10 ha	10-100 ha	100-500 ha	500-1 000 ha	1 000-5 000 ha	>5 000 ha
2015	0,3	2,0	36,9	44,2	10,2	6,3	0,1
2016	0,4	2,5	37,5	43,3	10,4	5,8	0,1
2017	0,5	2,4	37,1	43,3	10,7	6,0	0,1
2018	0,5	2,3	37,9	42,8	10,3	6,2	0,1
2019	0,5	2,5	36,3	43,6	10,7	6,4	0,1
Pindala osakaal, %	1-3 ha	3-10 ha	10-100 ha	100-500 ha	500-1 000 ha	1 000-5 000 ha	>5 000 ha
2015	0,002	0,04	6,1	34,9	25,0	32,8	1,3
2016	0,003	0,06	6,2	34,7	24,8	33,1	1,2
2017	0,003	0,05	6,2	33,8	25,2	33,6	1,2
2018	0,003	0,06	6,2	33,8	23,7	35,2	1,2
2019	0,003	0,05	5,8	33,4	24,2	35,4	1,2

Pindalaliselt taotleti toetust kõige rohkem endiselt Jõgeva-, Järva-, Lääne-Viru-, Tartu- ja Viljandimaal. ÜPT taotluslune põllumaa pind neis maakondades oli 367 707 ha, KSM toetustega oli kaetud 254 913 ha, mis moodustas 69% kogu põllumaast. Seega väga suur hulk Eesti viljakamate muldade ja seega ka intensiivse põllumajandusega piirkonna tootjaid on võtnud endale kohustusi keskkonna säästmiseks. Samal ajal oli Eestis tervikuna KSM kaetus 65% taotluslusest ÜPT põllumaast ehk potentsiaalsest pinnast.

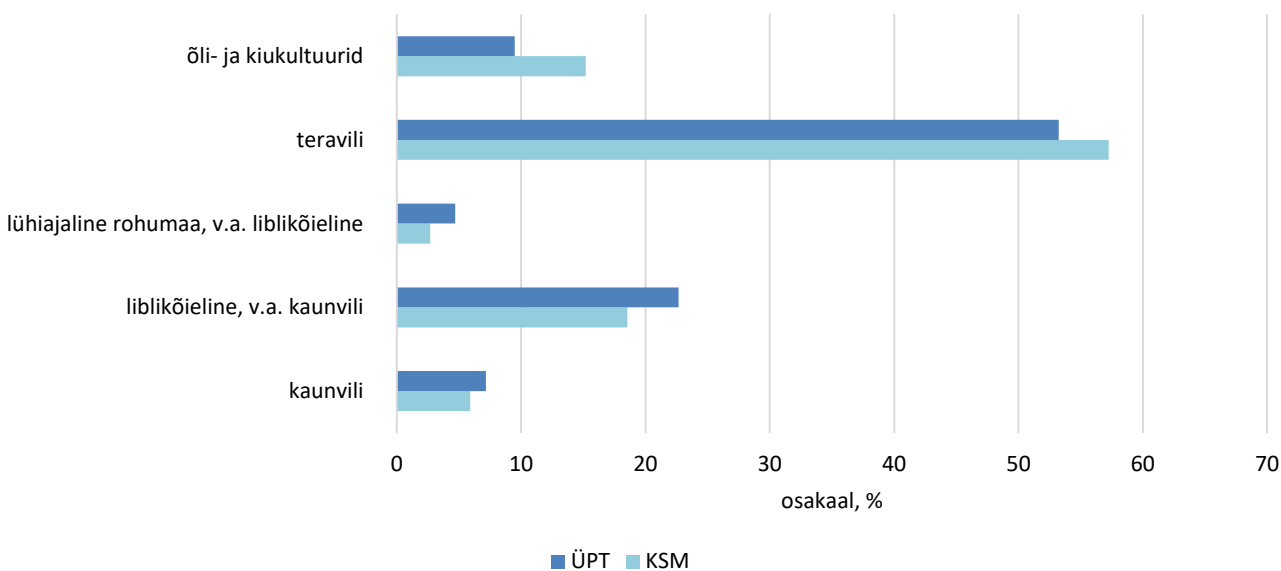
Joonis 21. KSM toetusaluse pindala ja toetuse saajate arvu muutus maakonniti aastatel 2009-2019 (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

NTA-I oli KSM osakaal ÜPT taotlusalusest pinnast veelgi suurem. NTA ÜPT toetusalune põllumaa pind (ilma püsirohumaata) oli 2019. aastal taotluste alusel 116 955 ha. KSM toetusalune pind kattis sellest 81%. Kui lisada juurde ka MAHE toetusalune pind (samuti ilma püsirohumaata), siis katab keskkonnasäästlik majandamine 89% NTA põllumaast.

NTA põllumaast on 81% kaetud KSM toetusega.

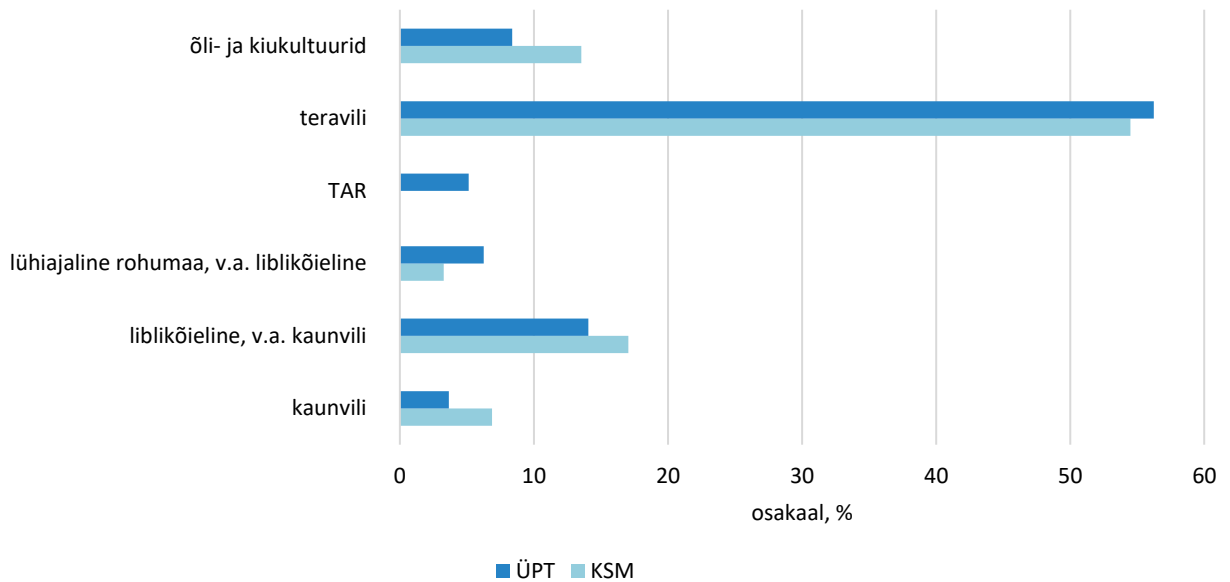
Kui võrrelda põllumaa külvipinna struktuuri NTA-I 2019. aastal selgub, et ainult ÜPT-d taotlenud tootjad kasvatavad vähemal pinnal nii teravilja (53,2%) kui ka õli- ja kiukultuure (9,4%) ja rohkem kaunvilju (7,2%) ning teisi liblikõielisi (22,7%) võrreldes KSM taotlejatega, kelle vastavad osakaalud kogu põllumaast olid 57,3% teraviljadel, 15,2% õli- ja kiukultuuridel, 5,9% kaunviljadel ja 18,5% teistel liblikõielistel (Joonis 22).

Teiste kultuurigruppide nagu köögivilid, mustkesa, ravim- ja maitsetaimed, rühvelkultuurid ja sööti jäetud maa osakaal taotlusalusest pinnast oli marginaalne ja jäi alla 1%. Suuri külvipinna struktuuri muutusi perioodil 2015-2019 ei ole toimunud. Teraviljade (koos allakülvidega) osatähtsus põllumaast on kõikunud piirides 54-59%, õli- ja kiukultuuridel 13-16%, lühiajalisel rohumaal 19-23% ning kaunviljadel 5-11% (Joonis 17).

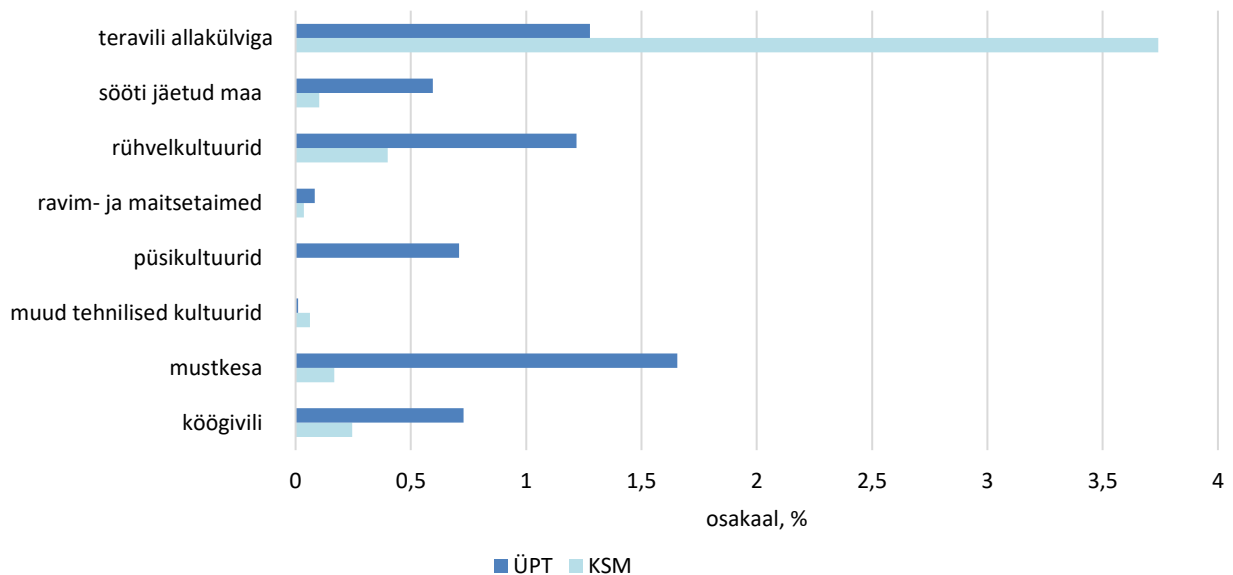

Joonis 22. Põllumaa külvipinna struktuur NTA-I (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Külvipinna struktuur püsib aastati stabiilsena ka ÜPT ja KSM taotlusalusel pinnal. Ainult ÜPT-d ilma põllumajanduskeskkonna toetusteta taotleti 305 124 hektarile. Sellest rohkem kui poole (182 573 ha) moodustas püsirohumaal. KSM taotleti 449 041 ha, lisaks oli neil taotlejatel püsirohumaal pinda 55 594 ha. Kuna KSM toetust ei saa taotleda püsirohumaale, siis võrdleme ÜPT ja KSM taotlejate külvipinna struktuuri põllumaal. Selgub, et suurima erinevusena võib välja tuua selle, et ÜPT tootjatel oli põllukülvikorras liblikõieliste (kaunvili ja muud liblikõielised) osakaal väiksem kui KSM tootjatel ja seda kogu toetusperioodi (2015-2019) jooksul. Teravilja ja õlikultuuride osakaal kõigub aastati väikeste erinevustega erinevate toetusüüpide vahel. 2019. aastal kasvasid ÜPT tootjad mõnevõrra rohkem teravilju kui KSM tootjad, osakaal vastavalt 56 ja 54% (Joonis 23), samas kui teravilju allakülvidega kasvasid KSM tootjad rohkem kui ÜPT tootjad (osakaalud vastavalt 4% ja 1%) (Joonis 24). Õlikultuuride kasvatamisel oli olukord vastupidine. KSM tootjatel oli nende kultuuride osakaal kogu külvipinnast 14% ja ÜPT tootjatel 8%. Lühiajaliste rohumaade ja mustkesa osakaal oli aga ÜPT tootjatel suurem (Joonis 23, Joonis 24).

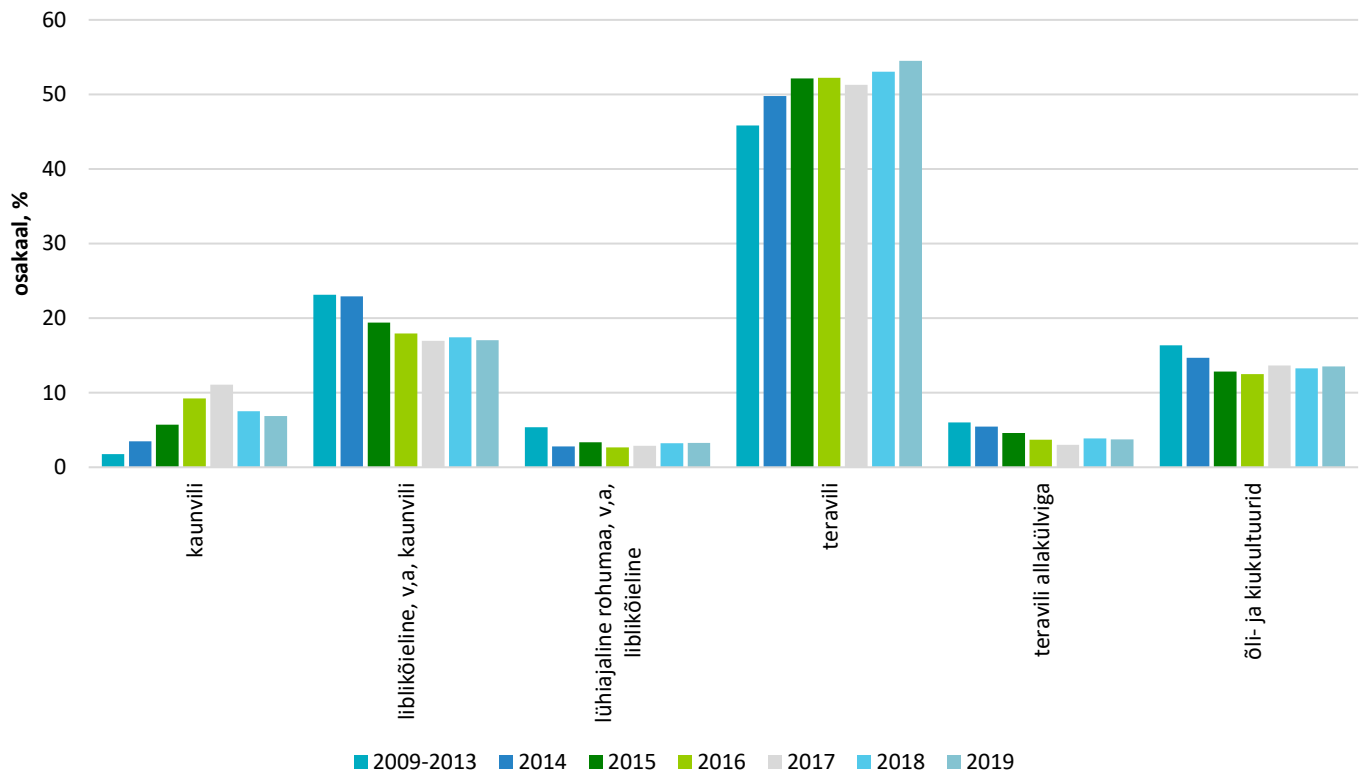

Joonis 23. KSM ja ÜPT toetuse taotlejate põllumajanduskultuuride osakaal taotlusalusest pinnast 2019. aastal (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Joonis 24. KSM ja ÜPT toetuse taotlejate väiksema osatähtsusega põllumajanduskultuuride osakaal taotlusalusest pinnast 2019. aastal (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

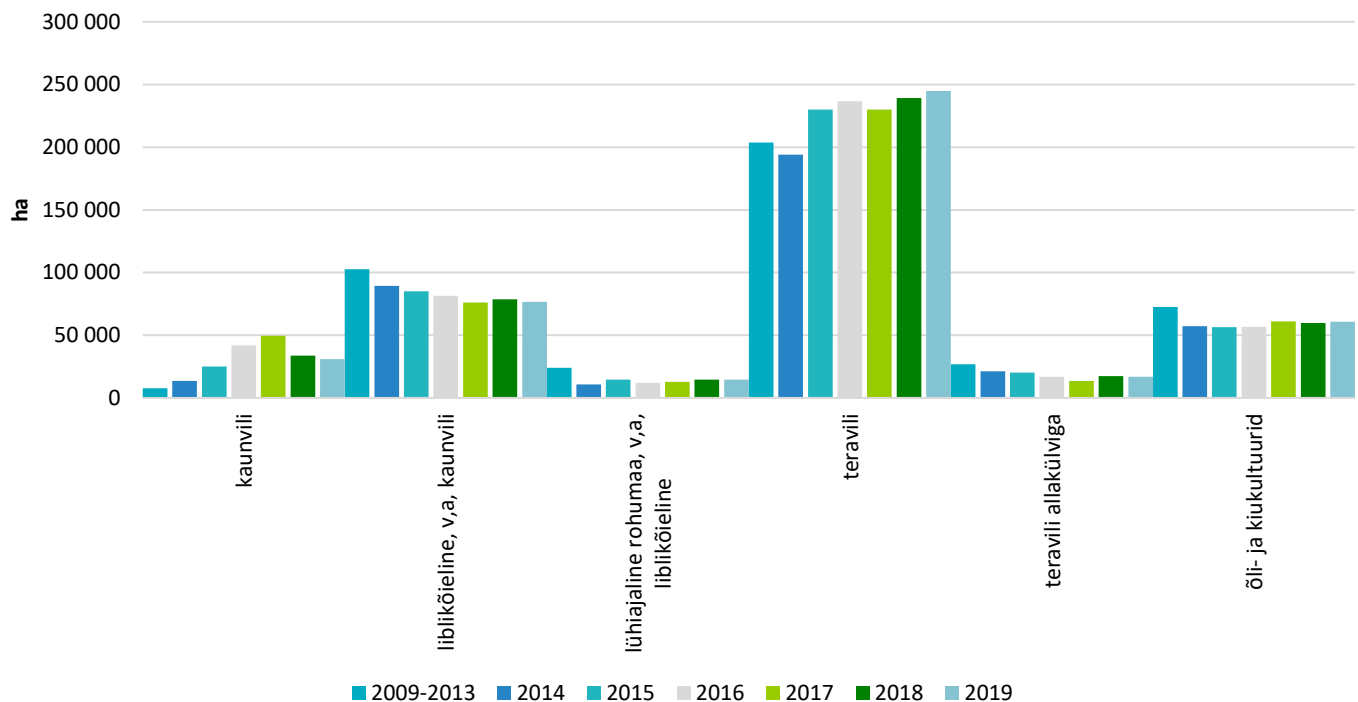
KSM toetuse taotlejate külvipinna struktuuris prevaleerib teravili, mille osatähtsus koos allakülvidega ulatub 2019. aastal 58%-ni (Joonis 25). Kui teravilja osakaal külvikorras võrreldes referentsperioodiga (2009-2013) on aasta-aastalt suurenenud, siis õlikultuuride kasvupinna osatähtsus on veidi vähenenud (16,3%-lt 13,6%-ni). Kõikide liblikõieliste kultuuride summaarne osatähtsus külvikorras on KSM tootjatel jäänud samale tasemele referentsperioodiga võrreldes, suurenenud on kaunviljade osa ning samavõrra vähenenud teiste liblikõieliste osa.

Joonis 25. KSM toetuse taotlejate peamiste põllumajanduskultuuride osakaal taotlusalusest pinnast aastatel 2009-2019 (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Liblikõielistest kultuuridest vähenes teist aastat järjest kaunviljade pind ulatudes 2019. aastal 30 902 hektarini (Joonis 26). Kokku moodustab aga kõikide liblikõieliste pind rohkem kui veerandi KSM taotlusalusest pinnast. Liblikõieliste suur osakaal põllukülvikorras tasakaalustab mulla huumusbilanssi, aitab säilitada mulla viljakust ning on eelduseks lämmastikväetiste kasutamise vähendamisel.

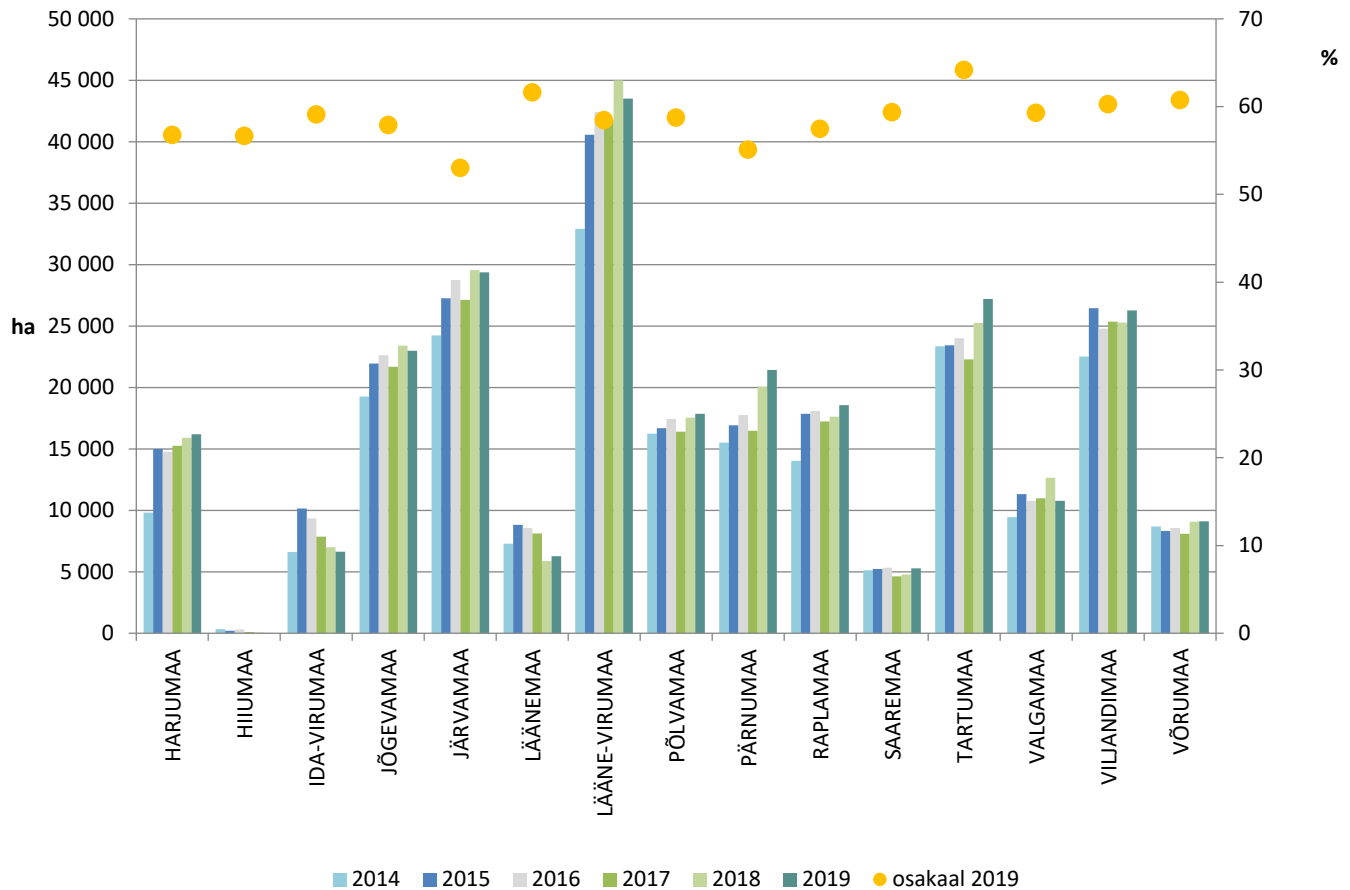
Mustkesa pind KSM tootjatel järjest väheneb. 2019. aastal viljeldi mustkesa 753 hektaril, mis moodustab 0,2% KSM toetusalusest pinnast.

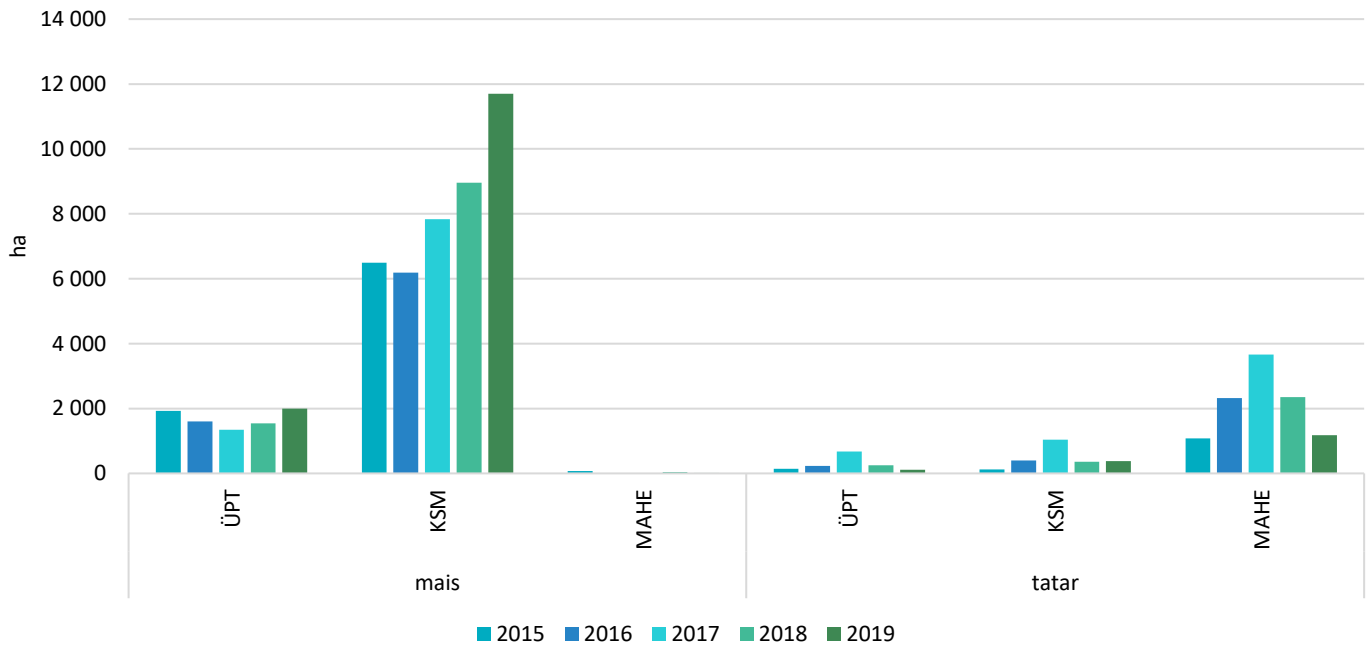
Joonis 26. KSM toetuse taotlejate külvipinna struktuuri muutus aastatel 2009-2019 (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Teraviljade osakaal KSM taotlusalusest pinnast on maakondade lõikes suhteliselt ühtlane, kõikides 53-64% vahel (Eesti keskmisena 58%). Üle 60% külvipinnast moodustasid teraviljad Tartumaal (64%), Läänemaal (62%), Võrumaal (61%) ja Viljandimaal (60%). Madalama teraviljade osakaaluga KSM tootajd olid Järvemaal (53%) ja Pärnumaal (55%) (Joonis 27). Võrreldes eelmise aastaga vähenes 2019. aastal allakülvidega teravilja osakaal 6%-ni teraviljapinnast.

Teraviljade järgnevuse katkestamiseks külvikorras on järjest enam hakatud kasutama maisi ja tatart. Nimetatud kultuure viljeldi toetustüübiti erinevalt: ÜPT ja KSM tootjad eelistasid maisi, MAHE tootjad tatart. Järjekindlalt on maisi külvipind kasvanud KSM tootjatel, ulatudes 2019. aastal 11 700 hektarini (Joonis 28).

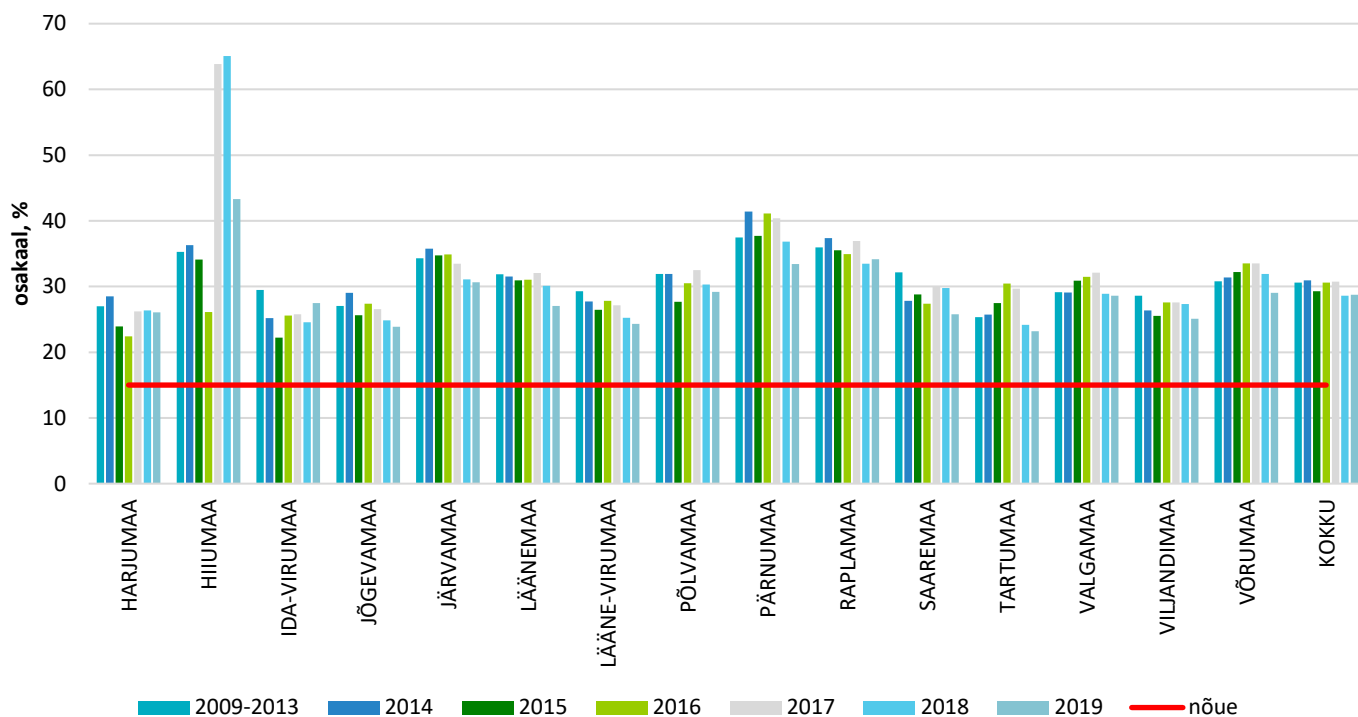
Joonis 27. Teravilja pind aastatel 2014-2019 ja osakaal 2019. aastal KSM taotlusalusest maast maakonniti (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Joonis 28. Maisi ja tatra külvipind erineva toetustüübiga ettevõtets aastatel 2015-2019 (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind oli 2019. aastal 123 323 hektarit.

Liblikõieliste ja liblikõieliste ning kõrreliste segu kasvatamise 15% kohustust täideti Eesti keskmisena kahekordselt. Nõue täideti kõigis maakondades. Eesti keskmisena on liblikõieliste kasvupinna osakaal KSM taotlusalusest pinnast viimastel aastatel (2017-2019) veidi vähenenud. Kui 2017. aastal ulatus nende põllumajanduskultuuride osakaal 30,8%, siis 2019. aastaks oli see vähenenud 28,7%-ni (Joonis 29). Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind oli 2019. aastal 123 323 hektarit. Liblikõieliste külvipind vähenes just kaunviljade külvipinna vähenemise tõttu. Kõige suurem liblikõieliste pinna vähenemine toimus Hiiumaal. Selle põhjustas asjaolu, et kahest KSM tootjast üks asendas KSM toetuse MAHE toetusega.

Joonis 29. Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all oleva pindala osakaal kogu KSM taotlusalusest pindalast perioodi 2009-2013 keskmisena ja 2015.-2019. aastal maakonniti (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Talvine taimkate on KSM toetuses esitatud nii baasnõudena kümnes Lõuna-Eesti vallas kui ka põhitegevuse nõudena kõikidele KSM toetuse taotlejatele. Maaelu ministri määruse „Keskkonnasõbraliku majandamise toetus“ kohaselt peab Haanja, Otepää, Valgjärve, Vastseliina, Rõuge, Antsla, Kambja, Kanepi, Nõo ja Võru vallas asuvast põllumajandusmaast vähemalt 30% olema talvise taimkatte all. Sellesse määrusesse on jäänud vana administratiivne jaotus. Praeguse jaotuse kohaselt vastavalt valdade liitumisele on endisest kümnest vallast jäänud seitse: Antsla vald, Kambja vald, Kanepi vald, Nõo vald, Otepää vald, Rõuge vald ja Võru vald. Ka on nende valdade piirid ja pindala muutunud. Vaatamata sellele on neis valdades talvise taimkatte 30% osakaalu nõue põllumajandusmaast täidetud. Talvise taimkatte osakaal valla kogu põllumajandusmaast kõigub piirides 39-63% (Tabel 2). Antsla, Otepää ja Rõuge vallas on püsirohumaa osakaal nii kõrge (34, 49 ja 44%), et ületab baasnõude määra. Ülejäänud valdades aitavad talvise taimkatte nõuet täita põllumaal kasvatatavad kultuurid. Neis valdades taotles KSM toetust 171 tootjat. Kõik tootjad täitsid ka individuaalselt talvise taimkatte baasnõude.

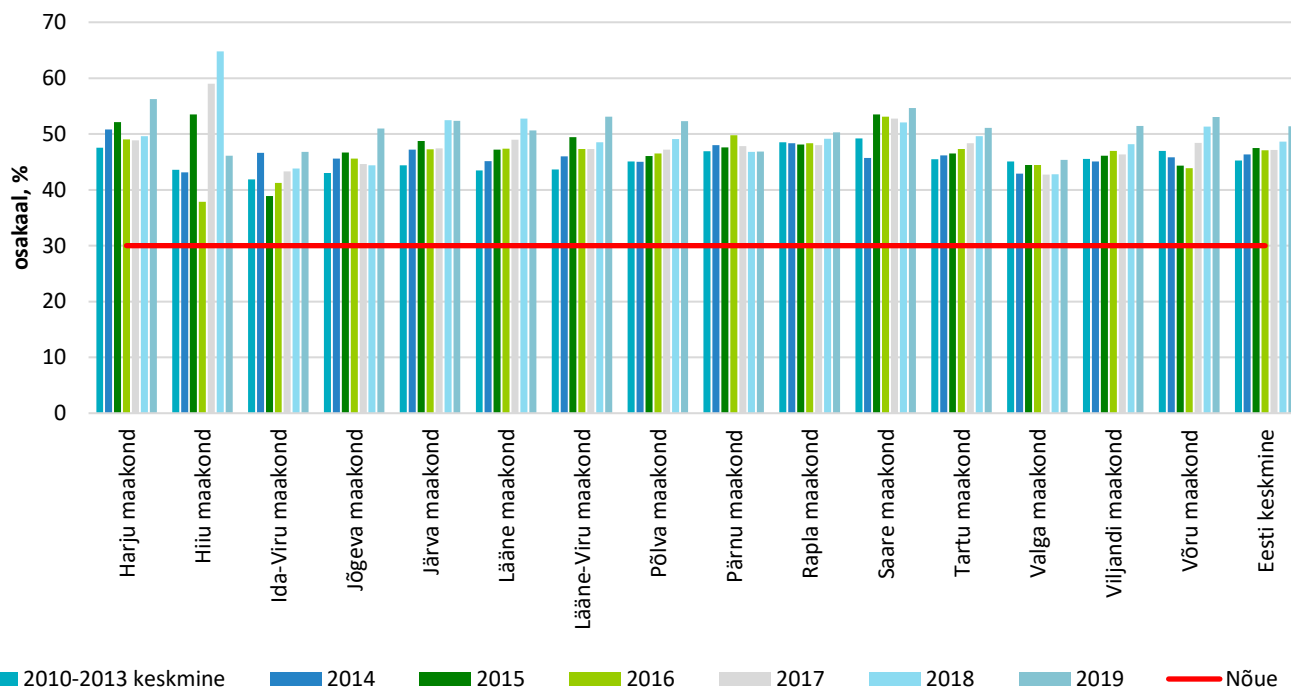
Tabel 2. Talvise taimkatte baasnõude täitmine Lõuna-Eesti valdades (PR – püsirohumaa ja tagasirajatud rohumaa, TTK – talvine taimkate)

Vald	ÜPT pind, ha	PR pind, ha	PR osakaal, %	TTK osakaal, %
Antsla vald	13444	4593	34	42
Kambja vald	8636	1964	23	39
Kanepi vald	13669	2621	19	48
Nõo vald	6778	806	12	44
Otepää vald	12017	5840	49	63
Rõuge vald	15202	6638	44	53
Võru vald	22122	5678	26	45

KSM põhitegevuse nõude kohaselt peab taotleja hoidma vähemalt 30% toetusõiguslikust maast kohustuseaasta 1. novembrist kuni sellele järgneva kohustuseaasta 31. märtsini põllumajanduskultuurist koosneva talvise taimkatte all. Talvise taimkatte moodustavad talviljad ja mitmeaastased rohttaimed. Kui rohttaimede osa on aastati suhteliselt stabiilne, siis talviljade osakaal muutub suuresti. 2019. aastal suureneski talviljade osa talvises taimkattes märgatavalt. Kui 2018. aastal taotleti KSM taliteraviljadele 78 461 ha ja talirapsi ning –rüpsi 22 847 ha, siis 2019. aastal suurenesid taotletavad pinnad vastavalt 128 005 ja 42 821 hektarini. 2019. aasta KSM kohustuseperioodil ulatus talvise taimkatte kogupind 230 680 hektarini. Võrreldes 2018. aastaga suurenes talvise taimkatte pindala KSM taotlejatel 11 418 hektari e 5% võrra.

Talvine taimkatte moodustas 51% KSM taotlusalusest pinnast.

Talvise taimkatte all olev pind oli maakondades küllaltki ühtlane, ulatudes 45% Valgamaal kuni 56% Harjumaal. Kõikides maakondades oli täidetud ka 30% talvise taimkatte nõue. Kogu KSM taotlusalusest pinnast moodustas talvine taimkatte keskmisena 51%, seega veekaitseline eesmärk taimetoitelementide leostumisrisiki vähendamiseks täideti (Joonis 30).

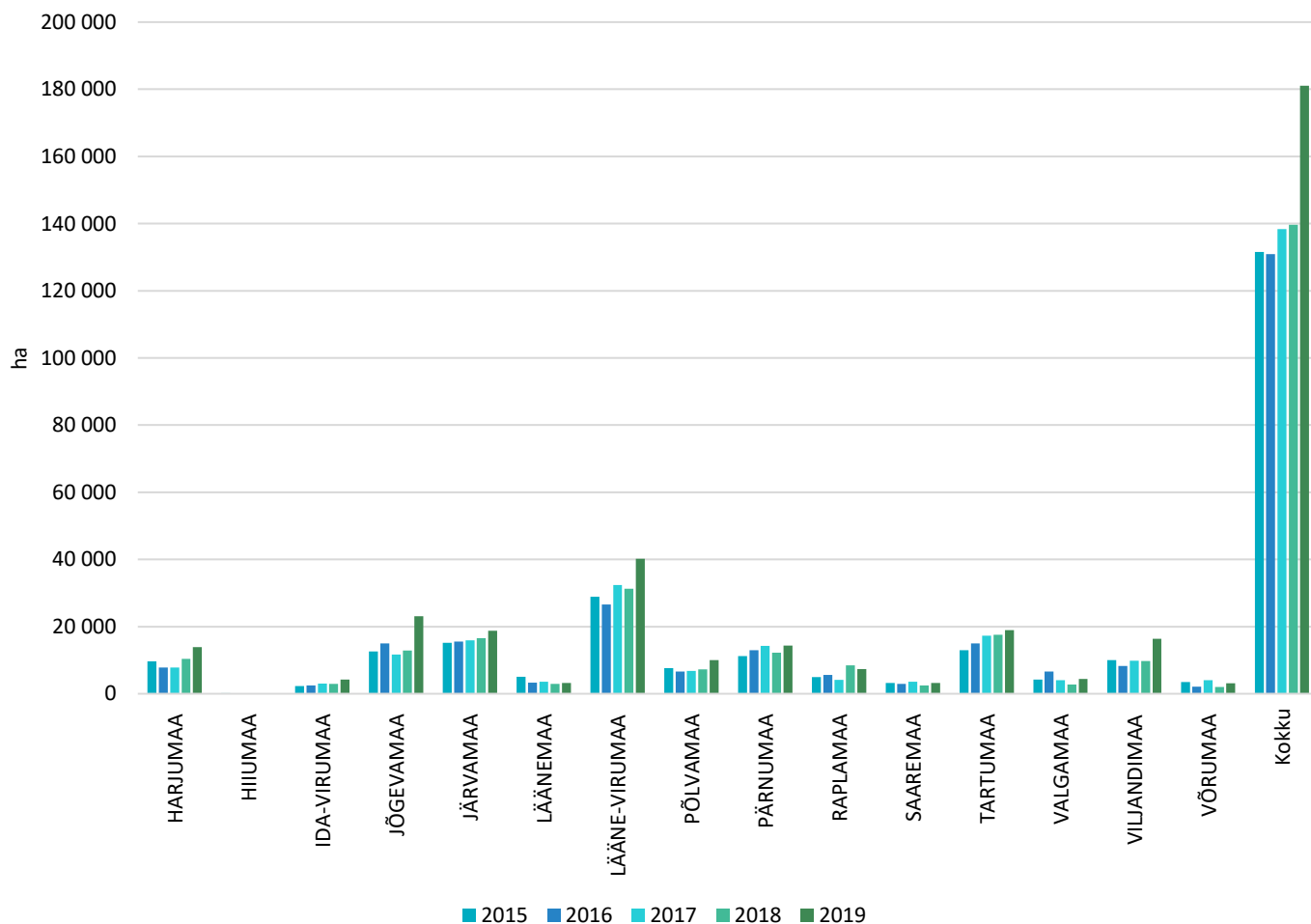

Joonis 30. Talvise taimkatte osakaal KSM taotlusalusest pinnast aastatel 2009-2013 ja 2015-2019 (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

2017. aastal alustati täienduskoolituste läbiviimist KSM taotlejatele, mille läbisid 401 tootjat, 2018. aastal läbisid täienduskoolituse 403 tootjat ja 2019. aastal 702 tootjat, seega kokku 1506 tootjat (Lisa 12).

Veekaitse lisategevus

Keskkonna, eelkõige pinna- ja põhjavee kaitseks on KSM toetuse taotlejatel võimalik valida veekaitse eesmärgiga lisatoetus, mille tingimuseks on talvise taimkatte vähemalt 50% osatähtsus toetusõiguslikust maast. Lisategevuse toetust määrati 487 tootjale (34% kõigist KSM tootjatest). Nende tootjate kasutada oli 181 022 ha põllumajandusmaad, millest siis vähemalt pool ehk 90 511 ha jäi talvise taimkatte alla. 2019. aastal suurenes toetuse taotlejate arv 129 taotleja ning nende kasutuses olev taotlusala pind 41 393 ha võrra võrreldes 2018. aastaga (Joonis 31). Lisategevuse toetuse saajate arvu ja pinna järsk tõus näitab seda, et see toetuseliik on tootjate poolt omaks võetud. Teisalt oli see tingitud aga sellest, et 2019. aastal suurenes talviljade külvipind.

Joonis 31. KSM veekaitse lisategevuse talvise taimkatte pindala maakonniti aastatel 2015-2019 (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Mesilaste korjealade rajamise lisategevus

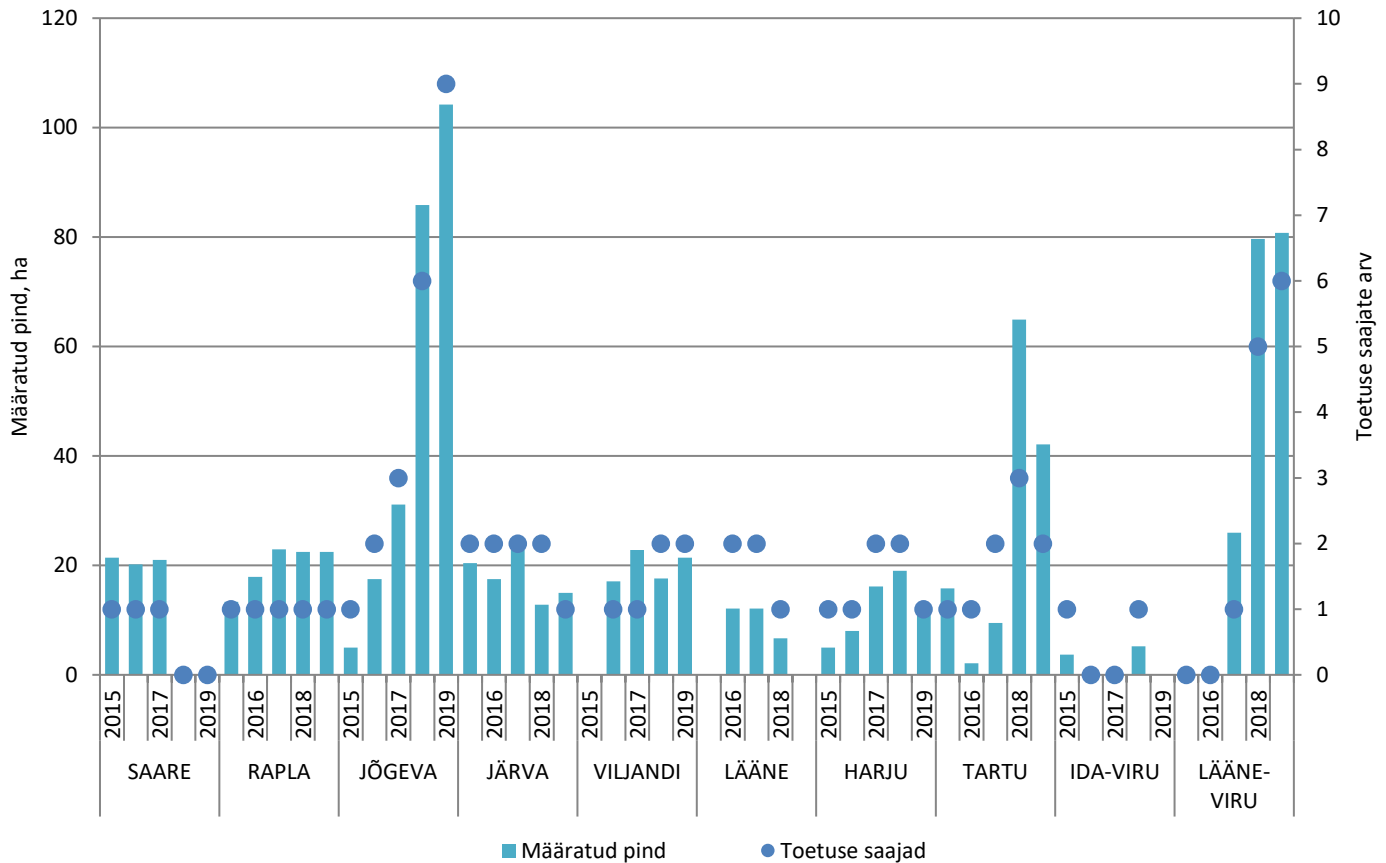
Tolmeldamiskriisi leevendamiseks ja intensiivistunud põllumajanduse mõju vähendamiseks on KSM toetuse taotlejal võimalik valida lisategevuse toetust mesilaste korjealade rajamise eest.

Alates 2010. aastast kehtib Eestis kohustus registreerida kõik mesilaspered PRIA põllumajandusloomade registris. Kui 2017. aasta 1. jaanuari seisuga olid registrisse kantud andmed 24 480 mesilaspere kohta, siis 01.05.2017 seisuga oli registris juba 27 975 mesilasperet ning seisuga 31.12.2018 koguni 35 655 mesilasperet. 2019 aasta lõpuks oli PRIA loomade registris 40 752 mesilasperet (PRIA, 31.01.2020a andmetel)

Lisaks tavamesilastele peetakse Eestis ka mahemesilasi, 31.12.2019 seisuga oli PMA loomade registris registreeritud 2705 mahemesilasperet, millest 201 peret oli veel üleminekuperioodil (PMA, 22.01.2020 andmetel).

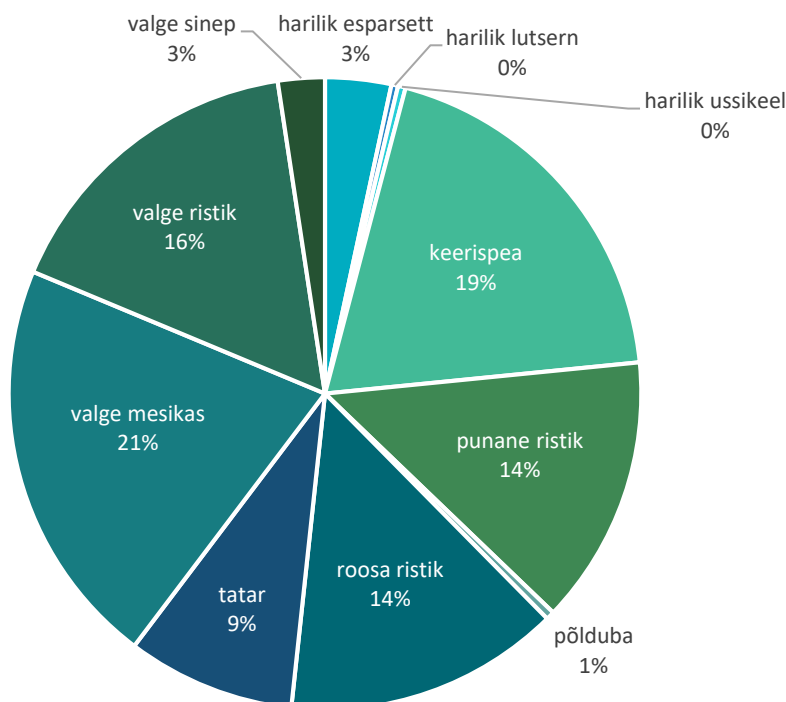
Lisategevuse toetust mesilaste korjealade rajamise eest taotles 2019. aastal 23 tootjat ning kõigile ka toetus määrati. (PRIA, 28.02.2020a andmetel). Korjealade pindala ulatus 298 ha-le, mis on 16 ha võrra vähem kui 2018. aastal (Joonis 32).

Nendest, kellele toetus määrati oli vaid 5 mesinikku 147 mesilasperega. Ülejaanud 18 toetusajaat olid siis korjetaimede kasvatajad, kelle põldudele oli kasutada antud 503 mesilasperet.

Joonis 32. KSM mesilaste lisategevuse toetuse saajate arv ja määratud pind maakonniti aastatel 2015-2019 (PRIA, 12.02.2020b andmetel)

Korjetaimede struktuuri analüüsil selgus, et 32-st nimekirja kantud korjetaimede liigist kasvatati vaid 11 (Joonis 33). Suuremal pinnal kasvatati valget mesikat (75 ha), keerispead (69 ha), valget ristikut (58 ha) ja roosat ristikut (50 ha). Küllaltki suure osa (14%) moodustas rajatud korjealade pinnast punane ristik. See kultuur on küll korjetaimede nimestikus, kuid meetaimena väheväärtuslik, kuna lühikeste suistega meemesilased ei suuda pikaputkelisest õisikust nektarit koguda.

Joonis 33. Mesilaste korjealadel kasvatatavate taimede osakaal 2019. aastal (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Väetiste ja pestitsiidide kasutamine

Väetiste ja pestitsiidide kasutamise mõju hindamisel vee kvaliteedile lähtuti PMK seire ja hindamise käigus teostatud uuringute „Taluvärava toiteelementide bilansi ja kasutuse uuring“ ja „Pestitsiidide kasutuskooormus“ tulemustest. KSM ja ÜPT tootjagruppide võrdlus võimaldab hinnata KSM mõju.

Taluvärava N-bilansi võrdlemisel selgus, et 2018. aastal oli lämmastiku üldbilanss üsna kõrge nii ÜPT kui ka KSM ettevõtetes. Siiski jäi KSM üldbilanss mõnevõrra madalamaks kui ÜPT ettevõtetes (vastavalt 45 kg/ha ja 52 kg/ha). Fosfori bilanss oli mõlemate toetustüüpide puhul madal, kuid positiivne (PMK, 2019b).

Bilansi sisendi uurimisel selgus, et mineraalväetiste osakaal NPK sisendist oli suurim KSM ettevõtetes. Liblikõieliste poolt sümbiootiliselt seotud õhulämmastiku osakaal oli aga 2018 aastal KSM ettevõtetes suurem (13%) kui ÜPT-s (8%).

KSM ja ÜPT ettevõtetes kasutati 2018. aastal pestitsiidide toimeainet pritsitud pinnale vastavalt 0,757 ja 0,779 kg/ha. Aastate 2010-2013 keskmisega võrreldes kasutati 2018. aastal pestitsiidide toimeainet pritsitud pinnale KSM-s 1% ja ÜPT-s 22% rohkem.

Kokkuvõttes kasutati 2018. aastal KSM ettevõtetes pestitsiide suuremal pinnal aga väiksemas koguses kui ÜPT-s. Võrreldes referentsperioodi (2010-2013) keskmisega suurenes pestitsiidide kasutuskooormus 2018. aastal nii KSM-s kui ÜPTs. Samas ei erinenud tulemused statistiliselt oluliselt toetustüüpide vahel. Perioodil 2007-2018 oli pestitsiidide kasutamise trend ÜPT seireettevõtetes nii pritsitud pinna kui põllumajandusmaa kohta tõusev, KSM ettevõtetes viimastel aastatel langev pritsitud pinna kohta ja ÜPT-ga võrreldes vähemal määral tõusev põllumajandusmaa kohta (PMK, 2019p).

Uuringust „Taimetoitelementide kontsentratsioon drenivees“ selgus, et nitraatiooni aasta keskmine kontsentratsioon drenivees oli väetamata mahepõllul 2,7 mg/l, KSM põldudel 40,4mg/l ja ÜPT põllul 44,5 mg/l. Kõikide toetustüüpide puhul jäi nitraatiooni keskmine kontsentratsioon piirnormist madalamaks, kuid võrreldes referentsperioodiga (2007-2013) suurenes keskmine kontsentratsioon nii KSM kui ka ÜPT toetustüübiga põldudel.

Kõige vähem leostus lämmastikku mahepõllult (0,9 kg/ha). KSM põldudel on lämmastiku leostumine stabiliseerunud ulatudes 17,7 ja ÜPT põllul 19,7 kg/ha. Kui vaadelda selle näitaja suurenemist kasutatud lämmastikväetiste koguste ja lämmastikubilansi taustal, siis otsesest korrelatsiooni ei ole võimalik välja lugeda. Kõige rohkem leostus fosforit seirepõllult (T1 0,33 kg/ha), kus kasutati sügisel digestaati ja põld jäi talvise taimkatteta (PMK, 2019d).

Kokkuvõte

- 2019. aastal määrati KSM toetust 1416 tootjale pinnaga 441 999 ha. Eestis tervikuna oli KSM katvus 65% taotlusalusest ÜPT põllumaast ehk potentsiaalsest pinnast.
- Pindaliselt taotleti toetust kõige rohkem endiselt Jõgeva-, Järva-, Lääne-Viru-, Tartu- ja Viljandimaal. ÜPT taotlusalune põllumaa pind neis maakondades oli 367 707 ha, KSM toetustega oli kaetud 254 913 ha, mis moodustas 69% kogu põllumaast. Seega väga suur hulk Eesti viljakamate muldade ja seega ka intensiivse põllumajandusega piirkonna tootjaid on võtnud endale kohustusi keskkonna säästmiseks. Samal ajal oli Eestis tervikuna KSM kaetus 65% taotlusalusest ÜPT põllumaast ehk potentsiaalsest pinnast.
- NTA-I oli KSM osakaal ÜPT taotlusalusest pinnast veelgi suurem. NTA ÜPT toetusalune põllumaa pind (ilma püsirohumaata) oli 2019. aastal taotluste alusel 116 955 ha. KSM toetusalune pind kattis sellest 81%. Kui lisada juurde ka MAHE toetusalune pind (samuti ilma püsirohumaata), siis katab keskkonnasäästlik majandamine 89% NTA põllumaast.
- Kui võrrelda põllukülvikorra kultuuride osakaalu erinevust KSM ja ÜPT tootjatel, siis suurima erinevusena võib välja tuua selle, et ÜPT tootjatel oli põllukülvikorras liblikõieliste (kaunvili ja muud liblikõielised) osakaal väiksem kui KSM tootjatel ja seda kogu toetusperioodi (2015-2019) jooksul. Teravilja ja õlikultuuride osakaal kõigub aastati väikeste erinevustega erinevate toetustüüpide vahel. 2019. aastal kasvasid ÜPT tootjad mõnevõrra rohkem teravilju kui KSM tootjad, osakaal vastavalt 56% ja 54%. Õlikultuuride kasvatamisel oli olukord vastupidine. KSM tootjatel oli nende kultuuride osakaal kogu külvipinnast 14% ja ÜPT tootjatel 8%. Lühiajaliste rohumaade ja mustkesa osakaal oli suurem ÜPT tootjatel.
- Liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind oli 2019. aastal 123 323 hektarit. Võrreldes aastatega 2015-2017 vähenes liblikõieliste külvipind kaunviljade külvipinna vähenemise tõttu.
- 2019. aasta KSM kohustuseperioodil ulatus talvise taimkatte kogupind 230 680 hektarini. Võrreldes 2018. aastaga suurenes talvise taimkatte pindala KSM taotlejatel 11 418 hektari ehk 5% võrra.
- Veekaitse eesmärgiga lisategevuse toetust määrati 487 tootjale (34% kõigist KSM tootjatest). Lisategevuse toetuse saajate arvu ja pinna järsk tõus näitab seda, et see toetuseliik on tootjate poolt omaks võetud. Teisalt oli see tingitud aga sellest, et 2019. aastal suurenes talviljajade külvipind.
- Lisategevuse toetust mesilaste korjealade rajamise eest määrati 2019. aastal 23 tootjale. Korjealade pindala ulatus 298 ha-le, mis on 16 ha võrra vähem kui 2018. aastal. Kuigi kasvatatavate korjetaimede liikide arv suurenes võrreldes 2018. aastaga, kasvatati 32-st nimekirja kantud korjetaimede liigist vaid 11.
- Taluvärava lämmastiku üldbilanss 2018. aastal jäi KSM ettevõtetes mõnevõrra madalamaks kui ÜPT ettevõtetes (vastavalt 45 kg/ha ja 52 kg/ha), kuid mineraalväetiste osakaal NPK sisendist oli suurem KSM ettevõtetes.
- Pestitsiidide kasutati 2018. aastal KSM ja ÜPT ettevõtete pritsitud pinnale vastavalt 0,757 ja 0,779 kg toimeainet hektarile. Aastate 2010-2013 keskmisega võrreldes kasutati 2018. aastal pestitsiidide toimeainet pritsitud pinnale KSM-s 1% ja ÜPT-s 22% rohkem.

- Nitraatiooni aasta keskmine kontsentratsioon drenivees oli väetamata mahepõllul 2,7 mg/l, KSM põldudel 40,4mg/l ja ÜPT põllul 44,5 mg/l. KSM põldudel on lämmastiku leostumine stabiliseerunud ulatudes 17,7 ja ÜPT põllul 19,7 kg/ha.

Sisukord

Meetme analüüs.....	54
Kokkuvõte.....	56

Jooniste loetelu

Joonis 34. KSM taotlejate talvise taimkatte (TTK) pindala 2018. ja 2019. aastal NTA-I	54
Joonis 35. Piirkondliku veekaitse toetust saanud pindala 2018. ja 2019. aastal.....	55
Joonis 36. Püsirohuma osakaal ainult ÜPT taotlevatel ja KSM tootjatel NTA-I	56

Lisade loetelu

Lisa 13. Piirkondliku veekaitsetoetuse toetusaluse pindala ja toetuse saajate arv tegevuste kaupa aastatel 2018-2019

Kasutatud kirjanduse loetelu

PRIA, 20.03.2019a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2018. a kohta.

PRIA, 29.01.2020b andmetel. Maakasutus 2019. aastal.

PRIA, 28.02.2020a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2019. a kohta.

Meetme analüüs

Meetme eesmärgiks on põllumajandusest lähtuva surve vähendamine keskkonnale NTA-l. Toetatakse kahte tegevust:

- maa hoidmine osaliselt talvise taimkatte all (VESIT) vähemalt viie järjestikuse kalendriaasta jooksul;
- maa hoidmine rohumaal (VESIR) vähemalt viie järjestikuse kalendriaasta jooksul. Kohustuse jätkamist tuleb kinnitada igal aastal toetuse taotlemisega.

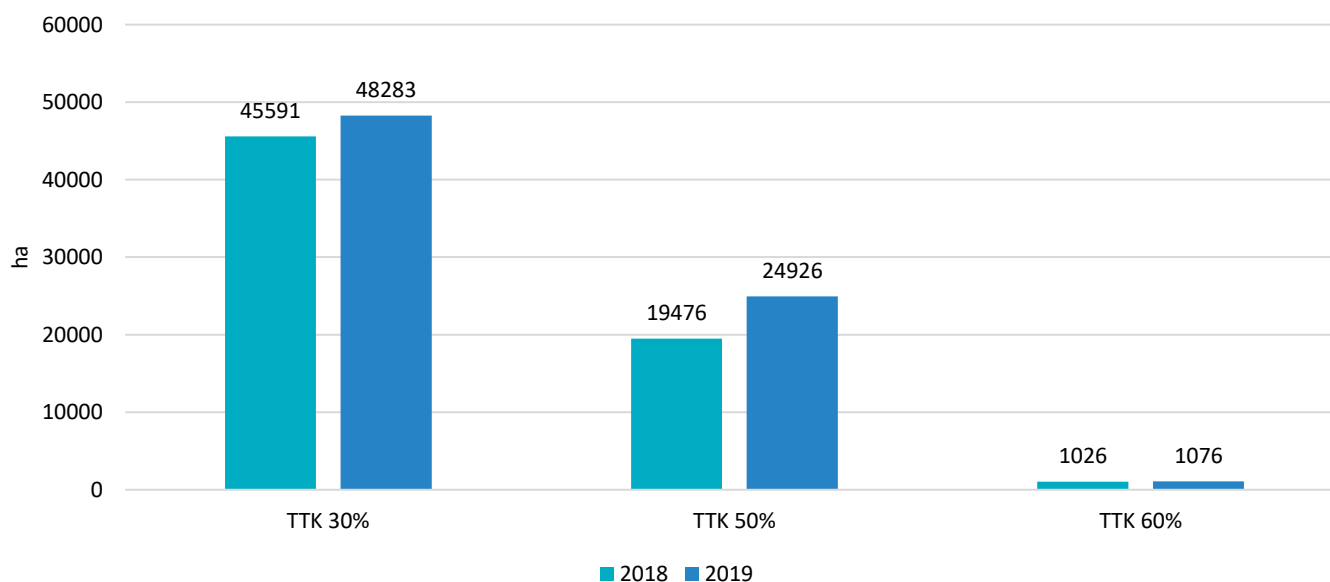
VESI toetus on 5-aastase kohustusega. Kohustuseperioodi esimesel aastal peab taotlejal olema kehtiv KSM kohustus. Alates 2019. aastast ei saa uut KSM kohustust võtta. Kui taotleja, kellel puudub kehtiv KSM kohustus, soovib 2019. aastal võtta VESI kohustust, saab ta seda teha üksnes siis, kui ta võtab kehtiva KSM kohustuse kelleltki üle.

Toetuse mõlemal tegevusel on erinevaid piiranguid. Kui tegevust maa hoidmine osaliselt talvise taimkatte all saab taotleda põllumaale, millel kasvatatakse teravilja, kaunvilja, rühvelkultuuri, õli- või kiukultuuri, muud tehnilist kultuuri, ravim- või maitsetaimi, köögivilja või maasikat, siis erandina saab 2019. a taotleda VESIT toetust ka viienda aasta rohumaale tingimusel, et sellel maal oli 2018. aastal kehtiv KSM kohustus ja hiljemalt heintaimede kasvatamise viiendale järjestikusele aastale järgneval kohustuseaastal kasvatatakse seal teravilja, kaunvilja, rühvelkultuuri, õlikultuuri, kiukultuuri, muud tehnilist kultuuri, köögivilja, maasikat, ravim- või maitsetaimi või hoitakse seda maad mustkesas.

Toetust maa hoidmine rohumaal vähemalt viie järjestikuse kalendriaasta jooksul võib taotleda rohumaal koht, mis asub PRIA maakasutuse jaotuse kohaselt kas põllumaal (P), püsirohumaal (PR) või tagasirajatud rohumaal (TAR). Toetust ei või taotleda keskkonnatundliku püsirohumaal (TPR) kohta.

Eestis tervikuna ulatub KSM tootjatel püsirohumaal osa kogu põllumajandusmaast aastatel 2015-2018 12-13%-ni. Seega oleks KSM tootjatel, kes majandavad NTA-l, potentsiaali rohumaal pinna suurendamiseks.

KSM põhitegevuse ja lisategevusena toetatud talvise taimkatte osakaal suurenes 2019. aastal võrreldes 2018. aastaga. KSM põhitegevusena sätestatud talvise taimkatte 30% nõuet rakendati NTA-l 48 283 ha, lisategevust, kus talvise taimkatte all peab olema 50% toetusõiguslikust maast, 24 926 ha. Talvise taimkatte all olnud pinnad suurenesid vastavalt 6 ja 28% võrra. Piirkondlikku veekaitse meedet, kus talvise taimkatte all peab olema 60% toetusõiguslikust maast, taotles ja määrati vaid ühele tootjale pinnaga 1076 hektarit (Joonis 21). Samas oli NTA-l 28 KSM tootjat, kellel talvise taimkatte osakaal ulatus üle 60% taotlusalusest pinnast ja kes ei taotlenud toetust KSM talvise taimkatte lisategevuse ega ka VESIT eest. VESIT toetusele vastavat talvise taimkatte pinda oli neil 28 tootjal 5524 ha. Toetuse taotlemata jätmise põhjuseks võib olla nii teadmatus uuest toetusliigist kui madal toetuse määr (7 €/ha).

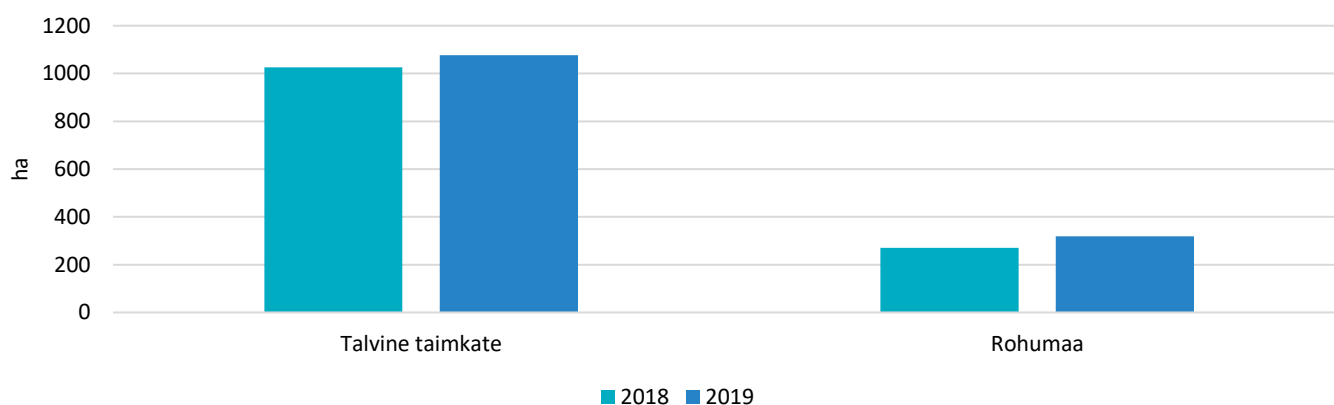

Joonis 34. KSM taotlejate talvise taimkatte (TTK) pindala 2018. ja 2019. aastal NTA-l (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

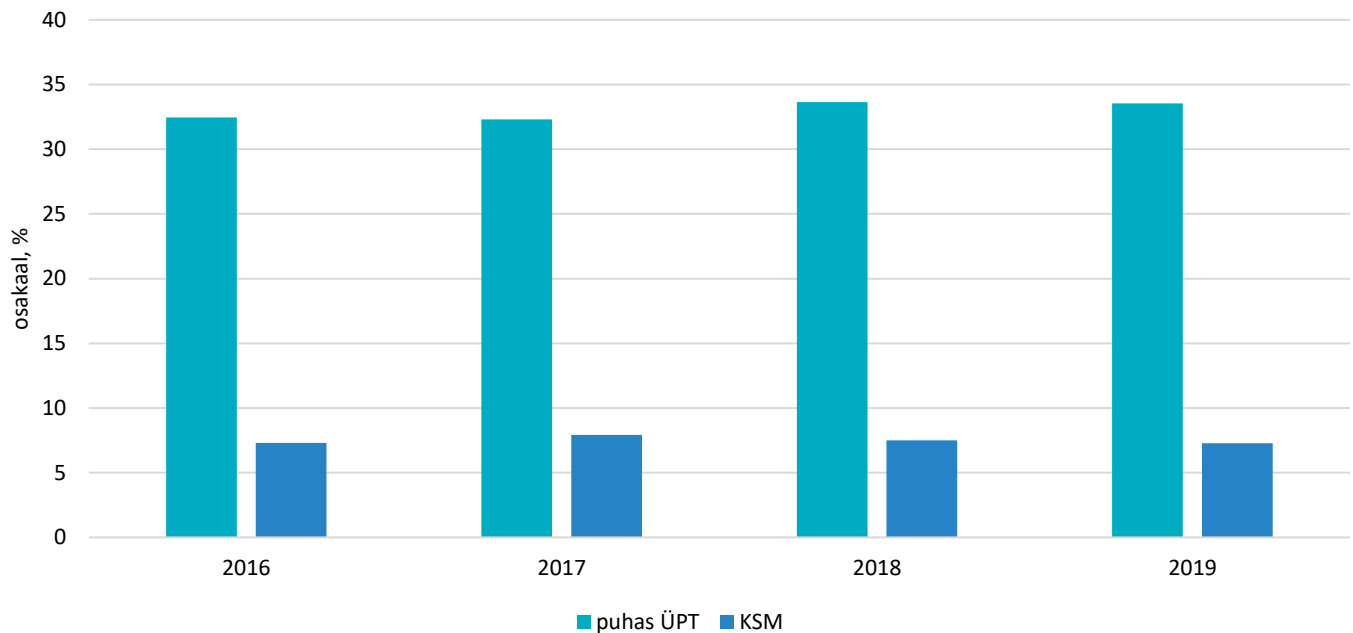
Piirkondliku veekaitse toetusega alustati 2018. aastal. See võib olla ka üheks põhjuseks, miks toetust määrati maa hoidmiseks rohumaa all (VESIR) vaid 10 tootjale 319 hektarile (Joonis 22, Lisa 13). Et toetust maa hoidmiseks rohumaa all võib taotleda ka püsirohumaa kohta, siis analüüsid põllumaa ja püsirohumaa osakaalu ainult ÜPT-d taotlenud ja KSM toetust taotlenute vahel selgub, et püsirohumaa osakaal kogu põllumajandusmaast on mõlemal tootjagrupil aastati stabiilne (Joonis 23). ÜPT tootjate püsirohumaa osakaal küll suurem kui KSM tootjatel, kuid pindalaliselt on need samas suurusjärgus. Ainult ÜPT taotlenud ettevõtjatel oli 2019. aastal PR pinda 6279 ha ja KSM taotlejatel 7460 ha. Kuna selle toetuse taotlemise eelduseks on KSM kohustuse olemasolu, ja alates 2019. aastast uut KSM kohustust enam taotleda ei saa, siis selle meetme potentsiaalsest pinnast langeb ÜPT välja. Seega VESIR saab potentsiaalselt laieneda vaid KSM toetusalusel pinnal – nii püsirohumaal kui ka põllumaal, sest peale 5-aastast rohumaa viljelemist ei muutu maakasutus. See tähendab, et kui taotleja võtab endale viieks aastaks kohustuse hoida maa rohumaa, st seda mitte künda jne, siis see 5-aastane toetuse periood nii-öelda külmutatakse maa püsirohumaaks muutumise arvestuse suhtes.

Piirkondlikku veekaitse toetust anti talvise taimkatte puhul 1076 ha ja rohumaa puhul 319 ha.

VESIR toetuse laienemine on piiratud ka maaeluministri määrusega nr 9 „Piirkondlik veekaitse toetus“, mis ütleb, et alates 2019. aastast ei saa VESI maa rohumaa hoidmise kohustust suurendada üle 20% võrreldes VESIR esimese kohustuseaasta kohustusealuse maa pindalaga.

Joonis 35. Piirkondliku veekaitse toetust saanud pindala 2018. ja 2019. aastal (PRIA, 20.03.2019a andmetel); (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

Joonis 36. Püsirohuma osakaal ainult ÜPT taotlevatel ja KSM tootjatel NTA-I (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Kokkuvõte

- Meetme tegevust, kus maa hoitakse osaliselt talvise taimkatte all vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal, toetati 1076 hektaril. Meetme teist tegevust, kus maa hoitakse rohumaa all vähemalt viiel järjestikusel kalendriaastal, toetati 319 hektaril.
- NTA-I oli 28 KSM tootjat, kellel talvise taimkatte osakaal ulatus üle 60% taotlusalusest pinnast ja kes ei taolnud toetust KSM talvise taimkatte lisategevuse ega ka VESIT eest. VESIT toetusele vastavat talvise taimkatte pinda oli neil 28 tootjal 5524 ha.
- Toetuse taotlemata jätmise põhjuseks võib olla nii teadmatus uuest toetusliigist kui ka madal toetuse määr - 7 €/ha talvise taimkatte ja 70 €/ha maa rohumaa hoidmise eest. Potentsiaalset pinda jätkub NTA-I nii talvise taimkatte kui ka rohumaa pinna suurendamiseks.

Meede M10.1.3 – piirkondlik mullakaitse toetus

Sisukord

Meetme analüüs.....	58
Kokkuvõte.....	67

Jooniste loetelu

Joonis 37. Potentsiaalselt MULD toetusõiguslike turvas- ja erodeeritud muldade pinnad ja osatähtsused maakonniti 2019. a.....	58
Joonis 38. Potentsiaalne MULD toetusõiguslik pind KSM, MAHE ja ÜPT põllumassiividel ning osatähtsus potentsiaalsest MULD toetusõiguslikust pinnast 2019. a.....	59
Joonis 39. MULD taotletud pinna kultuurigruppide struktuur aastatel 2015–2019	60
Joonis 40. MULD taotletud ja potentsiaalsed toetusõiguslikud pinnad turvas- ja erodeeritud muldadel Eesti kaardil 2019. a.....	61
Joonis 41. MULD toetust saanud pind ja toetusesaajate arv maakonniti aastatel 2015–2019	64
Joonis 42. MULD toetusesaajate jagunemine suurusgruppidesse MULD määratud pinna ja MULD toetusesaajate kogu deklareeritud pinna alusel 2019. a.....	65
Joonis 43. MULD toetusesaajate jagunemise osatähtsus suurusgruppidesse määratud pinna alusel maakonniti 2019. a.....	66

Tabelite loetelu

Tabel 3. MULD toetusõiguslikud ja taotletud pinnad turvas- ja erodeeritud muldadel ning taotletud MULD pinna osatähtsus toetusõiguslikust MULD pinnast maakondade lõikes 2019. a.....	62
---	----

Lisade loetelu

- Lisa 14. Muld toetuse potentsiaalne toetusõiguslik pind maakonniti aastatel 2015–2019
- Lisa 15. Muld toetuse toetusalune pind ja toetusesaajate arv maakonniti aastatel 2015–2019
- Lisa 16. Muld taotlejatele määratud summad (eur) maakonniti aastatel 2015–2019

Kasutatud kirjanduse loetelu

- PRIA, 16.03.2020 andmetel. Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 31.01.2020 ja määramised 20.02.2020 seisuga.
- PRIA, 28.02.2020a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2019. a kohta.
- PRIA, 29.01.2020b andmetel. Maakasutus 2019. aastal.

Meetme analüüs

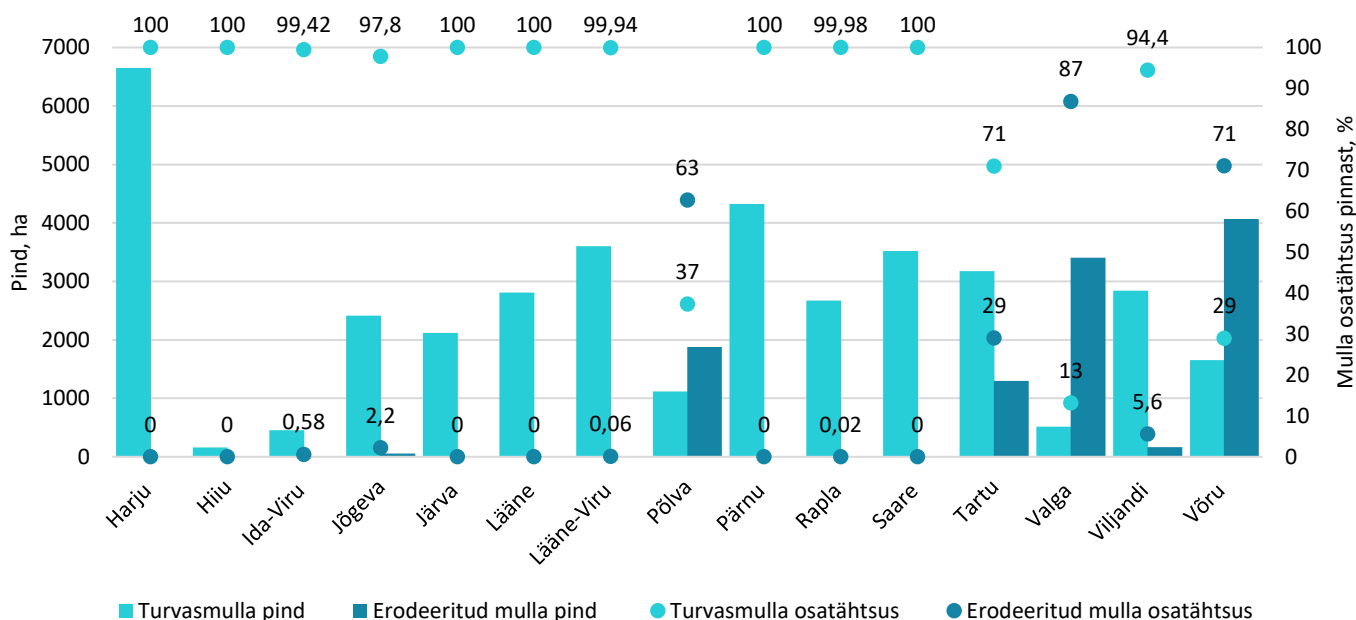
Meetme eesmärk

Turvas- ja erodeeritud muldadel on oluline tagada jätkusuutlik kasutamine ning minimeerida muldade degradatsiooni. MULD toetuse eesmärkideks on piirata kasvuhoonegaaside emissiooni ja mullaerosiooni (sh tuuleerosiooni), vähendada toitainete leostumist ning säilitada ja suurendada mulla orgaanilise aine sisaldust (Seletuskiri, 2015).

Turvas- ja erodeeritud muldade levik maakondades ning toetustüüpide vahel

Võttes turvas- ja erodeeritud muldadele MULD toetuse taotlemisel arvesse toetusõiguslikkuse nõuet, et 90% taotletavast maast peab olema turvasmuld või erodeeritud ja deluviaalmuldade kompleks, vastas sellele 2019. a kokku 48 903 ha¹ (Lisa 14). Seda maad käsitletakse analüüsis kui potentsiaalselt MULD toetusõiguslikku pinda. Turvasmullad moodustasid 48 903 ha-st 2019. a 78% (38 027 ha) ja erodeeritud mullad 22% (10 876 ha). Harju, Hiiu, Järva, Lääne, Pärnu ja Saare maakonnas asusid 2019. a (sama kehtis aastatel 2015–2018) ainult turvasmullad (100%). Erodeeritud mullad asuvad peamiselt Lõuna-Eestis. Enam jäi erodeeritud mulda Võru, Valga ja Põlva maakonda. Ühtlasi oli samades maakondades suurem erodeeritud muldade osatähtsus 87% Valga, 71% Võru ja 63% Põlva maakonnas kui turvasmuldadel (vastavalt 13%, 29%, 37%) (Joonis 37).

Turvas- ja erodeeritud muldi, mis moodustasid vähemalt 90% põllumassiivi pinnast, oli 2019. a kokku 48 903 ha.

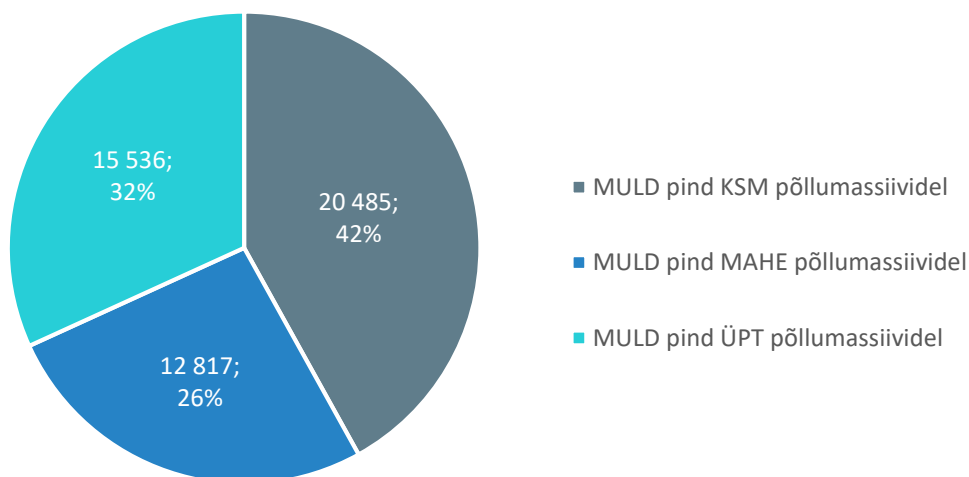

Joonis 37. Potentsiaalselt MULD toetusõiguslike turvas- ja erodeeritud muldade pinnad ja osatähtsused maakonniti 2019. a (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Potentsiaalsed MULD toetusõiguslikud pinnad (Lisa 14) on aastate 2016–2019 kohta esitatud PRIA taotletud pinna alusel, mis on taotlusel märgitud põllumassiivi pindalaks ja pole läbinud administratiivset ega kohapealset kontrolli. Aastal 2015 kasutati PRIA põllumassiivide registri andmeid (49 742 ha), sest taotletud pinnal põhinevad andmed ei sisaldanud siis märgitud MULD toetusõiguslikkuse kohta. PRIA hallatav põllumassiivide register (jooksvalt uuenev) sisaldab andmeid kõikide põllumassiivide kohta, sh põllumassiivid, millele pole toetust taotletud. Seetõttu erinevad omavahel põllumassiivide registri ja taotletud pinna andmed potentsiaalsete MULD toetusõiguslike maade kohta. Aastatel 2016 – 2019 suurenes potentsiaalne MULD toetusõiguslik pind 5,5% (46 202 ha-lt 48 903 ha-ni). Suurim erinevus oli

¹ Pinna 48 903 ha arvestamise aluseks on PRIA-st 2019. a kogu keskkonna- ja otsetoetusteks taotletud maa

aastate 2016 ja 2017 vahel, kui juurde tuli vastavat pinda 1855 ha ehk potentsiaalne MULÐ toetusõiguslik pind suurenes 3,9% võrra (Lisa 14).

Joonis 38. Potentsiaalne MULÐ toetusõiguslik pind KSM, MAHE ja ÜPT põllumassiividel ning osatähtsus potentsiaalsest MULÐ toetusõiguslikust pinnast 2019. a (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Potentsiaalselt MULÐ toetusõiguslike turvas- ja erodeeritud muldade pinnast 48 903 ha jäi 2019. a enamus KSM tootjate maale 42% (20 485 ha) (Joonis 38). MULÐ toetust on võimalik taotleda ainult olemasoleva KSM kohustusega maale. ÜPT taotletud maale² jäi 32% (15 536 ha) ja MAHE taotletud maale jäi 26% (12 817 ha) potentsiaalsetest MULÐ toetusõiguslikest põllumassiividest (48 903 ha). MAHE tootjate põllumajandusmaast moodustas püsirohumaa märkimisväärse osa (38% 2019. a), sealjuures taotleti MAHE tootjate poolt eelneval aastal (2018. a) püsirohumaaks märgitud pinnale 2019. a toetust juba teistsugustele kultuuridele 4546 ha-il (MAK 2007-2013 PKT alameede 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 - mahepõllumajandus). MULÐ toetuse taotlemise laiendamine MAHE toetustüübile soodustaks turvas- ja erodeeritud muldade seisundi säilimist või paranemist ning ühtlasi MAHE püsirohumaad osakaalu hoidmist.

KSM tootjate püsirohumaad moodustas MULÐ pind 42%, ÜPT tootjatel 32% ja MAHE tootjatel 26% potentsiaalsest MULÐ toetusõiguslikust pinnast 2019. a.

Taotletud pindade maakasutus

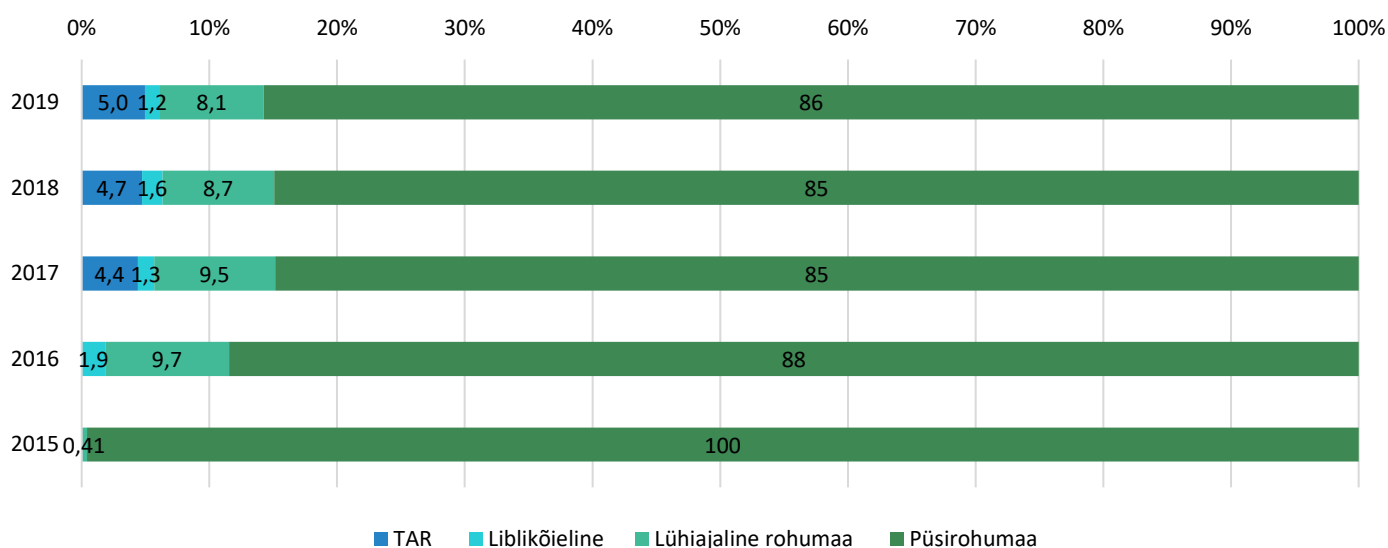
MULÐ toetus kohustab hoidma või viima maa püsiva taimkatte alla, milleks loetakse püsirohumaad või viljapuu- ja marjaaed. Praktikas võib MULÐ toetust taotleda vähemalt 0,30 ha suuruse põllumajandusmaa kohta, millel on rohumaa (P - lühiajaline rohumaa, PR - püsirohumaa, TAR - tagasirajatav rohumaa) või millel kasvatatakse viljapuid või marjapõõsaid (PK - püsikultuur) (Piirkondlik mullakaitse toetus, 2019). PRIA taotlemise andmetel ükski MULÐ taotleja püsikultuure aastatel 2015–2019 maakasutuseks ei märkinud. Potentsiaalsetele MULÐ toetusõiguslikele põllumassiividele jäi 2019. a püsikultuure vaid 88 ha (PRIA, 29.01.2020b andmetel). Püsikultuuride levimine väikesel alal võibki olla põhjuseks, miks püsikultuuridele pole MULÐ toetust taotletud. Pindalatoetustest ainsana on võimalik sama maa kohta taotleda kohaliku sorti taimede kasvatamise toetust, kuid võimalus pole ühegi tootja poolt kasutust leidnud toetuse taotlemisest (2015. a) alates.

² Joonisel 2 „MULÐ pind ÜPT põllumassiividel“ leidmiseks on kogu potentsiaalsest MULÐ toetusõiguslikust pinnast (48 903 ha) maha arvestatud kattumine KSM (20 485 ha) ja MAHE pinnaga (12 817 ha) ning ÜPT pinnaga mittekattumine (64 ha). 2019. a ei asunud potentsiaalsetest MULÐ toetusõiguslikest põllumassiividest 64 ha ÜPT taotletud maal.

Enamus MULD toetusest (86%) võeti 2019.a. olemasolevatele püsirohumaadele.

Maakasutus jagunes 2019. a MULD taotletud pinnal: püsirohumaaks 86% (10 368 ha), lühiajaliseks rohumaaks 8,1% (980 ha), tagasirajatud rohumaaks 5,0% (599 ha) ja liblikõielisteks kultuurideks 1,2% (144 ha) (Joonis 39). Peamiselt võetakse MULD toetust juba olemasolevatele püsirohumaadele (2019. a 86%). Muutunud on lühiajaliste rohumaade osatähtsus, vahemikus 2015–2019 suurenenud 0,41%-lt 8,1%-ni. Liblikõieliste kultuuride lisandumine maakasutusse on seotud Euroopa

Komisjoni muudatusega, mille raames ei muudetud alates 2016. a MULD taotletud põllumassiivi maakasutust automaatselt püsirohumaaks vaid nõ külmutati ning pärast kohustusperioodi lõppu jätkatakse maakasutuse arvestamisega ajast enne MULD kohustusperioodi (Abiks taotlejale, 2016). Tagasirajatud rohumaad võis samaaegselt olla MULD toetuse kohustusala maa alates 2017. a (Abiks taotlejale, 2017) ning see võimalus leidis kasutust, aastatel 2017–2019 moodustas TAR 4,4–5,0% MULD taotletud maast. MULD taotletud maale tagasirajatud rohumaad (599 ha) moodustas 8,6% kogu TAR-ist (6980 ha) 2019. a.

Joonis 39. MULD taotletud pinna kultuurigruppide struktuur aastatel 2015–2019 (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Igal EL liikmesriigil on kohustus jälgida, et otsetoetuste taotlejate pindalatoetuste taotlustega hõlmatud püsirohumaad all olev pind ei väheneks (Püsirohumaad säilitamise kohustus, 2020). PMK poolt põllumajandustootjate seas 2017. a läbi viidud e-küsitlusest selgus, et 66% ei soovi püsirohumaad üles harida, osaliselt teeksid seda 25% ja soov oma ettevõtte püsirohumaad üles harida oli 9%-l vastajatest. Püsirohumaade täieliku või osalise ülesharimise huvi oli kokku 72%-l KSM, 43%-l MAHE ja 28%-l ÜPT tootjatel. Peamise põhjusena esitati, et ettevõttes ei vajata nii suurt püsirohumaade pinda (E - küsitlus põllumajandustootjatele, 2017). Pidades silmas püsirohumaade pinna säilitamise nõuet EL-is, võivad püsirohumaade hoidmiseks suunatud meetmed siinkohal vajalikuks osutada.

Kui vaadata KSM tootjate põllumaade ja püsirohumaade omavahelist suhet (P/PR), on see tugevasti põllumaade kasuks, 2019. a oli KSM P/PR indeks 8,1 ehk 8,1 korda oli KSM tootjatel rohkem põllumaasid (449 041 ha) võrreldes püsirohumaadega (55 594 ha) (MAK 2007-2013 perioodi 2. telje ja MAK 2014-2020 perioodi 4., 5. prioriteedi meetmete maakasutusanalüüs). KSM tootjate maafondi kuuluvast MULD toetusõiguslikust maast (20 485 ha) asus 2019. a enamuse 73% püsirohumaadel (14 978 ha) ja 27% põllumaadel (5507 ha), kuhu taotleti KSM toetust (PRIA, 29.01.2020b andmetel). Kuna KSM kohustus on võimalik asendada MULD kohustusega, oleks teoreetiliselt võimalik KSM tootjate põllumaadel asuv MULD toetusõiguslik pind viia püsiva taimkatte alla ja taotleda sinna MULD toetust.

MULD toetusõiguslikust pinnast 7,6% asus NTA-I 2019. a. Püsiva taimkatte all olev maa aitab NTA-I kaasa põllumajandusest lähtuva reostuse vähendamisele.

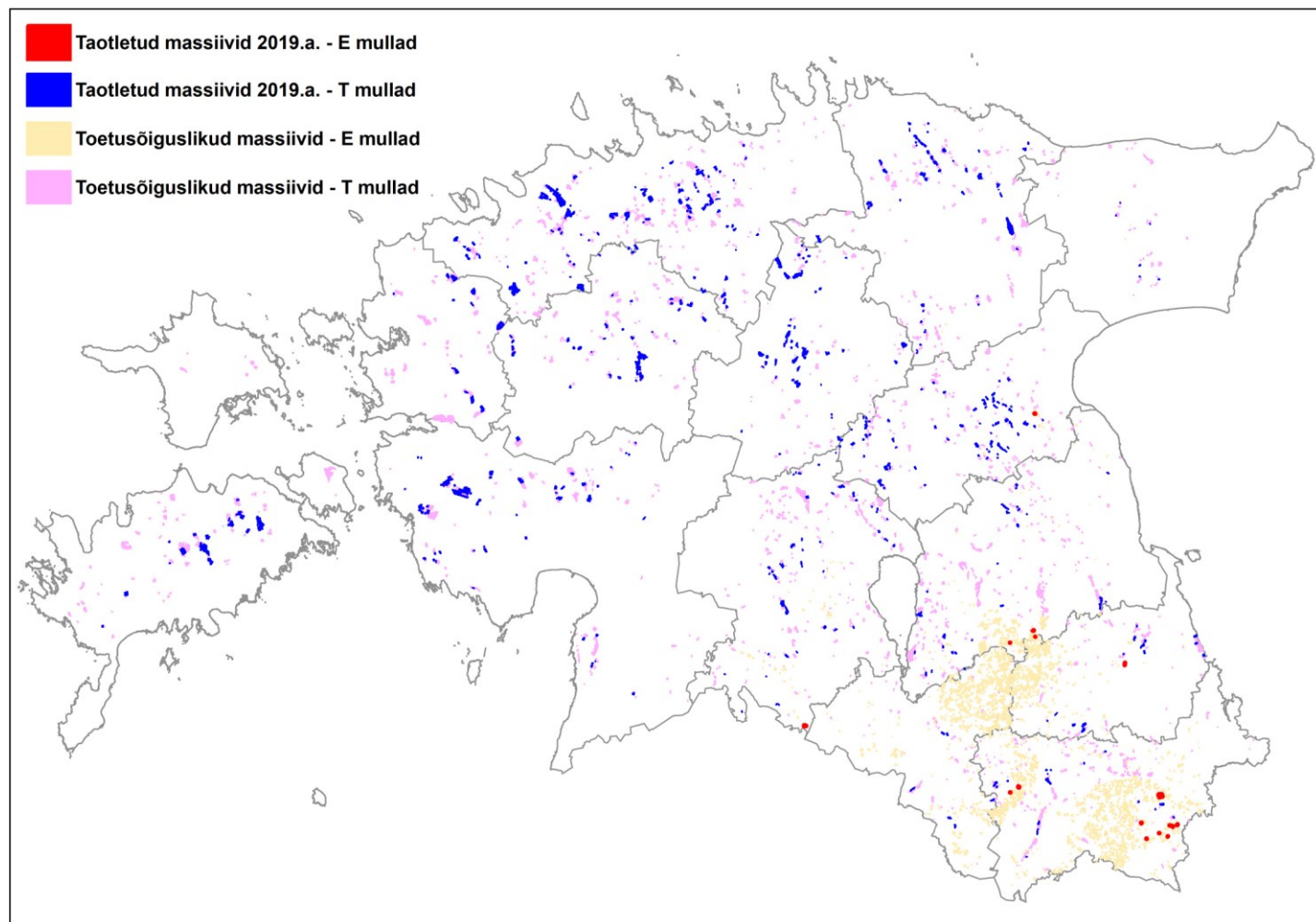
MULD taotletud pinnast jäi 2019. a (12 092 ha) 7,6% (921 ha) nitraaditundlikule alale (MAK 2007-2013 perioodi 2. telje ja MAK 2014-2020 perioodi 4., 5. prioriteedi meetmete maakasutusanalüüs). NTA on tundlik põllumajandusest lähtuvale pinna- ja põhjaveereostusele ning seetõttu kehtivad alal nõuded nt väetiste kasutamisele ja loomakasvatushoonetele. MULD toetusaluse maa püsiva taimkatte all hoidmine NTA-I aitab kaasa nende alade keskkonnasäästlikule majandamisele.

Taotletud ja määratud pinnad ning sihttasemete täitmine

Aastal 2019 määrati MULD toetus kokku 237 tootjale 11 799 ha-l, mis moodustas toetusesaajate sihtarvust 34% (700 toetusesaajat) ja pinna sihtalast 59% (20 000 ha). PRIA-sse esitati taotlus MULD toetuse saamiseks 12 092 ha-le, millest 99,54% (12 036 ha) taotleti turvasmuldadele ja 0,46% (56 ha) erodeeritud muldadele. Taotletud turvas- ja erodeeritud muldade asukohapõhist paiknemist 2019. a kajastab

Joonis 40.

Aastal 2019 määrati MULD toetus 237 tootjale 11 799 ha eest.

Joonis 40. MULD taotletud ja potentsiaalsed toetusõiguslikud pinnad turvas- ja erodeeritud muldadel Eesti kaardil 2019. a (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

KSM tootjate maadele jäi 2019. a MULD toetusõiguslikku pinda 20 485 ha, sealjuures turvasmuldi oli ülekaalukalt rohkem 90% (18 505 ha) võrreldes erodeeritud muldadega 10% (1980 ha) (Tabel 3). Hiiu maakonnas ei taotlenud keegi MULD toetust, sest KSM kohustusega maadel ei olnud Hiiu maakonnas MULD toetusõiguslikku pinda.

Tabel 3. MULD toetusõiguslikud ja taotletud pinnad turvas- ja erodeeritud muldadel ning taotletud MULD pinna osatähtsus toetusõiguslikust MULD pinnast maakondade lõikes 2019. a (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Maakond	Toetusõiguslik turvasmulla pind, ha	Toetusõiguslik erodeeritud mulla pind, ha	Toetusõiguslik MULD pind, ha	Taotletud turvasmulla pind, ha	Taotletud erodeeritud mulla pind, ha	Taotletud MULD pind, ha	Taotletud MULD pind toetusõiguslikust MULD pinnast, %
Harju	3778		3778	2862		2862	76
Hiiu							
Ida-Viru	96		96	21		21	22
Jõgeva	1349	38	1388	1006	3,1	1009	73
Järva	1744		1744	1285		1285	74
Lääne	1259		1259	676		676	54
Lääne-Viru	1879	2	1882	1139		1139	61
Põlva	603	569	1173	231	1,2	233	20
Pärnu	1637		1637	1472		1472	90
Rapla	1763		1763	970		970	55
Saare	1516		1516	1184		1184	78
Tartu	903	240	1143	372	2,06	374	33
Valga	248	472	720	121		121	17
Viljandi	1205	63	1267	501	11	513	40
Võru	525	595	1120	195	38	233	21
Kokku	18 505	1980	20 485	12 036	56	12 092	59

**MULD toetusõiguslikust
20 485 ha pinnast moodustas
taotletud pind 59%
(12 092 ha) 2019. a.**

MULD toetusõiguslikust pinnast 20 485 ha moodustas 2019. a taotletud pind 59% (12 092 ha) (Tabel 3). Kõige suurema osatähtsuse, 90% toetusõiguslikust pinnast, moodustas MULD taotletud pind 2019. a Pärnu maakonnas. Väikseima taotlemise osatähtsusega oli Valga (17%) maakond. Valga maakonna madalat taotlemise osatähtsust põhjustab olukord, kus enamus toetusõiguslikust maast (720 ha) oli erodeeritud muld 66% (472 ha), aga toetust ei taotletud sinna üldse. Aastal 2019

taotleti KSM kohustusega erodeeritud muldadele toetust sarnaselt eelnevatele aastatele (2015–2018) vähe – taotlemise osatähtsus oli kõigest 2,8% (56 ha-le 1980 ha-st), samas turvasmuldadele oli taotlemise osatähtsus 65% (12 036 ha-le 18 505 ha-st). Võru maakonda jäi 2019. a suurim toetusõiguslik erodeeritud mulla pind (595 ha). Samas on Võru maakonnas ülekaalus MAHE toetuslune maa võrreldes KSM toetusluse maaga. MAHE toetust sai 2019. a Võru maakonnas 19 734 ha ja KSM toetust 15 127 ha (Meede M10.1.1 – keskkonnasõbraliku majandamise toetus) ja (MAK 2007-2013 PKT alameede 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 - mahepõllumajandus). MAHE tootjad aga MULD toetust taotleda ei saa.

MULD toetusõiguslikku erodeeritud muldade pinda on ligikaudu üheksa korda vähem kui turvasmuldade pinda ning erodeeritud mullad levivad vaid Lõuna-Eestis, samas turvasmuldade leviala on üle Eesti (Joonis 40). Madalam MULD toetuse taotlemise osatähtsus erodeeritud muldadele võib olla väiksemas alade valikus. Praegu toetuse taotlemise piiriks seatud 90% mõõdik võib olla liiga kõrge erodeeritud muldade jaoks. Erodeeritud muldadele taotlemise soodustamiseks võib olla tarvilik tuua mõõdikut madalamale.

Kui 2015–2018 MULD toetusalune pind suurenes või oli stabiilne, siis 2019. a vähenes pind Võru (14%), Ida-Viru (13%), Järva (8,5%), Jõgeva (5,7%), Pärnu (2,2%) ja Lääne (0,88%) maakonnas võrreldes 2018. a. Tartu maakonnas vähenes toetusalune pind 21% perioodil 2015–2019.

MULD toetust saanud pinnad ja toetusesaajad ning taotlejatele määratud summad on aastate 2015–2019 kohta esitatud maakonnapõhiselt [Lisas 15](#) ja [Lisas 16](#). Kokku oli 2019. a toetusalust MULD pinda (11 799 ha), mida on 20 ha võrra vähem kui 2018. a (11 819 ha), taotlejate arv oli sealjuures 2019. a suurem kahe tootja võrra (237 tootjat 2019. a, 235 tootjat 2018. a). Varasemalt (2015 – 2018) võis täheldada MULD toetusaluse pinna ja taotlejate arvu kasvu. Viimase aasta näitajate tagasihoidlikku muutust võib seostada asjaoluga, et 2019. a ei olnud võimalik KSM uusi kohutusi võtta, kuid MULD toetuse taotlemiseks on eeldus KSM kohustuse

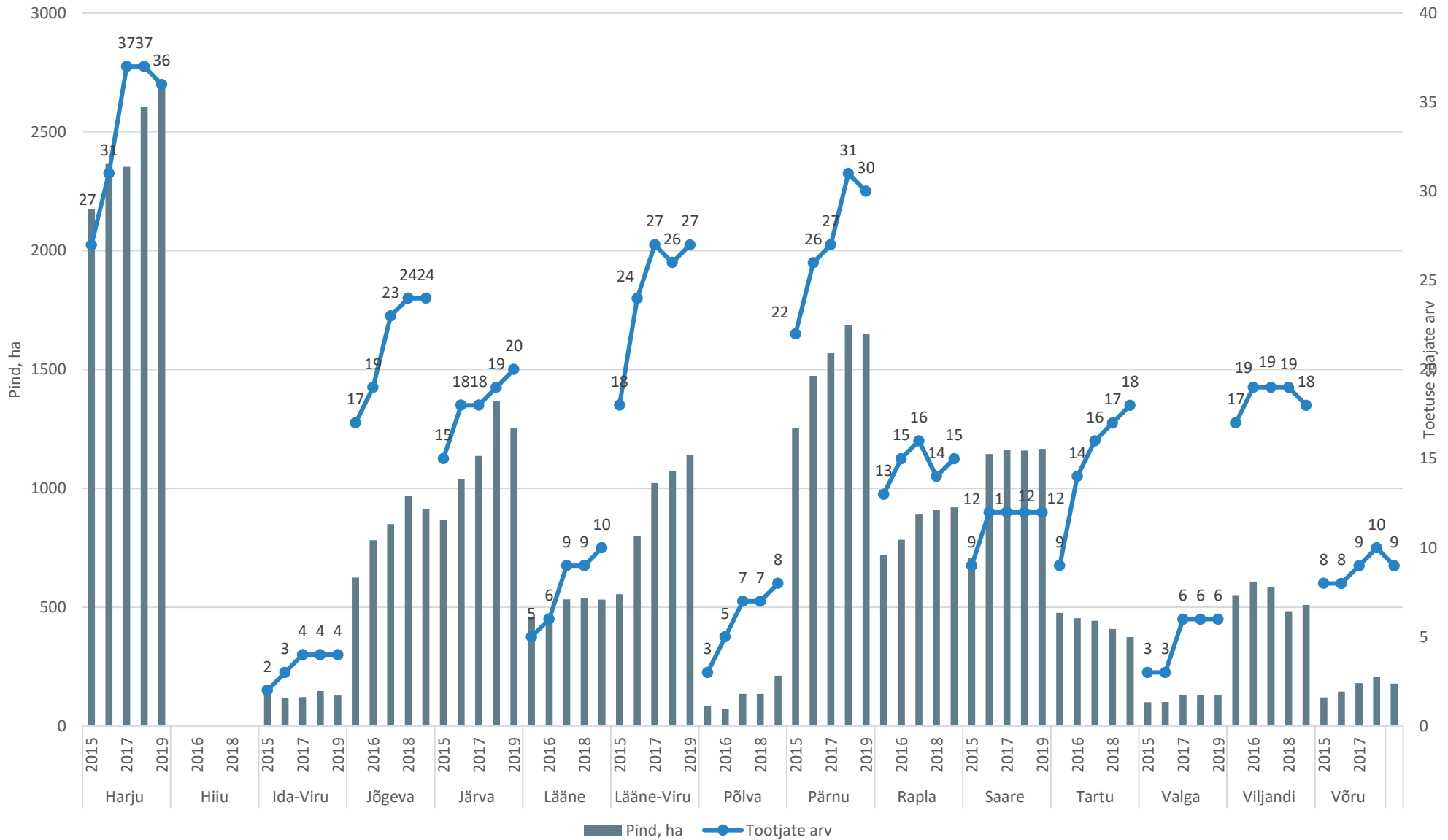
olemasolu. Seetõttu võis jääda MULD toetuse taotlemine 2019. a samale tasemele 2018. aastaga. MULD toetusõiguslike põllumassiivide moodustamiseks (90% turvas- või erodeeritud muldade kompleks) on tootjale loodud võimalus esitada PRIA-le vastavasisuline avaldus. Seda võimalust on aastatel 2016–2019 kasutatud erinevalt. Avaldusi esitati 2016. a kuus, 2017. a 27, 2018. a kuus ja 2019. a 12 tükki (e-kirjavahetus PRIA-ga).

Toetusalune pind ja toetusesaajate arv olid kuni 2018. a enamuses maakondades³ tõusuteel või stabiilsed (Joonis 41). Tartu maakonnas vähenes toetusalune pind 21% perioodil 2015–2019 (476 ha-lt 2015. a, 374 ha-ni 2019. a). Mitmeid maakondi iseloomustab toetusaluse pinna vähenemine ainult 2019.a. Nendeks on Võru (14%), Ida-Viru (13%), Järva (8,5%), Jõgeva (5,7%), Pärnu (2,2%) ja Lääne (0,88%) maakonnad.

Kõige enam toetusalust pinda ja toetusesaajaid on olnud Harju maakonnas, 2019. a vastavalt 2690 ha ja 36 toetusesaajat (Joonis 41), moodustades 23% kogu toetusalusest pinnast (11 799 ha) ja 15% kõigist toetusesaajatest (237 toetusesaajat). Erodeeritud muldi oli 237 toetusesaajast üheksal tootjal ning turvasmuldi 233 tootjal. Kokku esitati 2019. a avaldusi MULD toetuse saamiseks 243 tootja poolt 12 092 ha-le maale. Toetust ei määratud seega kuuetele tootjale ja 293 ha pinnale.

³ Joonisel 5 on korrigeeritud toetusalust pinda ja toetusesaajate arve 2015. ja 2016. a kohta vastavalt 2017. a haldusreformi piiridele. Andmete paremaks võrdlemiseks analüüsitakse vastavaid näitajad kogu perioodil 2015-2019 haldusreformi järgsetes piirides. Lisas 2 on alates 2017. a aruandest esitatud toetusalune pind ja toetusesaate arv vastavalt 2017. a haldusreformi järgsetele piiridele.

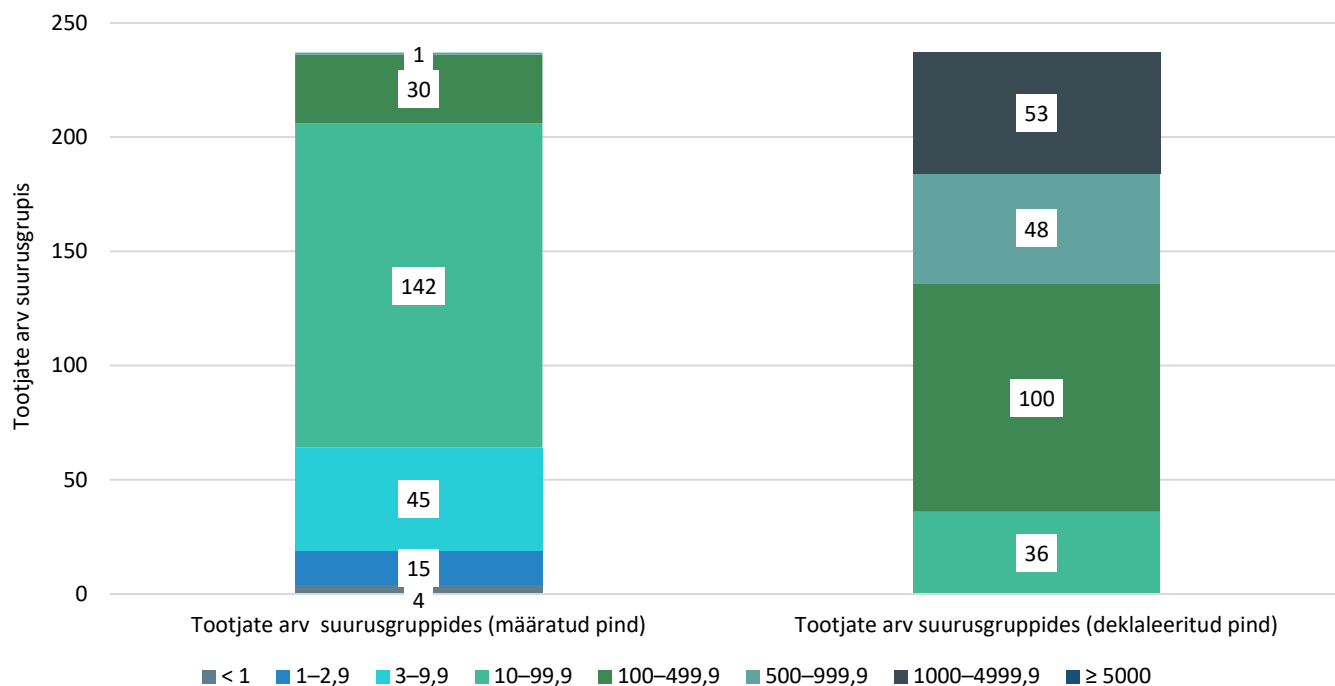
Meede M10.1.3 – piirkondlik mullakaitse toetus

Joonis 41. MULD toetust saanud pind ja toetusesaajate arv maakonniti aastatel 2015–2019 (PRIA, 16.03.2020 andmetel)

MULD toetusesaajate jagunemine suurusgruppidesse

Toetusesaajate arv suurusgruppidesse jagatuna erineb olenevalt, kas võtta aluseks MULD määratud pind või tootja kogu deklareeritud⁴ pind. Suurusgruppe oli kokku kaheksa. Määratud pinna järgi kuulus 2019. a kõige rohkem toetusesaajaid (142 tk) suurusgruppi 10–99,9 ha, mis moodustas 60% toetusesaajate koguarvust (237 toetusesaajat). Suurusgruppi 1000–4999,9 ha ja ≥5000 ha ei kuulunud ükski MULD toetust saanud tootja (Joonis 42).

Joonis 42. MULD toetusesaajate jagunemine suurusgruppidesse MULD määratud pinna ja MULD toetusesaajate kogu deklareeritud pinna alusel 2019. a (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

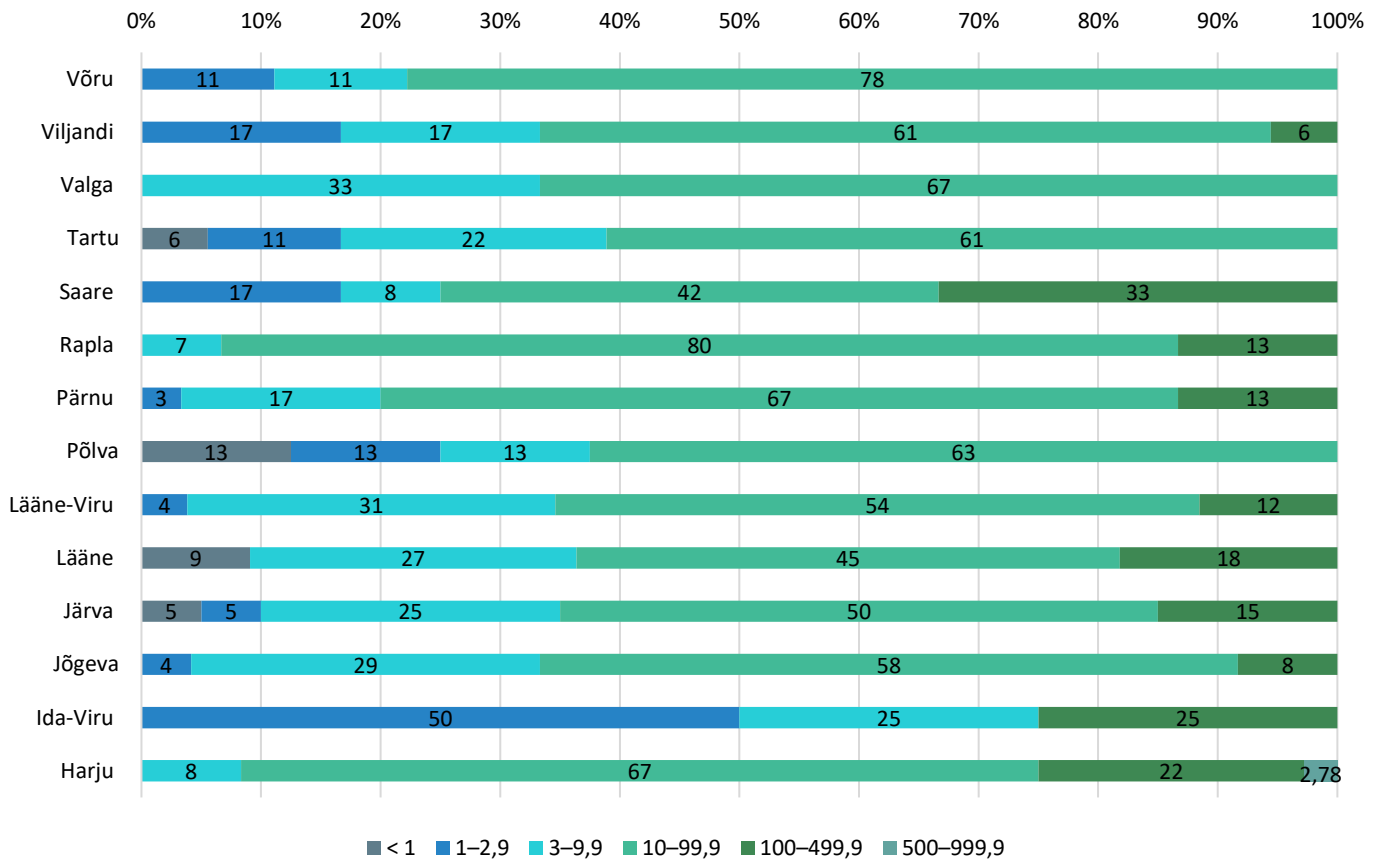
Enamuses jäid MULD toetusesaajad (142 tk) määratud pinna järgi suurusgruppi 10–99,9 ha ja deklareeritud pinna järgi (100 tk) suurusgruppi 100–499,9 ha (2019. a).

Jagades MULD toetusesaajad suurusgruppidesse kogu deklareeritud pinna järgi, siis ei jää ükski toetusesaaja suurusgruppi <1 ha, 1–2,9 ha, 3–9,9 ha ja ≥5000 ha. Kõige esinduslikum tootjate arvu (100 toetusesaajat) poolest oli suurusgrupp 100–499,9 ha (Joonis 43), mis moodustas 42% toetusesaajate koguarvust (237 toetusesaajat). Erinevus pinna järgi suurusgruppidesse kuulumises tuleneb sellest, et ühele KSM tootjale on MULD toetuse määratud pind tunduvat väiksem, kui selle tootja kõik deklareeritud maad kokku. MAK keskkonnatoetuse saajatest on aga just KSM tootjatel kõige rohkem toetusala pinda ja ühtlasi deklareeritud pinda.

Määratud pinna alusel esitletakse toetusesaajate suurusgruppide andmed maakonniti ning leitakse suurusgrupi osatähtsused maakonna põhiselt. Maakondade põhiselt jäi suurim osa 42–80% toetusesaajatest suurusgruppi 10–99,9 ha (va Ida-Virumaa). Kolme väiksemasse suurusgruppi <1 ha, 1–2,9 ha ja 3–9,9 ha kokku kuulus 7–39% (va Ida-Virumaa) toetusesaajatest. Teistest maakondadest eristub Ida-Viru maakond, kus kolme väiksema suurusgruppi (kuni 9,9 ha) osakaal oli 2019. a 75% (toetusesaajaid oli vaid neli). Määratud pinda alla 100 ha oli toetusesaajatel 67–100% ulatuses (Joonis 43).

⁴Deklareeritud pind on kogu põllumajandusmaa pind, mille taotleja on pindalatoetuste taotlusele märkinud, k.a selline pind, millele ühtegi toetust ei taotle (taotlejal on kohustus märkida taotlusele kogu tema kasutuses olev põllumajandusmaa)

Meede M10.1.3 – piirkondlik mullakaitse toetus

Joonis 43. MULD toetusesaajate jagunemise osatähtsus suurusgruppidesse määratud pinna alusel maakonniti 2019. a (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

Suurusgruppi <1 ha kuulus ainult üks MULD toetusesaaja Järva (5%), Lääne (9%), Põlva (13%) ja Tartu (6%) maakonnas (Joonis 43). Üks toetusesaaja Harju maakonnas kuulus suurusgruppi 500–999,9 ha, moodustades Harju maakonnas 2,8% toetusesaajatest. Maakondade võrdlemisel tuleb arvestada, et MULD toetusesaajate arv maakonnas jääb neljast toetusesaajast Ida-Viru maakonnas kuni 36 toetusesaajani Harju maakonnas. Kuna toetusesaajate koguarv maakonnas erineb mitmekordselt, siis võib ainult üks toetusesaaja suurusgrupi osatähtsust maakonnas märkimisväärselt mõjutada.

Kokkuvõte

- Turvas- ja erodeeritud muldi oli kokku 48 903 ha (2019. a), mis moodustasid põllumassiivi pinnast vähemalt 90%. See maa on potentsiaalselt MULD toetusõiguslik, olenemata KSM kohustuse olemasolust.
- Potentsiaalsest MULD toetusõiguslikust kogupinnast (48 903 ha) kuulus 2019. a enamuse KSM tootjate maale 42% (20 485 ha), MAHE taotletud maale 26% (12 817 ha) ja ÜPT taotletud maale 32% (15 536 ha).
- Enamuse MULD toetusest võetakse olemasolevatele püsirohumaadele 86% (2019. a). Võimalust taotleda toetust olemasolevatele või rajatavatele viljapuu- või marjaaedadele (püsikultuurid) ei ole alates 2015. a ükski tootja kasutanud.
- 2019. a jäi MULD taotletud pinnast (12 092 ha) 7,6% (921 ha) nitraaditundlikule alale. MULD toetusala maa püsiva taimkatte all hoidmine NTA-l aitab kaasa nende alade keskkonnasäästlikule majandamisele.
- Aastal 2019 määrati MULD toetus 237 tootjale 11 799 ha eest, mis moodustas 34% toetusesaajate sihtarvust (700 toetusesaajat) ja 59% toetusala pinna sihtalast (20 000 ha).
- Madalam MULD toetuse taotlemise osatähtsus erodeeritud muldadele võib tuleneda väiksemast alade valikust. Erodeeritud muldadele taotlemise soodustamiseks võib olla tarvilik tuua 90% mõõdikut madalamale.
- MULD toetuse taotlemise laiendamine MAHE toetustüübile soodustaks turvas- ja erodeeritud muldade seisundi säilimist või paranemist ning ühtlasi MAHE püsirohumaade osakaalu hoidmist.
- Erodeeritud muldadele on taotlemise osatähtsus olnud madal kogu perioodi 2015–2019 vältel. Taotlusi MULD toetuse saamiseks esitati 12 092 ha-le, millest 99,54% (12 036 ha) taotleti turvasmuldadele ja 0,46% (56 ha) erodeeritud muldadele. MULD toetusõiguslikust 20 485 ha pinnast moodustas taotletud pind 59% (12 092 ha) 2019. a.
- Kui vahemikus 2015–2018 MULD toetusala pind suurenes ja taotlejate arv kasvas või püsis stabiilsena enamuses maakondades, siis 2019. a vähenes pind Võru (14%), Ida-Viru (13%), Järva (8,5%), Jõgeva (5,7%), Pärnu (2,2%) ja Lääne (0,88%) maakonnas võrreldes 2018. a. Tartu maakonnas on toetusala pind vähenenud 21% perioodil 2015–2019. Hiiu maakonnas MULD toetusõiguslikku pinda KSM kohustusega maadel ei ole, seetõttu sinna ei saa toetust taotleda.
- Enamuse jäävad MULD toetusesaajad (142 tk) suurusgruppi 10–99,9 ha määratud pinna järgi ja 100 tk suurusgruppi 100–499,9 ha deklareeritud pinna järgi. Määratud pinna järgi on enam esindatud väiksepinnalised suurusgrupid ja deklareeritud pinna järgi suuremapinnalised suurusgrupid.

Meede M10.1.4 – keskkonnasõbraliku aianduse toetus

Sisukord

M10.1.4.1. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse puuvilja- ja marjakasvatuse tegevuse analüüs.....	70
M10.1.4.2. Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimikasvatuse tegevuse analüüs	75
M10.1.4.3. Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse tegevuse analüüs	80
M10.1.4.4. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse sihttaseme täitmine	83
M10.1.4.5. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse tegevuste kokkuvõte	84

Jooniste loetelu

Joonis 44. KSA määratud toetuslune pind ja toetuse saajate arv maakonniti aastatel 2015-2019.....	71
Joonis 45. KSA taotletud kultuurid ja taotluslused pinnad aastatel 2015-2019	72
Joonis 46. Püsiluultuuride taotluslune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2019. aastal.....	73
Joonis 47. Kaheksa enamdeklareeritud püsiluultuuri pind ning osakaal deklareeritud kogupindalast aastatel 2018-2019	73
Joonis 48. KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimikasvatuse toetust saanud tootjate arv ja määratud pind maakonniti aastatel 2015-2019.....	76
Joonis 49. KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimikasvatuse toetuse kümne enamtaotletud kultuuri taotluslune pind aastatel 2015-2019.....	77
Joonis 50. Köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede taotluslune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2019. aastal	79
Joonis 51. Kümne enamdeklareeritud köögivilja, ravimtaime ja maitsetaimede pind ning osakaal nende deklareeritud kogupindalast aastatel 2018-2019	79
Joonis 52. KSK maasikakasvatuse toetust saanud tootjate arv ja toetuslune määratud pind maakonniti aastatel 2015-2019.....	81
Joonis 53. Maasikate taotluslune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2019. aastal	82

Tabelite loetelu

Tabel 4. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse saajate arv ja toetuslune pind (ha) ning saavutustase eesmärgist 2014-2020	84
---	----

Lisade loetelu

Lisa 17. Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetust saanud tootjate arv ning toetuslune määratud pind (ha) maakonniti 2015.-2019. aastal	
Lisa 18. Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetuse raames taotletud kultuurid ja taotluslune pind maakonniti (ha) aastatel 2015-2019	
Lisa 19. Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimikasvatuse toetust saanud tootjate arv ning toetuslune määratud pind (ha) maakonniti aastatel 2015-2019	
Lisa 20. Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimikasvatuse toetuse taotletud kultuurid ja taotluslune pind (ha) maakonniti aastatel 2015-2019	
Lisa 21. Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse toetust saanud tootjate arv ning toetuslune määratud pind (ha) maakonniti aastatel 2015-2019	
Lisa 22. Keskkonnasõbraliku aianduse toetust saanud tootjate arv ning toetuslune määratud pind (ha) maakonniti aastatel 2015.-2019	

Kasutatud kirjanduse loetelu

- MEM, 2019. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 programmdokument. Versioon 5 seisuga 17. juuni 2019
<https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/mak-2014/mak-2014-arengukava-v5-2019-06-17.pdf>
- PMK 2016a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme püsihindamisaruanne 2015. aasta kohta. Saku. Allikas: http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/2017/01/meetmed_2015_muudetud_18.05.2016.pdf.
- PMK, 10.03.2020 andmetel. Andmepäring KSK ja KSA tootjate mullaproovide võtmise kohta aastatel 2014-2019.
- PMK, 2017a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2016. aasta kohta, 282 lk. Allikas: <http://pmk.agri.ee/mak/wp-content/uploads/sites/2/>.
- PMK, 2019a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2019. aasta kohta, 178 lk. Allikas: <https://pmk.agri.ee/sites/default/files/2019-10/M>.
- PMK, 2019c. PMK, 2019c. MAK 2014–2020 põllumajanduse keskkonna- ja kliimameetmete hindamine sotsiaalmajanduse aspektist lähtudes 2018. aasta kohta. Saku.
- PMK, 2019p. Pestitsiidide kasutuskoormuse uuring.
- PMK, 2019tkv. Taimekaitsevahendite jääkide sisaldus mullas.
- PRIA, 12.02.2020c andmetel. 2019. aastal koolituse läbijate arv (KSM, KSA, MAHE, LHT, PLK koolitused).
- PRIA, 16.03.2020 andmetel. Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 31.01.2020 ja määramised 20.02.2020 seisuga.
- PRIA, 20.02.2020c andmetel. KSK ja KSA (2014-2020) kontrolli andmed 2019. aasta kohta.
- PRIA, 28.02,2020a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2019. a kohta.
- PRIA, 29.01.2020b andmetel. Maakasutus 2019. aastal.

M10.1.4.1. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse puuvilja- ja marjakasvatuse tegevuse analüüs

Eesmärk

Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse üldeesmärgiks on soodustada keskkonnasõbralikumate praktikate rakendamist aianduskultuuride kasvatamisel. Spetsiifilisteks eesmärkideks vähendada pestitsiidide kasutamist, tagada tarbijatele tervislikum toit, vähendada toitainete leostumist mullast ning aidata kaasa bioloogilise mitmekesisuse säilimisele (MEM, 2019).

Toetusalused pinnad, toetuse saajate arv

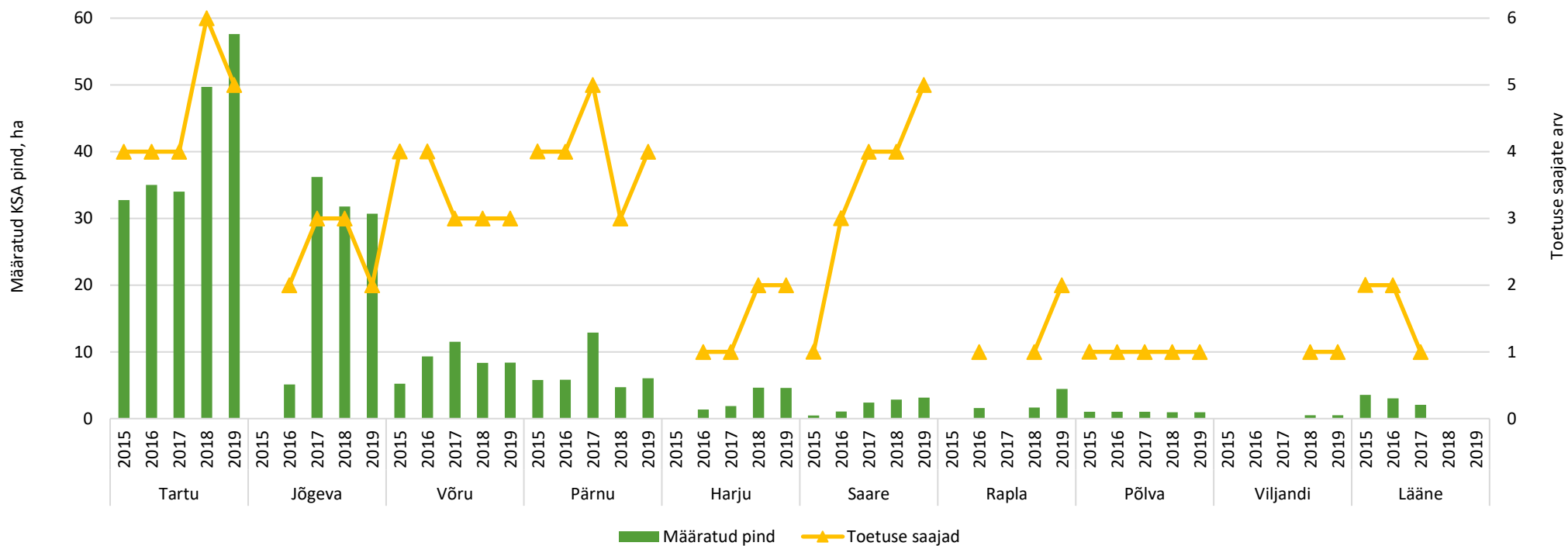
Keskkonnasõbraliku aianduse toetust puuvilja- ja marjakasvatuse tegevuse eest (KSA) määrati 2019. aastal 25 tootjale 116,3 ha eest (PRIA, 28.02.2020a andmetel).

Võrreldes 2018. aastaga suurenes KSA toetuse saajate arv 2019. aastal ühe tootja võrra, toetusalune pind 11,2 hektarit.

2019. aastal määrati KSA toetust puuvilja- ja marjakasvatuse tegevuse eest 25 tootjale 116 ha eest.

Maakondade arvestuses määrati toetust üheksas maakonnas, toetust ei määratud 2019. aastal Läänemaal, Hiiumaal, Ida-Virumaal, Järvemaal, Lääne-Virumaal, Valgemaal. Suurematele pindadele määrati KSA toetust Tartumaal (50%, 57,6 ha, 5 tootjat) ja Jõgevamaal (26%, 30,7 ha, 2 tootjat), teistes maakondades varieerus toetusalune pind 0,5-8,4 ha, tootjate arv ühe ja viie vahel (Joonis 44; Lisa 17).

Võrreldes 2018. aastaga suurenes KSA toetusalune pind 2019. aastal Tartu, Võru, Pärnu, Saare, Rapla maakonnas, toetuse saajate arv suurenes Jõgeva, Pärnu, Rapla ja Saare maakonnas.

Joonis 44. KSA määratud toetusalune pind ja toetuse saajate arv maakonniti aastatel 2015-2019 (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

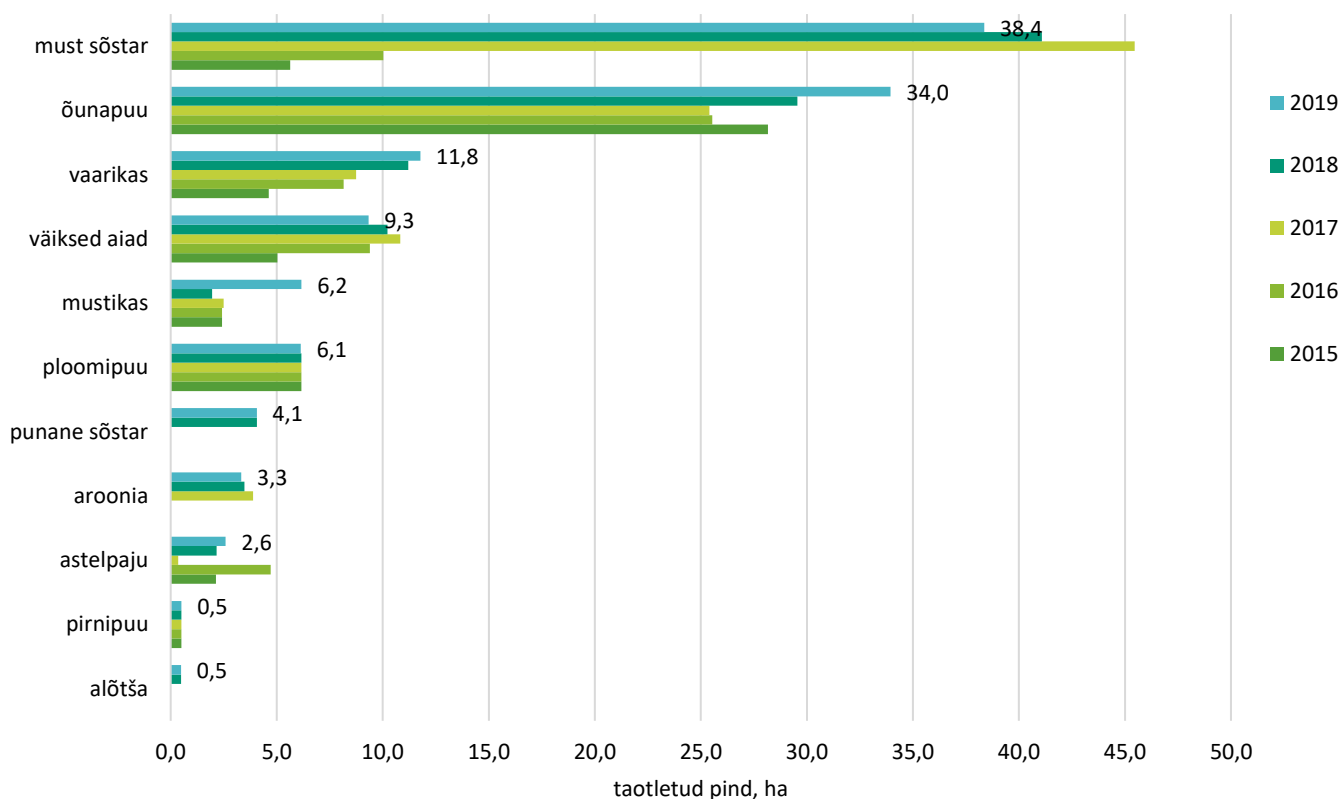
Taotletud kultuurid, pinnad, tootjate arv

2019. aastal taotleti KSA toetust 25 tootja poolt kokku 116,7 ha kohta üheteistkümmele kultuurile (va viljapuu- ja marjaaiad väikesel pinnal). Musta sõstra pind moodustas KSA taotlusalusest pinnast 33% (38,4 ha; 4 tootjat), õunapuud 29% (33,9 ha; 8 tootjat), vaarikad 10% (11,8 ha; 7 tootjat), teiste kultuuride osakaal oli väiksem (Joonis 45).

2019. aastal taotleti KSA toetust 11 kultuurile, millest musta sõstra taotlusalune pind oli 33% (38,4 ha), õunapuudel 29% (33,9 ha), vaarikatel 10% (11,8 ha), teistel kultuuridel väiksem.

Võrreldes 2018. aastaga suurenes 2019. aastal õunapuude, vaarika, mustika ja astelpaju taotlusalune pind, vähenes mustsõstra ning aroonia pind.

2019. aastal taotlesid 17 tootjat KSA toetust ühe viljapuu- või marjakultuuri, 6 tootjat kahe kultuuri, 1 tootja kolme kultuuri ja 1 tootja viie kultuuri kasvatamise eest.

Joonis 45. KSA taotletud kultuurid ja taotlusalused pinnad aastatel 2015-2019 (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

KSA taotletud kultuurid ja pinnad maakondade lõikes (tegevusmaakonna järgi) aastate 2015-2019 kohta esitatakse aruande lisas (Lisa 18).

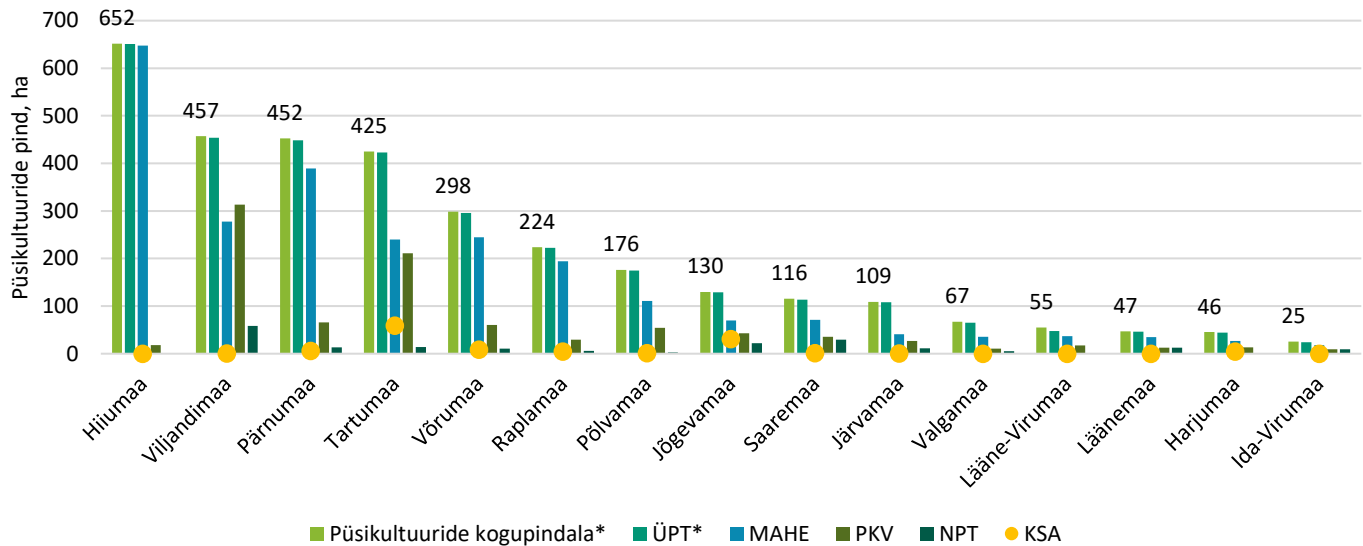
Püskikultuuride pind, kultuurid ja tootjate arv erinevate toetuste taotlemisel

KSA toetuse ulatuse hindamiseks analüüsiti 2019. aasta PRIA pindalatoetuste taotlustel deklareeritud püskikultuuride pindasid erinevate toetuste lõikes (PRIA, 29.01.2020b andmetel).

2019. aastal deklareeriti püskikultuuride kogupindalaks Eestis 3279 ha (1389 tootjat), millest 99%-le (3249 ha) (1276 tootjat) taotleti ÜPT toetust, 74%-le (2438 ha) (353 tootjat) MAHE toetust, 28%-le (922 ha) (151 tootjat) puu- ja köögivilja kasvatamise otsetoetust (PKV), 6%-le (195 ha) (78 tootjat) noore põllumajandustootja (NPT) toetust ning 4%-le (117 ha) (25 tootjat) KSA puuvilja- ja marjakasvatuse toetust. Kuna MAHE maale KSA toetust taotleda ei saa, siis sellest püskikultuuride pinnast, mis MAHE toetuse alt väljas oli, taotleti KSA-d umbes 14%-le.

2019. aastal oli deklareeritud püsikultuuride kasvupind sama mis 2018. aastal (3279 ha), püsikultuuride kasvatamise eest toetuse taotlemine suurenes 2019. aastal MAHE-s, PKV-s, ÜPT-s ja KSA-s.

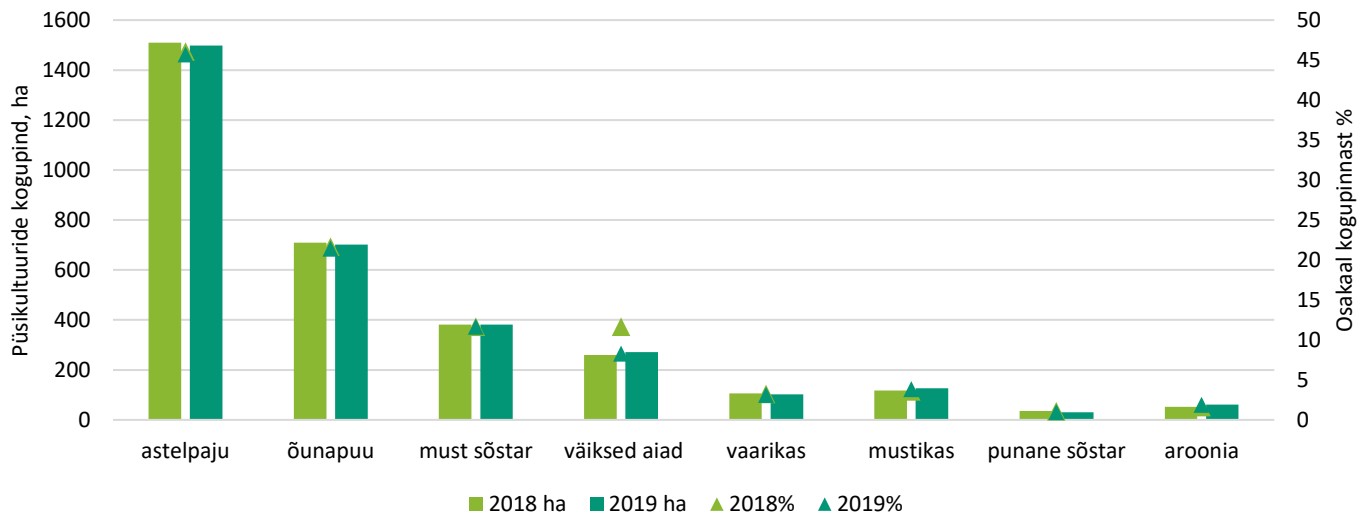
Maakondade arvestuses oli püsikultuuride kogupind 2019. aastal suurim Hiiumaal (652 ha; 20%) ja Viljandimaal (457 ha; 14%), väikseim Ida-Virumaal (25 ha; <1%) (Joonis 46).

*v.a paju ja puukoolid; numbriliselt on välja toodud deklareeritud püsikultuuride kogupindala.

Joonis 46. Püsikultuuride taotlusala pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2019. aastal (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Kokku kasvatati 2019. aastal Eestis 21 erinevat viljapuud ja marjakultuuri (va paju, puukoolid, muud marjapõõsad, muud viljapuud). Püsikultuuride kogupindalast (3279 ha) moodustas astelpaju 45% (1490 ha), õunapuud 21% (698 ha) ja must sõstar 12% (379 ha), ülejäänud 18 kultuuri osakaal kokku oli 22% (Joonis 47).

Joonis 47. Kaheksa enamdeklareeritud püsikultuuri pind ning osakaal deklareeritud kogupindalast aastatel 2018-2019 (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

KSA toetuse nõuete täitmine

KSA toetuse üheks nõudeks on esimese kohustuseaasta 1. detsembriks keskkonnasõbraliku aianduse koolituse läbimine. 2019. aastal määrati KSA toetus 25-le tootjale, nendest kolm tootjat taotlesid KSA toetust esmakordselt. 2019. aastal läbis KSA koolituse 2 tootjat (PRIA, 12.02.2020c andmetel). PRIA poolt 2019. aastal teostatud administratiivse kontrolli käigus tuvastati, et ühel KSA tootjal oli koolitus läbimata (PRIA, 20.02.2020c andmetel).

KSA toetuse taotleja on kohustatud võtma toetusõiguslikult maalt mullaproovid ning saatma need analüüsimiseks akrediteeritud laboratooriumisse esimese kohustuseaasta 1. detsembriks, arvesse lähevad viimasel viiel aastal võetud mullaproovid. Iga kuni kolme hektari toetusõigusliku maa kohta tuleb tootjal võtta üks mullaproov, millest määratakse mulla happesus ning taimedele omastatava fosfori ja kaaliumi sisaldus.

Kokku määrati KSA toetust 2019. aastal 25 tootjale. PMK andmebaasist tehtud andmepäringu põhjal analüüsiti 2019. aastal PMK laboris kahe KSA toetuse saaja mullaproove, 18 tootjal olid mullaproovid võetud aastatel 2014-2018, viie toetust saava tootja kohta andmed puudusid (PMK, 10.03.2020 andmetel). Andmete puudumine mullaproovide tulemuste kohta võis osaliselt tuleneda sellest, et juhul kui taotlusel pinnal on aastatel 2014-2019 (ajavahemik mille kohta päring tehti) vahetunud ettevõtte nimi, ei ole antud andmepäringu raames võimalik nõude täitmist tuvastada, kuigi mullaproovid võivad olla õigeaegselt võetud ja laboris analüüsitud. Täpselt saab mullaproovide nõude täitmist kontrollida ettevõttes kohapeal, kuna analüüsi teostanud laboratooriumi väljastatud laboriprotokollid analüüsitulemustega peavad olema kohapeal kontrollimiseks kättesaadavad. PRIA poolt 2019. aastal KSA ettevõtetes kohapeal läbiviidud kontrolli tulemustel mullaproovide võtmise ja edastamisega seotud nõuete rikkumisi ei tuvastatud (PRIA, 20.02.2020c andmetel).

Bioloogilist mitmekesisust toetavad elemendid puuvilja- ja marjaaedades

Selleks, et välja selgitada keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetuse taotlejate teadlikkust ja nende üldist hoiakut KSA toetuse nõuete suhtes, viidi aastatel 2015, 2016. ja 2018. toetuse esmataotlejate hulgas läbi lühike e-küsitlus, mille tulemused esitati põhjalikumalt PMKs koostatud Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete varasemates püsihindamisaruannetes (PMK, 2016a); (PMK, 2017a); (PMK, 2019a).

Kokkuvõtvalt olid küsimustele vastanud KSA taotlejad elurikkuse elementide ja taimekahjustajate seire kohta käivate toetuse nõuetega hästi kursis. Mitmed elurikkuse elemendid olid juba varem aedades olemas, teada oli, mida plaanitakse veel rajada. Taimekahjustajate seire tulemuste põlluraamatusse kandmise nõudest olid kõik taotlejad teadlikud ning valmis seda ka täitma. Ettepanekuna toodi välja, et taimekahjustajatena võiks arvesse võtta ka metskitsede, jäneste jt näriliste poolt tekitatud kahju, kuna metsloomad kipuvad talvisel ajal marja- ja viljapuuaeda kahjustama.

Kommentaaridena väideti, et väikesel pinnal kasvatajate jaoks on nõutav marjapõõsaste istikute arv hektaril liiga suur ja väikeistandikku segav (ei võimalda erinevat sorti põõsaste loomulikku kasvu). Mõnel juhul seati kahtluse alla kaitsehekkide rajamise vajalikkus, veel toodi välja, et toetuse kohta ei leia piisavalt informatsiooni. Ühel tootjal tekkis probleem nn sega püskikultuuridega aia lisamisel e-PRIA-sse. Näiteks kui 1,8 ha suurusel massiivil kasvatatakse sõstraid 1,6 ha-l, ploome 0,1 ha-l ja kirsse 0,1 ha-l, siis seda sai taotluses määratleda/fikseerida vaid sõstraiana.

2019. aastal tuvastati PRIA poolt KSA ettevõtetes teostatud kohapealse kontrolli käigus ühel juhul bioloogilist mitmekesisust toetava elemendi puudumine (puudus kaitsehekk) (PRIA, 20.02.2020c andmetel).

PRIA poolt teostatud administratiivse kontrolli käigus tuvastati 2019. aastal üheteistkümnel juhul KSA kohustuse mittelubatud vähendamine (PRIA, 20.02.2020c andmetel).

KSA meetmega seotud muud uuringud

PMK „Pestitsiidide kasutuskoormuse uuring“ raames analüüsiti 2019. aastal 120 seireettevõtte pestitsiidide kasutamist, kus toodi välja ka pestitsiidide kasutamine erinevate kultuuride lõikes. Uuringut teostatakse aastase tagasinihkega ehk 2019. aastal analüüsiti 2018. aasta pestitsiidide kasutamist (PMK, 2019p). 2018. aastal pritsiti pestitsiididega 6% seireettevõtete aiakultuuride pinnast (~15 ha), pestitsiidide toimeainet kasutati aiakultuuride pritsitud pinnale 0,857 kg/ha, sellest herbitsiide (umbrohutõrjevahendid) 0,823 kg/ha ja insektitsiide (putukatõrjevahendid) 0,034 kg/ha.

Võrreldes 2017. aastaga kasutati 2018. aastal pestitsiide seireettevõtetes kasvatatavatel aiakultuuridel 0,7% vähem.

2019. aastal PMK mullabüroo poolt teostatud uuringu „Taimekaitsevahendite jääkide sisaldus mullas“ raames võeti KSA toetusega liitunud tootja õunapuuaiast mullaproov, millest määrati pestitsiidide jääkide sisaldus. 2019. aastal

puuviljaaiast võetud mullaproovist leiti üks pestitsiidijääk (glüfosaadi laguprodukt AMPA), mille toimeaine sisaldus 0,06 mg/kg jäi alla määramispiiri (PMK, 2019tkv).

2018. aastal õunapuuaiast võetud mullaproovist taimekaitsevahendite jääke ei leitud.

Keskkonnasõbraliku aianduse tootjate sotsiaal-majanduslike näitajaid analüüsitakse PMK maamajanduse analüüsi osakonna poolt 2019. aastal koostatud uuringus "MAK 2014-2020 põllumajanduse keskkonna- ja kliimameetmete hindamine sotsiaalmajanduslikust aspektist lähtudes 2018. aastal" (PMK, 2019c).

M10.1.4.2. Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimikasvatuse tegevuse analüüs

Toetusalused pinnad ja toetuse saajate arv

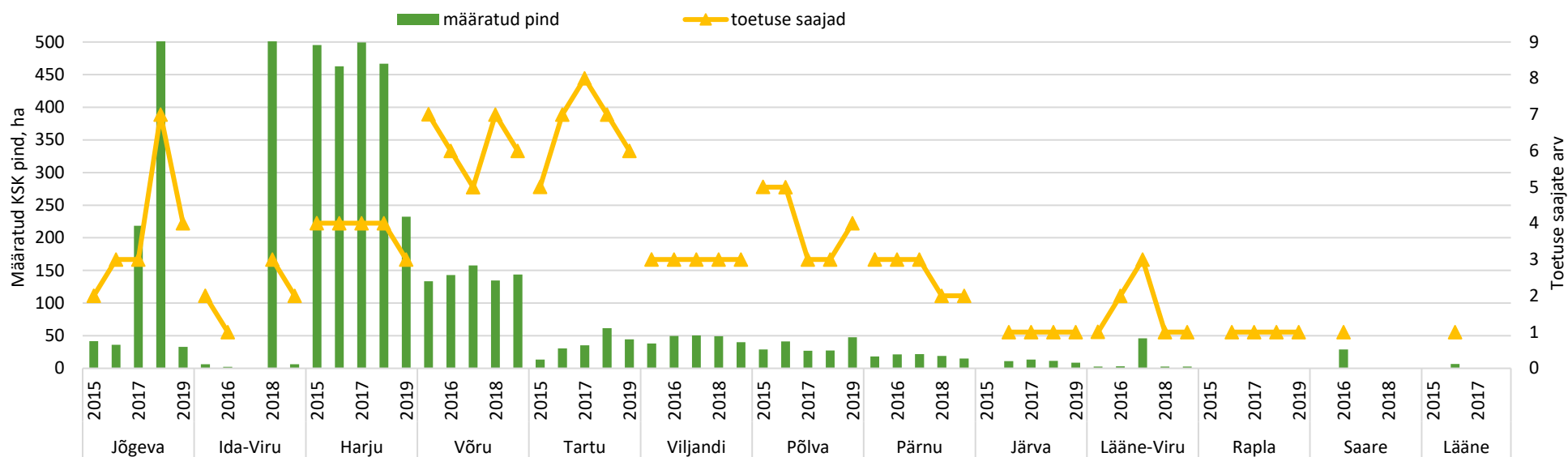
2019. aastal määrati KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimikasvatuse toetust 33 tootjale 573,2 ha kohta (PRIA, 28.02.2020a andmetel).

2019. aastal määrati KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimikasvatuse toetust 33 tootjale 573 ha kohta.

Võrreldes 2018. aastaga vähenes 2019. aastal toetuse saajate arv kuue tootja võrra, toetusalune pind vähenes 1295,2 hektarit. KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimikasvatuse eest määrati toetust mõlemal aastal 11 maakonnas.

2019. aastal määrati maakondade lõikes suurematele pindadele toetust Harjumaal (41%; 232,2 ha; 3 tootjat) ja Võrumaal (25%; 142,6 ha; 6 tootjat), mis moodustas kogu KSK köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede toetusalusest pinnast kokku 66% ja tootjate arvust 27% (Joonis 48; Lisa 19). Ülejäänud maakondades varieerus toetusalune pind vahemikus 0,30-47,5 ha ja tootjate arv 1-6 vahel.

Võrreldes 2018. aastaga suurenes KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimikasvatuse toetusalune pind 2019. aastal Põlvamaal ja Võrumaal, jäi praktiliselt samaks Raplamaal ja Lääne-Virumaal ja vähenes ülejäänud maakondades. Üldse ei määratud 2019. aastal toetust Lääne-, Saare-, Valga- ja Hiiu maakonnas. Toetuse saajate arv suurenes 2019. aastal ühe tootja võrra Põlvamaal, teistes maakondades jäi kas samaks või vähenes 2018. aastaga võrreldes.

Joonis 48. KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetust saanud tootjate arv ja määratud pind maakonniti aastatel 2015-2019 (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

Taotletud kultuurid, pinnad, tootjate arv

2019. aastal taotleti KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse toetust 34 tootja poolt 20 kultuuri kasvatamise eest, 595,1 hektarile (PRIA, 29.01.2020b andmetel). Kõige enam taotleti toetust kultuuride porgand (28%; 168 ha; 12 taotlejat), punapeet (24%; 143 ha; 15 taotlejat), valge peakapsas (18%; 109 ha; 11 taotlejat) kasvatamise eest, ülejäänud 18 kultuuri taotlusalune pind oli väiksem ja moodustas kokku 30% (Joonis 49).

Võrreldes 2018. aastaga vähenes kultuuride arv millele 2019. aastal toetust taotleti 10 kultuuri võrra, toetuse taotletud pind vähenes 1312 ha.

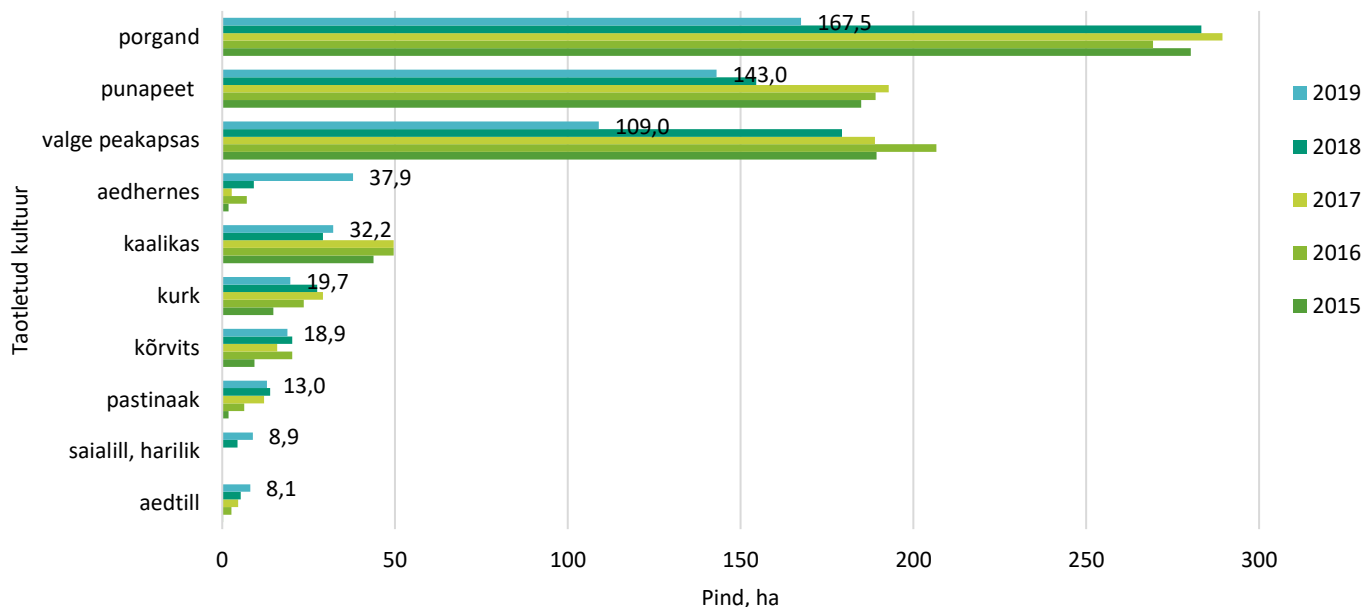
KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse taotletud kultuurid ja taotlusalused pinnad maakondade lõikes aastate 2015-2019 kohta esitatakse aruande lisa (Lisa 20).

2019. aastal taotleti KSK toetust 20 kultuuri kasvatamise eest, millest porgand moodustas 28%, punapeet 24%, valge peakapsa 18% ülejäänud 18 kultuuri taotlusalune pind kokku moodustas 30%.

Esmakordselt taotleti 2019. aastal toetust suhkrumaisi (2,95 ha) ja veiste südamerohi (0,3 ha) kasvatamise eest. Üldse ei taotletud KSK toetust 2019. aastal enam musta kapsasrohu (2018. a 911 ha) kasvatamise eest. Märkimisväärselt vähenes maarjaohaka (2019. a 2,13 ha; 2018. a 212 ha), valge peakapsa (2019. a 109 ha; 2018. a 179 ha) ja porgandi (2019. a 168 ha; 2018.a 283 ha) kasvupind.

Võrreldes 2018. aastaga suurenes 2019. aastal enim aedherne (2019. a 37,9 ha; 2018. a 9 ha) ja kaalika (2019. a 32 ha; 2018. a 29 ha) kasvupind.

2019. aastal taotles 1 tootja KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse toetust seitsme kultuuri, 3 tootjat kuue kultuuri, 2 tootjat viie kultuuri, 4 tootjat nelja kultuuri, 10 tootjat kahe kultuuri ja 14 tootjat ühe kultuuri kasvatamise eest.

Joonis 49. KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse toetuse kümne enamtaotletud kultuuri taotlusalune pind aastatel 2015-2019 (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Ravim- ja maitsetaimede nimekirjas⁵ olevast 54-st kultuurist, mille kasvatamise eest võiks maksta KSK toetust, taotleti 2019. aastal toetust viiele kultuurile (maarjaohakas, aedtill, saialill, aedkoriander, veiste südamerohi). Eelnimetatud kultuure kasvatati kokku 34,4 hektaril (2018. a 1145,2 ha), mis moodustas 6% kogu KSK köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede taotlusalusest pindalast (2018. a 60%).

Saialille kasvatati 26%-l ravim- ja maitsetaimede pinnast (8,9 ha; 1 tootja), aedtilli 24%-l (8,1 ha; 3 tootjat), maarjaohakat 6%-l (2,1 ha; 1 tootja), muu ravim- ja maitsetaimede osatähtsus oli 39%.

Võrreldes 2018. aastaga vähenes KSK ravim- ja maitsetaimede taotlusalune pind 2019. aastal 1111 ha, pind vähenes peamiselt musta kapsasrohu ja maarjaohaka kasvupinna vähenemise arvel. 2018. aastal taotles kultuuri must kapsasrohi kasvatamise eest toetust 5 tootjat 911 ha kohta, ja maarjaohaka kasvatamise eest 2 tootjat 211 ha kohta. Kuna alates 2019. aastast makstakse KSK toetust maksimaalselt kuni kümne hektari ravim- ja maitsetaimede kasvatamise eest taotleja kohta, vähenes sellega ka üksikute tootjate poolt siiani kasutatud võimalus taotleda toetust „toetuse“ pärast.

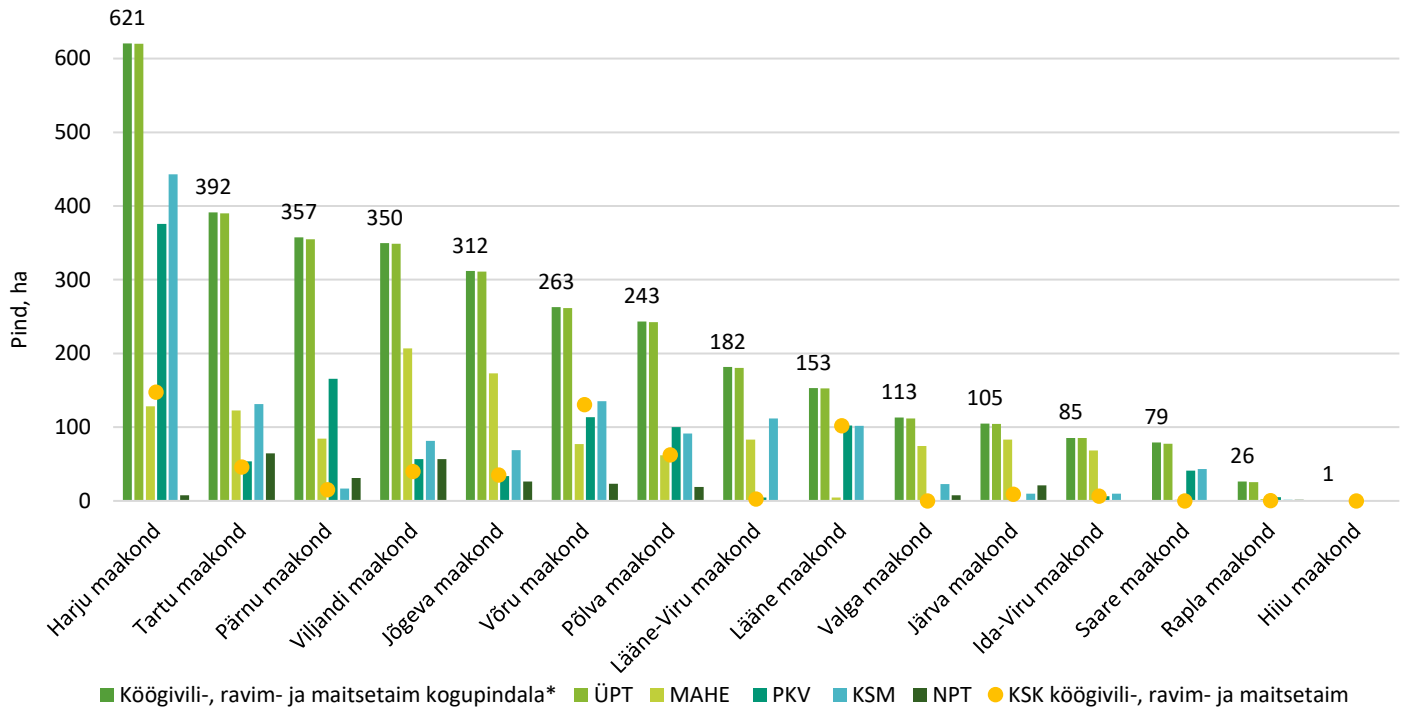
Köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede pind, kultuurid ja tootjate arv erinevate toetuste taotlemisel

2019. aastal deklareeriti pindalatoetuste taotlusel köögivilja-, ravim- ja maitsetaimede kogupindalaks Eestis 3282 ha (2175 tootjat), millest 99%-le (2795 ha) (1997 tootjat) taotleti ÜPT toetust, 36%-le (1117 ha) (147 tootjat) MAHE toetust, 32%-le (1059 ha) (73 tootjat) puu- ja köögivilja otsetoetust, 39%-le (1268 ha) (103 tootjat) KSM toetust, 18%-le (595 ha) (34 tootjat) KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede toetust, ning 8%-le (260 ha) (101 tootjat) (noore põllumajandustootja toetust (PRIA, 29.01.2020b andmetel).

Võrreldes 2018. aastaga vähenes 2019. aastal köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede kogupindala Eestis 214 ha. Toetuse taotlemine köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede kasvatamise eest suurenes 2019. aastal MAHE-s ja PKV-s.

Suurematel pindadel köögivilja-, ravim- ja maitsetaimi kasvatati Harju- (621 ha) ja Tartumaal (392 ha), väikseim oli pind Hiiumaal (1 ha) (Joonis 50).

⁵ Ravim- ja maitsetaimede nimekiri - (https://www.riigiteataja.ee/aktiis/1290/8201/5043/MM_m51_lisa.pdf#).

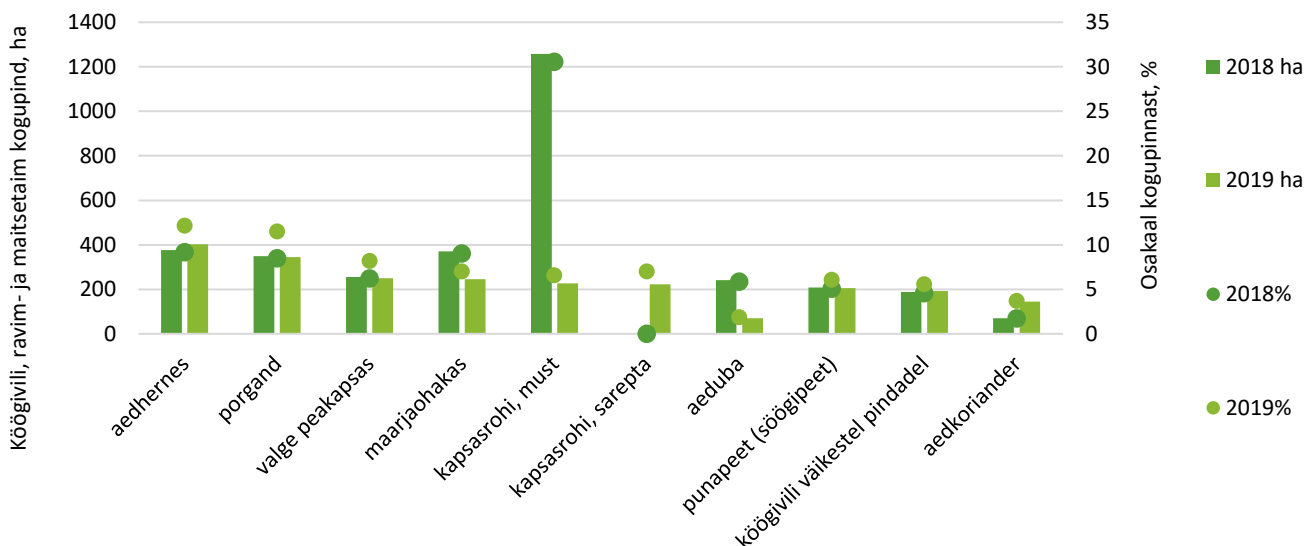

*- numbriliselt on välja toodud kõõgivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede kogupindala.

Joonis 50. Kõõgivilja-, ravim- ja maitsetaimede taotlusalune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2019. aastal (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Kokku kasvatati 2019. aastal Eestis 56. erinevat kõõgivilja-, ravim- ja maitsetaime (3282 ha), millest aedhernes moodustas 12% (402 ha), porgand 11% (345 ha), valge peakapsas 8% (249 ha), maarjaohakas 7% (245 ha), must kapsasrohi 7% (227 ha), sarepta kapsasrohi 7% (222 ha), ülejäänud kultuuride osakaal oli kõõgivilja-, ravim- ja maitsetaimede kogupindalast väiksem (Joonis 51).

Võrreldes 2018. aastaga lisandus 2019. aastal deklareeritud kõõgivilja-, ravim- ja maitsetaimede pinna arvestusse esmakordselt sarepta kapsasrohi, kõige enam vähenes musta kapsasrohi ja aedoa kasvatamine.

Joonis 51. Kümne enamdeklareeritud kõõgivilja, ravimtaime ja maitsetaimede pind ning osakaal nende deklareeritud kogupindalast aastatel 2018-2019 (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

M10.1.4.3. Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse tegevuse analüüs

Toetusalused pinnad, toetuse saajate arv

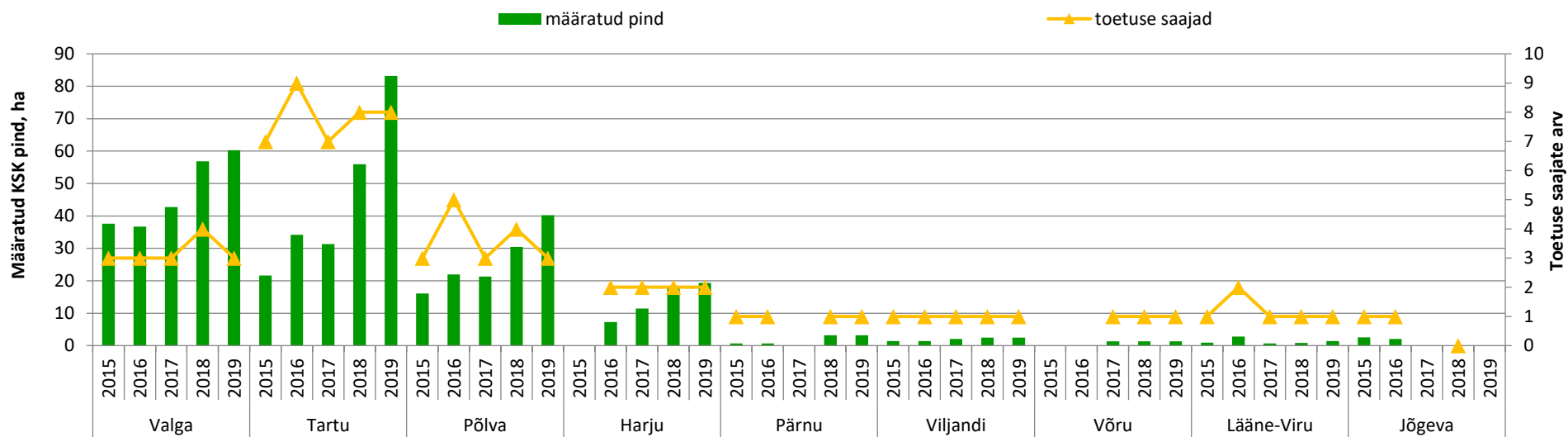
2019. aastal määrati KSK maasikakasvatuse toetust 20 tootjale 211,42 hektari kohta (PRIA, 28.02.2020a andmetel).

2019. aastal määrati KSK toetust maasikakasvatuse eest 20 tootjale 211 ha kohta.

Võrreldes 2018. aastaga vähenes 2019. aastal toetuse saajate arv kahe tootja võrra, toetusalune pind suurenes 42,4 ha.

KSK maasikakasvatuse toetust määrati 2019. aastal kaheksas maakonnas. Üldse ei määratud 2019. aastal toetust Ida-Viru-, Jõgeva-, Järva-, Lääne-, Saare-, Rapla- ja Hiiu maakonnas. Suurim oli toetatav pind Tartumaal 39% (83,2 ha; 8 tootjat), järgnesid Valgamaa 29% (60,3 ha; 3 tootjat) ja Põlvamaa 19% (40,3 ha; 3 tootjat), mis moodustas KSK maasikakasvatuse toetusalusest pinnast kokku 87% ja toetuse saajate arvust 70% (Joonis 52; Lisa 21).

Võrreldes 2018. aastaga suurenes toetusalune maasika pind 2018. aastal Valga, Tartu, Põlva, Harju, Lääne-Viru maakonnas. Toetuse saajate arv vähenes ühe tootja võrra Valga ja Põlva maakonnas. Maakondade arv kus KSK maasikakasvatuse eest toetust määrati jäi 2019. aastal samaks mis 2018. aastal.

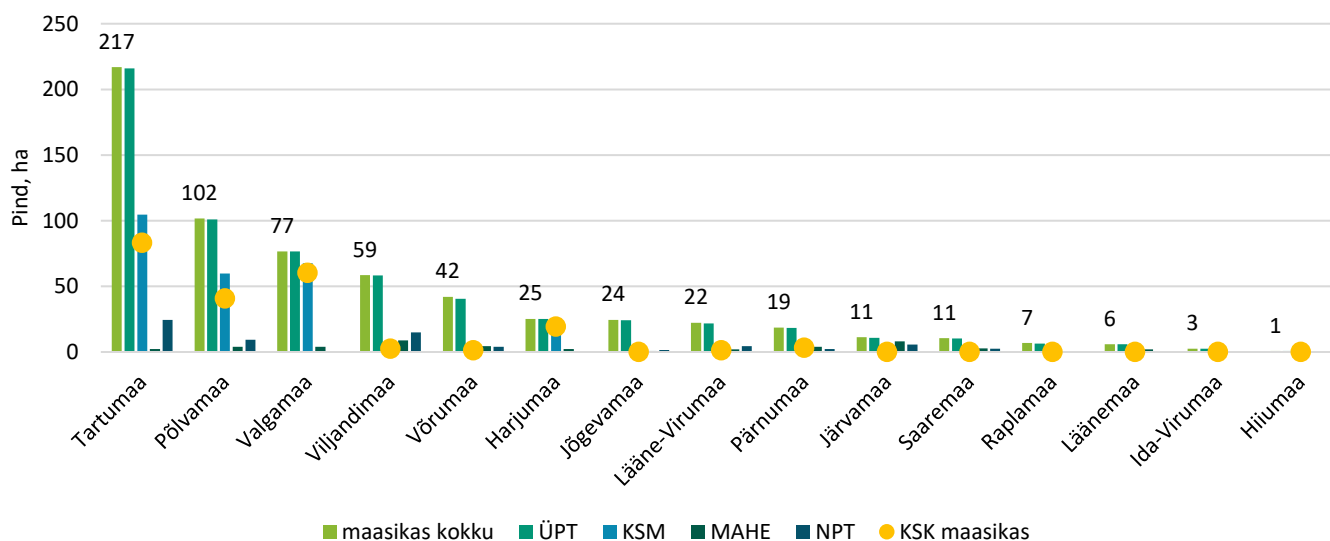
Joonis 52. KSK maasikakasvatuse toetust saanud tootjate arv ja toetusalune määratud pind maakonniti aastatel 2015-2019 (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

Maasikate pind erinevate toetuste taotlemisel

2019. aastal deklareeriti pindalatoetuste taotlusel maasikate kogupindalaks Eestis 624 ha (607 tootjat) (PRIA, 29.01.2020b andmetel). ÜPT toetust taotleti 2019. aastal 99%-le (618 ha; 565 tootjat), KSM toetust 42%-le (263 ha; 56 tootjat), KSK maasikakasvatuse toetust 34%-le (212 ha; 20 tootjat), MAHE toetust 7%-le (45ha; 61 tootjat) ja noore põllumajandustootja toetust 11%-le (70 ha; 51 tootjat) kogu deklareeritud maasikakasvatuse pinnast.

Võrreldes 2018. aastaga suurenes 2019. aastal maasikakasvatuse kogupindala Eestis 9 ha, maasikakasvatuse eest toetuse taotlemine suurenes ÜPT, KSM ja KSK arvestuses.

Maakondade arvestuses kasvatati 2019. aastal maasikaid suuremal pinnal Tartumaal (217 ha), Põlvamaal (102 ha) ja Valgamaal (77 ha), väiksem oli kasvupind Hiiumaal (1 ha) (Joonis 53).

* - numbriliselt on välja toodud maasikate kogupindala

Joonis 53. Maasikate taotlusalune pind erinevate toetuste taotlemisel maakonniti 2019. aastal (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

KSK toetuse nõuete täitmine

KSK toetuse taotlejad peavad esimese kohustuseaasta 1. detsembriks läbima keskkonnasõbraliku aianduse koolituse. 2019. aastal määrati keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse ning maasikakasvatuse toetust kokku 50-le tootjale (kolmele tootjale määrati toetust nii köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse kui ka maasikakasvatuse eest) (PRIA, 28.02.2020a andmetel).

PRIA 2019. aasta administratiivse kontrolli andmetel KSK tootjate hulgas kohustusliku aianduse koolituse läbimata jätmist ei tuvastatud (PRIA, 20.02.2020c andmetel).

Mullaproovid peavad olema võetud esimese kohustuseaasta 2. maiks. Mullaproovid tuleb teha vaid selle toetusõigusliku maa kohta, millel kasvavad need kultuurid, mille kohta taotleja toetust taotleb. Iga kuni kolme hektari toetusõigusliku maa kohta tuleb võtta üks mullaproov, arvesse lähevad ka varem võetud mullaproovid. Kui toetusõiguslikult maalt on mullaproovid võetud varem, peab taotleja hoolitsema selle eest, et uued proovid saaks võetud ja laborisse toimetatud eelmise mullaproovi võtmise aastale järgneva viienda aasta 1. detsembriks. Mullaproovid tuleb võtta iga kuni kolme hektari toetusõigusliku maa kohta, proovidest tuleb määrata taimedele omastatava magneesiumi, kaltsiumi, vase, mangaani ja boori sisaldus.

PMK poolt tehtud andmepäringust selgus, et 2019. aasta 50-st KSK toetuse saajast 37 tootjal olid mullaproovid tähtjaks võetud, nendest neljal võeti mullaproovid 2019. aastal. Andmed puudusid üheksa tootja mullaanalüüside kohta (PMK, 10.03.2020 andmetel).

2019. aastal PRIA kohapealse ja administratiivse kontrolli käigus mullaproovide võtmise ja edastamise nõude täitmata jätmist ei tuvastatud (PRIA, 20.02.2020c andmetel).

KSK meetmega seotud muud uuringud

PMK „Pestitsiidide kasutuskoormuse“ uuringu raames analüüsiti 2019. aastal 120 seireettevõtte pestitsiidide kasutamist, kus toodi välja ka pestitsiidide kasutamine erinevate kultuuride lõikes. Uuringut teostatakse aastase tagasinihkega ehk 2019. aastal analüüsiti 2018. aasta pestitsiidide kasutamist (PMK, 2019p). 2018. aastal pritsiti pestitsiididega 33% seireettevõtete köögiviljade pinnast (1,4 ha), pestitsiidide toimeainet kasutati köögiviljade pritsitud pinna kohta 0,990 kg/ha (2017. a 0,450 kg/ha), pritsiti herbitsiididega (umbrohtõrjevahendid).

Võrreldes 2017. aastaga kasutati köögiviljadel 2018. aastal pestitsiide poole suuremas koguses kui 2017. aastal, see tulenes arvatavasti 2018. aasta ilmastikuoludest, mis oli umbrohtude kasvuks soodsam.

2019. aastal PMK mullabüroo poolt teostatud uuringu „Taimekaitsevahendite jääkide sisaldus mullas“ raames koguti KSK toetusega liitunud tootjate neljalt seirealalt (maasika-, porgandi-, kurgi- ja kapsapõld) mullaproovid, millest määrati pestitsiidide jääkide sisaldus (PMK, 2019tkv). Üksteist erinevat pestitsiidi jääki leiti maasika põllult, seitse jääki kapsa-, neli porgandi- ja kaks kurgipõllult. Suurim pestitsiidide jääkide summa tuvastati 2019. aastal kapsa- ja maasikapõllul, (vastavalt 0,95 mg/kg ja 0,57 mg/kg). Kurgi- ja porgandipõllul oli tegemist pestitsiidide sisaldusega alla määramispiiri (<0,5 mg/kg) ehk nn jälgedega. KSK toetust saavate ettevõtete põldudelt leitud jääkidest moodustasid 48% fungitsiidid, 28% herbitsiidid ja 24% insektitsiidid.

Võrreldes 2018. aastaga leiti 2019. aastal KSK põldudelt arvuliselt rohkem pestitsiidide jääke, suurem oli ka leitud jääkide toimeaine kogus.

M10.1.4.4. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse sihttaseme täitmine

2019. aastal oli keskkonnasõbraliku aianduse toetuslune pind kokku 901 ha, MAK 2014-2020 sihttasemest täideti 53%.

MAK 2014-2020 programmidokumendis on kogu keskkonnasõbraliku aianduse toetusluse pinna sihttasemeks seatud 1700 ha. 2019. aastal oli keskkonnasõbraliku aianduse toetuslune pind kokku 900,9 ha, sihttase täideti 53%, toetust määrati kokku 72 tootjale (kolmele tootjatele määrati nii KSA kui KSK toetust; kolmele tootjale mõlemat KSK toetust) (Tabel 4).

Võrreldes 2018. aastaga vähenes toetuslune pind 2019. aastal 1241,5 ha, tootjate arv vähenes kolme tootja võrra, sihttaseme täitmine halvenes 2019.

aastal 73%.

Keskkonnasõbraliku aianduse toetust saanud tootjate arv ning toetuslune määratud pind maakondade lõikes aastate 2015-2019 kohta esitatakse aruande lisas (Lisa 22).

Tabel 4. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse saajate arv ja toetusalune pind (ha) ning saavutustase eesmärgist perioodil 2014-2020 (PRIA, 28.02.2020a andmetel); (PRIA, 16.03.2020 andmetel)

Toetus	Aasta	Toetuse saajate arv	Pindala, ha	Eesmärk, ha	Täitmine, %
Keskkonnasõbralik köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatus	2015	32	777,62		
	2016	38	836,39		
	2017	34	1069,45		
	2018	39	1868,37		
	2019	33	573,22		
Keskkonnasõbralik maasikakasvatus	2015	17	80,87		
	2016	24	107,02		
	2017	18	110,82		
	2018	22	169,03		
	2019	20	211,42		
Keskkonnasõbralik puuvilja- ja marjakasvatus	2015	16	48,80		
	2016	22	63,34		
	2017	22	101,79		
	2018	24	105,09		
	2019	25	116,34		
Keskkonnasõbralik aiandus kokku*	2015	56	907,29	1700	53
	2016	71	1006,75		59
	2017	65	1282,06		75
	2018	75	2142,49		126
	2019	72	900,98		53

*tootjad kes taotlesid mõlemat KSK toetust või KSA ja KSK toetust korraga arvestatud ühekordselt

M10.1.4.5. Keskkonnasõbraliku aianduse toetuse tegevuste kokkuvõte

- Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetust määrati 2019. aastal üheksas maakonnas 25 tootjale, 116,3 ha kohta. KSA toetust taotleti 11 erineva viljapuu- ja marjakultuuri kasvatamise eest, millest must sõstar moodustas 33% (38,4 ha), õunapuud 29% (33,9 ha), vaarikad 10% (11,8 ha), teiste kultuuride osakaal oli väiksem.
- 2019. aastal deklareeriti püskikultuuride kogupindalaks Eestis 3279 ha (v.a paju ja puukoolid), millest 4%-le (117 ha) taotleti KSA puuvilja- ja marjakasvatuse toetust. Kokku kasvatati Eestis 21 erinevat viljapuud ja marjakultuuri, millest astelpaju moodustas 45% (1490 ha), õunapuud 21% (698 ha) ja must sõstar 12% (379 ha), ülejäänud kultuuride osakaal kokku oli 22%.
- Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimekasvatuse toetust määrati 2019. aastal üheteistkümmes maakonnas 33 tootjale 573,2 ha kohta. KSK toetust taotleti 20 kultuuri kasvatamise eest, millest porgand moodustas 28% (168 ha), söögi- ehk punapeet 24% (143 ha), valge peakapsas 18% (109 ha), ülejäänud kultuuride taotlusalune pind kokku 30%. Esmakordselt taotleti toetust suhkrumaisi ja veiste südamerohi kasvatamise eest.
- Ravim- ja maitsetaimede nimekirjas olevast 54-st kultuurist taotleti 2019. aastal toetust maarjaohaka, aedtilli, saialille, aedkoriandri ja veiste südamerohi kasvatamise eest kokku 34,4 hektaril.

- 2019. aastal deklareeriti köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede kogupindalaks Eestis 3282 ha, millest 18%-le (595 ha) taotleti KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimede toetust. Kokku kasvatati Eestis 56. erinevat köögivilja-, ravim- ja maitsetaime.
- Keskkonnasõbralikku maasikakasvatuse toetust määrati 2019. aastal kaheksas maakonnas 20 tootjale 211,42 hektari kohta.
- 2019. aastal deklareeriti maasikate kogupindalaks Eestis 624 ha, millest 34%-le (212 ha) taotleti KSK maasikakasvatuse toetust.
- MAK 2014-2020 programmidokumendis on kogu keskkonnasõbraliku aianduse toetusala pinna sihttasemeks seatud 1700 ha. 2019. aastal oli keskkonnasõbraliku aianduse toetusala pind kokku 900,98 ha, sihttase täideti 53%, toetust määrati kokku 72 tootjale.
- Kokkuvõttes on toetusperioodi 2015-2019 põhjal keskkonnasõbraliku aianduse toetuse osas tootjate poolne huvi olnud suurem KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetuse vastu. Tõenäoliselt on toetusena makstav 334 eurot hektari kohta piisavalt motiveeriv summa meetmega liitumiseks. Positiivne on, et 2019. aastal ei olnud enam suurtel pindadel KSK köögivilja-, ravimtaime- ja maitsetaimakasvatuse toetusega „trikitamist“, kuna alates 2019. aastast makstakse KSK toetust maksimaalselt kuni kümne hektari ravim- ja maitsetaimede kasvatamise eest taotleja kohta.

Meede M10.1.5 – kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus

Sisukord

Meetme analüüs.....	87
Kokkuvõte.....	92

Jooniste loetelu

Joonis 54. SORT taotlusaluste põllukultuuride pind tegevusmaakonniti 2019. aastal.....	87
Joonis 55. 2019. aastal taotletud SORT toetusõiguslike põllukultuuride SORT toetusega ja toetuseta pind.....	88
Joonis 56. SORT toetust põllukultuuridele saanud tootjate arv ja määratud pind tegevusmaakonniti aastatel 2015-2019.....	89
Joonis 57. SORT taotletud taimede arv aastatel 2015 – 2019.....	90
Joonis 58. SORT taotlusaluste viljapuude ja marjapõõsaste sortide struktuur 2019. aastal.....	91

Lisade loetelu

- Lisa 23. MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede (põllukultuuride) kasvatamise toetuse saajate arv ja määratud pind (ha) tegevusmaakonniti aastatel 2015-2019
- Lisa 24. MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse taotlejate ja taotlusaluste viljapuu ja marjapõõsaste arvud (tk) aastatel 2015 – 2019

Kasutatud kirjanduse loetelu

- PMK, 2019a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2019. aasta kohta, 178 lk. Allikas: <https://pmk.agri.ee/sites/default/files/2019-10/MAK-2014-2020-keskkonnameetmete-hindamise-aruanne-2018-kohta-27-05-2019.pdf>
- PRIA, 16.03.2020 andmetel. Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 31.01.2020 ja määramised 20.02.2020 seisuga.
- PRIA, 20.02.2020b andmetel. SORT (2014-2020) andmed 2019. aasta kohta.
- PRIA, 22.03.2019e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a. kohta 20.02.2019 andmetel.
- PRIA, 29.01.2020b andmetel. Maakasutus 2019. aastal.

Meetme analüüs

Kohalikku sorti taimede nimekirjas on 5 põllukultuuri ning 43 puuvilja- ja 12 marjakultuuri. Toetuse täpsemad nõuded on esitatud maaeluministri määruses nr 52 „Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus“. Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust saab MAK 2014-2020 perioodil taotleda olenevalt kultuurist kas pinna- või taimepõhiselt.

Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus 2019. aastal

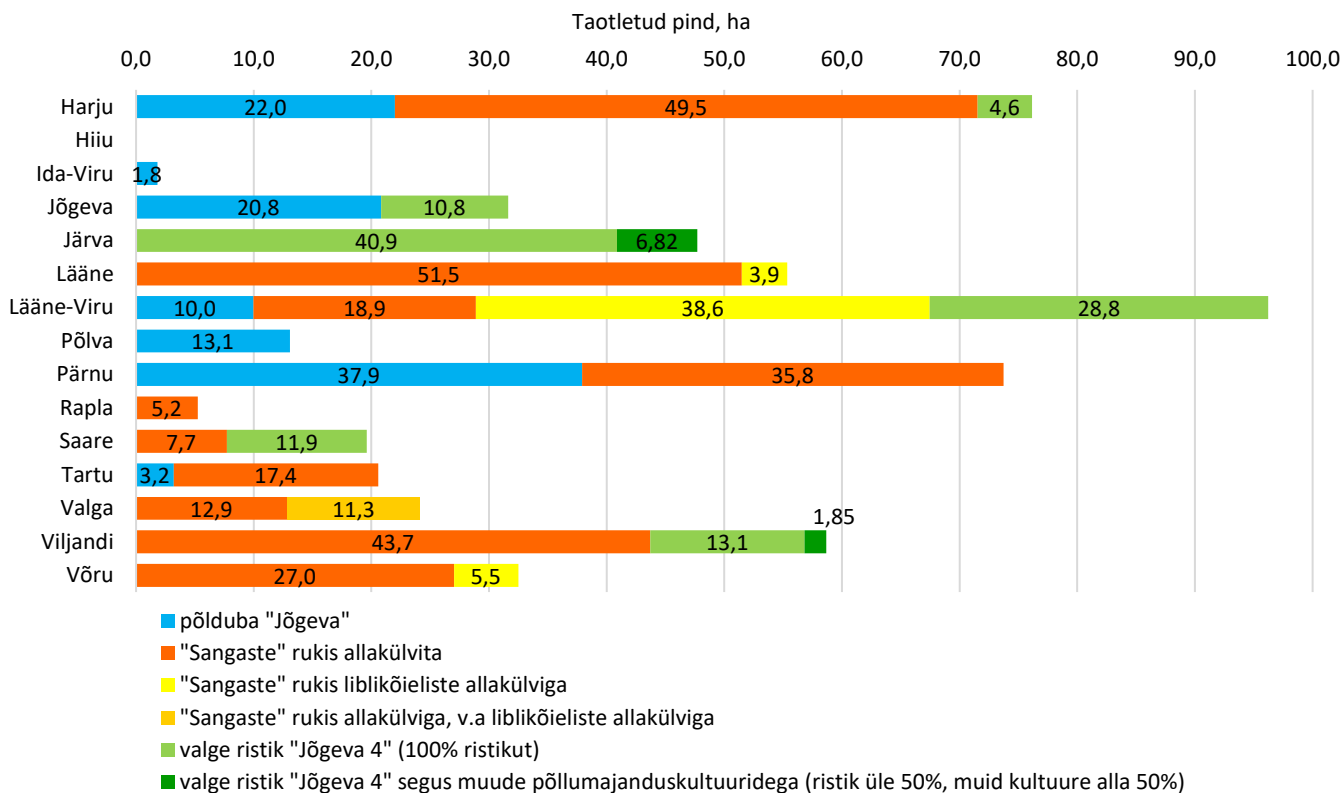
SORT toetust määrati 65 tootjale kokku: 456 ha põllukultuuri ja 4694 viljapuu ja marjapõõsa eest.

2019. aastal taotles MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust (edaspidi SORT) kokku 70 taotlejat, viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest 26 (4702 taimele) ja põllukultuuride kasvatamise eest 40 taotlejat (556 ha).

Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse meetme eelarve 2019. aastaks oli planeeritud 100 000 eurot ja kogu perioodi sihttaseme pindala 1700 hektarit. Viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest määrati SORT toetust 26 tootjale (4694 taimele, 37 932 eurot), 22 neist said toetust täies ulatuses, neli tootjat vähendamistega. Põllukultuuride kasvatamise eest said SORT toetust 40 tootjat kokku 456 hektarile (82% taotletud pinnast) (25 677 eurot). Määratud toetussumma kokku 65 tootjale oli 2019. aastal 63 609 eurot (PRIA, 16.03.2020 andmetel), seega on meetme 2019. a. planeeritud eelarvest kasutatud 64% ja kogu perioodi pindalale seatud eesmärgist täidetud 27%.

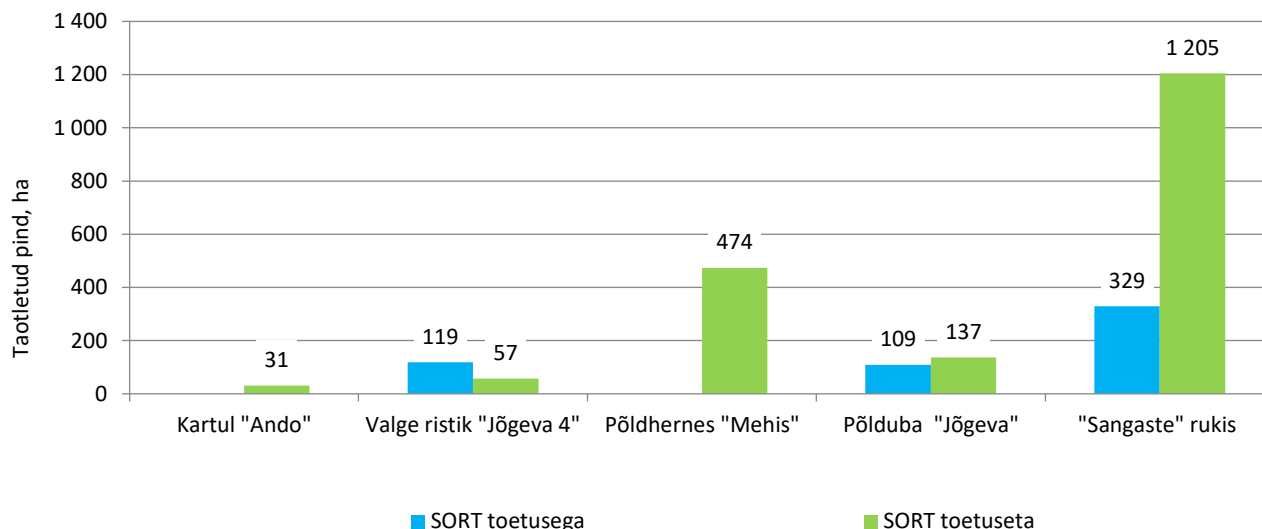
Kohalikku sorti põllukultuuride toetusosalused pinnad ja toetuse saajate arv

SORT toetust põllukultuuridele taotleti 2019. aastal neljateistkümnes maakonnas (v.a. Hiiu) 40 taotleja poolt kokku 556 hektarile. Taotletud pinnast oli „Sangaste“ rukis kokku 59% (329 ha, 22 taotlejat), põlduba „Jõgeva“ 20% (109 ha, 10 taotlejat), puhaskultuur valge ristik „Jõgeva 4“ 20% (110 ha, 12 taotlejat) ning valge ristik "Jõgeva 4" segus muude põllumajanduskultuuridega 1% (9 ha, 2 taotlejat). 2018. aastaga võrreldes oli põlduba „Jõgeva“ SORT taotlusalune pind peaaegu poole väiksem (2018. aastal 227 ha), „Sangaste“ rukki pind aga ligikaudu 2 korda suurem (2018. aastal 183 ha). Toetust ei taotletud kartulile „Ando“ ja põldhernele „Mehis“ (Joonis 54).

Joonis 54. SORT taotlusaluste põllukultuuride pind tegevusmaakonniti 2019. aastal (PRIA, 16.03.2020 andmetel)

Põhjus võib olla selles, et kartul „Ando“ ei olnud vahepeal sordilehes (võeti uuesti sordilehte 2019.a. lõpus), seda ei kasvatatud, tootjatel ei olnud sertifitseeritud seemet saada, kuid SORT määruse nõue on, et põllumajanduskultuuride kasvatamisel võib kasutada üksnes sertifitseeritud seemet. Ilma SORT toetuseta kasvatati kartulit „Ando“ 2019. aastal 31 hektaril (Joonis 55).

Joonis 55. 2019. aastal taotletud SORT toetusõiguslike põllukultuuride SORT toetusega ja toetuseta pind (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

2019. aasta PRIA maakasutuse andmetel kasvatati põldhernest „Mehis“ 474 hektaril. Põhjus, miks aga SORT toetust ei taotletud, võib olla samuti sertifitseeritud seemne puudumine. Põllumajandusameti andmetel (PRIA, 16.03.2020 andmetel) sertifitseeriti põldherne „Mehis“ seemnepartii viimati 2017. aastal (2400 kg). 2018. aastal tuli tuulekaera tõttu välja praakida ainuke põldtunnustamiseks esitatud seemnepõld ning ajavahemikul 01.07.2018 – 30.06.2019 ei sertifitseeritud ühtegi põldherne „Mehis“ seemnepartiid.

Valget ristikut „Jõgeva 4“ kasvatati ilma SORT toetuseta veel 57 hektaril ja „Sangaste“ rukist 1205 hektaril. Valge ristik „Jõgeva 4“ sertifitseeritud seemet toodeti 2017-2018. aastal 772 kg ja „Sangaste“ rukki seemet 161,9 tonni.

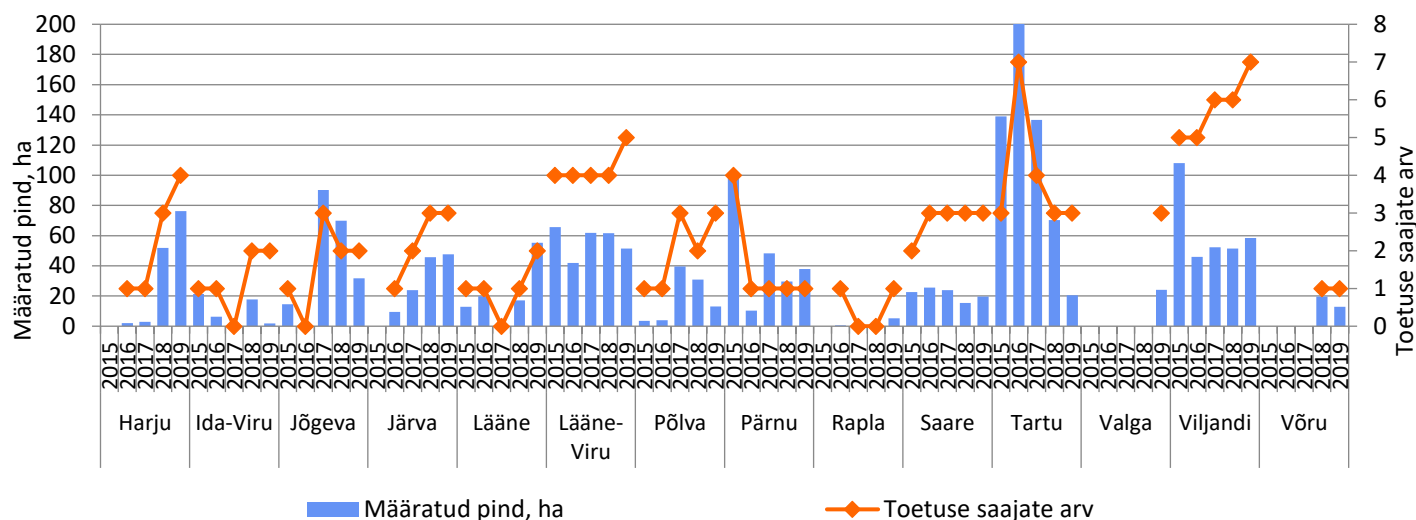
Põllukultuuridele põlduba „Jõgeva“ ja valge ristik „Jõgeva 4“ määrati toetus kogu taotletud pinnale, toetusesaajate arv vastavalt 10 ja 14. „Sangaste“ rukki taotletud pinnast määrati toetust 228 hektarile (69% taotletud pinnast) 17 taotlejale. Toetuse nõue on, et PRIA maakondlikusse teenindusbüroosse tuleb esitada külvatud kultuuri seemne müügipakendi originaaletiketid. Taotletud „Sangaste“ rukki kasvatamisel PRIA administratiivse kontrolli käigus tuvastatud sagedamini esinenud puuduseks oli etikettide esitamata jätmine. See võiski olla põhjuseks, miks peaaegu kolmandikule taotletud „Sangaste“ rukki pinnale toetust ei määratud.

SORT põllukultuuride toetuse saajate arv ja määratud pind tegevusmaakondade⁶ lõikes aastatel 2015-2019 on esitatud Lisa 23 ja Joonis 56. Suurimad SORT määratud põllukultuuride pinnaga maakonnad olid Harju (üle 70 ha), Lääne, Lääne-Virumaa ja Viljandi (üle 50 ha). Toetuse saajate arv oli suurim Viljandimaal, kus toetust said 7 tootjat (58 ha), üks toetuse saaja oli Võru, Rapla ja Pärnu maakonnas.

Põllukultuurid, millele taotleti ja määrati 2019. aastal SORT toetust:

- valge ristik „Jõgeva 4“ 119 ha,
- talirukis „Sangaste“ 228 ha,
- põlduba „Jõgeva“ 109 ha.

⁶ PRIA tegevusmaakond - ühe tootja kõikide põldude asukoht on märgitud maakonda, kus asub suurem osa tootja põldudest, mitte selle järgi, kus vastav toetuslune pind realselt (geograafiliselt) asub

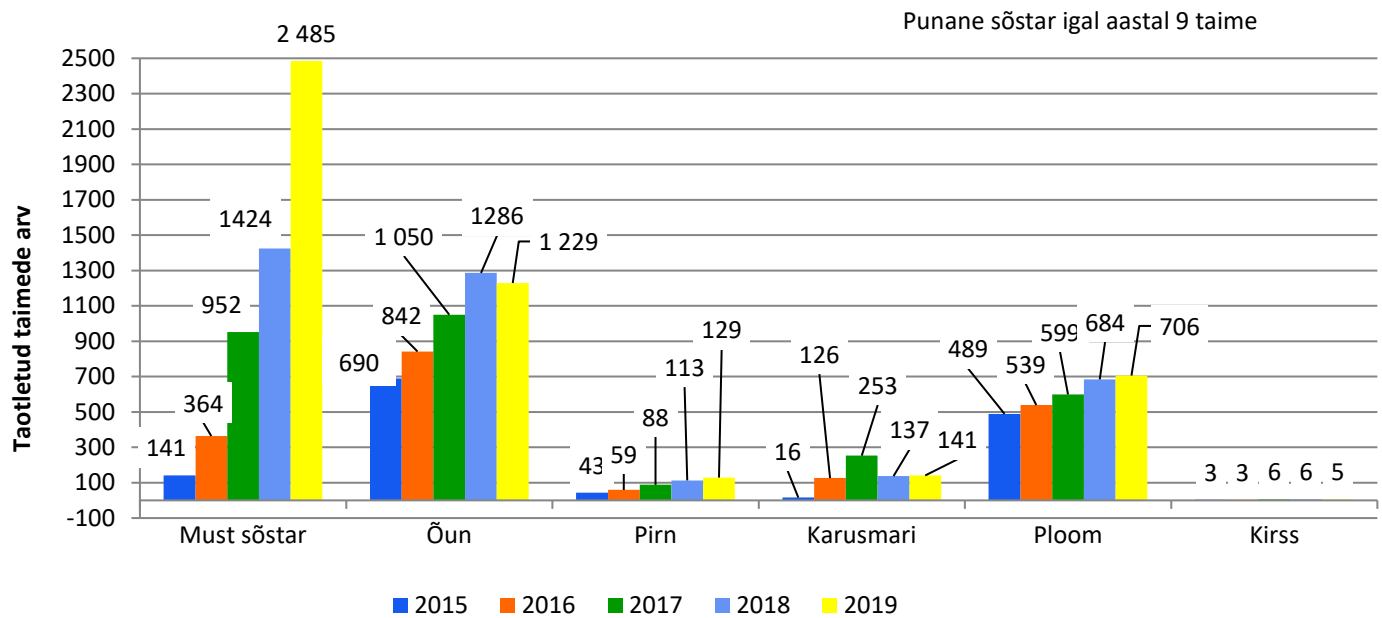

Joonis 56. SORT toetust põllukultuuridele saanud tootjate arv ja määratud pind tegevusmaakonniti aastatel 2015-2019 (PRIA, 22.03.2019e andmetel); (PRIA, 16.03.2020 andmetel)

Kohalikku sorti viljapuude ja marjapõõsaste ning toetuse saajate arv

2019. aastal taotles 26 tootjat viljapuudele ja marjapõõsastele SORT toetust kokku 4704 taimele (2018. aastal 3659 taimele) (Joonis 57). Taimede arv, millele toetust taotleti, suurenes summaarselt 1045 taime võrra. Kõige enam suurenes musta sõstra taimede arv (1061) ja seda eelkõige just uute taotlejate lisandumisega. Suurenes veel ka ploomi (22), pini (16) ja karusmarja (4) taimede arv. Vähenes õuna (57) ja kirsi (1) taimede arv. Punase sõstra taimede arv on alates 2015. aastast olnud sama (9 taime). Puuvilja- ja marjakultuuride lõikes taotleti enim toetust mustadele sõstardele (2485 taime, 53% taotletud taimede koguarvust) ja õunapuudele (1229 taime, 26% taotletud taimede koguarvust). Ploomipuudele taotletud taimede arv (706) moodustas 15% taotletud taimede koguarvust. Ülejäänud puuvilja- ja marjakultuurid moodustasid kokku 6%. MAK 2014-2020 perioodi algusega võrreldes on nii taotlejate kui ka taotlusaluste viljapuu ja marjapõõsaste arv suurenenud 3,3 korda (Lisa 24).

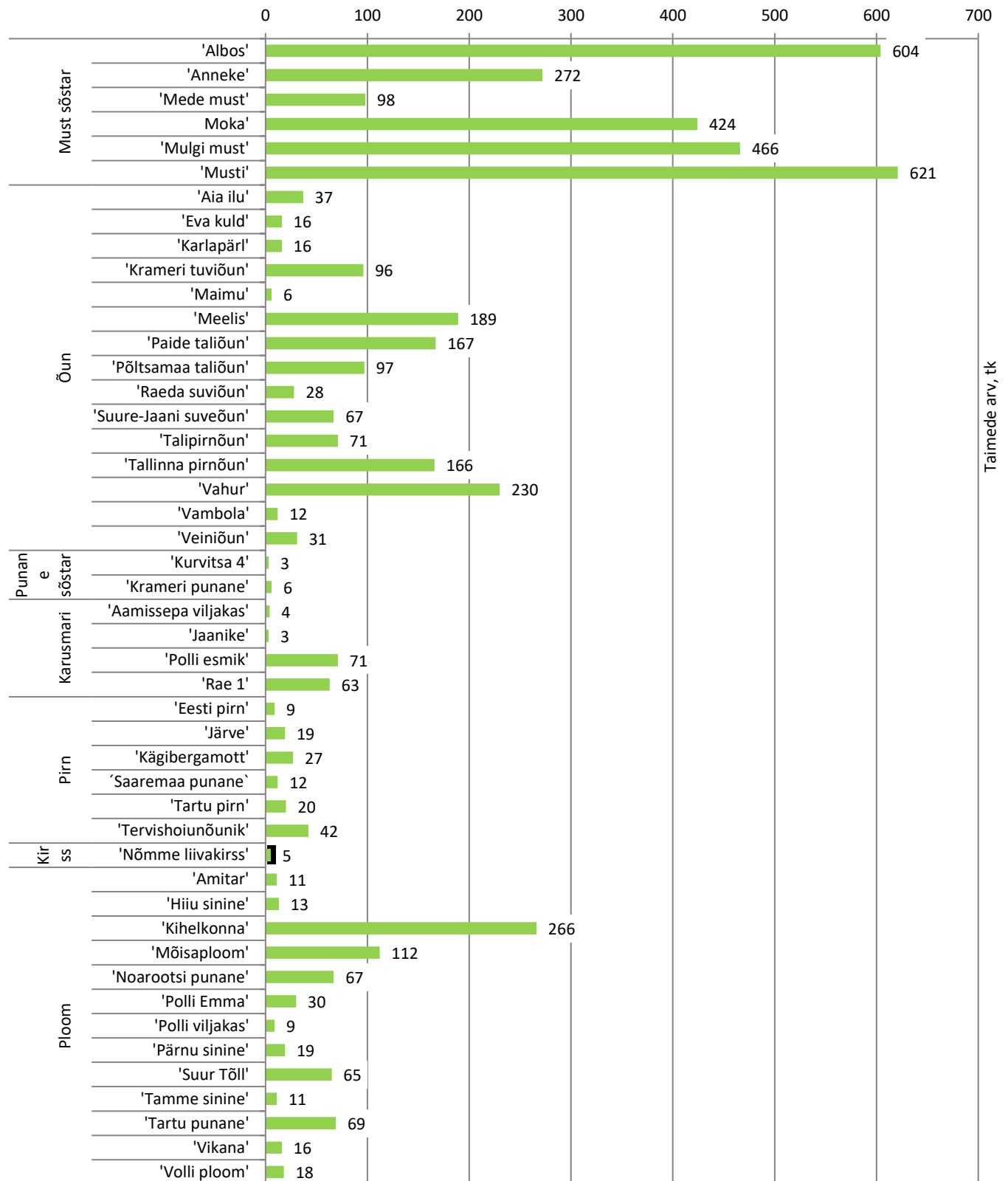
MAK 2014-2020 perioodi algusest alates on taotlejate ja taotlusaluste viljapuude ja marjapõõsaste arv suurenenud 3,3 korda.

Joonis 57. SORT taotletud taimede arv aastatel 2015 – 2019 (PMK, 2019a); (PRIA, 20.03.2019b andmetel)

SORT toetust määrati 26 taotlejale kokku 4694 taime eest (99,8% taotletud taimede arvust) kogusummaga 37 932 eurot. 2066 viljapuu eest määrati 24 792 eurot toetust 18 tootjale. 2628 marjapõõsa eest määrati toetust 13 140 eurot 11 tootjale. Täies ulatuses määrati toetus 22 ja vähendamistega 4 puuvilja- ja/või marjakasvatajale.

Sorditi taotleti kõige rohkem toetust karusmarjadest sordile „Polli esmik“ (71) ja „Rae 1“ (63), punase sõstra sordile „Krameri punane“ (6) ning musta sõstra sortidele „Musti“ (621) ja „Albos“ (604). Pirni sortidest taotleti kõige rohkem toetust sordile „Tervishoiunõunik“ (42), õunasortidest sordile „Vahur“ (230), ploomisortidest oli jätkuvalt populaarseim „Kihelkonna“ (266). Marjapõõsastest (12) ja kirssidest (1) taotleti kõikidele toetusõiguslikele sortidele toetust. Õunapuudest ei taotletud sordile „Roogoja“. Endiselt pole taotletud toetust pirnisortidele „Liivi roheline võipirn“ ja „Tallinna pikk“, ploomisortidest „Kullamaa suur“, „Lahtise luuga kreek“, „Noarootsi kollane“, „Tartu kaunitar“ ja „Tartu kollane“.

Taimede arv, tk

Joonis 58. SORT taotlusaluste viljapuude ja marjapõõsaste sortide struktuur 2019. aastal (PRIA, 20.02.2020b andmetel)

Kokkuvõte

- 2019. aastal taotles MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust (SORT) kokku 70 taotlejat, viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest 26 (4702 istikule) ja põllukultuuride kasvatamise eest 40 taotlejat (556 ha). Määratud toetussumma kokku 65 tootjale oli 2019. aastal 63 609 eurot.
- Põllukultuuride kasvatamise eest said SORT toetust 40 tootjat kokku 456 hektarile (25 677 eurot). Kahele kultuurile määrati toetust kogu taotletud pinnale: põlduba „Jõgeva“ (109 ha, 10 taotlejat) ja valge ristik „Jõgeva 4“ (119 ha, 14 taotlejat). „Sangaste“ rukki taotletud pinnast määrati toetust 228 hektarile (69% taotletud pinnast) 17 taotlejale. Toetust ei taotletud kartulile „Ando“ ja põldhernele „Mehis“.
- Võrreldes 2018. aastaga suurenes 2019. aastal SORT taotletud viljapuude ja marjapõõsaste taimede arv 1045 taime võrra. Puuvilja- ja marjakultuuride lõikes taotleti enim toetust mustadele sõstardele (2485 taime, 53% taotletud taimede koguarvust) ja õunapuudele (1229 taime, 26% taotletud taimede koguarvust). MAK 2014-2020 perioodi algusega võrreldes on nii taotlejate kui ka taotlusaluste viljapuu ja marjapõõsaste arv suurenenud 3,3 korda. SORT toetust ei taotletud: õunapuudest sordile „Roogoja“, pirnisortidele „Liivi roheline võipirn“ ja „Tallinna pikk“, ploomisortidest „Kullamaa suur“, „Lahtise luuga kreek“, „Noarootsi kollane“, „Tartu kaunitar“ ja „Tartu kollane“.
- Viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamise eest määrati SORT toetust 26 tootjale (34694 taimele, kogusummaga 37 932 eurot). 2066 viljapuu eest määrati 24 792 eurot toetust 18 tootjale. 2628 marjapõõsa eest määrati toetust 13 140 eurot 11 tootjale.

Meede M10.1.6 – ohustatud tõugu looma pidamise toetus

Sisukord

Meetme analüüs.....	94
Kokkuvõte.....	101

Jooniste loetelu

Joonis 59. 2019. aastal OTL taotluseluste hobuste sooline jaotus tõugude lõikes	94
Joonis 60. 2019. aastal OTL taotluseluste hobuste sooline ja vanuseline jaotus	95
Joonis 61. OTL taotluseluste hobuste arv OTL toetuse taotlejate karjades 2019. aastal.....	95
Joonis 62. 2019. aastal toetatud ohustatud tõugu hobuste jaotus (arv) omavalitsuste lõikes.....	96
Joonis 63. 2019. aastal toetatud maatõugu veiste jaotus (arv) omavalitsuste lõikes.....	97
Joonis 64. OTL toetust saanud maatõugu veiste arv toetuse saajate karjades 2019. aastal	97
Joonis 65. 2019. aastal toetatud eesti vuttide jaotus (arv) omavalitsuste lõikes.....	98
Joonis 66. Toetatud eesti, tori, eesti raskeveohobuse, eesti maatõugu veise ja eesti vuti ning toetuse saajate arvud 2014-2020.....	99
Joonis 67. OTL lisatoetus eesti maatõugu veiste eest aastatel 2015-2019	100

Lisade loetelu

Lisa 25. Toetatud OTL arvud tõugude lõikes maakonniti perioodil 2007-2019

Lisa 26. Toetatud OTL arvud tõugude lõikes 2015-2020. aastal

Kasutatud kirjanduse loetelu.

EHS, 13.02.2020 andmetel. Vastus PMK andmepäringule Eesti Hobusekasvatajate Seltsilt, e-mail.

EMKS, 14.02.2020 andmetel. Vastus PMK andmepäringule Eesti Maakarja Kasvatajate Seltsilt, e-mail.

PMK, 2019a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2019. aasta kohta, 178 lk. Allikas: <https://pmk.agri.ee/sites/default/files/2019-10/MAK-2014-2020-keskkonnameetmete-hindamise-aruanne-2018-kohta-27-05-2019.pdf>

PRIA, 12.02.2020a. OTL (MAK 2014-2020) toetuse andmed 2019. aasta kohta.

PRIA, 16.03.2020 andmetel. Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 31.01.2020 ja määramised 20.02.2020 seisuga.

PRIA, 22.02.2020 andmetel. PRIA hobuslaste registri avalike andmete otsing. Allikas: <https://ariel.pria.ee/hobu/>

Vana-Tori Hobuse Ühing, 05.02.2020 andmetel. Vastus PMK andmepäringule Vana-Tori Hobuse Ühingult, e-mail.

Meetme analüüs

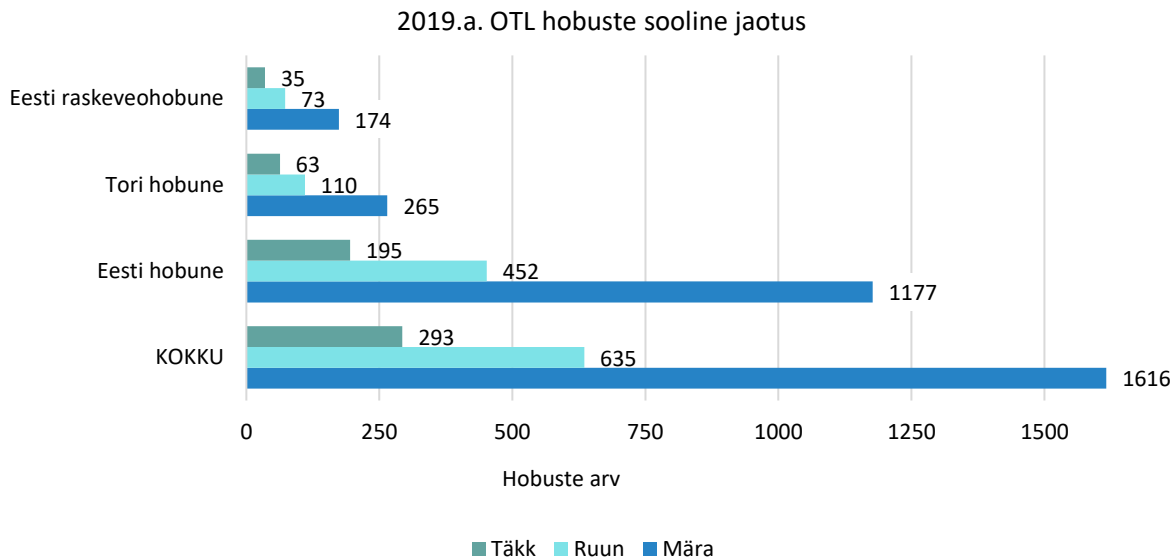
MAK 2014-2020 ohustatud tõugu loomade toetust (OTL) saab taotleda eesti hobuse, tori universaalsuuna ja vana-tori suuna hobuse, eesti raskeveohobuse, eesti maatõgu veise ja eesti vuti pidamise eest. Toetuse täpsemad nõuded on esitatud Põllumajandusministri määruses nr 55 “Ohustatud tõugu looma pidamise toetus”.

Taotletud loomade arv, taotletud hobuste sooline ja vanuseline struktuur

2019. aastal taotles OTL toetust 690 taotlejat (ühe taotlusega saab toetust taotleda mitme erineva tõu kohta) 19 014 looma eest. Toetust taotleti 15 557 eesti vutile, 913 maatõgu veisele ja 2544 hobusele.

**OTL toetust taotleti:
913 maakarja veise,
2544 hobuse,
15 557 eesti vuti eest.**

Kasutades PRIA hobuslaste registri avaliku vaate võimalust ja andes sisendit ÜPP 2021-2027 strateegiakava tegevuste planeerimisse, analüüsiti taotletud hobuste soolist ja vanuselist jaotust. 2544-st taotletud hobusest 63,5% (1616) olid märad, 25% (635) ruunad ja 11,5% (293) täkid (Joonis 59).

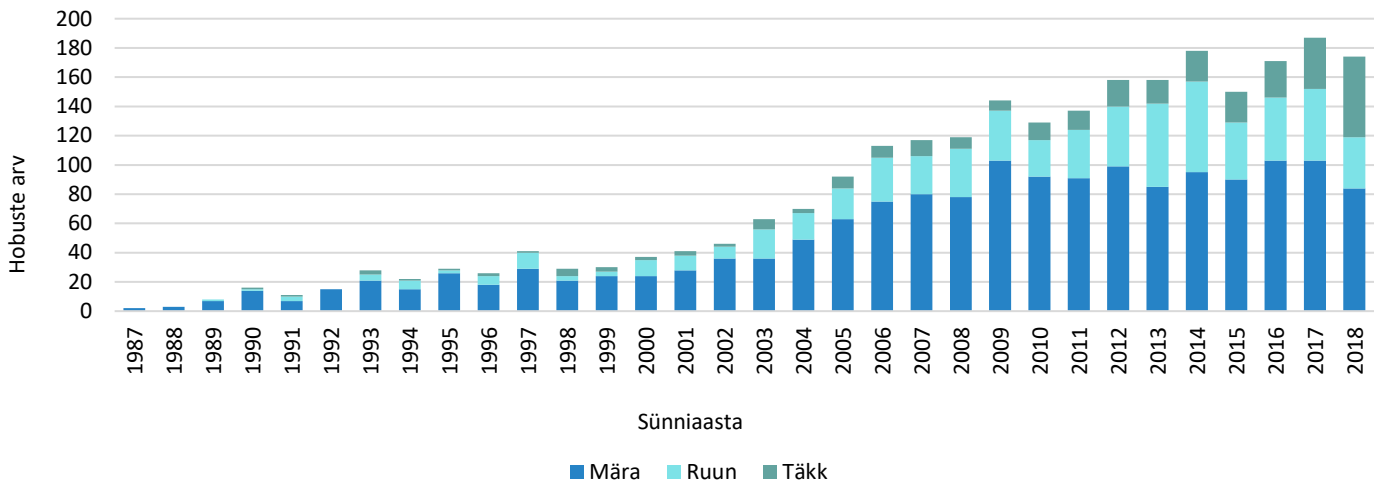

Joonis 59. 2019. aastal OTL taotluseluste hobuste sooline jaotus tõugude lõikes (PRIA, 12.02.2020a); (PRIA, 22.02.2020 andmetel)

Erinevate tõugude lõikes oli ruunade osakaal üsna samasugune 25-26%. Märade osakaal oli eesti tõugu hobustel 65% ja tori tõul 61% ning täkkude osakaal eesti tõul 11% ja tori tõul 14%. Raskeveo hobustel oli märased 62% ja täkke 12% taotluselustest hobustest.

Kõige rohkem oli hobuseid vanuses 1. - 5. aastat (33,8%, 860 hobust) ja kõige vanemad hobused jäid vanuseklassi 31. - 32. aastat (0,2%; 5 hobust) (Joonis 60). 726 hobust (28,5%) jäid vanusevahemikku 6. - 10. aastat, 511 hobust (20,1%) 11. - 15. aastat ja 217 hobust (8,5%) 16. - 20. aastat. Üle 20 aasta vanuseid hobuseid oli 225 (8,9%).

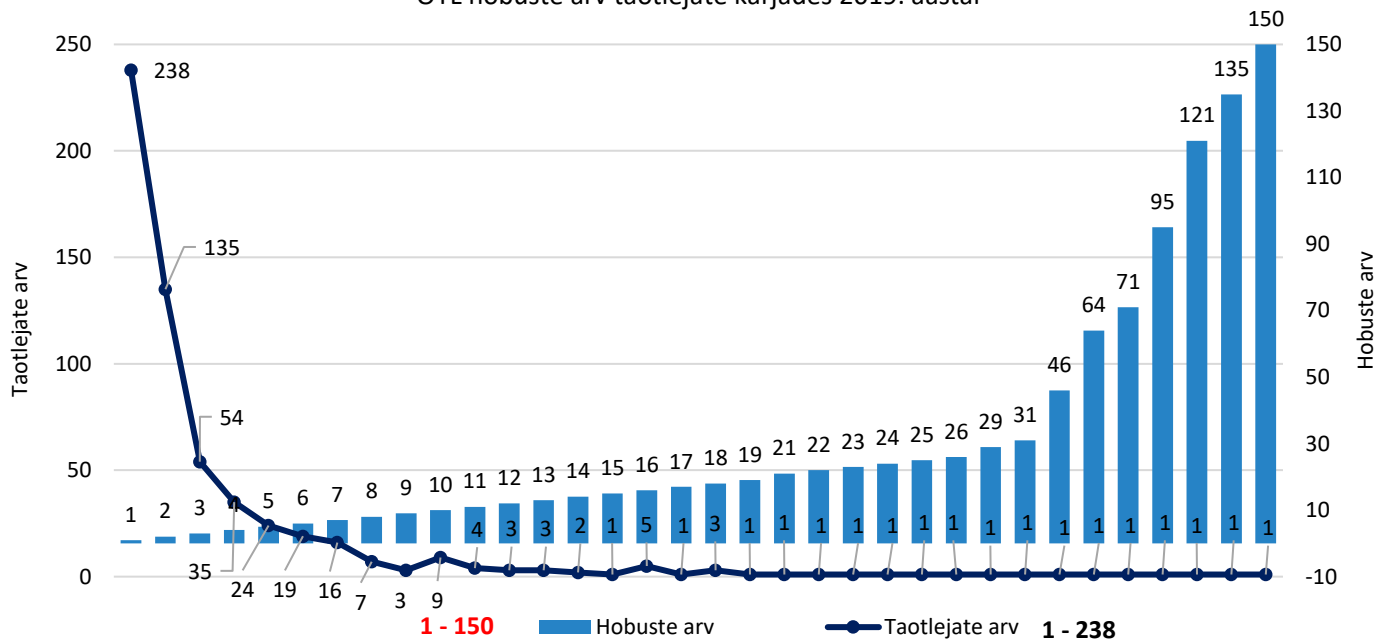
2019.a. OTL hobuste sooline ja vanuseline jaotus

Joonis 60. 2019. aastal OTL taotluseluste hobuste sooline ja vanuseline jaotus (PRIA, 12.02.2020a); (PRIA, 22.02.2020 andmetel)

Loomapidajaid, kes taotlesid 2019. aastal OTL toetust hobustele, oli 578 (Joonis 61). Kõige rohkem – 238 taotlejat (41%) - oli neid, kes taotlesid toetust ühele ohustatud tõugu hobusele. Kahele hobusele taotles toetust 135 (23%), kolmele hobusele 54 (9%) ja neljale hobusele 35 (6%) hobusekasvatajatest. Kõige suuremas karjas oli 150 ohustatud tõugu hobust. Mida suurem oli OTL hobuste arv loomapidaja kohta, seda vähem neid loomapidajaid/toetuse taotlejaid oli. Nt. selliseid taotlejaid, kellel oli rohkem kui 19 OTL hobust, oligi ainult üks. Kindlasti tuleb meeles pidada, et need on OTL toetuse andmed, mis ei pruugi näidata nende toetuse taotlejate karjas olevate kõikide hobuste arvu.

OTL hobuste arv taotlejate karjades 2019. aastal

Joonis 61. OTL taotluseluste hobuste arv OTL toetuse taotlejate karjades 2019. aastal (PRIA, 12.02.2019 andmetel)

Toetuse saajate ja toetatud loomade arv

2019. aastal määrati OTL toetust 672 taotlejale 18 937 looma eest (Lisa 25, Joonis 63) summas 928 220 eurot. Arvuliselt oli kõige rohkem vutte (OTV) – 15 557 lindu (82% toetatud loomadest). Karjatatavaid toetusluseid loomi oli kokku 3380. Eesti tõugu hobuseid (OTE) oli 1785 (9,5% toetuslusest loomadest), eesti maatõugu veiseid (OTM) 890 (4,7%), tori tõugu hobuseid (OTT) 426 (2,3%) ja eesti raskeveo hobuseid (OTR) 279 looma (1,5%). Võrreldes 2018. aastaga toetatud

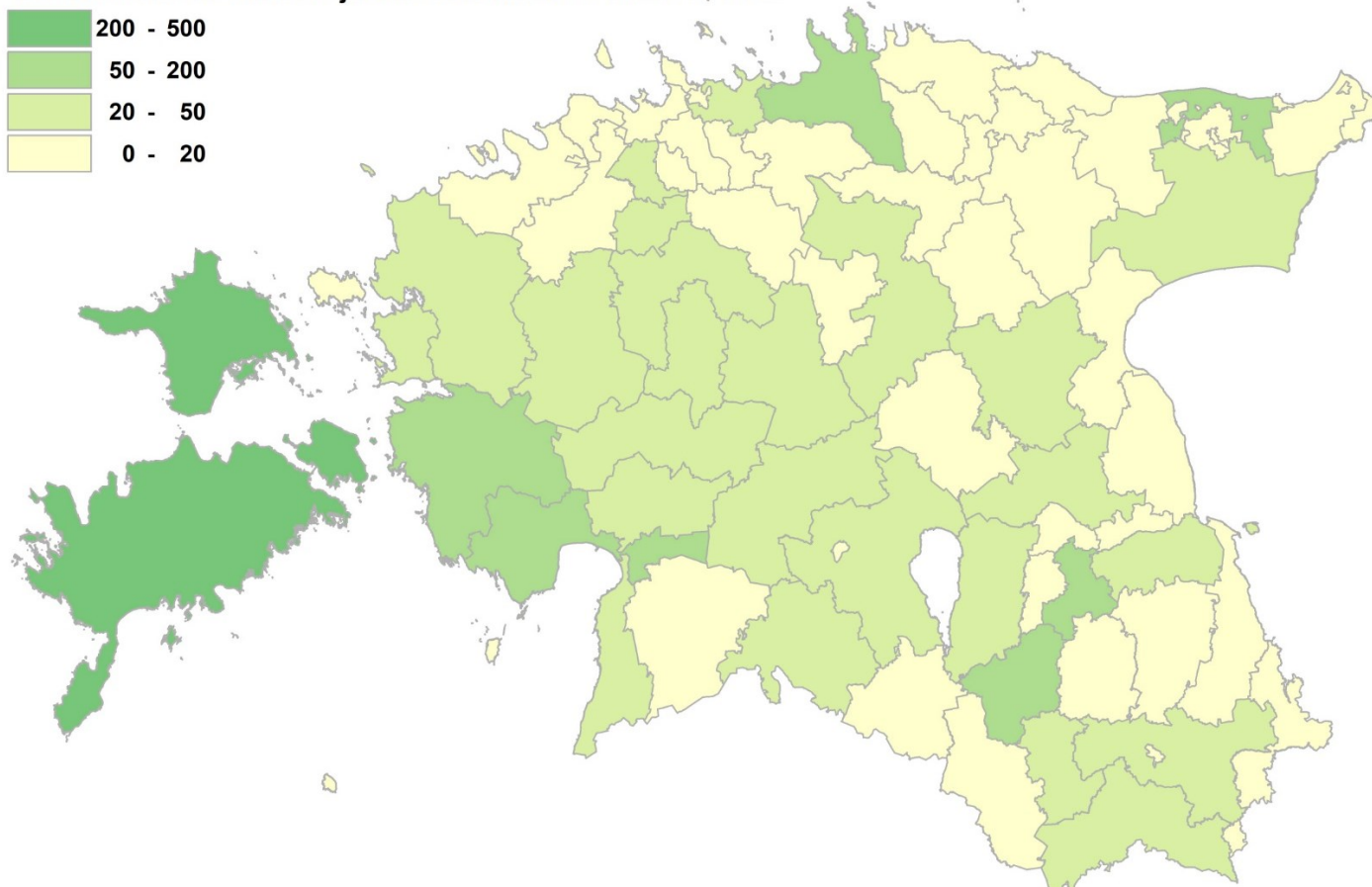
loomade koguarv suurenes 1215 võrra, enamuse neist andsid vutid (1094 lindu), kuid suurenes ka maatõugu veiste (74) ja eesti hobuste (47) arv ([Lisa 26](#)).

OTL toetust määrati:
890 maakarja veise,
2 490 hobuse,
15 557 eesti vuti eest.

Toetatud ohustatud tõugu hobuseid oli kõige rohkem Lääne-Eesti saartel: Saaremaal 467, Hiiumaal 253 ja Muhumaal 203 hobust ([Joonis 62](#)). Üheteistkümnes omavalitsuses oli 1-2 toetuslust hobust. Eesti tõugu hobuse eest taotleti 2019. aastal 410 loomapidaja poolt toetust 1824 hobusele, toetati 1785 looma (398 toetuse saajat). Tori tõugu hobustele (438 looma) taotleti toetust 197 loomapidaja poolt, toetust said 426 hobust (193 saajat). Eesti raskeveohobustele (282) taotles

toetust 83 loomapidajat, toetati 82 loomapidaja 279 hobust.

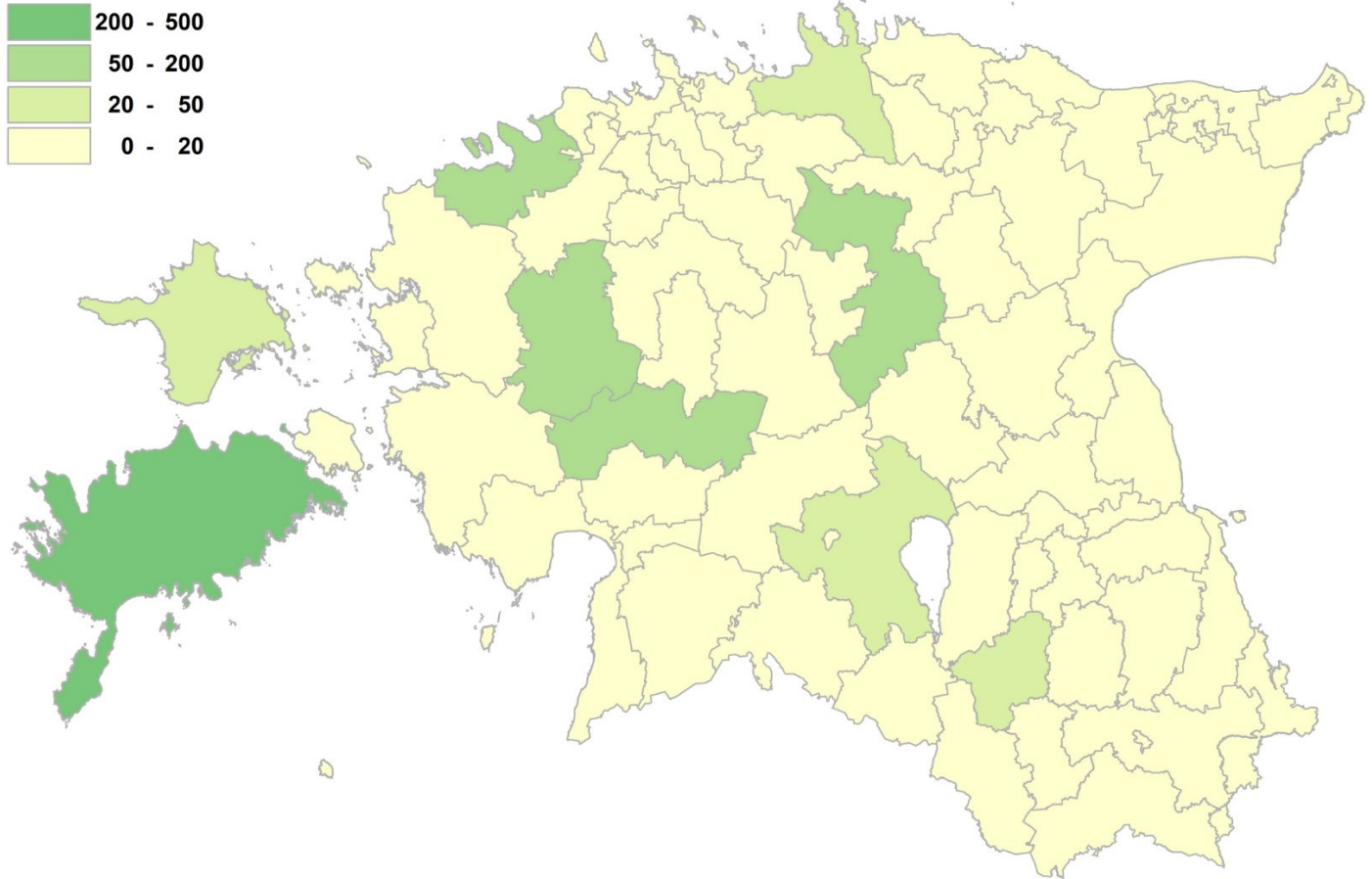
OTL toetusluste hobuste jaotus omavalitsuste lõikes 2019. a.

Joonis 62. 2019. aastal toetatud ohustatud tõugu hobuste jaotus (arv) omavalitsuste lõikes (PRIA, 12.02.2020a)

Maakarja kasvatajatest sai toetust 124 veisekasvatajat 890 loomale (taotlejaid oli 130 ja 913 loomale). Maatõugu veiseid oli kõige rohkem Saaremaal (215 looma), järgnes Lääne-Harju vald (100 veist) ja rohkem kui 50 looma oli Järva, Märjamaa ja Põhja-Pärnumaa vallas. Enamuses (42) omavalitsustes, kus maakarja kasvatajaid on, peetakse kuni 20 toetuslust veist. Ühe-kahe toetusluse maatõugu veisega omavalitsusi oli kokku 25 ([Joonis 63](#)). Maakondlik toetatud OTL loomade jagunemine on esitatud [Lisas 25](#).

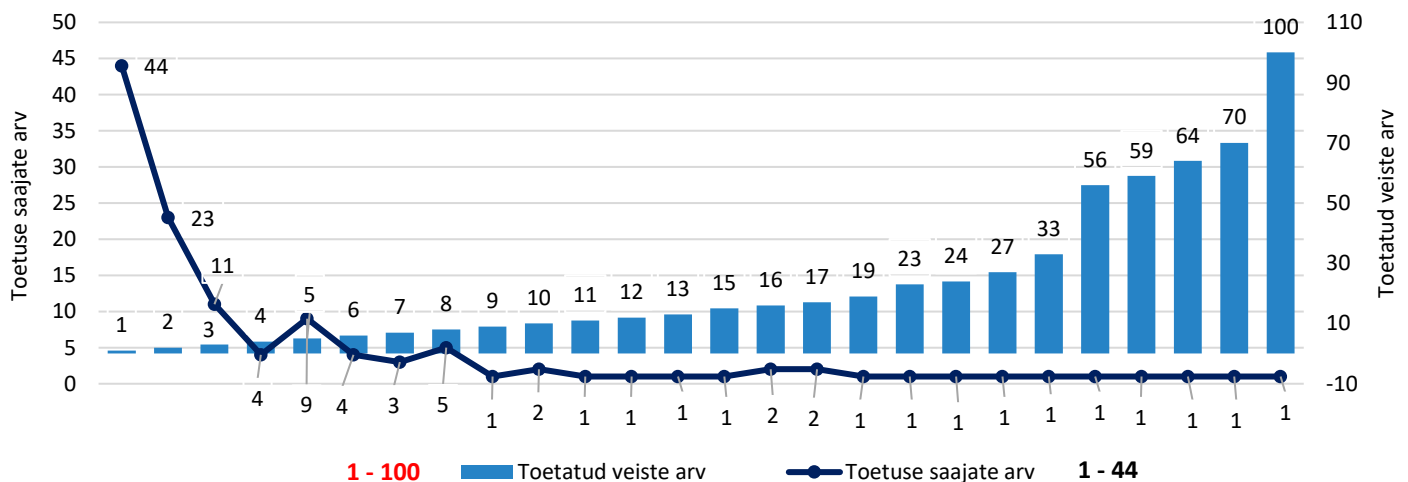
OTL toetusaluste maatõugu veiste jaotus omavalitsuste lõikes 2019. a.

Joonis 63. 2019. aastal toetatud maatõugu veiste jaotus (arv) omavalitsuste lõikes (PRIA, 12.02.2020a)

Toetusaluste veiste arv on võrreldes 2018. aastaga 74 võrra suurenenud. Üksik toetusalune maakarja veis oli 44 toetuse saajal, kahe veisega oli 23 ja kolme veisega 11 loomapidajat (Joonis 64). Mida suurem oli OTL maatõugu veiste arv toetusesaaja kohta, seda vähem neid oli. Neid karju, kus oli rohkem kui 9 toetusalust maatõugu veist, oli vaid üks või kaks. Kõige suurem toetusalune maatõugu veise kari oli 100 loomaga.

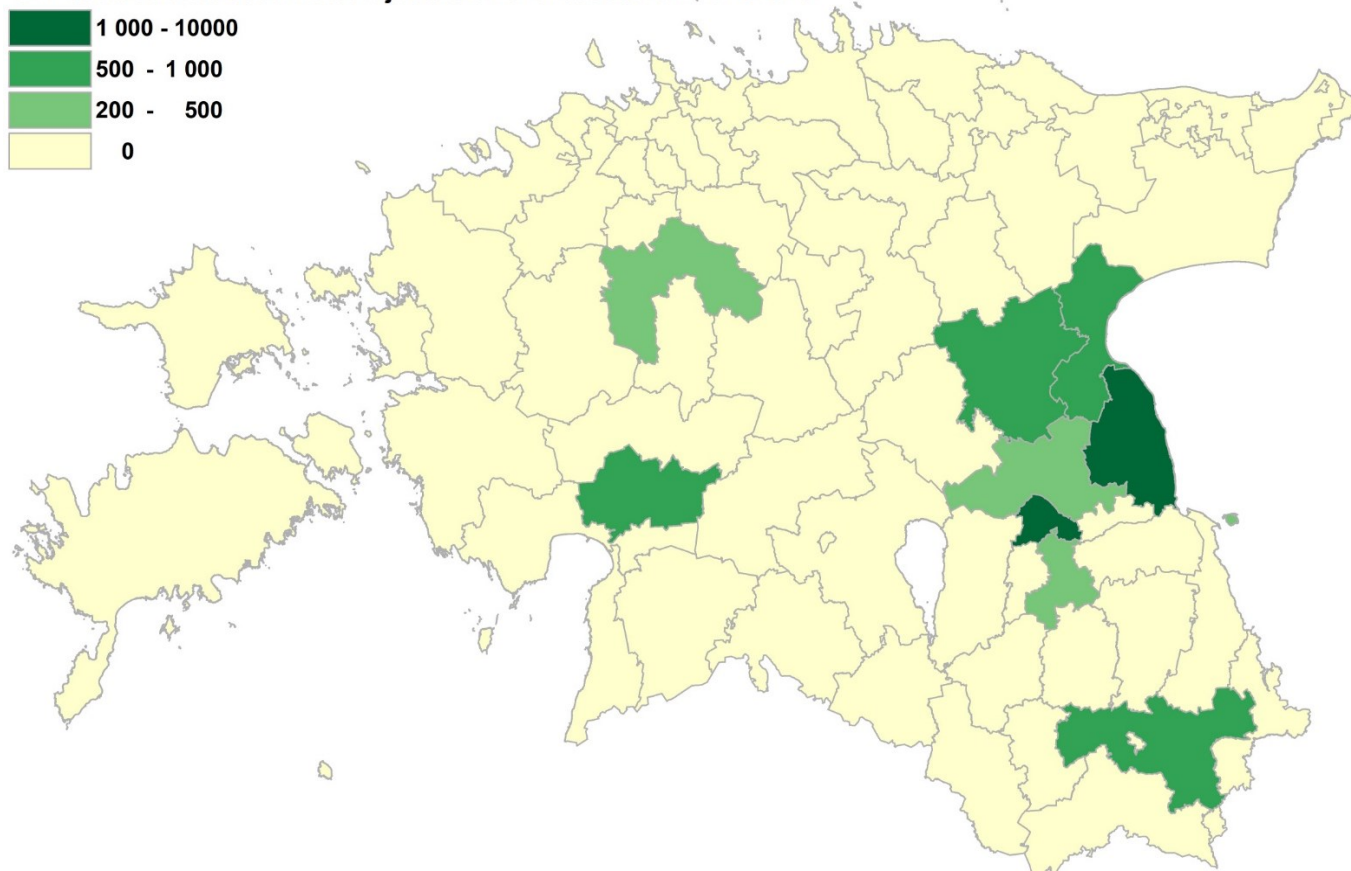
OTL maatõugu veiste arv toetuse saajate karjades 2019. aastal

Joonis 64. OTL toetust saanud maatõugu veiste arv toetuse saajate karjades 2019. aastal (PRIA, 12.02.2020a)

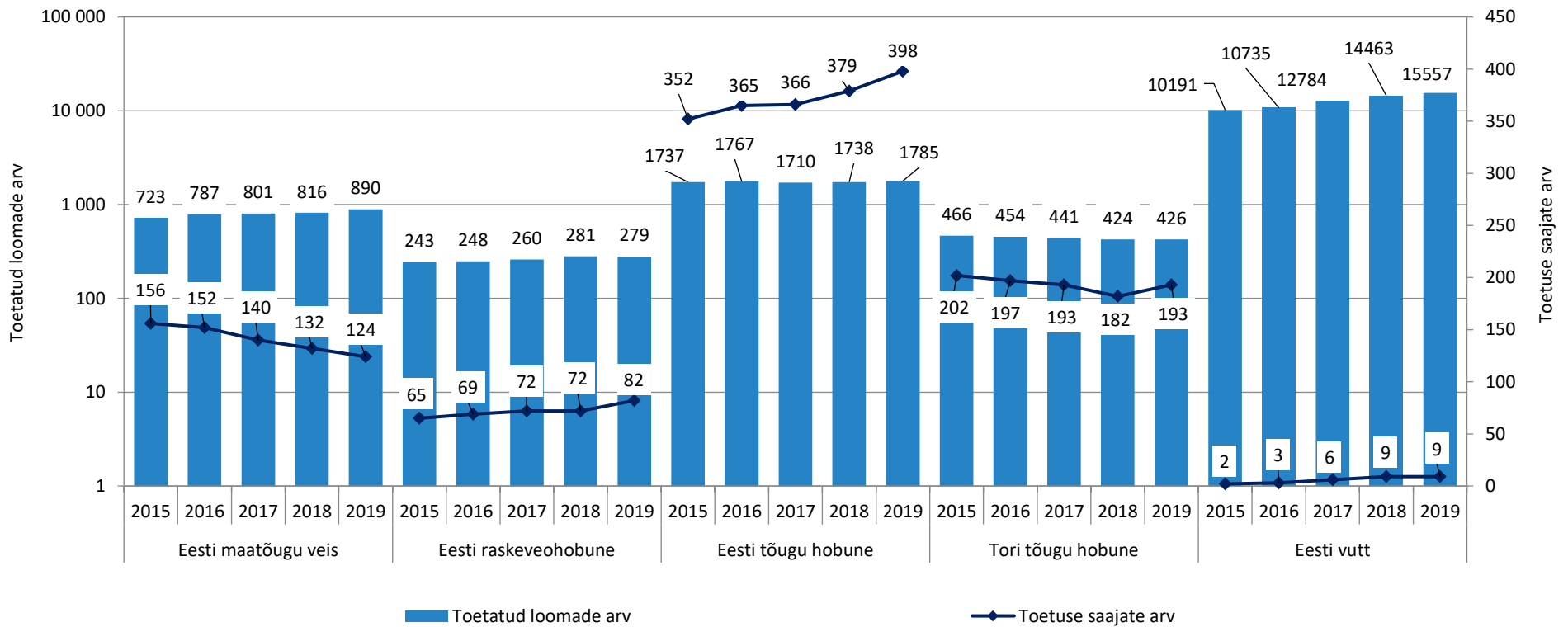
Eesti vuti kasvatajaid, kes toetust taotlesid ja said, oli üheksa ja toetust said kõik 15 557 lindu, kellele toetust taotleti. 80% (12 516 lindu) toetusalustest vuttidest asuvad Tartumaal (Joonis 65). Veel kasvatatakse toetusaluseid vutte Rapla (kuni 500 lindu) ja Jõgeva, Pärnu ning Võru maakonnas (kuni 1000 lindu maakonnas).

OTL toetusaluste eesti vuttide jaotus omavalitsuste lõikes 2019. a.

Joonis 65. 2019. aastal toetatud eesti vuttide jaotus (arv) omavalitsuste lõikes (PRIA, 12.02.2020a)

Meede M10.1.6 – ohustatud tõugu looma pidamise toetus

Joonis 66. Toetatud eesti, tori, eesti raskeveohobuse, eesti maatõugu veise ja eesti vuti ning toetuse saajate arvud perioodil 2014-2020 (PMK, 2019a); (PRIA, 16.03.2020 andmetel)

Eesti maakarja tõugu veiste lisatoetus

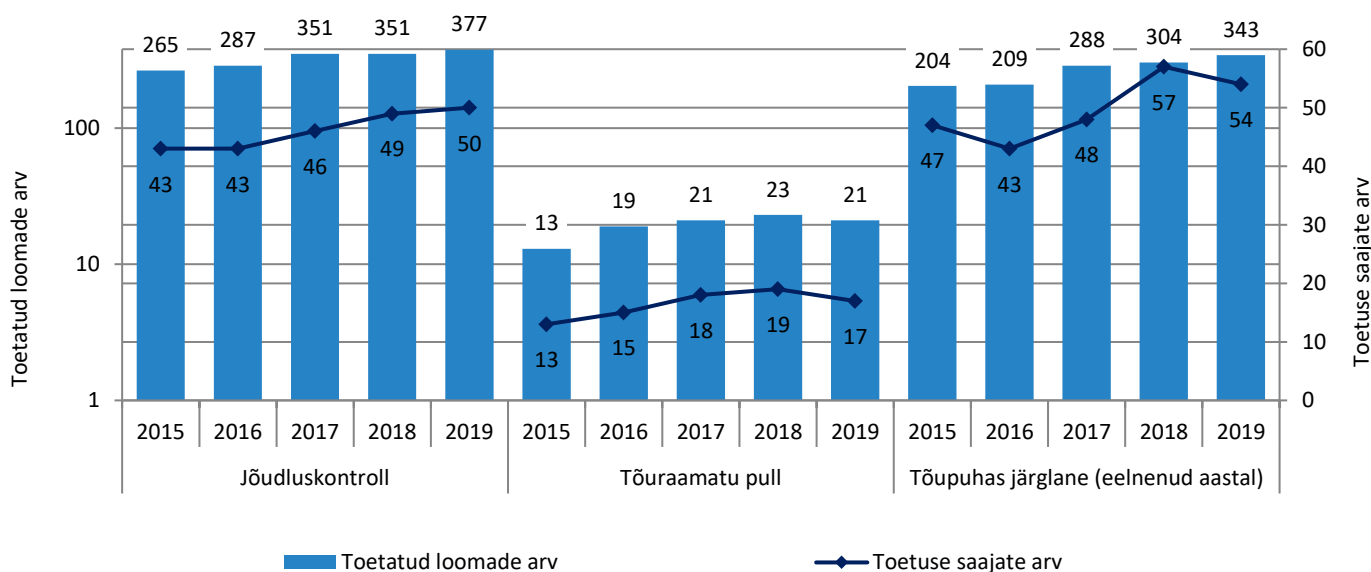
Alates 2015. aastast on maatõugu veise pidajal võimalus taotleda ka OTL MAK 2014-2020 lisatoetust veiste osas, kes vastasid ühele või mitmele lisatingimusele. Toetust sai taotleda: tõuraamatusse kantud pulli pidamise eest; taotlusaastal jõudluskontrollis osaleva lehma pidamise eest; eelmisel aastal puhtatõulise järglase andnud lehma eest.

Eesti maakarja tõugu veiste puhul on tõuraamat jaotatud kaheks – tõuraamatu põhiossa A kantakse loomad rangematel alustel (põlvnemine, toodangu nõue ja mõõtmisandmed, hindamine). Põhiosas B on vajalikud nelja põlvkonna põlvnemise andmed. Lisaosa R1 jaoks on vajalik kahe-kolme põlvkonna põlvnemisandmed ja lubatud on 12% teist tõugu. Tõuraamatu registri ossa R2 kantakse veis, kelle põlvnemises on vähemalt 50% maakarjale lubatud põlvnemist. Ohustatud tõu toetust saavad A ja B osa lehmad ja üle 6-kuused B-osa lehmikud ja tõuraamatupullid. Toetust ei saa R1 osa veised ja R2 osa veised, kuna nad on ristandid.

2019. aastal taotles jõudluskontrollis osaleva lehma pidamise eest toetust 52 veisekasvatajat 409 lehmale (2018. a. 360 lehmale) (Joonis 67). Jõudluskontrollis oleva maatõugu veise lisatoetust määrati 50 loomapidajale 377 looma eest 37 700 eurot. Toetati 17 veisekasvataja 21 tõuraamatusse kantud pulli (taotleti 23 pullile). 2018. aastal puhtatõulise elussündinud järglase andnud maatõugu lehma pidamise eest taotles lisatoetust 54 veisekasvatajat 380 lehmale. Toetus määrati 54 taotleja 343 lehmale, 2018. aastal määrati seda lisatoetust 304 ja 2017. aastal 288 lehma eest.

OTL lisatoetust määrati:

- 377 jõudluskontrollis oleva lehma,
- 343 järglase andnud lehma,
- 21 tõupulli eest.

Joonis 67. OTL lisatoetus eesti maatõugu veiste eest aastatel 2015-2019 (PMK, 2019a); (PRIA, 16.03.2020 andmetel)

Eesti Maakarja Kasvatajate Seltsile (EMKS), kui maatõugu veise aretus- ja säilitusorganisatsioonile, on kõige olulisemad A ja B osa lehmad ja tõuraamatu pullid. Tõuraamatu põhiossa A kantakse loomad rangematel alustel (põlvnemine, toodangu nõue ja mõõtmisandmed, hindamine). Põhiosas B on vajalikud nelja põlvkonna põlvnemise andmed. Seltsi andmetel on maatõugu veiste A ja B osa jõudluskontrollialuste lehmade arv alates 2014. aastast tasapisi suurenenud (344 looma 2014. aastal; 476 looma 2019. aastal). Sellel tõenäoliselt on positiivne seos OTL toetuse lisamaksega jõudluskontrolli eest, sest suurenemist on märgata ka nendes loomade arvus.

Tõuraamatu andmed ja tõugude säilimine

Eesti Hobusekasvatajate Selts (EHS) omab tegevusluba tori, eesti raskeveo ja eesti tõugu hobuste tõuraamatu pidamisel. Eesti tõugu hobusete tõuraamatu pidaja on ka MTÜ Eesti Tõugu Hobuse Kasvatajate ja Aretajate Selts. Vana-Tori Hobuse Ühing omab tegevusluba tori tõugu hobuste vana-tori suuna tõuraamatu pidamisel. Eesti

Linnukasvatavate Selts ja MTÜ Eesti Vutt omavad mõlemad tegevusluba eesti vuti kui ohustatud tõu säilitamisel ja jõudluskontrolli läbiviimisel. Eesti Maakarja Kasvatavate Selts (EMKS) omab tegevusluba eesti maatõugu veiste tõuraamatupidamisel.

PRIA põllumajandusloomade registrisse kantakse põllumajandusloomade, loomapidajate ja tegevuskohtade andmed. Hobuslase pidajal tuleb registreerida tegevuskoht, kus hobuslasi peetakse. Hobuslaste identifitseerimine, passide väljastamine ja andmete registreerimine on antud Eestis tunnustatud aretusühingutele. Andmed hobuslase ja väljastatud passi kohta kannab hobuslaste keskregistrisse aretusühing. Põllumajandusloomade registri põhimääruse alusel kantakse registrisse ka põllumajanduslooma tõug, aga näiteks ei pruugi see maatõugu veiste puhul vastata tõuraamatu andmetele (st. aretusühingu poolt kontrollitud tõupuhaste maatõugu veiste (EK) arv on reeglina väiksem kui PRIA loomade registris EK-märkega loomi).

EMKS andmetel oli 2019. aasta lõpu seisuga eesti maatõugu emasloomi (tõuraamatu A, B, R1, R2 osad) 1754. Sealhulgas kokku 715 A ja B osa lehma ning 29 tõuraamatu pulli (EMKS, 14.02.2020 andmetel).

Eesti vutte oli 2019. aastal jõudluskontrollis 16 182 lindu, neist emasloomi 11 569 ja isasloomi 4613. Individuaalset jõudluskontrolli tehti 1800 vutile (neist emas- ja isaslinde võrdselt 900).

Tori hobuse vana-tori suuna alampopulatsioonis oli 2019. aastal 38 hobust (kellest 4 Soomes ja 7 Saksamaal) (Vana-Tori Hobuse Ühing, 05.02.2020 andmetel). EHS-i eesti raskeveohobuste tõuraamatus oli 378 hobust. Soome eesti raskeveohobuse paralleeltõuraamatus oli registreeritud 78 hobust, neist paikneb Eestis 17.

EHS-i andmetel oli tori hobuseid kokku 1124, neist 621 looma TA universaalsuunas ja 503 TB aretussuunas (EHS, 13.02.2020 andmetel).

PRIA põllumajandusloomade registris ei saa pärida hobuste ajaloolisi andmeid, riiki sisse ja riigist välja liikumisi ei ole registris aegreana. Registris on teada hobuste hetkeseis. Hobuste puhul tõugude lõikes raskendab statistiliste andmete kajastamist ka paralleeltõuraamatute olemasolu. PRIA põllumajandusloomade registrisse kantud hobuslaste avaliku vaate andmete alusel oli eesti tõugu hobuseid 2620 (PRIA, 22.02.2020 andmetel).

Kokkuvõte

- 2019. aastal määrati OTL toetust 672 loomapidajale kokku 18 937 looma eest kogusummas 928 220 eurot. Toetust määrati 890 eesti maatõugu veise, 279 eesti raskeveohobuse, 1785 eesti tõugu hobuse ja 426 tori tõugu hobuse eest (kokku 3380 karjatatava looma eest). Eesti vuttide pidamise eest sai toetust 9 linnukasvatajat 15 557 vutile.
- Maakarja kasvatavatest sai toetust 124 veisekasvatajat 890 loomale. Maatõugu veiseid oli kõige rohkem Saaremaal (215 looma). Maakarja eest määrati lisatoetust 377 jõudluskontrollis osaleva ja 380 eelmisel aastal elusjärglase andud lehma kohta. Toetati 21 tõuraamatusse kantud pulli. Üksik toetusalune maakarja veis oli 44 toetuse saajal, kõige suurem toetusalune maatõugu veise kari oli 100 loomaga.
- Loomapidajaid, kes taotlesid 2019. aastal OTL toetust hobustele (2544), oli 578. Taotlejatest 238 (41%) taotlesid toetust ühele ohustatud tõugu hobusele. Kõige suuremas karjas oli 150 ohustatud tõugu hobust. Kõige rohkem oli hobuseid vanuses 1. -5. aastat (33,8%, 860 hobust) ja kõige vanemad hobused jäid vanuseklassi 31. – 32. aastat (0,2%; 5 hobust). 2544-st taotletud hobusest 63,5% (1616) olid märad, 25% (635) ruunad ja 11,5% (293) täkud. Toetatud ohustatud tõugu hobuseid oli kõige rohkem Lääne-Eesti saartel: Saaremaal 467, Hiiu maal 253 ja Muhu maal 203 hobust.

Meede M10.1.7 - poolloodusliku koosluse hooldamise toetus

Sisukord

Meetme eesmärk.....	104
Meetme analüüs.....	104
Kokkuvõte.....	115

Jooniste loetelu

Joonis 68. PLK toetuse saajate arv ja toetusalune pind 2007.–2019. a (määramiste alusel, 2015.–2017. a kohta MAK 2007–2013 ja MAK 2014–2020 perioodi näitajad kokku)	105
Joonis 69. PLK toetuse saajate arv ja toetusalune pind maakonniti 2007.–2019. a (määramiste ja PRIA tegevusmaakonna alusel; 2007.–2014. a kohta on maakonnad esitatud haldusreformi eelsete, 2015.–2019. a kohta aga haldusreformi järgsete piiride järgi)	106
Joonis 70. PLK toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevuse taotlejate arv ja taotletud pind 2016.–2019. a.....	107
Joonis 71. Joonis 4. PLK toetuse saajate osakaal suurusgrupiti lähtuvalt 2019. a PLK toetusaluselt ja deklareeritud pinnast	108
Joonis 72. PLK toetusalune pind ja osakaal kogu PLK toetusaluselt pinnast suurusgrupiti 2019. a	109
Joonis 73. PLK toetuse saajate osakaal suurusgrupiti lähtuvalt 2019. a PLK toetusaluselt pinnast maakonniti (PRIA tegevusmaakonna alusel; haldusreformi järgsed piirid)	109
Joonis 74. PLK toetuse taotletud pinnad ja osakaalud vastaval aastal lähtuvalt PLK tüübist ja hooldamisviisist 2015.–2019. a .	110
Joonis 75. PLK toetuse taotletud pinnad PLK elupaigatüüpide kaupa 2015.-2019. a	111
Joonis 76. Keskkonnaregistri PLK-de, hoolduskõlbulike PLK-de ja PLK toetuse taotletud pinnad ja osakaalud PLK elupaigatüüpide kaupa 2019. a	113

Tabelite loetelu

Tabel 5. PLK toetuse aluse pinna saavutustase eesmärgist perioodil 2007–2019 (määratud pinna alusel) (PMK, 2019a); (PRIA, 28.02.2020a andmetel)	107
Tabel 6. PLK-de elupaigatüübid ja nende kuuluvus eri PLK toetuse ühikumääraga tüüpide alla	111

Lisade loetelu

Lisa 27. PLK hooldamise toetuse saajate arv ja toetusalune pind (määramiste alusel) maakonniti 2007.-2019. a	
Lisa 28. PLK hooldamise toetuse määratud summad maakonniti 2015.-2019. a	
Lisa 29. PLK hooldamise toetuse liigikaitseliselt oluliste rannaalade lisategevuse taotlejate arv ja taotletud pind maakonniti 2016.-2019.	
Lisa 30. PLK hooldamise toetuse taotletud pinnad ja osakaalud vastaval aastal lähtuvalt PLK tüübist ja hooldamisviisist 2015.-2019. a	
Lisa 31. PLK hooldamise toetuse taotletud pinnad PLK elupaigatüüpide kaupa 2015.-2019. a	
Lisa 32. Keskkonnaregistri PLK-de, hoolduskõlbulike PLK-de ja PLK hooldamise toetuse taotletud pinnad ja osakaalud PLK elupaigatüüpide kaupa 2019. a	

Kasutatud kirjanduse loetelu

EELIS, 04.03.2020a andmetel. Natura 2000 loodus- ja linnualad.	
EELIS, 04.03.2020b andmetel. <i>Keskkonnaregistri andmed poollooduslike koosluste kohta.</i>	
EELIS, 04.03.2020c andmetel. <i>Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse taotletud alad 2019. aastal.</i>	

KAUR. (2019). *Pool-looduslike koosluste hooldustoetuse efektiivsuse hindamine elurikkuse riiklike keskkonnaseirete põhjal*. Tartu: KAUR.

KeA. (17. 03 2020. a.). *Keskkonnaameti koduleht: kaitse planeerimine*. Allikas: <https://www.keskkonnaamet.ee/et/eesmargid-tegevused/kaitse-planeerimine>

KeA, 13.03.2020a andmetel. *Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse õiguslike alade kiht 2019. aastal*.

KeA, 13.03.2020b andmetel. *Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse taotletud pinnad elupaigatüüpide kaupa 2019.a.*

KeA, 13.03.2020c andmetel. Kinnitatud kaitsekorralduskavadega alad.

KeA, 13.03.2020d andmetel. *E-kirjavahetus Keskkonnaametist Kaidi Silmaga*.

KeA, 18.03.2020 andmetel. E-kirjavahetus Keskkonnaametist Kaidi Silmaga.

KKM, 2012. *Looduskaitse arengukava aastani 2020*. Tallinn. Allikas: https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/looduskaitse_arengukava_aastani_2020.pdf

MeM, 2019. *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 programmdokument. Versioon 5*. Allikas: Maaeluministerium: <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/mak-2014/mak-2014-arengukava-v5-2019-06-17.pdf>

PMK, 2019a. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2019. aasta kohta, 178 lk. Allikas: <https://pmk.agri.ee/sites/default/files/2019-10/MAK-2014-2020-keskkonnameetmete-hindamise-aruanne-2018-kohta-27-05-2019.pdf>

PRIA, 12.02.2020c andmetel. 2019. aastal koolituse läbijate arv (KSM, KSA, MAHE, LHT, PLK koolitused).

PRIA, 16.03.2020 andmetel. *Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 31.01.2020 ja määramised 20.02.2020 seisuga*.

PRIA, 28.02.2020a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2019. a kohta.

PRIA, 29.01.2020b andmetel. Maakasutus 2019. aastal.

PRIA, 29.01.2020e andmetel. PRIA e-põldude kiht koos maakasutuse infoga.

Poollooduslikud kooslused (PLK-d) on tekkinud inimtegevuse tulemusena. Ühelt poolt iseloomustab neid suur looduslik liigirikkus, teiselt poolt on tegemist traditsiooniliste põllumajandusmaastikega. Seetõttu on PLK-d olulised nii looduskaitse kui ka põllumajanduse seisukohast. PLK-dele iseloomuliku suure elurikkuse säilitamiseks on vajalik nende järjepidev hooldamine – traditsiooniliselt niitmine ja karjatamine, vastasel juhul alad võsastuvad ning roostuvad. 20. sajandi jooksul vähenes poollooduslike rohumaade kasutus oluliselt (65%-lt sajandi alguses 30%-le sajandi lõpuks).

Alates 2001. aastast on toetatud poollooduslike koosluste taastamist ja hooldamist riigieelarvest, alates 2007. aastast on hooldamist toetatud peamiselt läbi MAK meetmete, kus PLK hooldamise toetus oli üks põllumajandusliku keskkonnatoetuse alameetmetest. 2015.–2017. a sai taotlelda nii kehtivate MAK 2007–2013 kohustuste kui ka MAK 2014–2020 alusel poolloodusliku koosluse hooldamise toetust (edaspidi ka PLK toetus ja PLK hooldamise toetus). Kohustuseperioodi pikkus on viis aastat.

Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse nõuded sõltuvad hooldamise võttest – kas toetuse taotleja hooldab poollooduslikku kooslust karjatamise või niitmise teel – ning koosluse tüübist, mille kohta toetust taotletakse. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse andmise tingimused ning kord on kehtestatud maaeluministri määrusega „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus“. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse sihtpindalaks on 40 000 ha. MAK 2007–2013 alusel PLK hooldamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord on kehtestatud samuti [määrusega](#).

Meetme eesmärk

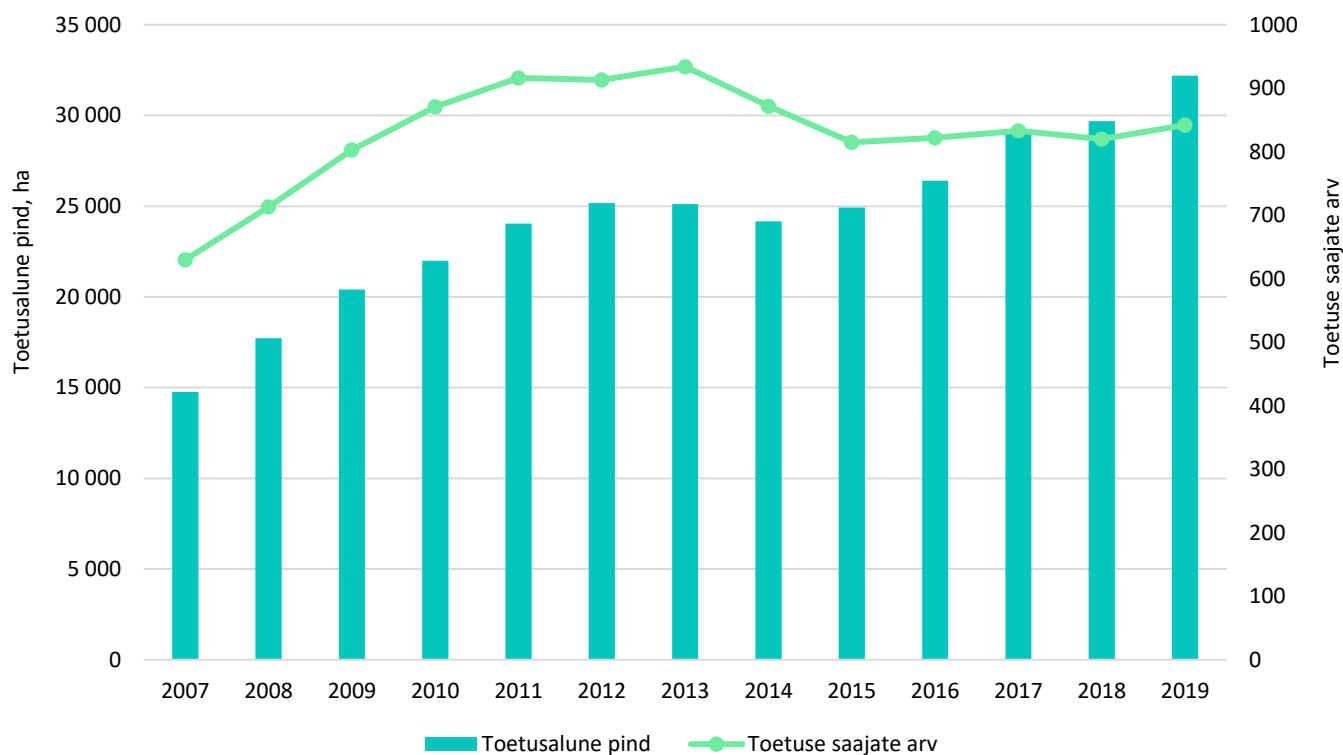
MAK 2014–2020 poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse üldeesmärgiks on parandada poollooduslike koosluste ja nendega seotud liikide seisundit, spetsiifilisteks eesmärkideks on parandada poollooduslike koosluste hooldamise kvaliteeti, sealjuures suurendada põllumajandusloomade abil hooldatavate poollooduslike koosluste osa, parandada poollooduslike kooslustega seotud liikide seisundit, suurendada hooldatavate alade pindala ning säilitada ja suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust (MEM, 2019).

Meetme analüüs

Toetusalused pinnad ja toetuse saajate arv

PLK toetuse 2019. a taotlejatele määrati PLK toetust kokku 32 186 hektarile ja 842 taotlejale (Joonis 68); (PRIA, 28.02.2020a andmetel). 2007. aastast kuni 2012. aastani PLK toetusalune pind ja toetuse saajate arv kasvasid, 2013. a olid stabiilsed ning 2014. a veidi langesid (ilmselt tulenevalt sellest, et 2014. a oli kahe MAK perioodi vaheaasta, mil võis soovi korral MAK 2007–2013 raames võetud PLK kohustust pikendada). 2015.–2019. a jooksul PLK toetusalune pind aasta-aastalt jälle suurenes – vastavalt 24 919 hektarilt 32 186 hektarile (Lisa 27). Toetuse saajate arv oli perioodil 2015.–2019. a samuti kõrgeim 2019. aastal (842 toetuse saajat). Üheks MAK 2014–2020 PLK toetuse eesmärgiks on suurendada hooldatavate alade pindala: eeltoodud pinnad näitavad, et see eesmärk on saavutatud. PLK toetuse määratud summad jäid perioodil 2015–2019 olenevalt aastast vahemikku 3,8 kuni 5,2 miljonit eurot (PMK, 2019a); (PRIA, 16.03.2020 andmetel); (Lisa 28).

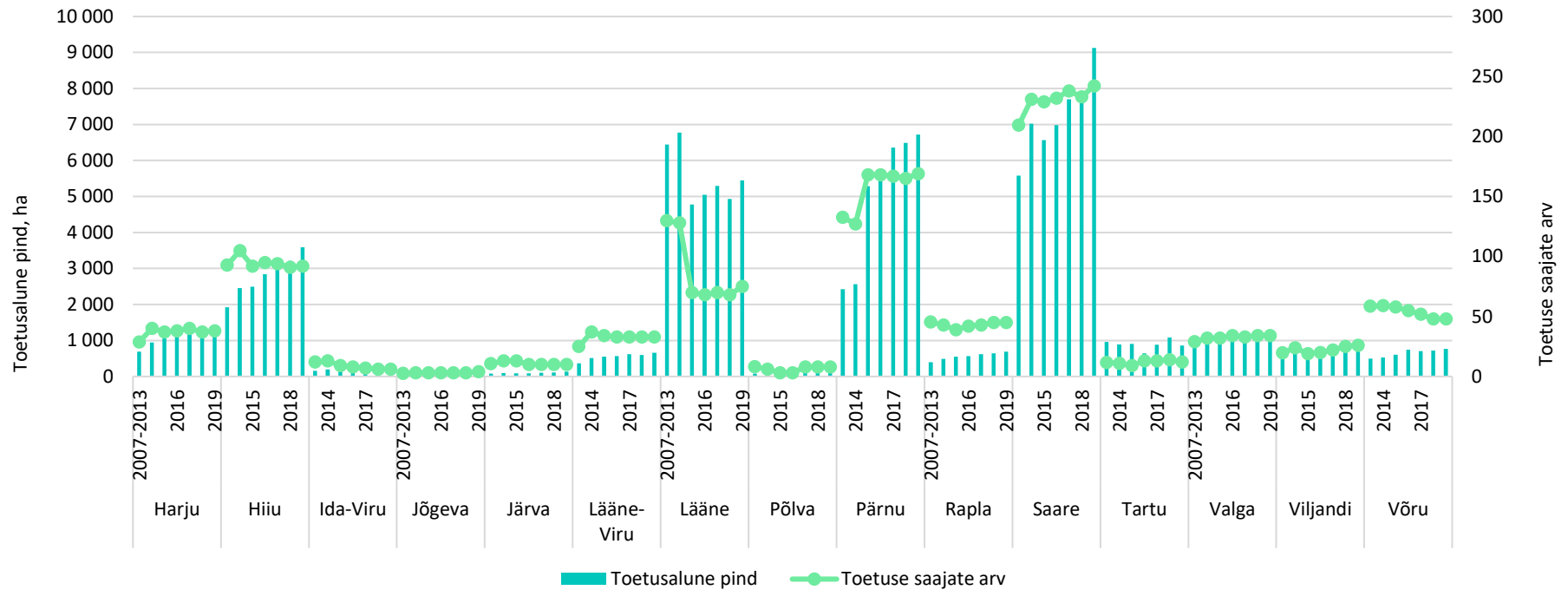
PLK toetuse alune pind on aastate 2007–2019 jooksul pidevalt kasvanud.

Joonis 68. PLK toetuse saajate arv ja toetusalune pind 2007.–2019. a (määramiste alusel, 2015.–2017. a kohta MAK 2007–2013 ja MAK 2014–2020 perioodi näitajad kokku) (PMK, 2019a); (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

PLK-sid leidub teatud piirkondades nagu näiteks Lääne-Eestis ja saartel rohkem, seetõttu on neis piirkondades ka PLK toetuse alune pind suurem. Maakonniti olid läbi aastate suurimad PLK toetusalused pinnad Saare, Lääne, Pärnu ja Hiiu maakonnas (Joonis 69; Lisa 27). Suurimad muutused maakonniti toimusid Lääne ja Pärnu maakonnas, mis tuleneb haldusreformi järgsest maakonnapiiride muutumisest. Joonisel on maakondlik jaotus 2007.–2014. a PLK toetusaluste ehk määratud pindade kohta esitatud haldusreformi eelsete, 2015.–2019. a kohta haldusreformi järgsete piiride järgi. Sellest tulenevalt toimuski Lääne maakonnas 2015. a hüppeline pinna vähenemine, Pärnu maakonnas aga hüppeline kasv. 2019. a toimus PLK määratud pinnas võrreldes 2018. aastaga suurim muutus Saare maakonnas, kus see suurenes ~1200 ha võrra, samuti tõusis toetuse saajate arv 9 võrra. Perioodi 2007–2013 kohta on joonisel toodud näitajate aastate keskmised väärtused, kuid detailselt vaadates toimus nende aastate jooksul pidev tõus nii hooldatavas pinnas kui ka toetuse saajate arvus. (PMK, 2019a); (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

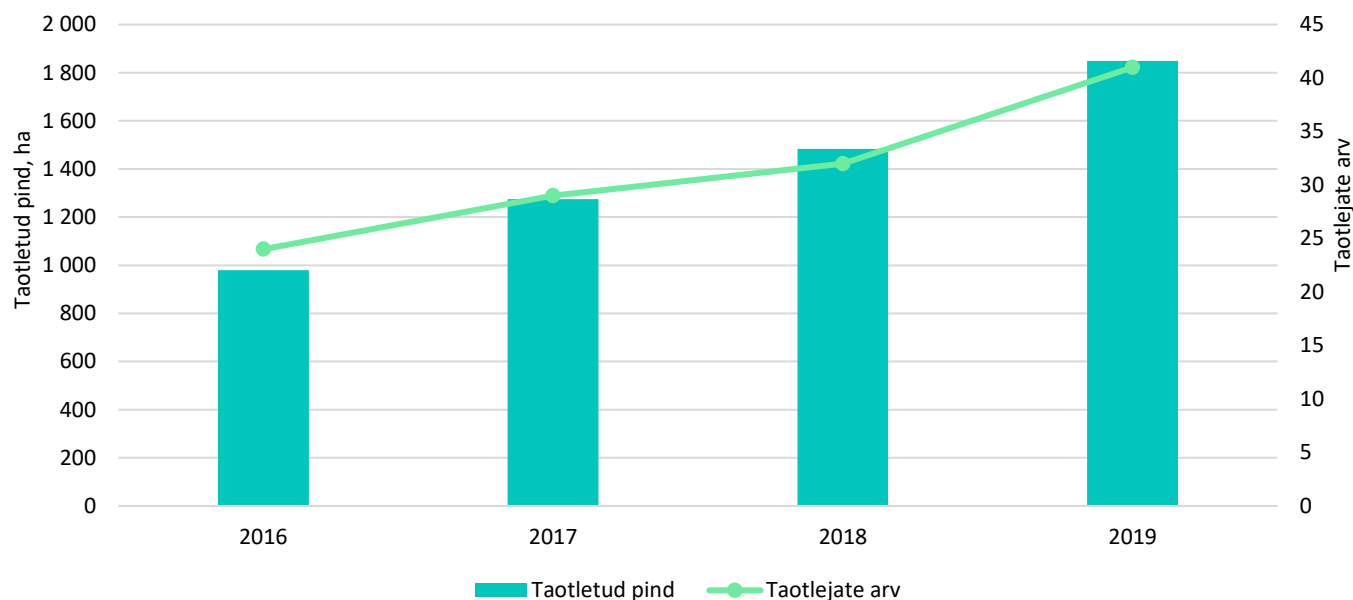
Meede M10.1.7 – põllumajandusliku koosluse hooldamise toetus

Joonis 69. PLK toetuse saajate arv ja toetusalune pind maakonniti 2007.–2019. a (määramiste ja PRIA tegevusmaakonna alusel; 2007.–2014. a kohta on maakonnad esitatud haldusreformi eelsete, 2015.–2019. a kohta aga haldusreformi järgsete piiride järgi) (PMK, 2019a); (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

PLK toetuse liigikaitseoluliste rannaalade lisategevuse taotletud pinnad ja taotlejate arv

Alates 2016. a sai esmakordselt taotleda PLK toetuse liigikaitseoluliste rannaalade lisategevust. Nii taotletud pind kui ka taotlejate arv aastate 2016-2019 jooksul kasvas: vastavalt 979 hektarilt 1849 hektarini ning 24 taotlejalt 41 taotlejani (Joonis 70; Lisa 29) (PMK, 2019a); (PRIA, 29.01.2020b andmetel). Taotletud alade reaalse asukoha järgi esines neid vaid Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare maakonnas.

Joonis 70. PLK toetuse liigikaitseoluliste rannaalade lisategevuse taotlejate arv ja taotletud pind 2016.–2019. a (PMK, 2019a); (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Meetmele seatud sihttaseme saavutamine

Looduskaitse arengukava kohaselt vajab Eestis kaitstavatel aladel säilitamist umbes 60 000 ha erinevaid poollooduslikke kooslusi, millest aastaks 2020 tuleb tagada regulaarne hooldus vähemalt 45 000 hektaril (baastase 2011. aastal oli 25 000 ha). Ülejäänud ligikaudu 15 000 ha poollooduslike koosluste kaitse korraldamine tuleb lahendada aastaks 2030. (KKM, 2012) 2019. a oli PLK toetuse alune pind 32 186 ha ehk 72% looduskaitse arengukavas 2020. aastaks seatud eesmärgist, mis jääb ilmselgelt saavutamata (puudu on veel ligi 13 000 ha).

PLK toetuse aluse pinna sihttase MAK 2014-2020 alusel on 40 000 ha (MAK 2014-2020 perioodil tõsteti võrreldes MAK 2007-2013 perioodiga sihttaset 5000 ha võrra). 2019. aastal oli sihttasemest saavutatud 80% (Tabel 5) – saavutuse tase on aasta-aastalt küll suurenenud, kuid sihttasemest on puudu veel ligi 8000 ha ning on selge, et ka see eesmärk jääb saavutamata.

2019. a moodustas PLK toetusalune pind 80% MAK 2014-2020 raames seatud sihttasemest (40 000 ha), mis jääb saavutamata.

Tabel 5. PLK toetuse aluse pinna saavutustase eesmärgist perioodil 2007–2019 (määratud pinna alusel) (PMK, 2019a); (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

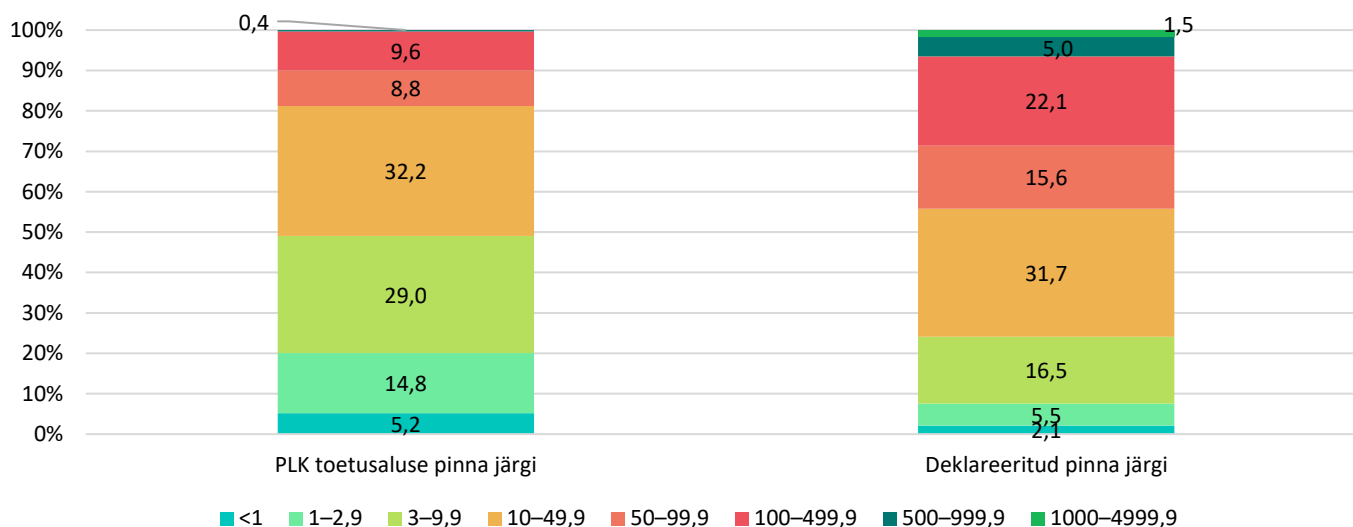
Aasta	2007-2013 keskmine	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Toetusalune pind, ha	21 317	24 156	24 919	26 400	29 113	29 679	32 186
Saavutustase eesmärgist*, % (toetusalune pind)	61	69	62	66	73	74	80

* Perioodi 2007–2014 saavutustaseme arvutamisel on aluseks MAK 2007–2013 sihttase 35 000 ha, 2015.–2019. a saavutustaseme arvutamisel on aluseks MAK 2014-2020 sihttase 40 000 ha. 2015.–2017. a pinnad sisaldavad nii MAK 2007–2013 kui ka MAK 2014–2020 raames toetatud PLK alasid.

Toetuse saajate jaotumine suurusgruppidesse lähtuvalt määratud ja deklareeritud pinnast

PLK toetuse saajad jagati PLK toetuse 2019. a toetusluse ehk määratud pinna järgi suurusgruppidesse, mille tulemusel leiti, et 32% kuulus suurusgruppi 10–49,9 ha ning 29% suurusgruppi 3–9,9 ha (Joonis 71); (PRIA, 28.02.2020a andmetel). Vähemalt 100 ha PLK toetuse alust pinda oli 2019. a 10% PLK toetuse saajatest – seega 90% kuulusid suurusgruppidesse alla 100 ha. PLK toetuse saajatel on enamasti aga ka muud maad kui ainult PLK-d: 2019. a võrdus 842-st PLK toetuse saajast 92-l ehk 11%-il PLK toetuslune pind kogu deklareeritud pinnaga⁷. Samas 63%-il moodustas PLK toetuslune pind kogu deklareeritud pinnast vähem kui poole. Seetõttu uuriti lähemalt ka PLK toetuse saajate jagunemist suurusgruppidesse lähtuvalt deklareeritud pinnast ning leiti, et suurusgruppidesse alates 100 ha ja rohkem kuulus koguni ligi 29%.

90% PLK toetuse saajatest kuulusid PLK toetusluse pinna järgi 2019. a suurusgruppidesse alla 100 ha.

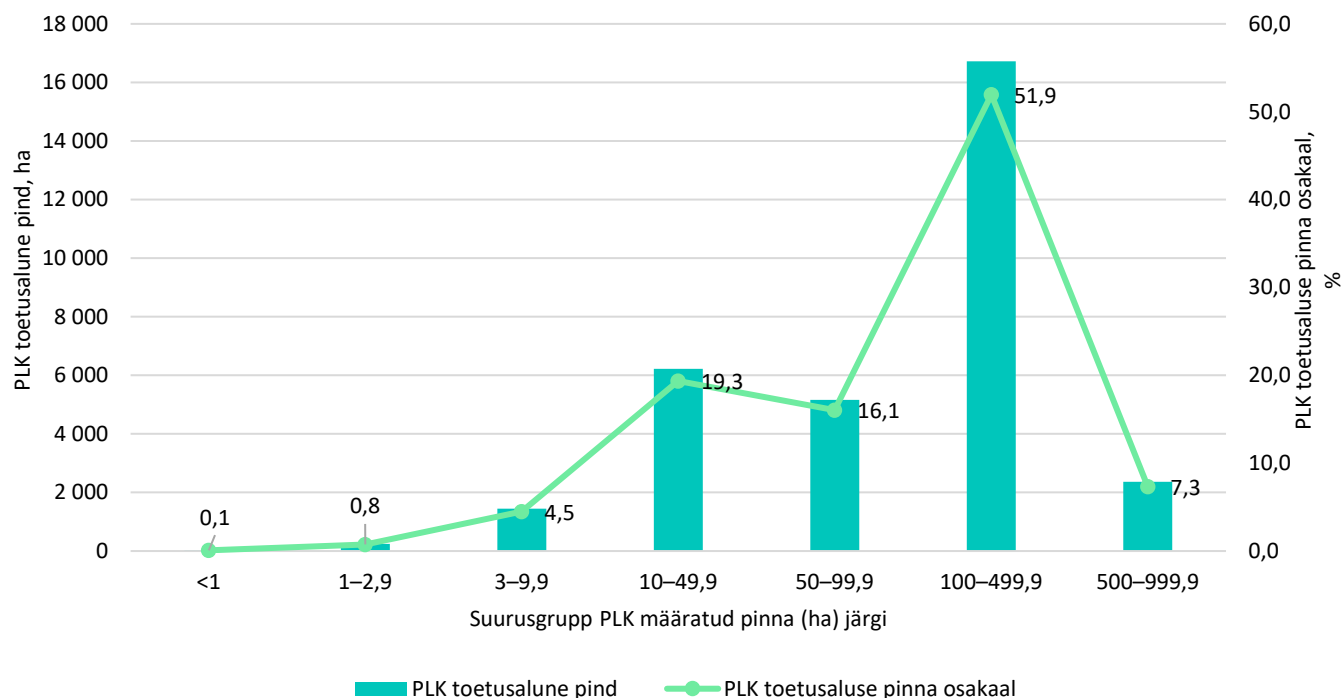

Joonis 71. Joonis 4. PLK toetuse saajate osakaal suurusgrupiti lähtuvalt 2019. a PLK toetuslusest ja deklareeritud pinnast (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

Lisaks uuriti PLK toetusluse ehk määratud pinna ja selle osakaalu jagunemist eri suurusgruppi kuuluvate tootjate vahel. Selgus, et suurimat pinda hooldavad tootjad suurusgrupist 100-499,9 ha – 52% PLK toetuslusest pinnast (Joonis 72). Nagu eespool välja toodud, kuulus 2019. a PLK toetusluse pinna järgi 90% toetuse saajatest suurusgruppidesse kuni 100 ha, samas ilmneb nüüd, et nende majandada oli vähem kui pool pinnast – 41%. Seega PLK toetuse saajad, kes kuulusid suurusgruppidesse 100 ha ja rohkem (neid oli 10%) majandasisid natuke üle 59% pinnast. Sarnased proportsioonid olid ka 2016.-2018. aastal.

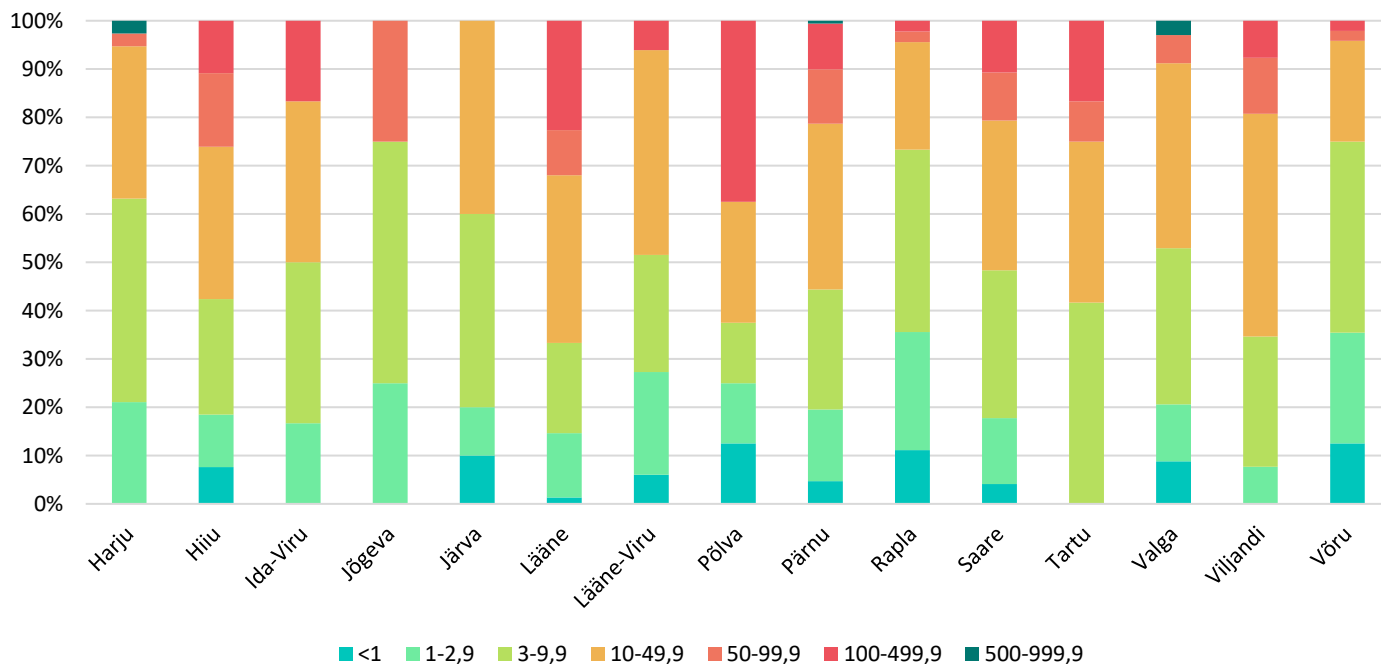
PLK toetuse saajad, kes kuulusid suurusgruppidesse 100 ha ja rohkem (neid oli 10%) majandasisid 2019. a natuke üle 59% PLK toetuslusest pinnast.

⁷ Deklareeritud pinna all mõeldakse kogu põllumajandusmaa pinda, mille taotleja on pindalatoetuste taotlusele märkinud, k.a selline pind, millele ühtegi toetust ei taotleta (taotlejal on kohustus märkida taotlusele kogu tema kasutuses olev põllumajandusmaa)

Joonis 72. PLK toetuslune pind ja osakaal kogu PLK toetuslusest pinnast suurusgrupiti 2019. a (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

PLK toetuse saajate kuuluvust erinevatesse suurusgruppidesse lähtuvalt PLK 2019. a toetuslusest pinnast uuriti ka maakonniti (haldusreformi järgne PRIA tegevusmaakond). Väikestesse suurusgruppidesse (<1 või 1-2,9 ha) kuulus kõige rohkem PLK toetuse saajaid Jõgeva, Lääne-Viru, Põlva, Rapla ja Võru maakonnas, kus vähemalt 25% PLK toetuse saajatest kuulusid nendesse suurusgruppidesse (Joonis 73). Suurusgruppidesse üle 100 ha kuulus enim PLK tootjaid Põlva ja Lääne maakonnas (vastavalt 38 ja 23%), aga ka Ida-Viru ja Tartu maakonnas (mõlemas 17%).

Joonis 73. PLK toetuse saajate osakaal suurusgrupiti lähtuvalt 2019. a PLK toetuslusest pinnast maakonniti (PRIA tegevusmaakonna alusel; haldusreformi järgsed piirid) (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

Taotletud pinnad ja osakaalud lähtuvalt PLK tüübist ja hooldamisviisist

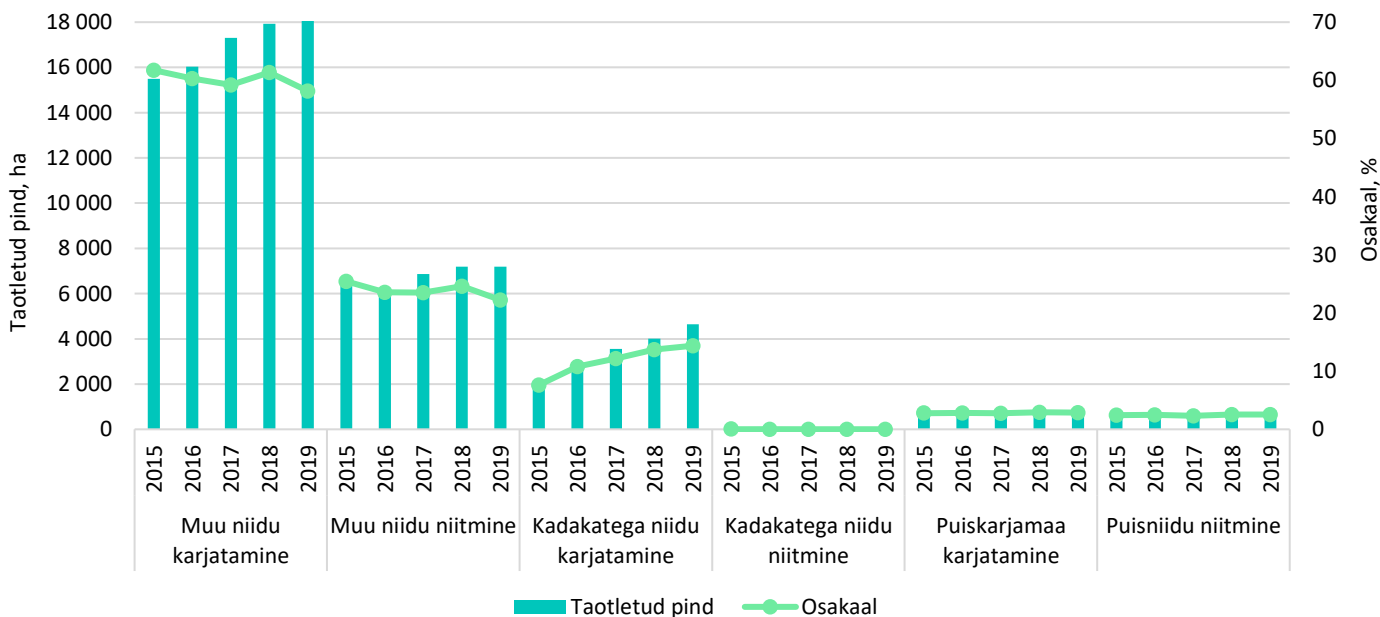
MAK 2014–2020 perioodil makstakse toetust poolloodusliku koosluse hooldamiseks nelja tüüpi koosluste kohta: puisniit (PN), puiskarjamaa (PK), kadakatega niit (KN) ja muu niit (MN) ning kuues ühikumääras, milles kajastub ka nõutud

2015.–2019. a taotleti enim PLK toetust muu niidu karjatamisele, seejärel muu niidu niitmisele ja kadakatega niidu karjatamisele.

majandamisviis (karjatamine või niitmine). Toetuse ühikumäärad on PN niitmise, PK karjatamise, KN karjatamise, KN niitmise, MN karjatamise ja MN niitmise kohta. MAK 2007–2013 alusel sai taotleda toetust muu niidu ja puisniidu hooldamiseks, kuid majandamisviis muu niidu puhul oli KeA poolt vaid soovituslik. 2015.–2019. a jooksul taotleti enim PLK toetust muu niidu karjatamisele, seejärel muu niidu niitmisele ja kadakatega niidu karjatamisele (Joonis 74; Lisa 30) (PMK, 2019a); (PRIA, 29.01.2020b andmetel).

PLK toetuse üheks eesmärgiks on suurendada põllumajandusloomade abil hooldatavate PLK-de osakaalu. Perioodil 2015–2019 suurenesid nii niitmise kui ka karjatamise teel hooldatavate PLK-de pinnad: vastavalt 6998 hektarilt 7968 hektarini ja 18 103 hektarilt 24 379 hektarini (Lisa 30). Kui leida PLK toetuse taotletud alade majandamisviiside osakaalud aastati, siis 2015. a hooldati niitmise teel 28%, karjatamise teel aga 72% PLK-dest. Aastatel 2016-2018 olid osakaalud igal aastal samad, olles niitmise puhul 26% ja karjatamise puhul 74% ning 2019. a vastavalt 25 ja 75%.

Perioodil 2015–2019 suurenes PLK toetuse taotletud pinnast karjatamise teel hooldatav ala 3%, olles 2019. a 75%.

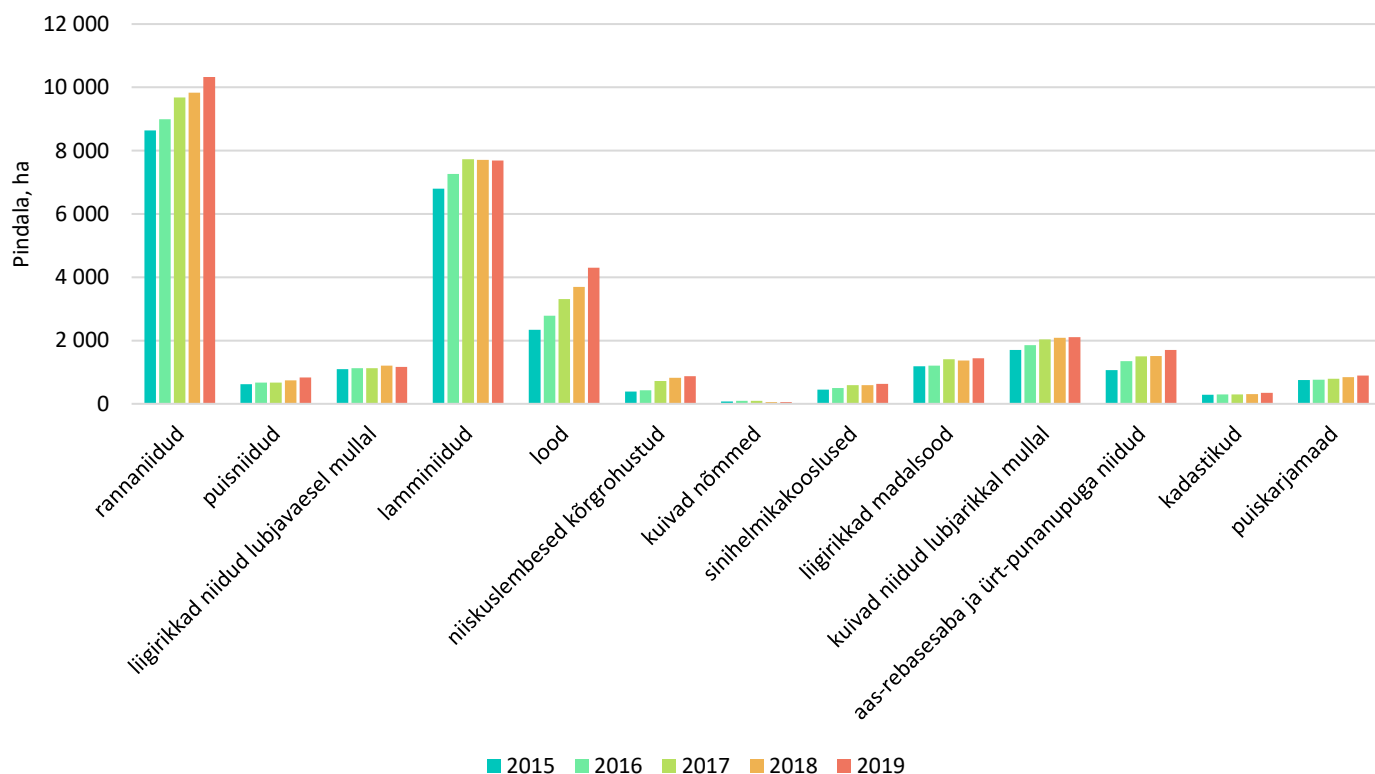
Joonis 74. PLK toetuse taotletud pinnad ja osakaalud vastaval aastal lähtuvalt PLK tüübist ja hooldamisviisist 2015.–2019. a (PMK, 2019a); (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

PLK kihid ja pindade analüüs PLK elupaigatüüpide kaupa

Nagu eespool välja toodud eristatakse PLK toetuse maksmisel nelja tüüpi: puisniit, puiskarjamaa, kadakatega niit, muu niit. Need tüübid sisaldavad endas aga ka detailsemat PLK elupaigatüüpide jaotust (Tabel 6). Suurimate PLK toetuse taotletud pindadega olid aastatel 2015-2019 ranna- ja lamminiidud ning lood, väikseimate pindadega aga kuivad nõmmed ja kadastikud (Joonis 75; Lisa 31) (PMK, 2019a); (KeA, 13.03.2020b andmetel).

Tabel 6. PLK-de elupaigatüübid ja nende kuuluvus eri PLK toetuse ühikumääraga tüüpide alla

Elupaigakood	Elupaigakoodile vastav PLK tüüp	Muu niit	Kadakatega niit	Puisniit	Puis-karjamaa
1630*	rannaniidud	x			
6530*	puisniidud			x	
6270*, 6270	liigirikkad niidud lubjaveesel mullal	x			
6450	lamminiidud	x			
6280*, 8240	lood	x	x		
6430	niiskuslembedes kõrgrohustud	x			
4030	kuivad nõmmed	x	x		
6410	sinihelmikakooslused	x			
7230	liigirikkad madalsood	x			
6210*, 6210	kuivad niidud lubjarikkal mullal	x	x		
6510	aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud	x			
5130	kadastikud		x		
9070	puiskarjamaad				x

Joonis 75. PLK toetuse taotletud pinnad PLK elupaigatüüpide kaupa 2015.-2019. a (PMK, 2019a); (KeA, 13.03.2020b andmetel)

Järgnevalt leiti 2019. a kohta PLK elupaigatüüpide kaupa PLK pinnad järgmistel kihtidel:

- keskkonnaregistris olev PLK-de kiht seisuga 04.03.2020 (EELIS, 04.03.2020b andmetel). PLK toetust saab taotleda vaid PLK-de kohta, mis on kantud keskkonnaregistrisse. PLK toetuse saamiseks peab see keskkonnaregistrisse

kantud PLK aga ka hoolduskõbulik olema – keskkonnaregistri PLK-de kiht sisaldab ka alasid, mis vajavad eelnevalt taastamist. PLK-de pind oli sel kihil 77 473 ha⁸;

- hoolduskõbulike PLK-de kiht seisuga 13.03.2020 (KeA, 13.03.2020a andmetel). Sellel kihil asuvad keskkonnaregistri PLK-de kihilt need PLK-d, mis olid 2019. a hoolduskõbulikud ehk ei vajanud eelnevat taastamist ja olid seega PLK toetuse õiguslikud. PLK-de pind oli sel kihil 36 319 ha⁹;
- PLK toetuse taotletud kiht seisuga 04.03.2020 (EELIS, 04.03.2020c andmetel). PLK-d, millele 2019. a taotleti PLK toetust. PLK-de pind oli sel kihil 32 313 ha¹⁰.

Kihtide kohta välja toodud PLK pindadest selgub, et keskkonnaregistri PLK-de kihil asuvast 77 473 hektarist oli hoolduskõbulike ehk toetusõiguslike PLK-de kihile kantud 36 319 hektarit ehk 47%. Seega ülejäänud 41 155 ha ehk 53% keskkonnaregistri PLK-de kihil asuvatest PLK-dest vajavad eelnevat taastamist (ilmselt on need valdavalt kinni kasvanud, kuid kindlasti on vähesel määral ka alasid, mis on paremas seisus, kuid sellekohane ülevaade eraldi puudub).

2019. a moodustasid hoolduskõbulikud PLK-d keskkonnaregistri PLK-dest 47% – ülejäänud 53% vajavad enne hooldama asumist taastamist.

Üheks hoolduskõbulike PLK-de pinna kasvu soodustavaks tegevuseks on PLK-de taastamistööd. Loodushoiutoetuse andmetel taotleti 2019. a taastamise toetust 2459 hektarile (varasemalt taotleti ja rahuldati taastamine 2018. a 2600 ha, 2017. a 2996 ha ning 2016. a 3819 ha suurusel pinnal) ning tarade rajamist 98 416 m (varasemalt toetati 2018. a 94 376 m 2017. a 115 451 m ning 2016. a 124 309 m tara rajamist). ((PMK, 2019a); (KeA, 13.03.2020d andmetel)

Ka keskkonnaregistri PLK-de pind on ajas muutuv (nt 19.02.2016 keskkonnaregistri PLK-de kihiga võrreldes oli 04.03.2020 seisuga keskkonnaregistri PLK-de pind suurenenud 699 ha), mille põhjusteks on nt uute kaitstavate loodusobjektide moodustamine või olemasolevate piiride muutmine, PLK-de kandmine erametsamaa toetusõiguslike alade kihile ja seega PLK-de kihilt väljaarvamine, lisaks võib muutuda PLK-de pind vastavalt inventeerimistulemustele. Igal aastal korraldab KeA PLK-de inventeerimist: aastatel 2016 ja 2017 inventeeriti mõlemal aastal 4000 ha, 2018. a 3000 ha ja 2019. a 2071 ha PLK-sid ning 2020. aastal on plaan inventeerida 2000 ha (KeA, 18.03.2020 andmetel).

PLK toetuse taotletud pind moodustas 2019. a olenevalt PLK elupaigatüübist keskkonnaregistri PLK-dest 7-52%, hoolduskõbulikest PLK-dest aga 75-97%.

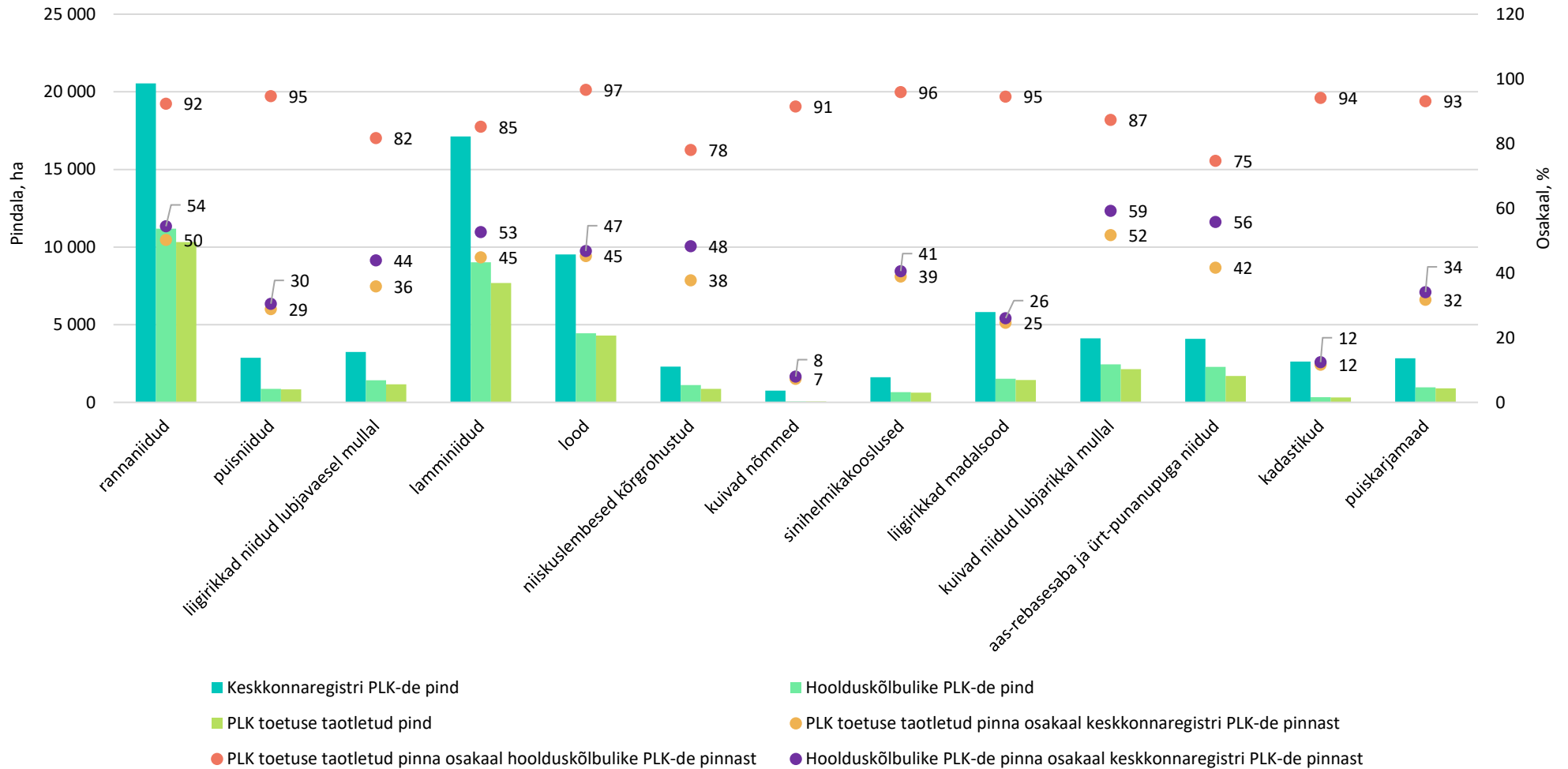
Elupaigatüüpide kaupa olid kõigil eespool mainitud kolmel kihil suurimate pindadega rannaniidud, lamminiidud ja lood ning väikseimate pindadega kuivad nõmmed (Joonis 76). Hoolduskõbulikul PLK-de kihil asus keskkonnaregistri PLK-dest elupaigatüübiti vähemalt pool rannaniitudest, lamminiitudest, kuivadest niitudest lubjarikkal mullal ning aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitudest. Kõige väiksem osa on keskkonnaregistri PLK-dest hoolduskõbulike alade kihil aga kuivadest nõmmedest ja kadastikest (vastavalt 8 ja 12%). PLK toetuse taotletud pind moodustas 2019. a olenevalt PLK elupaigatüübist keskkonnaregistri PLK-dest 7-52%, hoolduskõbulikest PLK-dest aga 75-97% (Lisa 32).

⁸ Siit summast on välja jäetud 4,34 ha, mille elupaigatüüpideks olid märgitud elupaiga koodid, mida ei ole PLK toetuse määruuses toetusõiguslikena välja toodud (muidu oleks pind kokku olnud 77 478 ha)

⁹ Hoolduskõbulike PLK-de kihil oli pindala esialgu 36 352 ha, kuid seda kihti lõigati EELISE-s oleva keskkonnaregistri PLK-de kihiga, et määrata hoolduskõbulikele aladele PLK elupaigatüüp, mille tulemusel selgus, et 33 ha hoolduskõbulike PLK-de pinnast ei kattunud keskkonnaregistri PLK-de pinnaga

¹⁰ PRIA maakasutuse tabeli järgi (PRIA, 29.01.2020b andmetel) oli PLK taotletud pind 2019. a 32 347 ha ehk 34 ha suurem

Meede M10.1.7 – põllumajandusliku koosluse hooldamise toetus

Joonis 76. Keskonnaregistri PLK-de, hoolduskõlbulike PLK-de ja PLK toetuse taotletud pinnad ja osakaalud PLK elupaigatüüpide kaupa 2019. a (EELIS, 04.03.2020b andmetel); (EELIS, 04.03.2020c andmetel); (KeA, 13.03.2020a andmetel)

Kõigi PLK elupaigatüüpide peale kokku ei taotletud 2019. a PLK toetust kogu hoolduskõlblikust PLK pinnast (36 352 ha) 4017 hektarile ehk 11%-le, millest 1478 hektarile oli taotletud ÜPT-d, 473 hektarile MAHE ja 976 hektarile NAT toetust (KeA, 13.03.2020a andmetel); (EELIS, 04.03.2020c andmetel); (PRIA, 29.01.2020e andmetel). Tootjal on PLK alade osas valida PLK toetuse või teiste MAK pindalatoetuste vahel, sest PLK toetusega samale maale teisi MAK pindalatoetusi taotleda ei saa. Küll saab aga muule niidule ja puisniidule PLK toetusega samale maale taotleda ÜPT toetust, kui need vastavad ÜPT toetuse tingimustele. 2019. a taotleti samale maale nii PLK kui ka ÜPT toetust muu niidu puhul 20 355 ha ning puisniidu puhul 222 ha – kokku seega 20 577 hektarile (64% kogu PLK taotletud pinnast) (PRIA, 16.03.2020 andmetel). Liigikaitseoluliste rannaalade osas oli PLK ja ÜPT taotletud pinna kattuvus 2019. a 1471 ha (see pind sisaldub ka eelnevalt välja toodud muu niidu pinnas).

PLK taotletud alade kattumine kinnitatud kaitsekorralduskavadega ja Natura 2000 aladega

Kaitse-eeskiri ja kaitsekorralduskava on kaks iga kaitseala jaoks väga olulist dokumenti. Kui kaitse-eeskiri on õigusjõudu omav dokument, mis paneb paika kaitseala erinevad vööndid ja vööndites keelatud ning lubatud tegevused, siis kaitsekorralduskava on rakenduslik tegevusplaan. Kavade koostamist korraldab Keskkonnaamet ning kavas kirjeldatakse ala väärtused, tuuakse välja loodusobjekti ohustavad tegurid ja nende mõju, seatakse kaitse eesmärgid, planeeritakse vajalikud tööd ja meetmed eesmärkide saavutamiseks, määratakse tööde tegemise eelisjärjestus, ajakava ja maht. (KeA, 2020)

2019. a PLK toetuse taotletud pinnast omas kinnitatud kaitsekorralduskava 84%.

2019. a PLK toetuse taotletud pinnast kattus kinnitatud kaitsekorralduskavadega ~27 301 ha¹¹ ehk 84% (KeA, 13.03.2020c andmetel); (EELIS, 04.03.2020c andmetel) – 16%-il PLK toetuse taotletud pinnast seega kinnitatud kaitsekorralduskava puudus. Võrdluseks võib tuua, et kogu Natura 2000 alade pinnast oli kaitsekorralduskavadega kaetud 82% (KeA, 13.03.2020c andmetel); (EELIS, 04.03.2020a andmetel).

Aastani 2015 sai PLK toetust taotleda vaid Natura 2000 aladel asuvatele keskkonnaregistrisse kantud hoolduskõlblikele PLK-dele. MAK 2014-2020 raames tekkis võimalus PLK toetust taotleda ka väljaspool Natura 2000 alasid asuvatele, kuid keskkonnaregistrisse kantud kaitstavatel loodusobjektidel paiknevatele PLK-dele. 04.03.2020 seisuga keskkonnaregistri PLK kihi kogu pinnast (77 473 ha) asus väljaspool Natura 2000 alasid vaid 1692 ha ehk 2,2% (EELIS, 04.03.2020b andmetel); (EELIS, 04.03.2020a andmetel). 2019. a PLK toetuse taotletud pinnast asus väljaspool Natura 2000 alasid kaitstavatel loodusobjektidel ~223 ha ehk 0,7% (EELIS, 04.03.2020c andmetel); (EELIS, 04.03.2020a andmetel).

2019. a PLK toetuse taotletud pinnast asus väljaspool Natura 2000 alasid paiknevatel kaitstavatel loodusobjektidel 0,7%.

Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse koolitused

Tootjad, kes taotlevad oma valduses olevate PLK-de hooldamiseks PLK toetust, peavad osalema Keskkonnaameti korraldatud koolitustel, kus pööratakse tähelepanu PLK hooldamisega seotud spetsiifilisematele teemadele. Koolitusel antakse ülevaade PLK-dest, nende väärtustest ja hooldamissoovitustest, samuti PLK toetuse alasest seadusandlusest ja nõuetest. Koolitusele on eelkõige oodatud osalema uue kohustuse võtnud PLK toetuse taotlejad.

¹¹ Selles pinnas eisneb väike ebatäpsus, kuna pärast PLK toetuse taotletud kihi lõikamist kinnitatud kaitsekorralduskavade kihigi omistati järelejäänud taotletud PLK-dele pindala automaatselt ehk kogu taotlusega seotud aladele – PLK taotletud kihil oli aga taotletud pind algselt 32 313 ha, samas kui nende taotletud PLK-de kogupindala oli 32 355 ha ehk 42 ha suurem

2019. aasta juunis toimusid PLK koolitused Kuressaares ja Türis. Koolituse läbis kokku 45 tootjat, sh 1 Hiiu, 1 Ida-Viru, 6 Lääne, 2 Lääne-Viru, 7 Pärnu, 27 Saare ja 1 Viljandi maakonnast (PRIA, 12.02.2020c andmetel). Teistest maakondadest 2019. aastal PLK koolitusel osalejaid ei olnud.

Riiklik keskkonnaseire

PLK toetuse üheks eesmärgiks on parandada PLK-dega seotud liikide seisundit ning suurendada elurikkust ja maastiku mitmekesisust. PLK meetme jaoks mõjunäitajate kohta andmeid eraldi ei koguta, mistõttu kasutatakse üldiste PLK-dega seotud muutuste hindamiseks erinevaid kaudseid allikaid, millest peamiseks on KAUR-i koordineeritud riikliku keskkonnaseire tulemused. Viimaste põhjal on leitud, et seiratud taimekoosluste esinduslikkus, floristiline väärtus, funktsioonide säilimine ja looduskaitseiline väärtus olid kõigil uuritud kooslusetüüpidel (loopealsed, nõmmed, luha-, soostunud, pärisaru- ja rannaniidud) PLK toetusega aladel oluliselt kõrgemad kui toetuseta aladel (KAUR, 2019). Lisaks mõjus neile näitajatele positiivselt PLK toetuse kestus – mida pikemalt neile aladele toetust oldi makstud, seda kõrgemad olid taimenäitajad. Lindudest uuriti rannaniitude ja rohuneppide seire andmeid ja leiti, et rannaniitudel olid isendite arv, kaitsealuste liikide arv ja kaitsealuste isendite arv seda kõrgemad, mida suurem oli seirekohas PLK toetusega ala osakaal. Rohuneppide puhul leiti, et nende isendite arv oli seda kõrgem, mida rohkem PLK toetusega alasid seirepunktist 1000 m raadiuses esines. Päevaliblikate ja PLK toetuse näitajate vahel leiti kõige vähem olulisi seoseid, kuid leiti siiski, et päevaliblikate liikide arv oli seda kõrgem, mida suurem osa loendustranseptist asus PLK toetusega aladel. Riikliku seire tulemused näitavad seega, et kui kooslused on majandatud (PLK toetusega), siis on ka liikide seisund parem, kui majandamine puudub või ei ole piisavas ulatuses, siis kannatavad selle all ka liigid ja koosluste üldine seisund.

Riiklikus seires ei arvestata seirealade valikul hetkel PLK toetusega. 2010.-2017. a taimekoosluse seirepunktidest asusid PLK toetusega aladel loopealsetel ja nõmmedel 15%, luha- ja soostunud niitudel 29%, pärisaruniitudel 22% ja rannaniitudel 56% seirepunktidest (KAUR, 2019). Rannaniitudel on seega PLK toetusega alad kõige paremini esindatud. Kuna PLK toetus panustab küllaltki suurel määral PLK alade hooldamisse, peaks tulevikus suurendama ka PLK toetusega alade osa riiklikus seires.

Kokkuvõte

- 2019. a määrati PLK toetust 32 186 hektarile ja 842 taotlejale. PLK toetusala pind on aastate 2007–2019 jooksul pidevalt kasvanud. Seega on täidetud PLK toetuse eesmärk suurendada hooldatavate alade pindala. Maakonniti olid läbi aastate suurimad toetusalused pinnad Saare, Lääne, Pärnu ja Hiiu maakonnas.
- 2016.-2019. a jooksul kasvas ka PLK toetuse liigikaitseiliselt oluliste rannaalade lisategevuse taotletud pind ja taotlejate arv – 2019. a olid need vastavalt 1849 ha ja 41 taotlejat.
- 2019. a moodustas PLK toetusala pind 80% MAK 2014-2020 raames seatud sihttasemest (40 000 ha), mida ilmselgelt enam ei saavutata.
- Enim PLK toetuse saajaid kuulus 2019. a PLK toetusala pinna järgi suurusgruppidesse 10–49,9 ha ning 3–9,9 ha – vastavalt 32% ja 29%. PLK toetuse saajatest kuulusid 10% suurusgruppidesse 100 ja rohkem ha, kes majandasid 59% kogu PLK toetusalusest pinnast.
- 2015.–2019. a taotleti enim PLK toetust muu niidu karjatamisele, seejärel muu niidu niitmisele ja kadakatega niidu karjatamisele. Perioodil 2015–2019 suurenes PLK toetuse taotletud pinnast karjatamise teel hooldatav ala 3%, olles 2019. a 75%.
- PLK-de pind oli 2020. a alguse seisuga keskkonnaregistri PLK-de kihil 77 473 ha, hoolduskõlbulike alade kihil 36 319 ha ning PLK toetuse taotletud alade kihil 32 313 ha. Kõigil kihtidel olid suurimate pindadega

elupaigatüübid rannaniidud, lamminiidud ja lood. Hoolduskõlbulikud PLK-d moodustasid keskkonnaregistri PLK-dest 47% – ülejäänud 53% vajavad enne hooldama asumist ilmselt taastamist. PLK toetuse taotletud pind moodustas 2019. a olenevalt PLK elupaigatüübist keskkonnaregistri PLK-dest 7-52%, hoolduskõlblikest PLK-dest aga 75-97%.

- Kõigi PLK elupaigatüüpide peale kokku ei taotletud 2019. a PLK toetust kogu hoolduskõlblikust PLK pinnast (36 319 ha) 4017 hektarile ehk 11%-le, millest 1478 hektarile oli taotletud ÜPT-d, 473 hektarile MAHE ja 976 hektarile NAT toetust. PLK toetusega samale maale teisi MAK pindalatoetusi taotleda ei saa, küll saab aga muule niidule ja puisniidule PLK toetusega samale maale taotleda ÜPT toetust (kui ala vastab ÜPT toetuse tingimustele): 2019. a oli PLK toetuse ja ÜPT kattuv osa 20 577 ha ehk 64% PLK taotletud pinnast.
- 2019. a PLK toetuse taotletud pinnast omas kinnitatud kaitsekorralduskava 84% ning vaid 0,7% asus väljaspool Natura 2000 alasid paiknevatel kaitstavatel loodusobjektidel.
- PLK toetuse üheks eesmärgiks on parandada PLK-dega seotud liikide seisundit ning suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust. Selle eesmärgi hindamiseks PMK eraldi andmeid ei kogu. KAUR-i analüüsis PLK toetuse efektiivsuse hindamiseks riiklike keskkonnaseire andmete põhjal leiti PLK toetuse oluline positiivne mõju paljudele taime- ja linnunäitajatele ning ühele päevaliblike näitajale. Riikliku seire tulemused näitavad seega, et kui kooslused on majandatud (PLK toetusega), siis on ka liikide seisund parem, kui majandamine puudub või ei ole piisavas ulatuses, siis kannatavad selle all ka liigid ja koosluste üldine seisund. Samas on riiklikus seires enamasti PLK toetusega seirealade osakaal väike – kuna PLK toetus panustab küllaltki suurel määral PLK alade hooldamisse, peaks tulevikus suurendama ka PLK toetusega alade osa riiklikus seires.

MAK 2007-2013 PKT alameede 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 - mahepõllumajandus

Sisukord

MAHE meetme (MAK 2007-2013 ja MAK 2014-2020) analüüs	119
Kokkuvõte	140

Jooniste loetelu

Joonis 77. MAHE toetuse määratud pind ja saajate arv maakonniti. Maakondade halduspiirid alates 2015. a 01.01.2018 kehtima hakanud piiride järgi.....	121
Joonis 78. MAHE toetuse määratud pinna ja toetuse saajate osakaal ÜPT toetuse määratud pinnast ja toetuse saajatest 2019	124
Joonis 79. MAHE toetuse taotluseluste kultuurigruppide pinna osakaal MAHE toetuse taotluselusest pinnast	128
Joonis 80. MAHE toetuse taotluseluse rohumaa pinna osakaal MAHE toetuse taotluselusest pinnast 2019. aastal.....	129
Joonis 81. MAHE toetuse taotluseluse püsirohumaa pinna ligikaudne asendumine teiste kultuuridega maakondades. 2017. ja 2018. a võrdlus uute maakondade halduspiiride järgi, varasem võrdlus vanade halduspiiride järgi	130
Joonis 82. MAHE toetuse taotluseluse põllumajandusmaa kultuurigruppide struktuur 2019. aastal	131
Joonis 83. MAHE toetuse taotluseluse põllumajandusmaa kultuurigruppide struktuur ettevõtete pinna suurusgruppides 2019	132
Joonis 84. MAHE toetuse taotlejate liblikõieliste heintaimede, liblikõieliste ja muude heintaimede segude, liblikõieliste heintaimede allakülvide ning kaunviljade koguosaal kohustuseluse põllumaa (ilma <0,3 ha põldudeta) pinnast maakondades. Maakonnad 2018. a alates uute halduspiiride järgi	134
Joonis 85. MAHE toetuse taotlejate liblikõieliste kultuurigruppide osakaal põllumaa liblikõieliste pinnast	135
Joonis 86. MAHE toetuse taotluseluse põllumaa struktuur 2019. aastal maakondades	136
Joonis 87. MAHE toetuse taotlejate mustkesa pinna osakaal taotluselusest põllumaa kultuuride pinnast maakondades. Maakonnad 2019. a alates uute halduspiiride järgi	138

Tabelite loetelu

Tabel 5. PLK toetuse aluse pinna saavutustase eesmärgist perioodil 2007–2019 (määratud pinna alusel).....	107
Tabel 6. PLK-de elupaigatüübid ja nende kuuluvus eri PLK toetuse ühikumääraga tüüpide alla	111

Lisade loetelu

- Lisa 33. Määratud MAHE toetuse toetuse alune pind ja toetuse saajate arv
- Lisa 34. MAHE 2007+ toetuselused põllumajandusloomad ja põllumajandusloomad, mis on seotud MAHE 2014+ pinnale määratud lisamaksega
- Lisa 35. MAHE 2007+ toetuselused põllumajandusloomad ja põllumajandusloomad, mis on seotud MAHE 2014+ pinnale määratud lisamaksega maakondades 2019. aastal

Kasutatud kirjanduse loetelu

- FADN, 2019. *MAK 2014-2020 perioodi keskkonnatoetuste saajate majanduslik jätkusuutlikkus 2018. aastal.*
- PMA, 02.03.2020 andmetel. Kehtetuks tunnistatud mahepõllumajandusettevõtted 2019. aastal.
- PMA, 22.01.2020 andmetel. Mahepõllumajanduslik loomakasvatus, taimekasvatus ja korje mitteharitavalt alalt 2019. aastal.

- PMK, 2018u. *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi püsihindamiseks 2017. aastal läbiviidud uuringute aruanne. 239 lk. Allikas: https://pmk.agri.ee/sites/default/files/uploads/sites/2/2018/05/PMK_uuringud_kokku_2017-kohta_09.05.2018.pdf.*
- PMK, 2019a. *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2019. aasta kohta, 178 lk. Allikas: <https://pmk.agri.ee/sites/default/files/2019-10/M>.*
- PMK, 2019b. *Taluvärava toiteelementide bilansi kasutuse uuring.*
- PMK, 2019c. *MAK 2014–2020 põllumajanduse keskkonna- ja kliimameetmete hindamine sotsiaalmajanduse aspektist lähtudes 2018. aasta kohta. Saku.*
- PMK, 2019d. *Põllumajandusliku keskkonnatoetuse veeseire hindamise raames veekvaliteediga seotud uurimistööd (taimetoiteelementide kontsentratsioon drenivees) 2019. a.*
- PMK, 2019k. *Kimalaste mitmekesisuse ja arvukuse uuring. Tartu.*
- PMK, 2019l. *Lindude liigirikkuse, arvukuse ja asustustiheduse uuring.*
- PRIA, 16.03.2020 andmetel. *Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 31.01.2020 ja määramised 20.02.2020 seisuga.*
- PRIA, 28.02.2020a andmetel. *Määratud pinnad ja toetuse saajad 2019. a kohta.*
- PRIA, 28.02.2020b andmetel. *MAHE (MAK 2014-2020) toetuse andmed 2019. aasta kohta.*
- PRIA, 29.01.2020b andmetel. *Maakasutus 2019. aastal.*

MAHE meetme (MAK 2007-2013 ja MAK 2014-2020) analüüs

Mahepõllumajandustoetusi hakati Eestis tootjatele maksma riiklikul tasandil 2000. aastal. 2003. aastal oli mahetoetusega kaetud 38 588 ha. 2004. aastal, kui Eesti liitus Euroopa Liiduga, hakati ka mahepõllumajanduslikku tootmist arendama maaelu arengukavade (MAK) vastavate meetmete alusel. Tootjatel oli võimalik nende meetmetega liituda ja saada meetmete nõuete täitmise eest toetust. Praeguseks on MAHE toetuse alune pind mitmekordistunud ja toetuse saajate arv oluliselt suurenenud.

2018. a alates ei saa enam toetust taotleda MAK 2007-2013 PKT alameetme 2.3.2 – mahepõllumajandusliku tootmise toetus alusel (MAHE 2007+), kuna kõigi selle meetmega seotud tootjate kohustusperiood lõppes. Jätkuvalt saavad mahetootjad toetust taotleda MAK 2014-2020 meetme - mahepõllumajandus - M11 - mahepõllumajandusele ülemineku toetus ja mahepõllumajandusega jätkamise toetus (MAHE 2014+) alusel.

MAHE toetuse saajate koguarv ja toetusalused pinnad

Eestis oli 2019. a 1840 MAHE 2014+ toetuse saajat. MAHE toetuse saajate arv tõusis Eestis ajavahemiku 2009-2013 keskmisega võrreldes 43% ehk 552 tootja võrra. 2018. a võrreldes suurenes toetuse saajate arv 5,0% ehk 87 võrra.

MAHE toetuse saajaid oli 2019. a kõige rohkem Võru (254 ehk 14% MAHE toetuse saajatest) ja Pärnu maakonnas (217 ehk 12%) (Joonis 77), (Lisa 33). Kõige vähem oli MAHE toetuse saajaid Ida-Viru (41 ehk 2,2%) ja Jõgeva (67 ehk 3,6%) maakonnas.

Määratud MAHE 2014+ toetuse kogupind oli Eestis 2019. a 185 236 ha. See moodustas MAHE taotlusalusest pinnast 93%.

Eestis oli 2019. aastal 1840 MAHE toetuse saajat ja toetusalune pind 185 236 ha. Kõige rohkem toetusesaajaid oli Võru maakonnas (14%) ja suurim toetuspind Tartu maakonnas (15%).

Mahepõllumajanduse registris (PMA, 22.01.2020 andmetel.) olevast mahepõllumajandusmaast (231 071 ha) moodustas MAHE toetusalune pind 80% ja registris olevatest mahetootjatest (2060) 89%. Igal aastal on mahepõllumajanduse registrist omal soovil või rikkumiste tõttu ka osa ettevõtteid välja arvatud. 2019. a arvati registrist välja 71 ettevõtet (PMA, 02.03.2020 andmetel).

MAHE toetuse pind suurenes ajavahemiku 2009.-2013. a keskmisega võrreldes oluliselt ehk 2019. aastaks 74% (79 053 ha võrra). 2018. a võrreldes suurenes MAHE pind 5,4% ehk 9487 ha (Lisa 33).

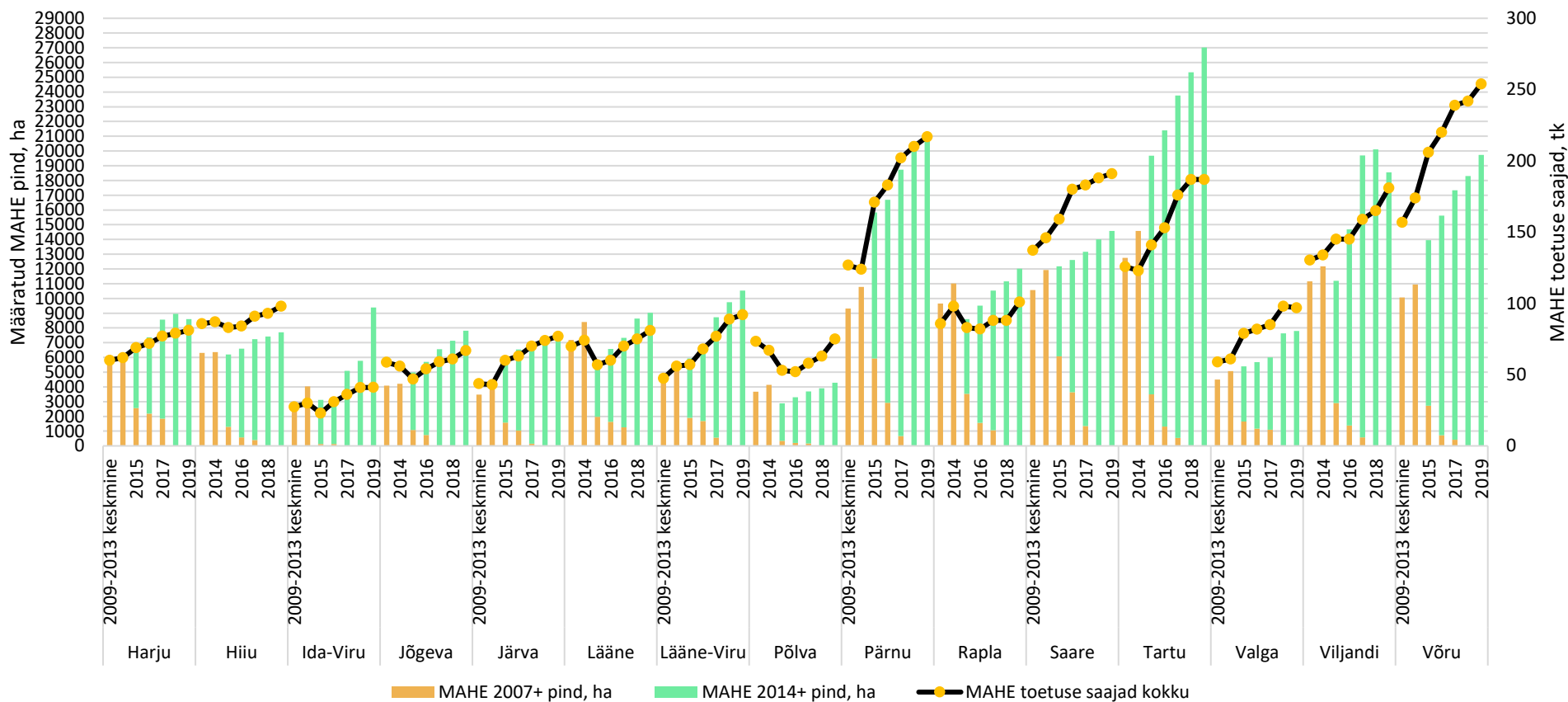
Suurimad MAHE toetuse alused pinnad olid 2019. a Tartu (27 029 ha ehk 15% MAHE pinnast) ja Pärnu (20 867 ha ehk 11% MAHE pinnast) maakonnas (Joonis 77). Kõige vähem oli MAHE toetuse alust pinda Põlva (4282 ha ehk 2,3%) ja Järva (7308 ha ehk 3,9%) maakonnas. Ida-Viru maakonnas suurenes MAHE pind oluliselt (62%). Viljandi ja Harju maakonnas MAHE pind mõnevõrra vähenes. Ülejäänud maakondades suurenes MAHE pind vähem kui 10%. Hiiu maakonnas oli 2019. aastal MAHE pind ainult ühe KSM tootja 24 ha tõttu 319 (2018. a 58 korda), Saare maakonnas 1,7 korda ja Võru maakonnas 1,3 korda suurem kui KSM toetuselune pind. Teistes maakondades ületas KSM toetuselune pind MAHE pinna.

MAHE 2014+ toetusest määrati mahetootmisele üleminekutoetust 2019. a 109 tootjale (PRIA, 16.03.2020 andmetel). Kõige rohkem oli selle toetuse saajaid Võru (21) ja Pärnu (17) maakonnas ja kõige vähem Järva (1), Saare (2) ja Valga maakonnas (2). Üleminekutoetuse kogupind oli 6887 ha. Selle toetuse suurimad pinnad olid Lääne-Viru (1335 ha) ja Viljandi (1112 ha) maakonnas ja väikseimad pinnad Saare (35 ha) ja Põlva (74 ha) maakonnas.

MAHE 2014+ toetusest MAHE tootmisega jätkamise toetust määrati 2019. a 1731 tootjale (PRIA, 16.03.2020 andmetel). Kõige rohkem oli selle toetuse saajaid Võru (233) ja Pärnu (200) maakonnas ja kõige vähem Ida-Viru (37), Jõgeva

maakonnas (60). Toetuse kogupind oli 178 349 ha. Selle toetuse suurimad pinnad olid Tartu (26 548 ha) ja Pärnu (19 789 ha) maakonnas ja väikseimad pinnad Põlva (4208 ha) ja Järva (7216 ha) maakonnas.

MAK 2007-2013 PKT alameetme 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 - mahepõllumajandus

Joonis 77. MAHE toetuse määratud pind ja saajate arv maakonniti. Maakondade halduspiirid alates 2015. a 01.01.2018 kehtima hakanud piiride järgi (PMK, 2019a), (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

MAHE toetuse alune keskmine pind toetuse saaja kohta oli 2019. aastal Eestis 101 ha (2018. a 100 ha). Kõige suurem keskmine pind toetuse saaja kohta oli Ida-Viru – 229 ha (2018. a 141 ha) ja Tartu (145 ha) maakonnas. Kõige väiksemad keskmised pinnad toetuse saaja kohta olid aga Põlva (57 ha) ja Saare (76 ha) maakonnas.

MAK 2014-2020 on MAHE meetme hindamiseks kavandatud ka kaks pindalalist väljundnäitajat:

- üleminek mahepõllumajandusele, sihttasemega 60 000 ha;
- mahepõllumajandusega jätkamine, sihttasemega 133 000 ha.

Mahepõllumajandusele üleminekupind muutub üleminekuperiodi lühikese kestuse (2-3 aastat) tõttu pidevalt. Seetõttu ei saa tegelikult näidata üleminekupinna suurenemist püstitatud sihttasemeni. Toetusaluse mahepõllumajandusega jätkamise pind (178 349 ha) moodustas aga sihttasemest 134%.

MAHE toetuse saajate erinevate suurusgruppide analüüsimisel (Tabel 7) selgus, et väikese toetusaluse pinnaga suurusgruppides (<1 ha, 1-2,99 ja 3-9,99 ha) oli toetuse saajate arv sarnaselt varasematele aastatele 2019. a märkimisväärne (kokku 338 ehk 18% toetusesaajatest), kuid toetusalune kogupind väike (1510 ha ehk 0,8% toetuspinnast). Suurim toetusalune pind oli suurusgrupis 100-499,99 ha (93 860 ha, 51%) ja suurim toetuse saajate arv grupis 10-49,99 ha (707 toetuse saajat, 38%). 2018. a võrreldes (PMK, 2019a) suurenes kõige enam MAHE toetusalune pind suurusgrupis 1000-4999,99 ha (7664 ha ehk 94 %). Selle üheks oluliseks põhjuseks oli ühe suurtootja MAHE toetuspinna vähenemine 2019. a alla 5000 ha (3564 ha), mis tingis suurusgrupi vahetumise. 2018. a paigutus see tootja oma toetuspinna 5832 ha ainukesena veel ≥ 5000 ha suurusgruppi.

Suurim MAHE toetuse saajate arv oli 2019. aastal suurusgrupis 10-49,99 ha (38%) ja suurim toetusalune pind suurusgrupis 100-499,99 ha (51%).

MAK 2007-2013 PKT alameetme 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede
M11 - mahepõllumajandus

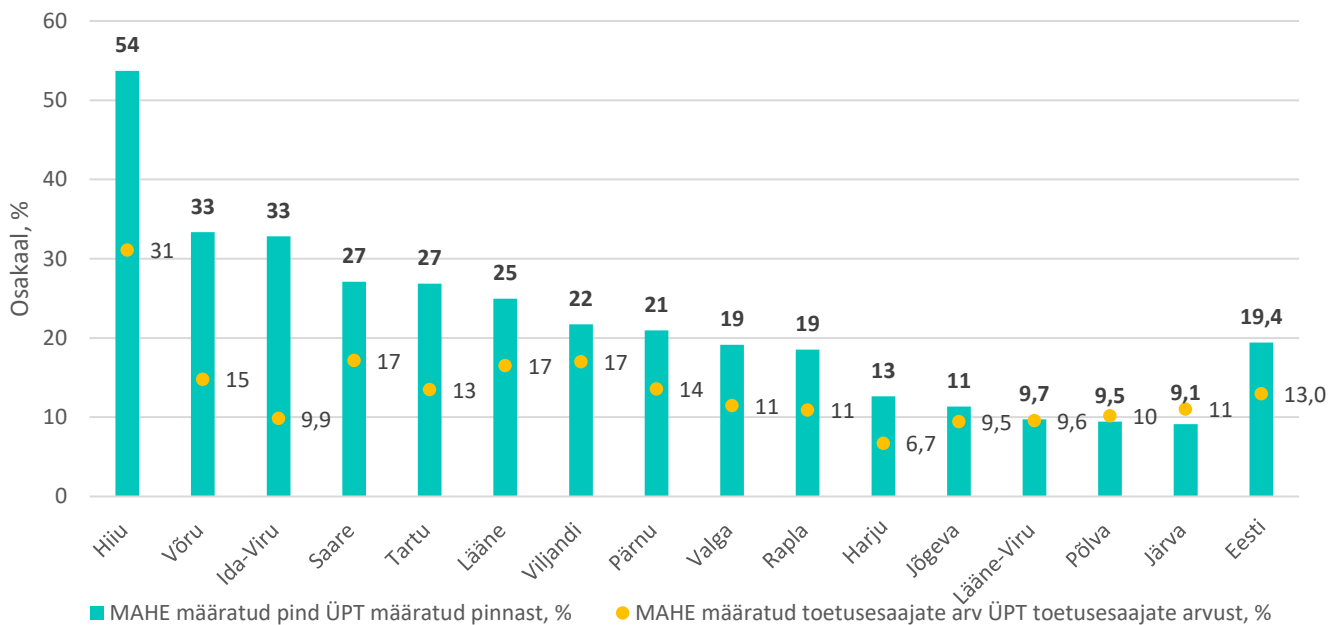
Tabel 7. MAHE toetuslune määratud pind ja toetuse saajate arv toetusluse pinna suurusgruppide alusel 2019. aastal (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

Suurusgrupp	Toetuslune pind kokku, ha	Toetusluse pinna osakaal kogupinnast, %	Toetusesaajate arv	Toetusesaajate osakaal, %
<1 ha	9	0,0	15	0,8
1-2,99 ha	204	0,1	116	6,3
3-9,99 ha	1297	0,7	207	11,3
10-49,99 ha	18 801	10,1	707	38,4
50-99,99 ha	20 607	11,1	290	15,8
100-499,99 ha	93 860	50,7	442	24,0
500-999,99 ha	34 634	18,7	53	2,9
1000-4999,99ha	15 824	8,5	10	0,5
≥5000 ha	-	-	-	-
Kokku, ha	185 236	100,0	1840	100,0

Hiiu maakonnas sai üle poole ÜPT toetuspinnast MAHE toetust, üejäänud maakondades tunduvalt vähem.

Kuna maakondades on kogu põllumajandusmaa ja ka ÜPT aluse põllumajandusmaa suurus erinev, annab mõnevõrra parema ülevaate mahepõllumajanduse proportsioonidest maakondades MAHE toetusluse pinna ja toetuse saajate osakaalu arvestamine maakondade ÜPT toetusealusest pinnast ja toetuse saajatest. Kõige

suurem oli MAHE toetusluse pinna osakaal ÜPT toetuspinnast ja toetuse saajatest 2019. a sarnaselt varasematele aastatele Hiiu maakonnas ehk 54% (2018. a 53%). Toetuse saajate osakaal oli seal 31% (2018. a 29%). Need näitajad olid oluliselt suuremad kui teistes maakondades (Joonis 78). Järgmistena oli Võru ja Ida-Viru maakonnas MAHE pinna osakaal ÜPT pinnast 33%. Ida-Viru maakonnas suurenes MAHE pinna osakaal (2018. a osakaal veel 22%) ÜPT pinnast oluliselt MAHE pinna märkimisväärse (62%) suurenemise tõttu. Kõige väiksem oli MAHE toetusluse pinna osakaal ÜPT pinnast Järva ja Põlva maakonnas (vastavalt 9,1% ja 9,5%). MAHE toetusluse pinna osakaal ÜPT pinnast Eestis oli 2019. a keskmiselt 19,4% (2018. a 18,4%) ja toetuse saajate osakaal 13,0% (2018. a 12,1%).

Joonis 78. MAHE toetuse määratud pinna ja toetuse saajate osakaal ÜPT toetuse määratud pinnast ja toetuse saajatest 2019. aastal (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

Nitraaditundlikul alal (Lääne-Viru, Jõgeva ja Järva maakonnas) paiknevatele massiividele, mis on täies ulatuses nitraaditundlikul alal, makstakse 2018. a alates 30% suuremat MAHE toetust. 2018. a sai nitraaditundlikul alal suuremat MAHE toetust 129 tootjat kokku 11 055 ha, 2019. a 147 tootjat kokku 12 962 ha ehk toetuspind suurenes 17% (PRIA, 28.02.2020b andmetel). Kõige suurem selle toetuse pind ja toetuse saajate arv oli Lääne-Viru maakonnas (2019. a 5475 ha ja 62 tootjat). Sellele järgnesid Järva maakond (4877 ha ja 46 tootjat) ning Jõgeva maakond (2057 ha ja 26 tootjat). Samas oli selle toetuse saajaid ka teistes maakondades (553 ha, 13 tootjat), kuigi nende toetuspinnad pidid toetuse saamiseks paiknema nitraaditundlikul alal.¹²

MAHE 2014+ taotlejad saavad taotleda ka lisamaket mahepõllumajanduslikult toodetud sertifitseeritud teraviljaseemnega külvatud ja sertifitseeritud seemnekartuliga põllumaa kohta. Sertifitseeritud seemnega külvatud toetusalune pind suurenes 2018. ja 2019. a oluliselt – vastavalt 86% ja 53% võrra. Arvestades mahepõllumajandusliku põllumaa pinna suurust on see pind siiski endiselt pigem väike (3578 ha). Samuti suurenes oluliselt toetusesaajate arv (2018. a 60% ja 2019. a 32% võrra).

Mahepõllumajanduslikult toodetud sertifitseeritud teraviljaseemnega külvatud ja sertifitseeritud seemnekartuliga põllumaa lisamaket saav pind on toetusaastate jooksul jäänud suhteliselt väikeseks, kuid 2018. ja 2019. aastal suurenes see pind oluliselt.

¹² Toetuse määramisel on PRIA aluseks võtnud taotleja taotlusel märgitud aadressi, seetõttu paigutub osade tootjate toetuspind märgitud aadressiga seotud maakonda (valda), kuigi realselt asub see pind teises maakonnas (vallas).

MAK 2007-2013 PKT alameetme 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede
M11 - mahepõllumajandus

Enim oli MAHE sertifitseeritud teravilja/kartuli seemnega külvipinda 2019. a Jõgeva, Tartu ja Rapla maakonnas ja kasvatajaid Lääne ning Rapla maakonnas (Tabel 8).

Tabel 8. MAHE 2014+ tootjate sertifitseeritud maheteraviljaseemnega külvatud ja sertifitseeritud maheseemnekartuliga põllumaa lisamakse alune pind ja toetusesaajad 2019. aastal (PRIA, 28.02.2020b andmetel)

Maakond	Sertifitseeritud maheseemnega teravilja/kartuli pind ha	Toetusesaajate arv
Harju	345	9
Hiiu	156	4
Ida-Viru	92	4
Jõgeva	475	8
Järva	179	8
Lääne	387	15
Lääne-Viru	13	1
Põlva	109	6
Pärnu	221	11
Rapla	403	14
Saare	208	10
Tartu	406	11
Valga	6	1
Viljandi	188	8
Võru	391	11
Eesti	3578	120

MAHE tootjad said põllumajandusmaale 2019. a taotlelda ka teisi MAK toetusi. Enim toetust saadi poolloodusliku koosluse hooldamiseks (15 841 ha). Natura 2000 alusele põllumajandusmaale saadi toetusi 6627 ha ja kohalikku sorti taimede kasvatamiseks 282 ha. Lisaks said neli tootjat mahepõllumajanduslikule maale piirkondlikku mullakaitsetoetust 146 ha. Seda toetust saab taotlelda, kui samale maale ei küsita MAHE toetust ja põllumajandusmaa on seotud KSM kohustusega.

MAHE toetusega seotud põllumajandusloomad

MAHE 2007+ toetuse taotlejatele määrati mahepõllumajanduslikult peetavate loomade puhul toetust otse looma kohta (lü alusel). MAHE 2014+ toetuse taotlejad enam otse loomatoetust taotlelda ei saa, vaid mahepõllumajanduslikult

peetavate loomade (lü) alusel on võimalik taotleda lisamaket MAHE toetuse aluse pinna (ha) kohta (väljaarvatud rühvel- ja püskikultuuridele, kõögiviljale, maasikale, ravim- ning maitsetaimedele). Kusjuures toetusaluste veiste, lammaste, kitsede ja hobuste arv määratakse Põllumajandusameti kohapealse kontrolli järel ja ülejäänud loomadel võetakse arvesse nende eelneva aasta keskmine arv. MAHE 2007+ toetust 2018. a alates enam ei määrata.

Enamuse MAHE 2014+ toetusega seotud loomaliikide loomade arv on võrreldes 2009.-2013. a keskmisega oluliselt suurenenud.

Arvuliselt kõige rohkem oli 2019. a MAHE 2014+ pinna lisamaksesse panustavaid (edaspidi MAHE) veiseid koos noorkarjaga – kokku 47 570 (Lisa 34, Lisa 35). Toetust vähemalt 6 kuu vanuste veiste eest sai 757 tootjat ja alla 6 kuu vanuste veiste eest 714 tootjat. MAHE veiseid oli Mahepõllumajanduse registri maheveiste arvust 92% (PMA, 22.01.2020 andmetel.). MAHE veiste koguarv oli 2019. a 85% suurem kui nende 2009.-2013. a keskmine arv. Kõige enam oli neid Pärnu (7839 ehk 16% MAHE veistest) ja Saare (5725 ehk 12%) ning kõige vähem Põlva (1057) ja Järva maakonnas (1090) (Lisa 35).

MAHE veiste arv on 2018. aastal võrreldes 2009.-2013. aasta keskmisega suurenenud 85%. Samas on vähenenud lüpsilehmade arv.

MAHE lüpsilehmi oli veiste hulgas suhteliselt vähe – 2125 ehk 4,5%. Kõige enam oli MAHE lüpsilehmi Pärnu (391 ehk 18%) ja Saare (385 ehk 18%) ning kõige vähem Põlva (1) ning Lääne maakonnas (17). Toetust lüpsilehmade eest sai 167 tootjat. MAHE lüpsilehmade arv on 2011. a alates oluliselt langenud. Seda langust

pole suutnud ära hoida ka MAHE 2014+ suurem lisamakse lüpsilehmade pidamisel.

MAHE lambaid (vähemalt aasta vanused) oli 2019. a kokku 27 163 (60% mahepõllumajanduse registris olevatest lammastest). Toetust sai 362 lambakasvatajat. Suurem MAHE lammaste arvu vähenemine 2016. a tulenes ka sellest, et 2015. a said MAHE 2014+ taotlejad lisamaket alates kolme kuu vanuste lammaste eest, kuid 2016. a alates aasta vanuste lammaste eest. Siiski vähenes ka toetusaluste aasta vanuste lammaste arv nii 2018. kui 2019. a. Kõige enam oli MAHE lambaid 2019. a Saare (5420 ehk 20%) ja Võru (3872 ehk 14%) maakonnas, kõige vähem Ida-Viru (122) ja Jõgeva maakonnas (143).

MAHE lammaste arv vähenes nii 2018. kui 2019. aastal. Saare maakonnas on toetusaluste lammaste arv oluliselt suurem kui teistes maakondades.

MAHE kitsi oli 2019. a 1373 (91% mahepõllumajanduse registris olevatest kitsedest). MAHE kitsede arv on 2009.-2013. a keskmisega võrreldes kahekordistunud. Toetusaluseid kitsekasvatajaid oli 58. Kõige rohkem oli MAHE kitsi Ida-Viru maakonnas (446 ehk 32% kõigist MAHE kitsedest) ja need kõik kuulusid ühele toetusesaajale ning Võru maakonnas (149 ehk 11%). Harju maakonnas toetusaluseid kitsi polnudki.

MAHE karjatatavaid loomi (veised, lambad, kitsed) oli 2019. a kokku kõige rohkem sarnaselt varasemale perioodile Saare maakonnas (11 604 ehk 15%). Pärnu maakonnas oli neid järgmisena 9672 ehk 12%. Kõige vähem oli MAHE karjatatavaid loomi kokku Jõgeva (1569) ja Ida-Viru (2057) maakonnas.

MAHE toetusega seotud sigu oli 2019. a kokku 559. Neljast toetust saanud tootjast kasvas põhilise osa neist kaks tootjat Viljandi ja Lääne-Viru maakonnas. MAHE küülikud (173) kuulusid ühele tootjale Tartu maakonnas.

**MAHE kodulindudest moodustasid põhilise osa 2019. aastal munakanad (76%).
Toetusaluste kodulindude arv on võrreldes 2009.-2013. aasta keskmisega üle nelja korra suurenenud.**

MAHE kodulinde (munakanad, broilerid, pärlikanad, haned, kalkunid, pardid) oli 2019. a kokku 26 546. MAHE kodulindude arv on 2009.-2013. a keskmisega võrreldes suurenenud üle nelja korra. Kodulindudest põhilise osa moodustasid munakanad (76%) ja broilerid (20%). Kõige rohkem oli MAHE kodulinde Lääne-Viru (8430 ehk 32%) ja Valga maakonnas (5837 ehk 22%). Harju, Hiiu ja Ida-Viru maakonnas polnud ühtegi MAHE toetusalust kodulindu.

MAHE mesilasperesid oli 2019. a kokku 2199 (41 tootjat). Nende arv oli 4,6 korda suurem kui 2009.-2013. a keskmiselt. Põhiline osa MAHE mesilasperedest oli Lääne-Viru (725 ehk 33%) ja Saare (344 ehk 16%) maakonnas. Põlva ja Valga maakonnas polnud ühtegi MAHE mesilasperet.

Ülevaade MAHE toetuse taotlusaluse mahe ja mittemahe pinna jaotusest

MAHE toetuse taotlejate mahe ja mittemahe pind oli 2019. a kokku 218 151 ha (PRIA, 29.01.2020b andmetel). MAHE 2014+ taotlusalust pinda oli sellest 198 997 ha. MAHE üleminekuperioodi (2.-3. aasta) pinda oli MAHE 2014+ pinnast 30 142 ha (15%) ja üleminekuperioodi läbinud MAHE pinda 168 855 ha (85%). MAHE 2014+ taotlusalune pind suurenes 2019. a 11 827 ha võrra (6,3%).

MAHE 2014+ taotlusalune pind oli 2019. aastal kokku 198 997 ha.

Lisaks oli MAHE toetuse taotlejatel 2019. a märgitud mahepinda, millele MAHE 2014+ toetust taotleda ei saanud või ei taotletud, 17 964 ha. Põhilise osa sellest moodustasid püsirohumaad (79%) ja karjatatavad alad väljaspool põllumajandusmaad (18%). Põllumaa kultuuride osakaal oli siin väike (3,0%).

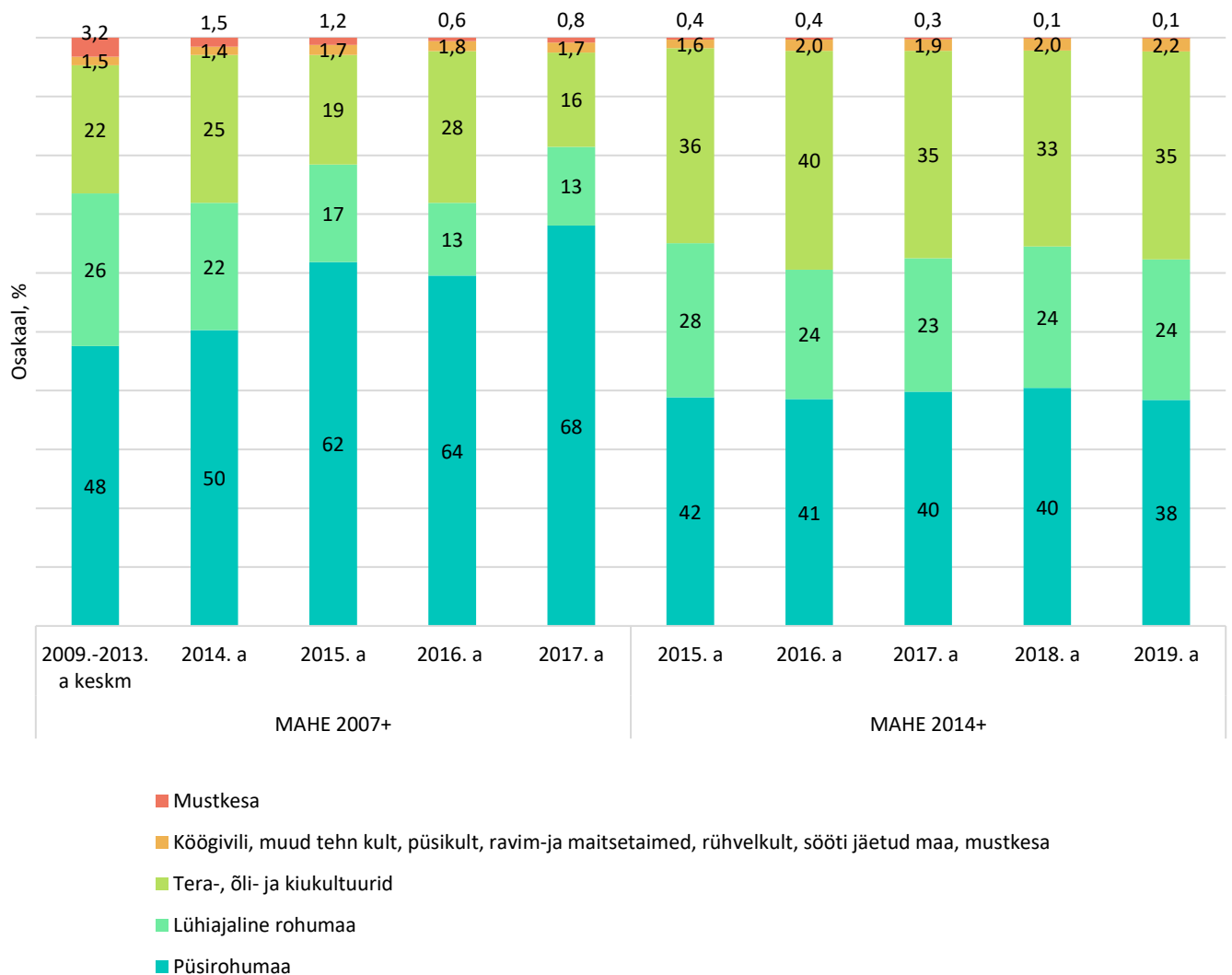
MAHE taotlejate mittemahedana märgitud pinda oli kokku 1273 ha.

Kultuurigrupid kogu MAHE toetuse taotluse alusel pinnal ja seosed mullaviljakusega

MAHE 2014+ püsirohumaade osakaal oli kultuurigruppide struktuuris oluliselt väiksem kui MAHE 2007+ pinnal. Kui 2009.-2013. a keskmisena oli püsirohumaade osakaal MAHE 2007+ pinnal veel 48%, siis 2019. a MAHE 2014+ pinnal 38% (Joonis 79). Samas oli järelejäänud MAHE 2007+ pinnal 2015.-2017. a püsirohumaade osakaal koguni üle 60%. Kokku oli MAHE püsirohumaad 2019. a 76 487 ha.

Püsirohumaade osakaal on MAHE toetuse taotluspinnal langenud 48%-lt (2009.-2013. a keskmisena) 38%-ni (2019. a) ja tera-, õli- ning kiukultuuride osakaal suurenenud 22%-lt 35%-ni.

MAK 2007-2013 PKT alameetme 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 - mahepõllumajandus

Joonis 79. MAHE toetuse taotlusaluste kultuurigruppide pinna osakaal MAHE toetuse taotlusalusest pinnast (PMK, 2019a), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

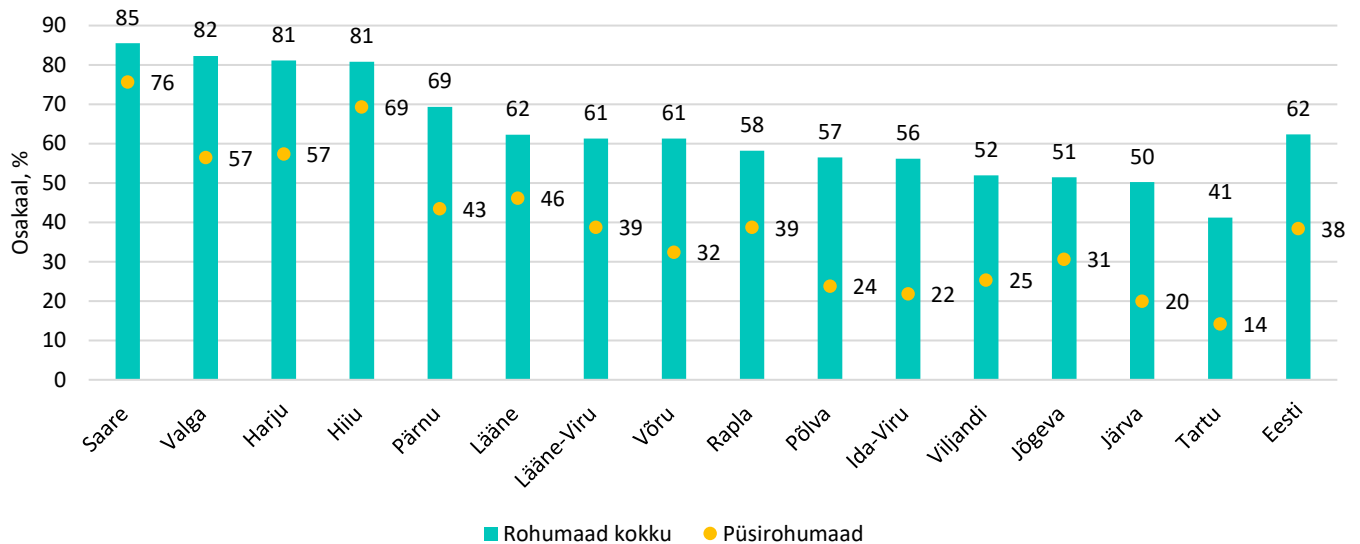
MAHE 2014+ lühiajaliste rohumaade osakaal oli 2019. a kokku 24% (MAHE taotlejatel 2009.-2013. a keskmiselt 26%). Kokku oli MAHE lühiajalisi rohumaad 47 528 ha (neist liblikõielisi ja nende segudega rohumaad 42 550 ha). MAHE 2007+ lühiajaliste rohumaade osakaal oli 2015.-2017. aastal oluliselt väiksem kui MAHE 2014+ taotlejatel.

MAHE taotlusaluste rohumaade (püsi- ja lühiajalised) osakaal MAHE toetuse kogupinnast on maakondade lõikes küllaltki erinev. Nii moodustasid 2019. a rohumaad Saare ja Valga (vastavalt 85 ja 82%) ning Harju ja Hiiu (mõlemas 81%) maakonnas rõhuva enamuse kogu MAHE pinnast (Joonis 80). Kõige vähem oli neid Tartu maakonnas (41%). Püsirohumaade osakaal oli suurim Saare ja Hiiu maakonnas – vastavalt 76% ja 69% MAHE pinnast. Lühiajaliste rohumaade osakaal oli neis maakondades suhteliselt väike. Tartu maakonnas oli püsirohumaad vaid 14% ja lühiajalisi rohumaad 27% MAHE pinnast. Taotlusaluste püsirohumaade osakaal oli

MAHE püsirohumaade osakaal maakondade lõikes on küllaltki erinev. Saare- ja Hiiumaal oli neid kõige rohkem (vastavalt 79% ja 74%), Tartu maakonnas vaid 16% kogu MAHE taotluspinnast.

lühiajalistest rohumaadest väiksem veel Ida-Viru, Põlva, Järva ja Viljandi maakonnas. MAHE püsirohumaade osakaal MAHE pinnast on viimaste aastate jooksul praktiliselt kõigis maakondades vähenenud.

Rohumaade suure osakaalu tõttu on suurema osa Eesti MAHE toetuse aluse pinna mullaharimine suhteliselt ekstensiivne või ei harita seal üldse. See mõjub mullastruktuurile soodsalt ja võimaldab mulla orgaanilise aine sisaldust ja varu säilitada või suurendada.

Joonis 80. MAHE toetuse taotlusaluse rohumaad pinnast osakaal MAHE toetuse taotlusalusest pinnast 2019. aastal (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

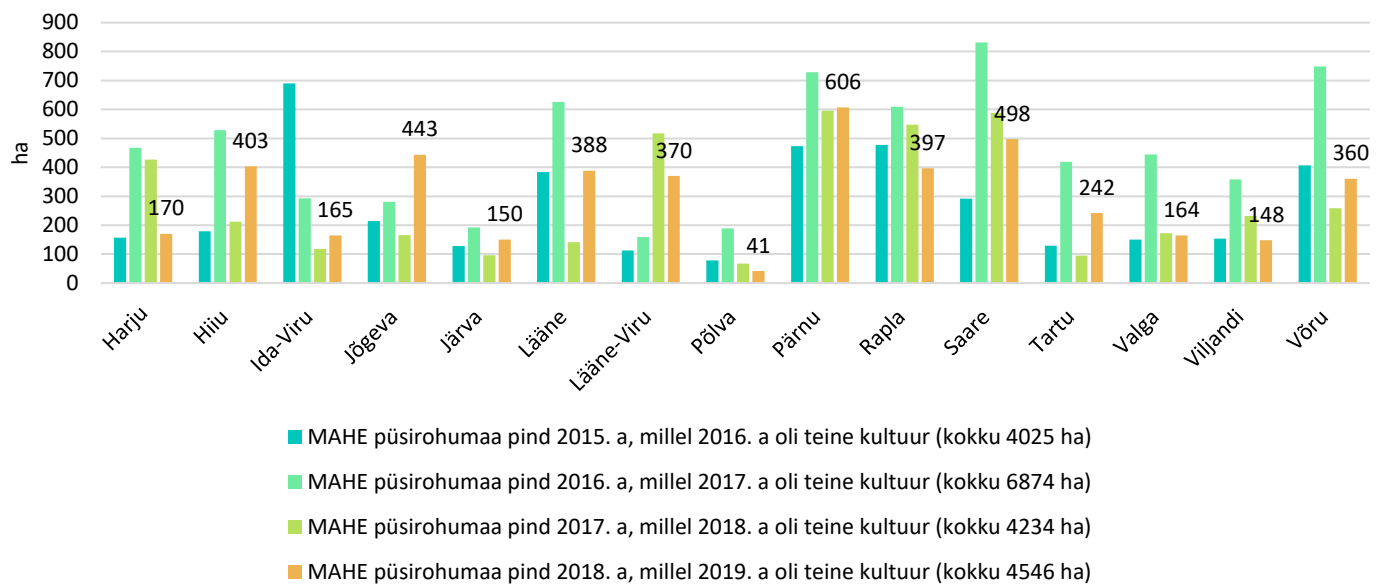
Tera- ja kiukultuuride (teraviljad, kaunviljad, õli- ja kiukultuurid) osakaal on MAHE 2014+ taotluspinnal märgatavalt suurenenud võrreldes varasema perioodi MAHE pinnaga. Kui 2009.-2013. a keskmisena oli MAHE pinnal tera-, õli- ja kiukultuuride osakaal 22%, siis 2019. a 35% (Joonis 79). Tegelikult suurenes tera-, õli- ja kiukultuuride osakaal pidevalt juba eelmise MAHE taotlusperioodi jooksul. Samas vähenes märgatavalt lühiajaliste rohumaade osakaal. Püsirohumaade osakaal püsis aga suhteliselt stabiilsena. Rohumaade osakaalu vähenemine ja tera- jm kultuuride osakaalu tõus mitmekesistab aga viljavaheldust ning võimaldab toota rohkem terakultuuride jm toodangut. Arvestades rohumaade kõrget osakaalu maheviljeluses, tuleks sellist tendentsi mahetootmise arendamisel ja konkurentsivõime tõstmisel lugeda praegu Eestis veel enamuses maakondades pigem positiivseks.

2015.-2019. a suurenes MAHE 2014+ pinnal aga tera-, õli- ja kiukultuuride kasvupind ilmselt ka püsirohumaade pinna arvelt, kuna püsirohumaade säilitamise kohustuse nõuded ei kehtinud enam 2015. a alates MAHE pinnale. Eriti silmatorkav oli MAHE taotlusaluste püsirohumaade osakaalu muutus Ida-Viru maakonnas. Kui 2015. a oli Ida-Viru MAHE kultuurigruppide struktuuris püsirohumaade osakaal veel 39%, siis 2016. oli nende osakaal langenud 22%-ni (PMK,

MAHE tootjate püsirohumaade osakaal väheneb ja tera-, õli-, ning kiukultuuride osakaal suureneb ilmselt ka püsirohumaade ülesharimise tõttu. 2016. aastal kasvatati ülesharitud MAHE püsirohumaade pinnal teisi kultuure 4025 ha, 2017. aastal 6874 ha, 2018. aastal 4234 ha ja 2019. aastal 4546 ha.

2019a). Otseselt saab ülesharitud püsirohumaad pinna välja tuua, kui vaadata, millisel osal MAHE püsirohumaad pinnast kasvatati sellele järgneval aastal teisi põllumajanduskultuure. 2016. a oli ülesharitud MAHE püsirohumaade (väljaarvatud MAHE 1. a ülemineku pind) pinda 4025 ha, 2017. a 6874 ha, 2018. a 4234 ha ja 2019. a 4546 ha (Joonis 81). Põhiliselt kasvatati ülesharitud püsirohumaal tera-, õli- ja kiukultuure (2019. a 88%) (PRIA, 29.01.2020b andmetel). Viimase kolme aasta jooksul on ülesharitud püsirohumaad pind olnud suurim Saare ja Pärnu maakonnas.

MAHE, KSM ja ÜPT tootjatelt küsiti 2016. a e-uuringus, kas nad sooviksid oma ettevõtte püsirohumaad üles harida ja põllukultuuride alla viia (PMK, 2019a). Selgus, et 43% vastanud MAHE tootjatest soovis seda erineval määral. KSM tootjatest soovis seda isegi 72% ja ainult ÜPT taotlenud tootjatest 28%. Peamiseks põhjuseks, miks tootjad soovisid oma püsirohumaad üles harida ja põllukultuuride alla viia, oli see, et nad ei vaja neid tootmises nii palju. Märkimisväärne hulk tootjatest tõi eraldi põhjuseks ka loomakasvatuse mittetasuvuse ja soovi tootmissuunda muuta. Osa tootjatest soovis neid üles harida ka uuendamise otstarbel.

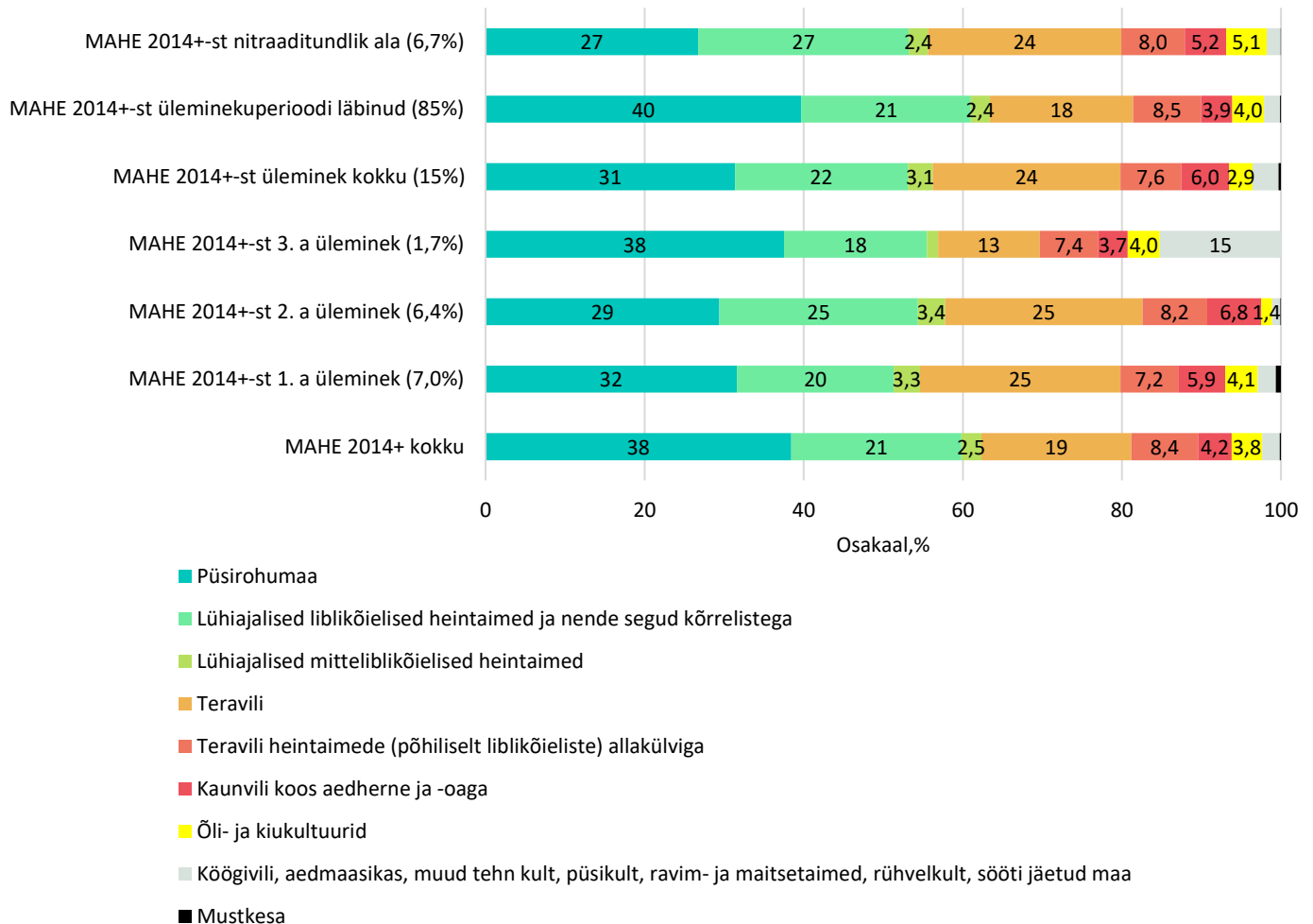

Joonis 81. MAHE toetuse taotluseluse püsirohumaad pinda ligikaudne asendumine teiste kultuuridega maakondades. 2017. ja 2018. a võrdlus uute maakondade halduspiiride järgi, varasem võrdlus vanade halduspiiride järgi (PMK, 2019a), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Mahetootmisega alustamisel kehtib põldudele 2-3-aastane ülemineku periood. Need tootjad, kes alustavad mahetootmisega, saavad MAHE toetuse esmakordsel taotlemisel põllumajandusmaale ka mõnevõrra kõrgemat MAHE 2014+ üleminekutoetust. Lisaks saavad põllud, mille massiivid paiknevad täies ulatuses nitraaditundlikul alal 2018. a alates 30% suuremat MAHE toetust. Seetõttu on huvipakkuv võrrelda juurde tuleva ülemineku perioodi MAHE pinna ja nitraaditundlikul alal asuva MAHE pinna struktuuri ülejäänud MAHE pinna struktuuriga. Nitraaditundlikul alal paikneval ja 1. ning 2. a MAHE ülemineku pinnal oli 2019. a märgatavalt väiksem osakaal püsirohumaal ja suurem osakaal tera-, õli- ja kiukultuuridel kui 3. a ülemineku perioodil ja ülemineku perioodi läbinud MAHE pinnal (Joonis 82). Nitraaditundlikul alal paikneval ja 1. a MAHE ülemineku pinnal oli ka suurem lühiajaliste heintaimede (rohumaade) osakaal kui ülejäänud MAHE gruppides.

MAK 2007-2013 PKT alameetme 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 - mahepõllumajandus

MAHE 2014+ taotlusalune pind on nitraaditundlikul alal aastate jooksul suurenenud. 2019. a oli seda pinda 13 240. Samas oli see suurenemine 2015.–2018. a aastate lõikes suhteliselt stabiilne (9-10%). Kuid 2019. a suurenes MAHE taotluspind seal 15%. Võimalik, et suurem toetusmäär on nitraaditundlikul alal MAHE taotluspinna suurenemist viimasel aastal mõnevõrra soodustanud.

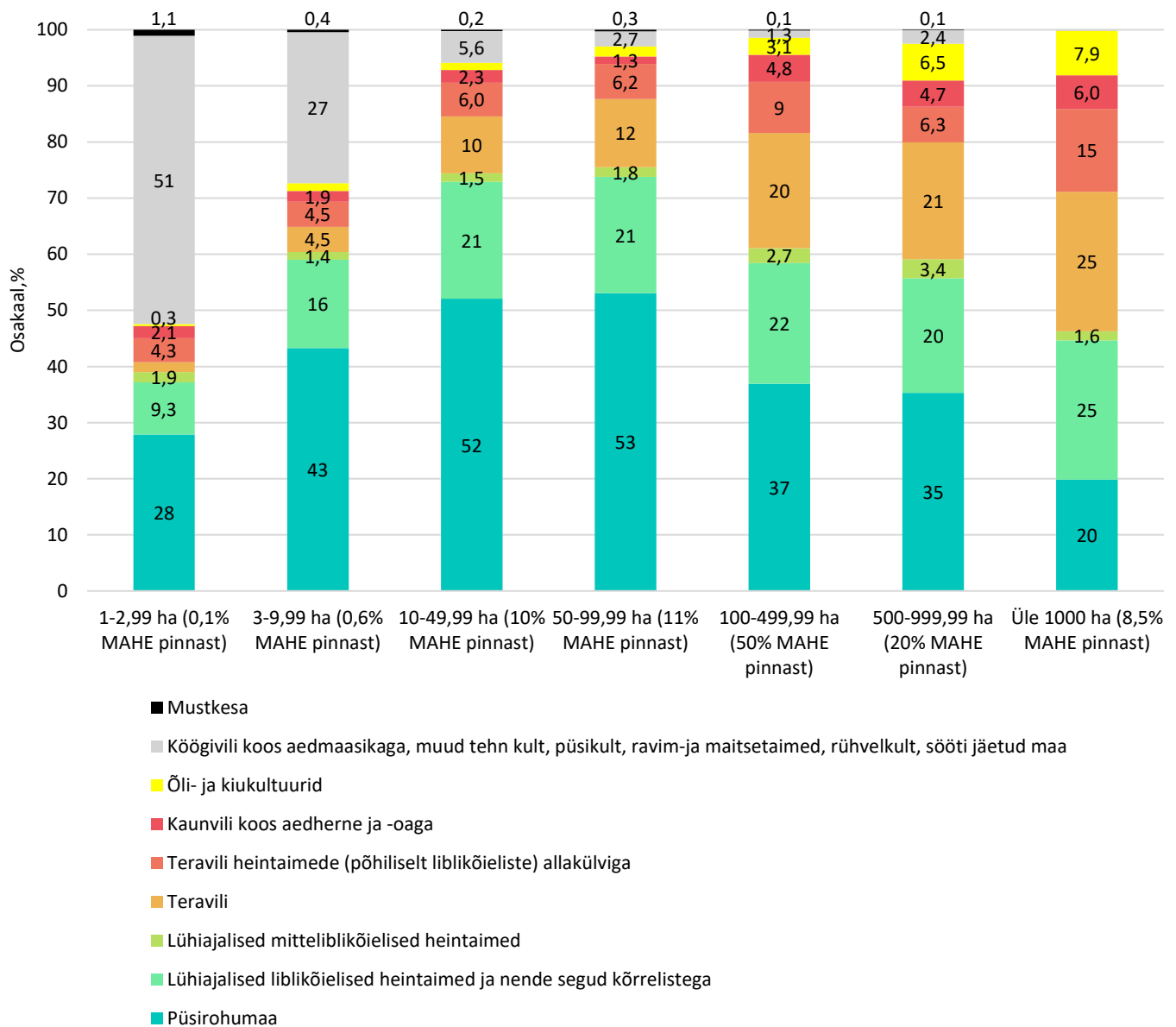

Joonis 82. MAHE toetuse taotlusaluse põllumajandusmaa kultuurigruppide struktuur 2019. aastal (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Väikese pinnaga (1-2,99 ha ja 3-9,99 ha) taotlejate gruppides on suur osakaal nn väikesepinnaliste kultuuride koondgrupil – köögivilj, muud tehnilised kultuurid, püsikultuurid, ravim- ja maitsetaimed, rühvelkultuurid, sööti jäetud maa (2019. a vastavalt 51% ja 27% MAHE taotluspinnast).

MAHE taotlejate põllumajandusmaa pinna suurusgruppide analüüs näitab (Joonis 83), et väikese pinnaga (1-2,99 ha ja 3-9,99 ha) taotlejate gruppides on suur osakaal nn väikesepinnaliste kultuuride koondgrupil - köögivilj, muud tehnilised kultuurid, püsikultuurid, ravim- ja maitsetaimed, rühvelkultuurid, sööti jäetud maa (2019. a vastavalt 51% ja 27%). Põhiliselt kasvatati nendes gruppides püsikultuure (vastavalt 44% ja 24% MAHE pinnast).

MAK 2007-2013 PKT alameetme 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 - mahepõllumajandus

Joonis 83. MAHE toetuse taotluseluse põllumajandusmaa kultuurigruppide struktuur ettevõtete pinna suurusgruppides 2019. a (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Kõõgivilja osakaal oli suurim suurusgrupis 1-2,99 ha (5,4% MAHE pinnast). Suurim püsirohumaade osakaal oli suurusgrupis 10-49,99 ha ja 50-99,99 ha (vastavalt 52% ja 53%). Sealt edasi, suurema pinnaga suurusgruppides püsirohumaade osakaal vähenes oluliselt ja tera-, õli- ning kiukultuuride osakaal suurenes. Üle 1000 ha MAHE taotluspinnaga tootjad kasvasid kõõgivilja, muude tehniliste kultuuride, püsilikultuuride, ravim- ja maitsetaimede, rühvelkultuuride ning sööti jäetud maa grupis ainult ravim- ja maitsetaimi (0,2% kogu MAHE pinnast).

Suurim püsirohumaade osakaal oli 2019. aastal ettevõtete suurusgrupis 10-49,99 ha (52%) ja 50-99,99 ha (53%). Suuremates suurusgruppides püsirohumaade osakaal vähenes oluliselt ja tera- ning kiukultuuride osakaal suurenes.

Kultuurigrupid MAHE taotlusel põllumaal ja seosed mullaviljakusega

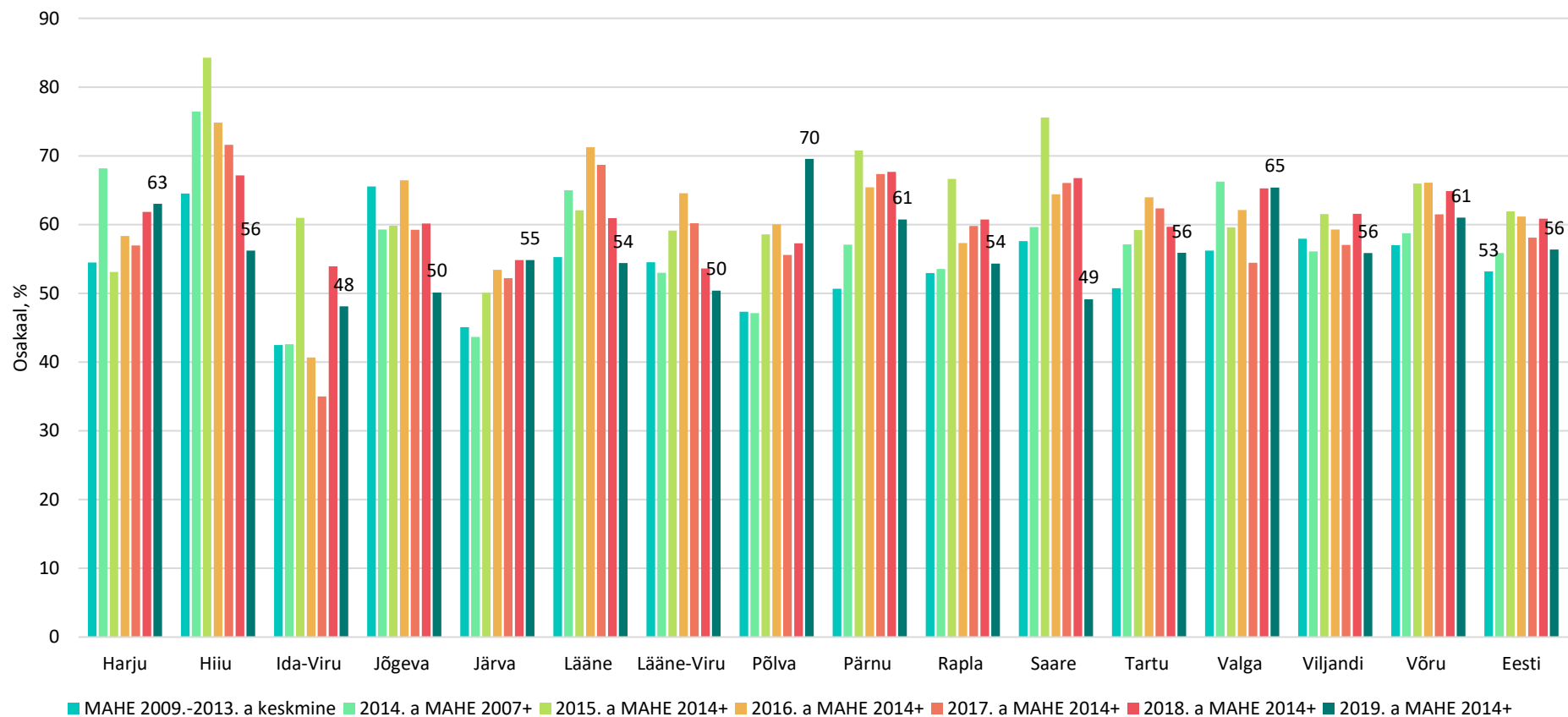
MAHE taotluseluseid põllumaa kultuure oli 2019. a kokku 120 072 ha ehk 60% kogu MAHE taotluspinnast.

MAHE 2014+ määruse järgi peab toetuse taotleja kasvatama liblikõielisi taimi vähemalt 20% põllumaal, väljaarvatud põldudel, mis on väiksemad kui 0,3 ha. 2019. a oli 0,3 ha väiksemaid MAHE põlde kokku 58 ha. Liblikõieliste heintaimede osakaal on MAHE toetuse taotlejate kohustuselusel põllumaal (alla 0,3 ha põllud välja arvatud) olnud aastate jooksul kõrge. Võrreldes MAHE 2009.-2013. a keskmisega (53%) on MAHE 2014+ taotlejate liblikõieliste osakaal kohustuselusel põllumaal olnud suurem (Joonis 84). 2019. a nende osakaal siiski enamuses maakondades märgatavalt langes (Eestis keskmiselt 61%-lt 56%-ni). Ainult Põlva maakonnas suurenes nende osakaal kohustuselusel põllumaal oluliselt (57%-lt 70%-ni), kuna nende kasvupind suurenes seal oluliselt.

Liblikõieliste osakaal langes kohustuselusel põllumaal (<0,3 ha põllud välja arvatud) 2019. aastal enamuses maakondades märgatavalt, Eestis keskmiselt 61%-lt 56%-ni.

Liblikõieliste osakaal ei tohiks külvikorras olla siiski väga suur, vaid peab olema tasakaalustatud teiste kultuuride vaheldumisega. Näiteks on teada, et kui ristiku taaskasvatamise vahe samal põllul jääb liiga lühikeseks (alla 5 aasta), võib ristik hakata känguma või hävinema nn ristiku väsimust põhjustavate tegurite (kahjurid, haigused, endale järgnevuse talumatus) tõttu.

MAK 2007-2013 PKT alameetme 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede
M11 - mahepõllumajandus

Joonis 84. MAHE toetuse taotlejate liblikõieliste heintaimede, liblikõieliste ja muude heintaimede segude, liblikõieliste heintaimede allakülvide ning kaunviljade koguosaal kohustusluse põllumaa (ilma <0,3 ha põldudeta) pinnast maakondades. Maakonnad 2018. a alates uute halduspiiride järgi (PMK, 2019a), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

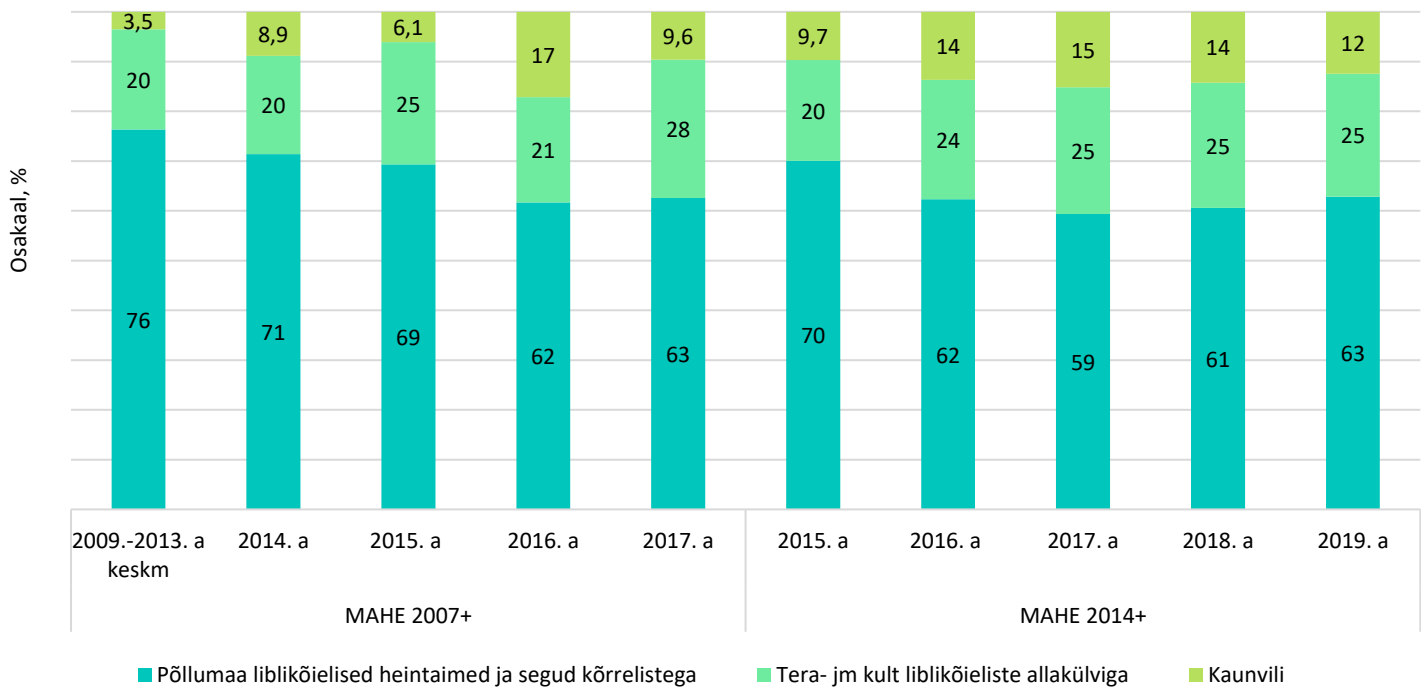
*MAHE 2014+ taotlejatel pole arvestatud põllumaa kultuuride kogupinna hulka taotlusaluste alla 0,3 ha põldude kogupinda, kuna seal ei pea liblikõieliste kasvatamise nõuet täitma (2019. a 58 ha).

Põllumaa liblikõielistest rõhuva enamuse moodustasid MAHE 2014+ toetuse taotlejatel liblikõielised heintaimed ja nende

MAHE taotluseluse põllumaa liblikõielistest on liblikõieliste heintaimede osakaal vähenenud 76%-lt (2009.-2013. a keskmisena) 63% (2019. a). Liblikõieliste allakülvide osakaal on aga suurenenud 20%-lt 25%-ni ja kaunviljade osakaal 3,5%-lt 12%-ni.

segud kõrrelistega. Nende osakaal on aga 2009.-2013. a toetusperioodiga võrreldes vähenenud ja liblikõieliste allakülvidega tera- jm kultuuride ning kaunviljade osakaal suurenenud. Kui 2009-2013 keskmisena oli liblikõieliste heintaimede ja segude osakaal põllumaa liblikõielistest MAHE 2007+ taotlejatel 76%, liblikõieliste allakülvidel 20% ja kaunviljadel vaid 3,5%, siis 2019. a oli liblikõieliste heintaimede ja segude osakaal MAHE 2014+ taotlejatel 63%, liblikõieliste

allakülvidel 25% ja kaunviljadel 12% (Joonis 85). Kaunviljade osakaal on viimasel paaril aastal siiski natuke vähenenud ja heintaimede osakaal suurenenud. Kaunviljadest kasvatati põhiliselt põldhernest ja –uba. Kuigi liblikõielised heintaimed seovad õhulämmastikku oluliselt rohkem, parandavad mullastruktuuri ning säilitavad mulla orgaanilise aine sisaldust paremini kui kaunviljad, siis kaunviljade osakaalu tõusmisel muutub viljavaheldus mitmekesisemaks ja suureneva peaka mahetoodangu turuväärtus. Samuti eemaldatakse liblikõieliste heintaimede söödaks kasutamisel mullast oluliselt suurem kogus kaaliumi ja fosforit kui üheaastaste kaunviljade seemnetega ja puuduliku väetamise korral võib heintaimedel maheviljeluses olla suurem mõju muldade kaaliumi- ja fosforisisalduse vähenemisele kui kaunviljadel.

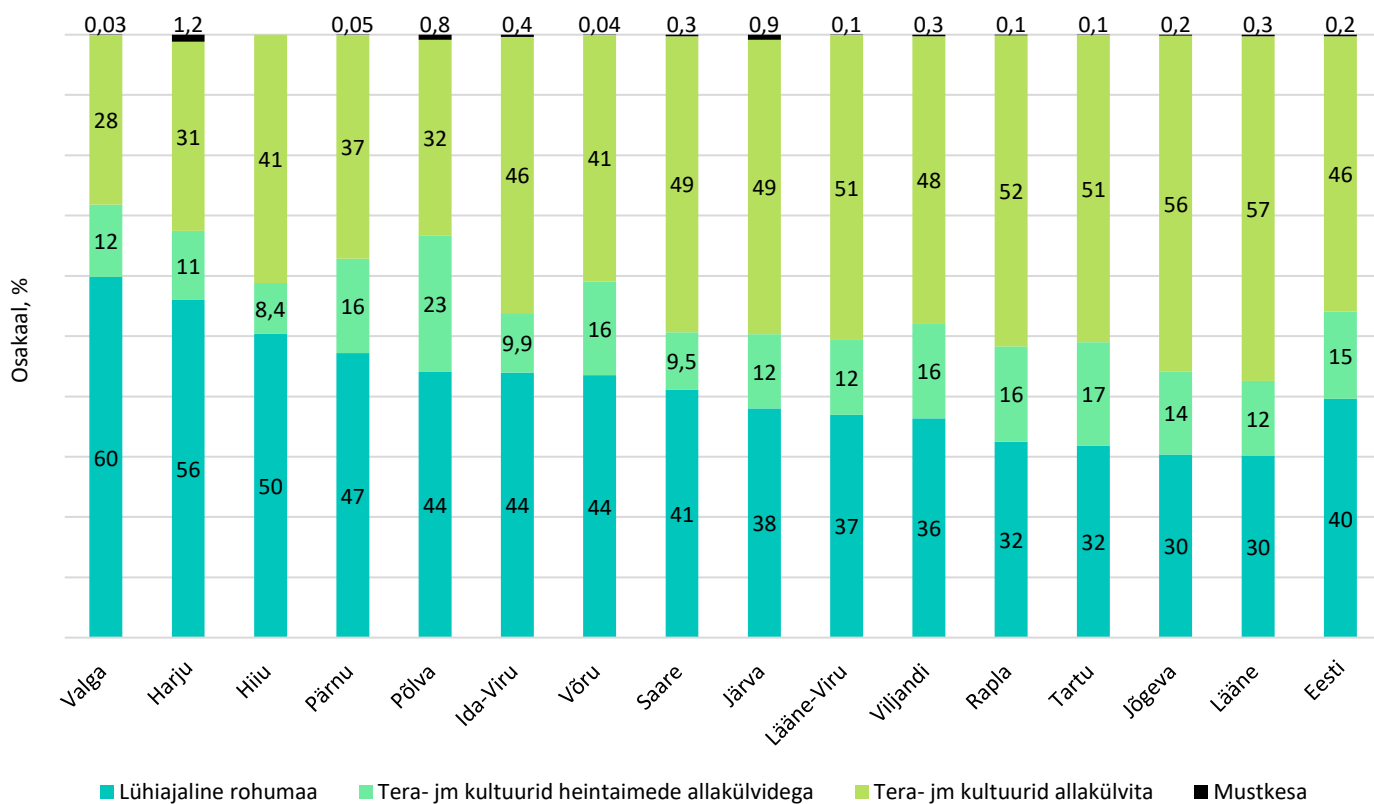
Joonis 85. MAHE toetuse taotlejate liblikõieliste kultuurigruppide osakaal põllumaa liblikõieliste pinnast (PMK, 2019a), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Põllumaa kultuuride MAHE taotluspinnast oli 2009.-2013. a keskmisena 51% lühiajaliste rohumaade ja 49% tera jm põllumaa kultuuride all (PMK, 2019a). 2019. a oli lühiajaliste rohumaade osakaal vähenenud 40% põllumaast ning tera- jm põllumaa kultuuride osakaal suurenenud ligikaudu 60%-ni (Joonis 86). Toetuse taotlejate poolt külvikorras kuni 3-aastaseks planeeritud rohumaad pind oli 2019. a 36 385 ha (77% MAHE lühiajaliste rohumaade pinnast) (PRIA, 29.01.2020b andmetel).

Kogu MAHE taotlusaluse põllumaa pinnast on lühiajaliste rohumaade osakaal vähenenud 51%-lt (2009.-2013. a keskmisena) 40% (2019. a), tera- jm põllumaa kultuuride osakaal suurenenud aga ligikaudu 60%-ni.

Põllumaa lühiajaliste rohumaade ning tera- jm kultuuride osakaal oli maakondade lõikes 2019. a sarnaselt varasemale perioodile küllalt erinev. Jõgeva, Lääne, Tartu ja Rapla maakonnas oli põllumaa kogupinnast tera jm kultuuride (koos allakülvidega) osakaal kõige suurem (68-70%) ning lühiajaliste rohumaade osakaal oluliselt väiksem (30-32%). Selleks, et põllu orgaanilise aine bilanss jääks tasakaalu või positiivseks ja mullastruktuur säiliks normaalsel tasemel, võiks rohumaade osakaal külvikorra põldudel üldiselt olla 25-30% põllukultuuride pinnast.

Valga maakonnas oli lühiajaliste rohumaade osakaal põllumaal suurim (60%) ning tera jm kultuuride (koos allakülvidega) osakaal väikseim 40%. Heintaimede allakülvidega tera- jm kultuuride osakaal oli suurim Põlva maakonnas (23% põllumaast). Hiiuma maakonnas oli nende osakaal aga väikseim (8,4%). Heintaimede allakülvid aitavad terakultuuride põldudel künnikihi orgaanilise aine sisaldust ja mullastruktuuri üldiselt säilitada.

Joonis 86. MAHE toetuse taotlusaluse põllumaa struktuur 2019. aastal maakondades (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Mustkesa liiga sage kasutamine võib mullaviljakust järsult vähendada, kuna kiirendab oluliselt orgaanilise aine mineraliseerumist ja soodustab mullaerosiooni. Ühel vegetatsiooniperioodil põllu mustkesana harimisel võib mineraliseeruda kogu orgaanilise aine hulk, mis kaheaastase põldheina kasvatamisega viljavahelduses mulda lisandub. Mustkesa kasutatakse põhiliselt põllukultuuride külvikorras oleval pinnal, seepärast tuleb selle osakaalu jälgida eelkõige põllumaa pinna kohta, mitte kogu põllumajandusmaa pinna suhtes.

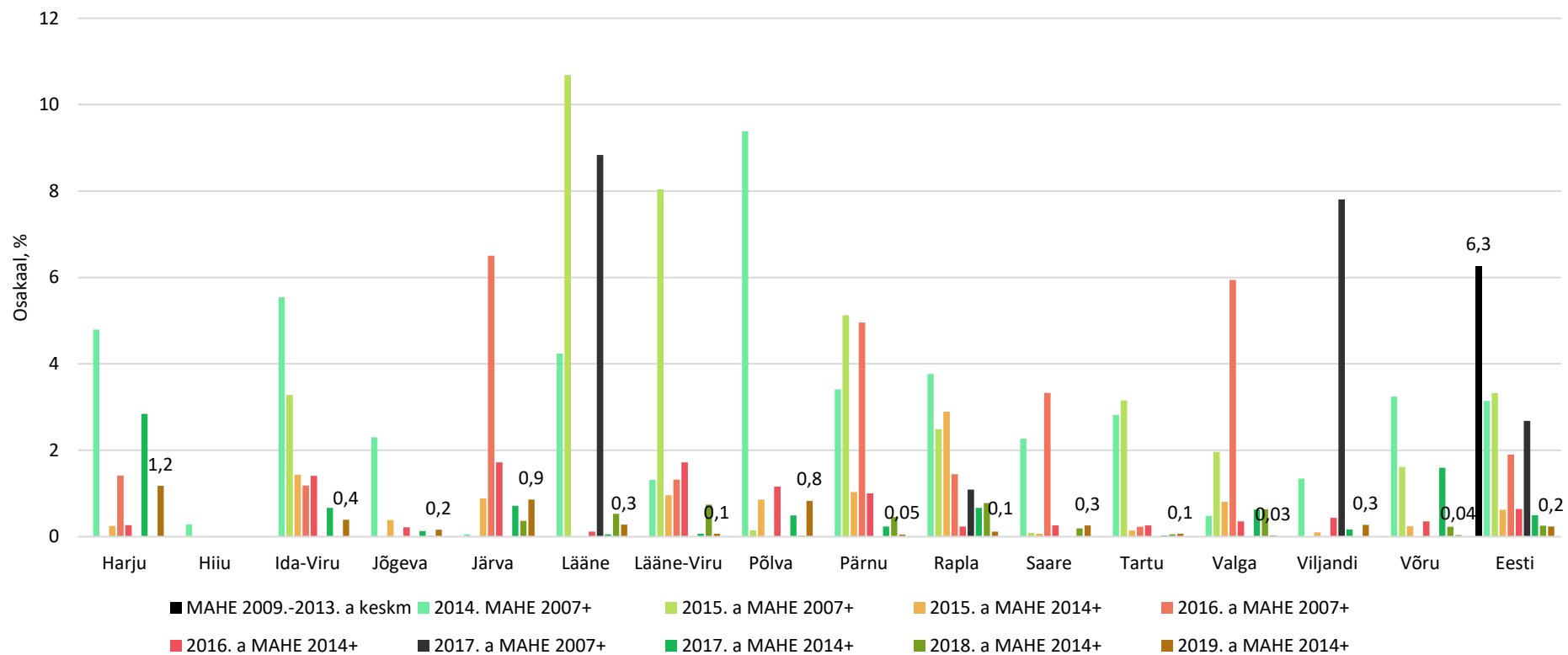
Mustkesa osakaal oli MAHE põllumaa pinnal 2009.-2013. aastal keskmisena märkimisväärne – 6,3% (4371 ha), kuid 2019. a oli selle osakaal vaid 0,2% (285 ha). Mustkesa osakaalu ja pinda on ilmselt oluliselt vähendanud ka MAHE toetuse mittemaksmine mustkesa pinnale MAHE 2014+ taotlejatele 2015. aastal alates.

MAHE 2014+ taotlejate mustkesa pinnale enam MAHE toetust ei määrata. Viljavahelduse nõuetes piiratakse mustkesa kasutamist ka sellega, et mustkesa ei katkesta külvikorras samasse liiki või sugukonda kuuluvate põllukultuuride ja köögiviljade järgnevust. Need piirangud on mustkesa pinda aastate jooksul ilmselt oluliselt vähendanud (Joonis 87). Kui 2009.-2013. a oli Eesti keskmine mustkesa osakaal kogu MAHE põllumaal küllaltki märkimisväärne – 6,3% (4371 ha), siis 2019. a vaid 0,2% (285 ha).

Hinnanguliselt ei tohiks põllumaal mustkesa osakaal ületada 7% aastas, sest see võib mullaviljakust vähendada ja mullastruktuuri märgatavalt kahjustada. MAHE 2014+ taotlejatel oli mustkesa osakaal kõigis maakondades 2015.-2018. a aga suhteliselt väike. Mõnes maakonnas mustkesa polnudki. MAHE 2007+ taotlejatel oli mustkesa osakaal põllumaal oluliselt suurem.

MAHE 2014+ toetuse taotlejad peavad hoidma oma ettevõtte põllumaast 20% talvise taimkatte all 1. novembrist kuni 31. märtsini. See vähendab toiteelementide leostumist ja hoiab ära mullastruktuuri halvenemise, vähendab erosiooni ning takistab orgaanilise aine lagunemist. Seda pinda, kui palju toetuse taotlejad tegelikult talvise taimkatte all hoiavad, pole võimalik täpselt välja tuua, kuna puuduvad andmed sügis-talve perioodi põllumaa kohta. Orienteeruvalt saab seda hinnata taotlejate taliterakultuuride ja lühiajaliste rohumaade osakaalu järgi põllumaast. 2019. a oli neid kultuure maakondades vahemikus 47-66% ja Eesti keskmisena 55% (PRIA, 29.01.2020b andmetel).

MAK 2007-2013 PKT alameetme 2.3.2. mahepõllumajandusliku tootmise toetus ja MAK 2014-2020 meede M11 - mahepõllumajandus

Joonis 87. MAHE toetuse taotlejate mustkesa pinna osakaal taotlusalusest põllumaa kultuuride pinnast maakondades. Maakonnad 2019. a alates uute halduspiiride järgi (PMK, 2019a), (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

Tera- õli- ja kiukultuuridele MAHE toetuse taotlemisest

MAHE taotlusala pinnal tera-, õli- ja kiukultuuridest (70 250 ha) oli 2019. a sarnaselt varasematele aastatele enim kaera (24 818 ha, 35%) (PRIA, 29.01.2020b andmetel). 2018. a oli kaera pind natuke suurem – 25 885 ha, 42% (PMK, 2019a). Sellele järgnesid (2019. a) rukis (18%, 12 447 ha), põldhernes (9,9%) suvinisu (9,2%), suvioder (6,2%), talinisu (5,7%), talirüps (4,5%), kanep (3,5%), tatar (1,7%), põlduba (1,6%), suviraps (1,1%). Ülejäänud tera- ja kiukultuuride osakaal jäi alla ühe protsendi. Oluliselt suurenes rukki taotluspind (2,6 korda). Põldoa pind aga vähenes 3,3 korda. Ligikaudu kaks korda vähenes ka tatra taotluspind. Kusjuures tatra pind on märkimisväärselt vähenenud juba kaks aastat järjest.

Köögiviljadele, ravim- ning maitsetaimedele ja aedmaasikale MAHE toetuse taotlemisest

MAHE 2014+ taotlusperioodil suurendati köögivilja, ravim- ning maitsetaimede ja maasika toetusmäära oluliselt e 600 euroni/ha (osa üleminekuperioodil oleva pinnal eest 660 euroni/ha). See tõi kaasa olukorra, kus mitmeid köögivilju ja maitse- ning ravimtaimi hakati mitmetes ettevõtetes ilmselt vaid toetuse saamise eesmärgil külvama suurtele mitmekümne ja üle 100 ha suurustele pindadele (PMK, 2019a). Sellise toetuse mittedirektstarbelise kasutamise takistamiseks piirati 2019. a toetusala köögivilja ja maasika ning ravim- ja maitsetaimede toetusala pinda 15 ha-ni ettevõtte kohta.

Toetusala pinnal piiramine võis olla ka põhjuseks, miks veel 2018. a oli MAHE taotlusala köögivilja pinda kokku 280 ha, kuid 2019. a vähenes köögivilja pind kaks korda – 138 ha-ni (PRIA, 29.01.2020b andmetel). Kui 2018. a moodustas köögivilja pinnast lehtkapsa pind 102 ha (43% pinnast), siis 2019. a oli lehtkapsa pind vähenenud juba 3,4 ha-ni. Köögiviljadest enim taotleti 2019. a toetust aedhernele (54 ha, 39%), millest 43 ha kuulus ühele ettevõttele. Köögivilja väikestel pindadel kasvatati kokku 31 ha (22%). Sellele järgnesid maapirn (5,8%), pastinaak (5,0%), kõrvits (4,6%), küüslauk (3,4%) ja rabarber (3,3%). Ülejäänud köögiviljade osakaal jäi alla 3%.

MAHE maitse- ning ravimtaimedest taotleti 2019. aastal toetust põhiliselt mustale ja sarepta kapsasrohule, maarjaohakale, aedkoriandrile ja harilikule saialillele, mida sageli kasvatati ettevõtetes suurte pindadel (8-15 ha ja rohkem) ja millele MAHE toetust taotleti arvatavasti sageli mittedirektstarbeliselt, vaid toetuse kõrge ühikumäära tõttu. Põhiliselt eeltoodud kultuuride kasvupinna suurenemise tõttu on maitse- ja ravimtaimede taotluspind 2019. a kahekordistunud.

Ravim- ja maitsetaimede MAHE taotlusala kogupind oli 2018. a 466 ha. 2019. a oli nende taotluspind suurenenud aga üle kahe korra – 1033 ha-ni. Põhiline osa toetusest taotleti musta kapsasrohu (227 ha, 22% pinnast), sarepta kapsasrohu (223 ha, 22%), maarjaohaka (202 ha, 20%), aedkoriandri (141 ha, 14%) ja hariliku saialille (75 ha, 7,3%) pinnale. Valdavalt kasvatati neid kultuure ettevõtetes suurte pindadel (8-15 ha) ja osaliselt ka oluliselt suurematel pindadel kui 15 ha. Analüüs näitab, et taotluspinda ettevõttes on

märkimisväärselt piiranud 2019. a kehtestatud 15 ha toetusala piirang ettevõtte kohta. Samas on nende ettevõtete arv, kes taotlesid toetust suhteliselt suurte pindadele (8-15 ha), märkimisväärselt kasvanud ja toetuse kogupind ikkagi oluliselt suurenenud. Arvatavasti ei taotlenud suur osa neist tootjatest toetust sihtotstarbeliselt, vaid selle toetuse kõrge ühikumäära (600 €/ha) tõttu.

Analüüs näitab, et 15 ha toetusala piirang ettevõtte kohta pole ilmselt tõhusaks lahenduseks toetuse mittedirektstarbelise kasutamise vähendamiseks maitse- ja ravimtaimede grupis. Pealegi võivad mõned tootjad suurema summa toetuse saamiseks taotelda toetust mitme ettevõtte kaudu.

Üldiselt pole toetust sihtotstarbeliselt kasutavate köögivilja ja maitse- ning ravimtaimede pinnad olnud ettevõtetes suuremad kui mõni hektar. Seega võib arvata, et toetuse osakaal on nende ettevõtete tulubaasis väike ka kõrge toetusmäära (600 €/ha) juures. Seetõttu ei mõjutaks ka praeguse toetusmäära märkimisväärne vähendamine oluliselt

nende sissetulekut. Toetusmäära oluline vähendamine võiks aga märkimisväärselt vähendada teatud tootjate soovi taodelda seda toetust suurema toetussumma saamiseks suurte pindade kaudu.

Aedmaasikale, mis köögiviljade gruppi ei kuulu, taotleti MAHE toetust 2019. a 45 ha (samapalju ka 2018. a).

Püsiluhtuuridele MAHE toetuse taotlemisest

Püsiluhtuuride kasvatamisel piirati 2019. MAHE toetusmäära (300 eurot/ha) maksmist kuni 70 ha-ni ettevõtte kohta. Püsiluhtuuride MAHE taotlusalusest pinnast (2438 ha) taotleti 2019. a enim MAHE toetust astelpajule (1432 ha, 59% pinnast), õunapuule (424 ha, 17%), mustale sõstrale (242 ha, 9,9%), mustikale (106 ha, 4,3%), viljapuu- ja marjaaedadele väikestel pindadel (83 ha, 3,4%) ja arooniale (52 ha, 2,1%). Ülejäänud püsiluhtuuride taotluspinna osakaal jäi alla kahe protsendi. Astelpaju taotluspinna 616 ha (43%) kuulus ühele ettevõttele Hiiu maakonnas. Samas ei saa see tootja kehtestatud piirangu tõttu toetust rohkem kui 70 ha.

MAHE tootjate mullaviljakuse, elurikkuse ja pinnavee kvaliteedi uuringud

MAHE tootjate põldudelt mullaproovide võtmist, mullaanalüüside kasutamist, väetamist ja erinevate mullaharimisviiside kasutamist selgitati 2016. a e-uuringus (PMK, 2018u). Künnikihi mulla pH, omastatava PK sisalduse ning mahepõldude väetustarve muutusi analüüsiti aga mullaviljakuse uuringus osalenud seireettevõtete baasil (PMK, 2018u).

MAHE tootjate ettevõtete elurikkust analüüsitakse aga pikaajalises seireuuringus mitmete kimalaste (PMK, 2019k) ja põllulindude näitajate muutuste põhjal (PMK, 2019l).

Põllumajandustegevusest mõjutatud pinnavee kvaliteeti hinnatakse MAHE tootmisel drenivee kvaliteedi uuringu (PMK, 2019d) ja taluvärava toiteelementide bilansi uuringu alusel (PMK, 2019b).

MAHE tootjate sotsiaal-majanduslike näitajaid analüüsitakse uuringus "MAK 2014-2020 põllumajanduse keskkonna- ja kliimameetmete hindamine sotsiaal-majanduslikust aspektist lähtudes 2018. aastal" (PMK, 2019c). MAHE tootjate jätkusuutlikust analüüsitakse uuringus "MAK 2014-2020 perioodi keskkonnatoetuste saajate majanduslik jätkusuutlikkus 2018. aastal" (FADN, 2019).

Kokkuvõte

- MAHE toetusealune kogupind oli 2019. aastal 185 236 ha, mis moodustas 93% MAHE taotlusalusest pinnast (80% mahepõllumajanduse registris olevast mahepõllumajandusmaast). Sellest MAHE üleminekutoetust määrati ha 6887 ha ja mahepõllumajandusega jätkamise toetust 178 349 ha (134% MAK sihtasemest). MAHE toetuse saajaid oli 1840 (89% mahepõllumajanduse registris olevatest mahetootjatest). Sellest MAHE üleminekutoetuse saajaid oli 109 ja mahepõllumajandusega jätkamise toetuse saajaid 1731. 2018. a võrreldes suurenes MAHE pind 5,4% (9487 ha) ja toetuse saajate arv 5,0% (87 võrra). MAHE toetusalune keskmine pind toetuse saaja kohta oli 2019. a 101 ha.
- Kõige rohkem oli MAHE toetuse saajaid 2019. a Võru (254 ehk 14% taotlejatest) ja Pärnu (217) maakonnas. Kõige vähem oli toetuse saajaid Ida-Viru (41) ning Jõgeva (67) maakonnas. Suurimad MAHE toetuse alused pinnad olid Tartu (27 029 ha ehk 15% MAHE pinnast) ja Pärnu (20 867 ha) maakonnas. Kõige vähem oli MAHE toetuse alust kogupinda Põlva (4282 ha) ja Järva (7308 ha) maakonnas. MAHE toetusaluse pinna suurim osakaal ÜPT toetusalusest pinnast oli Hiiu maakonnas – 54% ja Võru ning Ida-Viru maakonnas (mõlemas 33%) ning kõige väiksem Järva (9,1%) ning Põlva (9,5%) maakonnas. Eesti MAHE toetusaluse pinna koguosa ÜPT toetusalusest kogupinnast oli 19,4%. Ida-Viru maakonnas suurenes MAHE pind oluliselt (62%) ja keskmine toetuspind tootja kohta suurenes seal 229 ha-ni (2018. a 141 ha). Väikseimad keskmised toetuspinnad tootja kohta olid Põlva (57 ha) ja Saare (76 ha) maakonnas.

- Väikese toetusala pinnaga suurusgruppides (<1 ha, 1-2,99 ja 3-9,99 ha) oli toetuse saajate arv 2019. a märkimisväärne (kokku 338 ehk 18% toetusesaajatest), kuid toetusala pind väike (1510 ha ehk 0,8% kogu toetuspinnast). Suurim toetusala pind oli suurusgrupis 100-499,99 ha (93 860 ha, 51%) ja suurim toetusesaajate arv grupis 10-49,99 ha (707 toetuse saajat, 38%).
- Nitraaditundlikul alal (Lääne-Viru, Jõgeva ja Järva maakonnas) paiknevatele massiividele sai 30% suuremat MAHE toetust 2018. a 129 tootjat kokku 11 055 ha ja 2019. a 147 tootjat kokku 12 962 ha.
- Mahepõllumajanduslikult toodetud sertifitseeritud teraviljaseemnega külvatud ja sertifitseeritud seemnekartuliga MAHE toetuse lisamaksega külvipind oli MAHE tootjatel 2019. a kokku 3578 ha (120 toetuse saajat). 2018. a võrreldes suurenes see pind 53% ja toetusesaajate arv 32%. Enim oli MAHE sertifitseeritud teravilja/kartuli seemnega külvipinda Jõgeva, Tartu ja Rapla maakonnas.
- MAHE toetusala pinna lisamaksesse panustavate mahepõllumajanduslikult peetavate loomade koguarv oli 2019. a enamusel loomaliikidest oluliselt suurem kui 2009.-2013. a keskmiselt. MAHE veiseid oli kokku 47 570. Kõige rohkem oli neid Pärnu (7839 ehk 16%) ja Saare maakonnas (5725) ning kõige vähem Põlva maakonnas (1057). MAHE lüpsilehmi oli veiste hulgas 2125. Lüpsilehmade arv on 2011. a alates oluliselt langenud. Enim oli neid Pärnu ja Saare (mõlemas 18% lüpsilehmade koguarvust). Vähemalt ühe aasta vanuseid MAHE lambaid oli 27 163. Saare maakonnas oli neid kõige rohkem (5420 ehk 20%) ja kõige vähem Ida-Viru maakonnas (122). MAHE kitsi oli 1373. Kõige rohkem oli MAHE kitsi (kõik ühel tootjal) Ida-Viru maakonnas (32% kõigist MAHE kitsedest). MAHE karjatatavaid loomi (veised, lambad, kitsed) kokku oli kõige rohkem sarnaselt varasemale perioodile Saare maakonnas (11 604 hke 15%). Kõige vähem oli karjatatavaid loomi kokku Jõgeva (1569) maakonnas. MAHE kodulinde (kokku 26 546) oli kõige rohkem Lääne-Viru (8430 ehk 32%) ja Valga maakonnas (5837 ehk 22%). Kodulindudest põhilise osa moodustasid munakanad (76%) ja broilerid (20%). MAHE mesilasperesid oli kokku 2199. Põhiline osa neist oli Lääne-Viru (725 ehk 33%) ja Saare (344 ehk 16%) maakonnas.
- Lühiajaliste ja püsirohumaade koguosa oli MAHE taotlusala pinnast 2009.-2013. a keskmiselt 74% ja 2019. a 62%. Püsirohumaade osakaal oli 2009.-2013. a 48% ja 2019. a 38%. Tera-, õli- ja kiukultuure oli 2009.-2013. a keskmiselt 22%, kuid 2019. a juba 35%. Püsirohumaade osakaal oli taotlusala pinnast Saare maakonnas 76% ja Hiiu maakonnas 69%, kuid Tartu maakonnas vaid 14%. MAHE püsirohumaad on hakatud ka üles harima ja kasvatama teisi kultuure. 2016. a oli ülesharitud püsirohumaade pinnaks 4025 ha, 2017. a 6874 ha, 2018. a 4234 ha ja 2019. a 4546 ha. Põhiliselt kasvatati ülesharitud püsirohumaal tera-, õli- ja kiukultuure (2019. a 88%).
- Lühiajalised rohumaad moodustasid MAHE taotlejate põllumaast 2019. a keskmiselt 40%, (2009.-2013. a keskmisena 51%), tera- jm kultuurid (kaasaarvatud allakülvidega) 60% (2009.-2013. a keskmisena 49%). Valga maakonnas oli põllumaast lühiajalisi rohumaad 2019. a kõige rohkem (60%), tera- jm kultuure (kaasaarvatud allakülvidega) 40%. Lääne ja Jõgeva maakonnas oli lühiajalisi rohumaad põllumaast kõige vähem (30%) ja tera- jm kultuure (kaasaarvatud allakülvidega) kõige rohkem (59-60%). Liblikõieliste (heintaimede puhaskultuurid ja nende segud ning allakülvid ja kaunviljad) osakaal langes MAHE taotlejate kohustusala pinnal (ilma <0,3 ha põlduteta) 2019. a märgatavalt (61%-lt 56%-ni). Ida-Viru maakonnas oli liblikõielisi kõige vähem (48%) ja Põlva maakonnas kõige rohkem (70%). Liblikõielistest oli liblikõielisi heintaimi ja nende segusid kõrrelistega põllumaast 63% (2009.-2013. a keskmisena 76%), tera- jm kultuure liblikõieliste allakülviga 25% (2009.-2013. a 20%) ja kaunvilju 12% (2009.-2013. a 3,5%).
- Väiksema pinnaga (1-2,99 ha ja 3-9,99 ha) MAHE taotlejate suurusgruppides oli 2019. a suur osakaal nn väikesepinnaliste kultuuride koondgrupil – köögivilja, muud tehnilised kultuurid, püskikultuurid, ravim- ja maitsetaimed, rühvelkultuurid, sööti jäetud maa (vastavalt 51% ja 27%). Põhiliselt kasvatati seal püskikultuure

(vastavalt 44% ja 24%). Suurim püsirohumaade osakaal oli suurusgrupis 10-49,99 ha (52%) ja 50-99,99 ha (53%). Suurema pinnaga suurusgruppides püsirohumaade osakaal vähenes ja tera-, õli- ning kiukultuuride osakaal suurenes oluliselt.

- Mustkesa osakaal oli 2009.-2013. a keskmisena põllumaal 6,3%. 2015. a alates, kui mustkesale enam MAHE toetust ei määrata, on selle osakaal põllumaal miinimumini (2019. a vaid 0,2%).
- Tera-, õli- ja kiukultuuride MAHE taotluspinnast (70 250 ha) oli 2019. a enim kaera (24 818 ha, 35%), rukist (18%), põldhernest (9,9%) ja suvinisu (9,2%). Rukki pind suurenes 2,6 korda ja kaera pind natuke vähenes.
- Köögiviljade MAHE taotluspinnast (138 ha) taotleti 2019. a toetust enim aedhernele (54 ha, 39% pinnast) ja köögiviljale väikestel pindadel (31 ha, 22%). 2018. a taotleti MAHE toetust kaks korda rohkem (280 ha). Taotluspinna vähenemise üheks põhjuseks on arvatavasti 15 ha toetuspinna piirang ettevõtte kohta. Selle tõttu ei taotletud ettevõtetes üldiselt enam toetust teatud köögiviljakultuuride suurtele pindadele.
- Ravim- ja maitsetaimede MAHE taotlusalune pind suurenes oli 2019. a üle kahe korra ehk 1033 ha-ni. Enim taotleti toetust musta kapsasrohu (227 ha, 22% pinnast), sarepta kapsasrohu (223 ha, 22%), maarjaohaka (202 ha, 20%), aedkoriandri (141 ha, 14%) ja hariliku saialille (75 ha, 7,3%) pinnale. Kuigi ka ravim- ja maitsetaimede MAHE toetusalust kasvupinda piirati 2019. a 15 ha ettevõtte kohta seoses varasemate aastate laialdase toetuse mittesihotstarbelise kasutamise tõttu, taotleti eeltoodud kultuuridele MAHE toetust endiselt valdavalt suhteliselt suurtele pindadele (8-15 ha või rohkem). 15 ha toetusaluse pinna piirang ettevõtte kohta pole suure toetusmäära juures (600 eurot/ha) ilmselt siiski tõhusaks lahenduseks toetuse mittesihotstarbelise kasutamise vähendamiseks.
- Püsilõikude MAHE taotlusalusest pinnast (2438 ha) taotleti 2019. a enim MAHE toetust astelpaju (1432 ha, 59% pinnast) ja õunapuu (424 ha, 17%) pinnale. Astelpaju pinnast 616 ha (43%) kuulus ühele ettevõttele Hiiu maakonnas.

Meede M12.1 – Natura 2000 toetus põllumajandusmaale

Sisukord

Meetme eesmärk	145
Meetme analüüs.....	146
Kokkuvõte	159

Jooniste loetelu

Joonis 88. Määratud NAT toetuslune pind ja toetuse saajate arv 2007.-2019. a (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine)	146
Joonis 89. Määratud NAT toetuslune pind ja toetuse saajate arv 2007.-2019. a tegevusmaakonna järgi (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine; 2007.-2014. a esitatud vanade, 2015.-2019. a uute maakonnapiiride järgi)	147
Joonis 90. NAT toetuse saajate jagunemine suurusgruppidesse lähtuvalt 2019. a NAT määratud pinnast ja deklareeritud pinnast.	149
Joonis 91. NAT toetuse saajate jagunemine suurusgruppidesse lähtuvalt 2019. a NAT määratud pinnast tegevusmaakonniti.....	149
Joonis 92. 2019. a NAT toetusõiguslik pind maakonniti.....	150
Joonis 93. 2019. a NAT taotletud pind, NAT toetusõiguslik pind KeA-s kooskõlastatud PLK-de pinnata ning NAT taotletud pinna osakaal toetusõiguslikust maakonniti	151
Joonis 94. 2019. a NAT toetusõiguslik pind ning sellel asuv keskkonnaregistri PLK-de pind ja KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud PLK-de pind maakonniti	152
Joonis 95. NAT taotletud pinna maakasutus aastatel 2007-2019 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine). Mustkesa ja püsiluhtuuride osakaal oli igal aastal <1% ning seetõttu joonisel pea märkamatu.....	156
Joonis 96. Peamiste kultuurigruppide struktuur NAT taotletud põllumaal aastatel 2007-2019 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine)	157
Joonis 97. Väiksema osakaaluga kultuurigruppide struktuur NAT taotletud põllumaal aastatel 2007-2019 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine)	157
Joonis 98. NAT taotletud pind perioodil 2007-2019 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine) ning samale maale taotletud keskkonnasõbraliku majandamise (KSM) ja mahepõllumajandusliku tootmise toetuse (MAHE) pind ja osakaal.....	158

Tabelite loetelu

Tabel 9. NAT toetuse 2007.-2019. a toetuslused pinnad ning nende osakaal seatud sihttasemest.....	148
Tabel 10. KeM keskkonnaregistri PLK pinnaga kattuvate 2019. a NAT toetusluse pöldude pind maakonniti.....	153

Lisade loetelu

Lisa 36. NAT toetust saanud tootjate arv ning toetuslune pind (ha) maakonniti 2007-2019	
Lisa 37. NAT toetuse saajate arv ja osakaal 2019. a erinevates suurusgruppides (lähtuvalt NAT määratud pinnast) maakondade lõikes	
Lisa 38. 2019. a NAT taotletud pind, NAT toetusõiguslik pind (sh ilma KeA-s kooskõlastatud PLK-de pinnata) ja sellel asuv keskkonnaregistri PLK-de pind, KeA-s kooskõlastatud PLK-de pind ning NAT taotletud pinna osakaal	
Lisa 39. Eri rangusastmega võõrdite pinnad NAT toetusõiguslikul maal 2019. a	
Lisa 40. EELIS andmebaasis registreeritud kaitsealuste liikide elupaikade ja kasvukohtade arv 2019. aasta NAT toetusega seotud pöldudel maakonniti	
Lisa 41. NAT 2019. a taotlejatele määratud summad (eur) maakonniti	

Kasutatud kirjanduse loetelu

- EELIS, 04.03.2020a andmetel. Natura 2000 loodus- ja linnualad.
- EELIS, 04.03.2020b andmetel. Keskkonnaregistri andmed poollooduslike koosluste kohta.
- EELIS, 04.03.2020c andmetel. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse taotletud alad 2019. aastal.
- EELIS, 04.03.2020d andmetel. I, II ja III kaitsekategooria looma-, taime- ning seene- ja samblikuliikide esinemine ning elupaigad ja kasvukohad.
- EELIS, 04.03.2020e andmetel. Hoiualad, piiranguvööndid ja sihtkaitsevööndid.
- KeA, 13.03.2020a andmetel. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse õiguslike alade kiht 2019. aastal.
- KeA, 13.03.2020c andmetel. Kinnitatud kaitsekorralduskavadega alad.
- MeM, 2019. *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 programmdokument. Versioon 5*. Allikas: Maaeluministeerium: <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/mak-2014/mak-2014-arengukava-v5-2019-06-17.pdf>
- PMK, 2015a. *Eesti maaelu arengukava 2007-2013 2. telje püsihindamisaruanne 2014. aasta kohta, 620 lk*. Allikas: https://pmk.agri.ee/sites/default/files/uploads/sites/2/2017/01/Aruanne_2014_aasta-kohta_2_juuni_2015.pdf (Lisad leitavad: <https://pmk.agri.ee/et/MAK-hindamine/2007-2013>)
- PMK, 2016a. *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete ja 3. prioriteedi loomade heaolu meetme püsihindamisaruanne 2015. aasta kohta, 224 lk*. Allikas: https://pmk.agri.ee/sites/default/files/uploads/sites/2/2017/01/meetmed_2015_muudetud_18.05.2016.pdf
- PMK, 2018a. *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2017. aasta kohta, 216 lk*. Allikas: https://pmk.agri.ee/sites/default/files/uploads/sites/2/2018/05/PMK_meetmed_kokku_2017_kohta_29.05.2018.pdf
- PMK, 2019a. *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2018. aasta kohta, 178 lk*. Allikas: <https://pmk.agri.ee/sites/default/files/2019-10/MAK-2014-2020-keskkonnameetmete-hindamise-aruanne-2018-kohta-27-05-2019.pdf>
- PRIA. (2019). *ABIKS TAOTLEJALE pindalapõhiste otsetoetuste taotlemisel 2019*. Kasutamise kuupäev: 24.03.2020. a., allikas <https://www.pria.ee/sites/default/files/2020-01/Pindalap%C3%B5histe%20otsetoetuste%20Abiks%20taotlejale%202019.pdf>
- PRIA, 22.03.2019e andmetel. MAK (2014-2020) meetmete M10, M11, M12, M14 koondid 2015-2018. a. kohta 20.02.2019 andmetel.
- PRIA, 29.01.2020b andmetel. Maakasutus 2019. aastal.
- PRIA, 29.01.2020e andmetel. PRIA e-põldude kiht koos maakasutuse infoga.
- PRIA, 03.02.2020 andmetel. 2019. aastal taotletud põllumassiivide kiht.
- PRIA, 05.02.2020 andmetel. 2019. aastal taotlemata põllumassiivide kiht.
- PRIA, 28.02.2020a andmetel. Määratud pinnad ja toetuse saajad 2019. a kohta
- PRIA, 16.03.2020 andmetel. Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 31.01.2020 ja määramised 20.02.2020 seisuga.

Natura 2000 toetust põllumajandusmaale saab taotleda alates 2007. a. Sarnase põhimõttega toetust sai taotleda ka 2006. a, mil toetuse nimeks oli keskkonnaalaste kitsendustega piirkondade toetus.

Meetme eesmärk

NAT toetuse üldeesmärk on tagada Natura 2000 võrgustiku aladel looduskaitseõuete täitmine, säilitada nendes piirkondades põllumajanduslik tegevus ning aidata seal kohaneda piirangutega, mis tulenevad nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ (loodusliku linnustiku kaitse, linnudirektiiv) ja nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ (loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse, loodusdirektiiv) rakendamisest, et aidata kaasa Natura 2000 alade tõhusale majandamisele. (MEM, 2019)

NAT toetuse taotlejad peavad täitma taotluse esitamise kalendriaasta jooksul looduskaitsealadest tulenevaid kaitseala, hoiuala või püsielupaiga kaitsekorrast tulenevaid nõudeid. Seega peab NAT toetus tagama kõnesolevatest piirangutest kinnipidamise ja aitama otseselt kaasa ka elurikkuse säilimisele ja/või paranemisele kogu toetusalusel põllumajandusmaal. Seega hinnatakse selle eesmärgi täitmist läbi NAT toetusala pinda ja toetuse saajate arvu. MAK 2014-2020 koostamise hetkel seati NAT toetusala pinda sihttasemeks 23 440 ha – hindamise raames jälgitakse selle sihttaseme saavutamist. Uuritakse ka NAT tootjate kuulumist erinevatesse suurusgruppidesse. Lisaks tuuakse välja NAT toetuse saajate arv, kellel on tuvastatud looduskaitsealade rikkumisi.

NAT toetuse eesmärgiks on tagada Natura 2000 aladel looduskaitseõuete täitmine, säilitada põllumajanduslik tegevus ning aidata seal kohaneda piirangutega, mis tulenevad linnu- ja loodusdirektiivi rakendamisest.

Täiendavalt analüüsitakse NAT toetusõigusliku pinda suurust ning kui suure osa NAT toetus sellest hõlmas. Analüüsitakse ka KeM keskkonnaregistri PLK-de ning KeA-s PLK hooldamise toetuse (edaspidi ka PLK toetus) taotlemiseks kooskõlastatud PLK-de pinda NAT toetusõiguslikul maal ning PLK pinda, millele taotleti 2019. a NAT toetust. Loodusväärtuste kaitse aspektist analüüsitakse veel eri rangusastmega võõrdite NAT toetusõiguslikku pinda ning eri kaitsekategooria liikide elupaikade ja kasvukohtade esinemist põllumassiividel, millele taotleti NAT toetust.

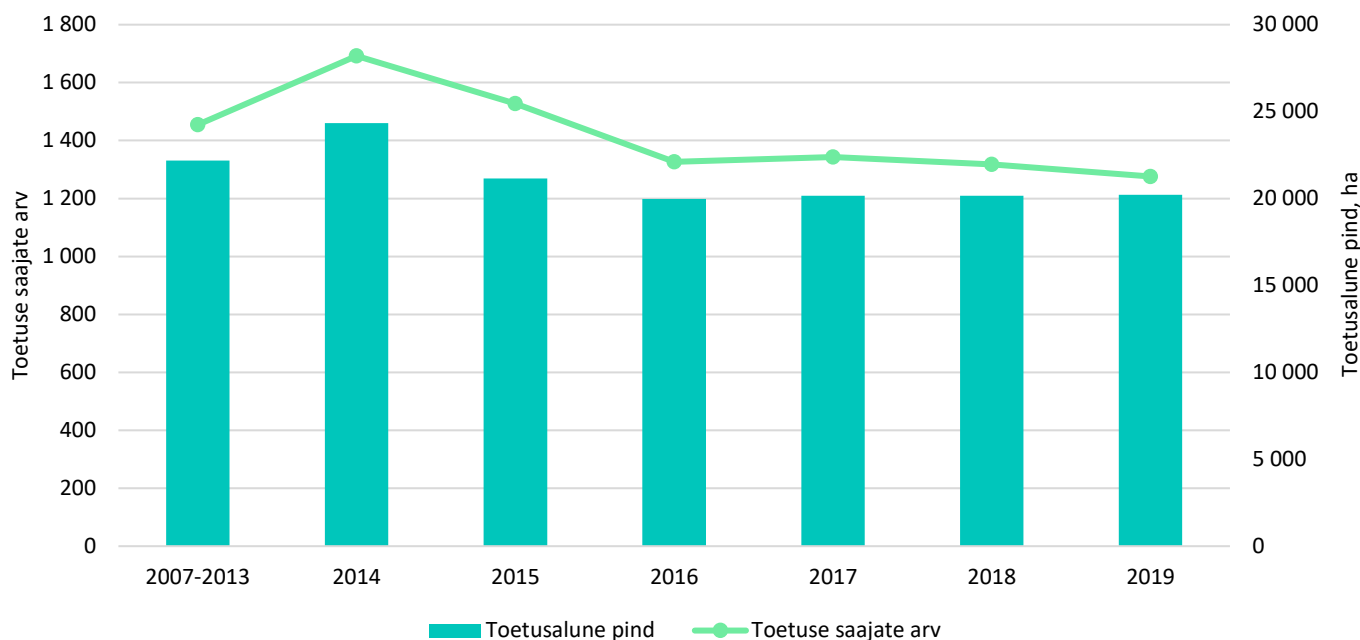
Meetme eesmärki säilitada Natura 2000 aladel põllumajanduslik tegevus aitab ühelt poolt hinnata NAT toetusala pind. Lisaks analüüsi, kui suur osa NAT toetusõiguslikust pinnast on nii NAT kui ka PLK toetusega katmata. Põllumajandusliku tegevuse jätkumisele Natura 2000 aladel peaks aitama kaasa ka saamata jäänud tulu ja lisakulu kompenseerimine, kuna see aitab kohaneda piirangutega, mis tulenevad linnu- ja loodusdirektiivi rakendamisest. Seda saab hinnata läbi NAT taotlejatele määratud toetussumma.

NAT toetuse saajate tausta kirjeldamiseks analüüsitakse NAT taotlejate maakasutuse ja põllumaal kasvatatavate kultuurigruppide osakaale ning nende poolt taotletud teisi keskkonnaga seotud toetusi NAT taotletud maal, põhitähelepanuga MAHE ja KSM toetustel.

Meetme analüüs

Toetusalused pinnad ja toetuse saajate arv

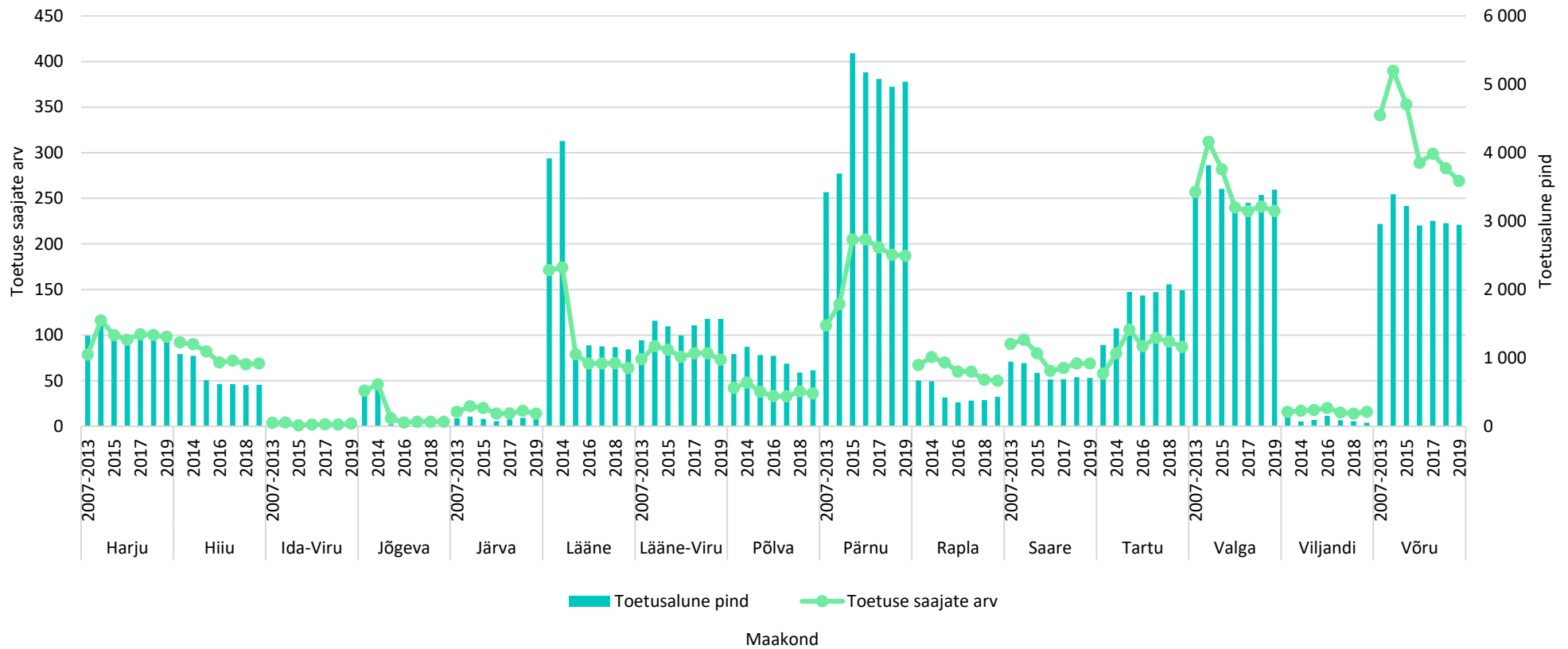
Perioodil 2007-2013 oli aastate keskmine toetuse saajate arv 1455 ja toetusalune pind 22 190 ha¹³. Aasta-aastalt toetusalune pind kasvas ja saavutas 2014. a maksimumi – 1692 toetuse saajat ja 24 334 ha (PMK, 2016a). MAK 2014-2020 perioodil mõlemad näitajad langesid mõnevõrra. 2019. a määrati toetus 1276 taotlejale ja 20 210 hektarile (PRIA, 16.03.2020 andmetel) (Joonis 88). Maakonniti on NAT toetuse saajate arv aastate jooksul kõrgeim olnud Võru ja Valga maakonnas, toetusalune pind Pärnu, Valga ja Võru maakonnas¹⁴ (Joonis 89, Lisa 36). Seoses 2017. a haldusreformiga muutusid maakonnapiirid. 2007.-2014. a näitajate jaotus maakonniti on esitatud vana, 2015.-2019. a uue haldusjaotuse järgi, seetõttu on suurenenud näitajad nt Pärnu ja Tartu maakonnas ning vähenenud Lääne ja Jõgeva maakonnas.

Joonis 88. Määratud NAT toetusalune pind ja toetuse saajate arv 2007.-2019. a (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine). 2007.-2014. a (PMK, 2018a); 2015.-2018. a (PRIA, 22.03.2019e andmetel); 2019. a (PRIA, 16.03.2020 andmetel)

¹³ Toetuse saajate arv ja toetusalune pind on esitatud PRIA-s tehtud määramiste põhjal ehk selle põhjal, kellele ja kui suurele alale toetus ka realselt määrati

¹⁴ NAT toetusaluse pinna jaotumine maakonniti on siin kajastatud PRIA tegevusmaakonnast lähtudes (ühe tootja kõikide põldude asukoht on märgitud maakonda, kus asub suurem osa tootja põldudest), mitte selle järgi, kus vastav toetusalune pind realselt (geograafiliselt) asub. 2007.-2014. a andmed on esitatud 2017. a haldusreformi eelsete, 2015.-2019. a andmed reformijärgsete maakonnapiiride järgi

Joonis 89. Määratud NAT toetusalune pind ja toetuse saajate arv 2007.-2019. a tegevusmaakonna järgi (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine; 2007.-2014. a esitatud vanade, 2015.-2019. a uute maakonnapiiride järgi). 2007.-2014. a (PMK, 2018a); 2015.-2018. a (PRIA, 22.03.2019e andmetel); 2019.a (PRIA, 16.03.2020 andmetel)

NAT toetuse eesmärgiks seati MAK 2007-2013 raames 1500 toetuse saajat ning toetusaluseks pinnaks 38 000 ha. Toetuse saajate arvu osas sai eesmärk juba 2012. a ületatud (eesmärgist saavutatud 106%) ning saavutas 2014. a maksimumi (eesmärgist 113%). Toetusaluse pinna osas jäi aga eesmärk perioodi lõpuks saavutamata (2014. a eesmärgist täidetud 64%) (PMK, 2015a) (Tabel 9). MAK 2014-2020 raames toetuse saajate arvule sihttasest ei ole seatud, kuid toetusaluse pinna osas on see 23 440 ha ehk 14 560 ha vähem kui eelmisel perioodil. 2015. a oli NAT toetusalune pind 21 148 ha, mis moodustas eesmärgist 90% ja 2016. a 19 970 ha, mis moodustas eesmärgist 85%. Alates 2017. a on sihttasemest igal aastal täidetud 86% (2019. a oli NAT toetusalune pind 20 210 ha). Kuigi toetusalune pind on 2016.-2019. a olnud võrreldes 2014. aastaga üle 4000 ha väiksem, oli osakaal sihttasemest küllaltki kõrge, kuna sihttasest uue MAK-i raames oluliselt vähendati.

MAK 2014-2020 raames seati NAT toetusaluse pinna sihttasemeks 23 440 ha, millest 2019. a toetusalune pind moodustas 86%.

Tabel 9. NAT toetuse 2007.-2019. a toetusalused pinnad ning nende osakaal seatud sihttasemest*. 2007.-2014. a (PMK, 2018a); 2015.-2018. a (PRIA, 22.03.2019e andmetel); 2019. a (PRIA, 16.03.2020 andmetel)

Aasta	2007-2013 keskmine	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Toetusalune pind, ha	22 190	24 334	21 148	19 970	20 161	20 162	20 210
% eesmärgist (toetusalune pind)	58	64	90	85	86	86	86

*Sihttasemed: MAK 2007-2013 raames 38 000 ha ja MAK 2014-2020 raames 23 440 ha; 2007.-2014. a eesmärk on arvatud MAK 2007-2013 eesmärgi järgi, 2015.-2019. a aga MAK 2014-2020 eesmärgi järgi

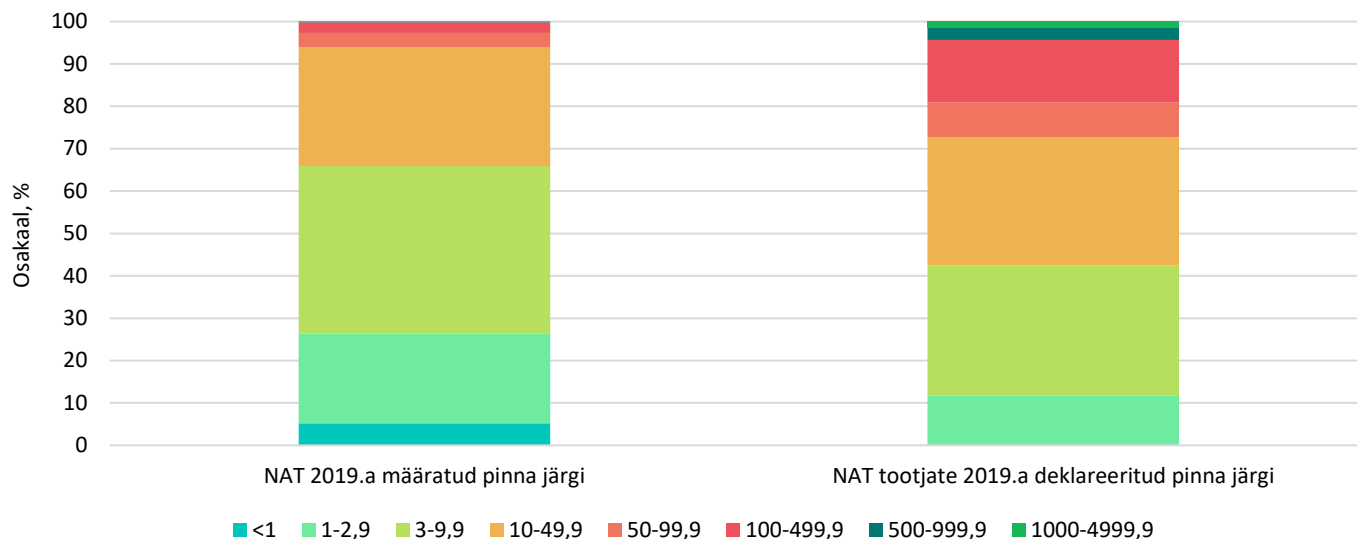
Lisaks uuriti NAT toetuse saajate suurusgruppe lähtuvalt NAT 2019. a määratud pinnast (PRIA, 28.02.2020a andmetel). 66% NAT tootjatest kuulusid suurusgruppidesse kuni 9,9 ha (Joonis 90). Suurusgruppi 10-49,9 ha kuulus 28% tootjatest. Gruppidesse 50-99,9 ning 100-499,9 ha kuulus kumbagi vaid 3% 2019. a toetuse saajatest. Suurima määratud pinnaga gruppi (500-999,9 ha) kuulus vaid kaks tootjat (Lisa 37). NAT tootjatel ei asu sageli kogu nende kasutuses olev põllumajandusmaa Natura 2000 aladel. 2019. a võrdus NAT tootjate määratud pind deklareeritud pinnaga¹⁵ 39%-l tootjatest. NAT määratud pind moodustas kogu deklareeritud pinnast vähem kui poole 44%-il tootjatest, sh vähem kui kümnendiku 19%-il tootjatest. Seetõttu uuriti lähemalt ka tootjate jagunemist suurusgruppidesse lähtuvalt deklareeritud pinnast. Deklareeritud pinna järgi kuulus 42% tootjatest suurusgruppidesse kuni 9,9 ha. Suurima osakaaluga suurusgruppid olid 3-9,9 ha (31%) ning 10-49,9 ha (30%). Suurusgruppidesse alates 100 ha kuulus deklareeritud pinna järgi 19% toetuse saajatest. 2019. a NAT määratud pind moodustas tootjate deklareeritud pinnast 16%.

NAT tootjate 2019. a NAT määratud pind moodustas tootjate deklareeritud pinnast 16%, määratud pind võrdus deklareeritud pinnaga 39%-l tootjatest.

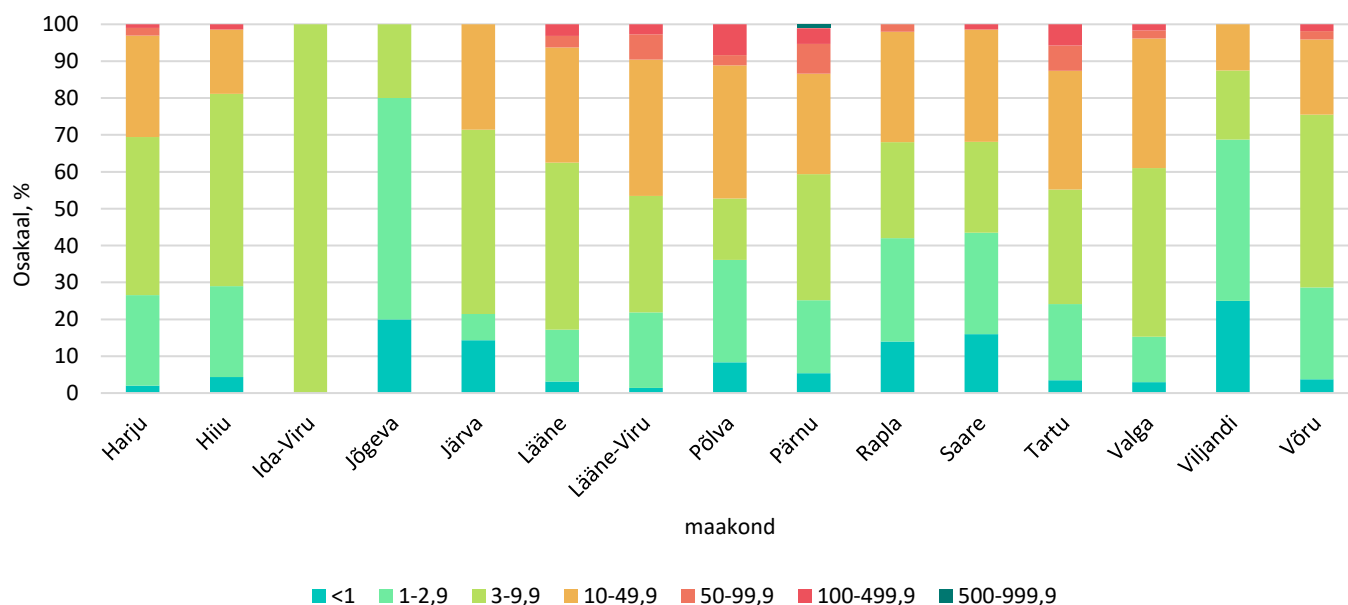
NAT toetuse saajate kuuluvust erinevatesse suurusgruppidesse lähtuvalt NAT 2019. a määratud pinnast uuriti ka maakonniti (tegevusmaakond uue haldusjaotuse järgi). Väikestes suurusgruppidesse (<1 või 1-2,9 ha) kuulus kõige rohkem toetuse saajaid Jõgeva (80%) ja Viljandi (69%) maakonnas (Joonis 91). Kõigis maakondades kuulusid vähemalt 90% tootjatest

¹⁵ Deklareeritud pinna all mõeldakse kogu põllumajandusmaa pinda, mille taotleja on pindalatoetuste taotlusele märkinud, k.a selline pind, millele ühtegi toetust ei taotleta (taotlejal on kohustus märkida taotlusele kogu tema kasutuses olev põllumajandusmaa). Taotlusel deklareeritud pinnast on välja arvatud maad maakasutustüübiga "karjatamine väljaspool põllumajanduslikku maad".

suurusgruppidesse alla 100 ha. Üle 100 ha tootjate osakaal oli suurim Põlva, Tartu ja Pärnu maakonnas (vastavalt 8,3%, 5,7% ja 5,3%). Pärnu maakonnas kuulus 2 tootjat gruppi 500-999,9 ha, teistes maakondades 500 ha või enam määratud NAT pinnaga tootjaid ei leidunud.

Joonis 90. NAT toetuse saajate jagunemine suurisgruppidesse lähtuvalt 2019. a NAT määratud pinnast ja deklareeritud pinnast (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

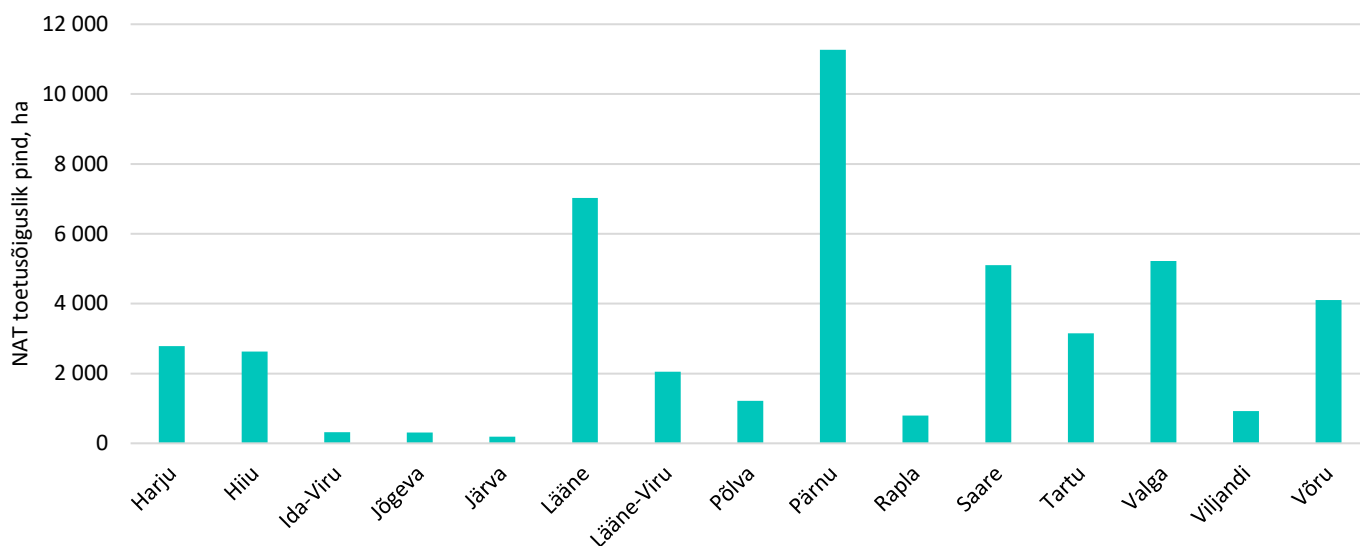

Joonis 91. NAT toetuse saajate jagunemine suurisgruppidesse lähtuvalt 2019. a NAT määratud pinnast tegevusmaakonniti (PRIA, 28.02.2020a andmetel)

NAT toetusõiguslik pind ja kaetus NAT toetusega

NAT toetust saab taotleda Natura 2000 alal asuva ja PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris asuva põllumajandusmaa kohta. Seetõttu on NAT toetusõigusliku pinna arvutamiseks igal aastal leitud PRIA põllumassiivide ning Natura 2000 loodus- ja linnualade MapInfo kaardikihtide ühisosa. Alates 2017. aastast leitakse NAT toetusõiguslik pind vaid taotletud ehk aktiivsel kaardikihil asuvate põllumassiivide kohta.

2019. a oli NAT toetusõiguslik pind analüüsi tulemusel 47 087 ha (PRIA, 03.02.2020 andmetel); (EELIS, 04.03.2020a andmetel). Nagu ka 2018. a, asusid suurimad NAT toetusõiguslikud pinnad Pärnu ja Lääne maakonnas, millele järgnesid Valga, Saare ja Võru maakond (Joonis 92, Lisa 38). Samale maale ei saa korruga taotleda NAT ja PLK toetust. 2019. a oli KeM keskkonnaregistri PLK-de ehk PLK toetuse õiguslike PLK-de pind (EELIS, 04.03.2020b andmetel) NAT toetusõiguslikul maal 25 218 ha, millest 20 981 ha oli KeA-s kooskõlastatud PLK toetuse taotlemiseks¹⁶ (EELIS, 04.03.2020c andmetel). Kui viimane pind NAT toetusõiguslikust pinnast (47 087 ha) maha arvata, jääb NAT toetuse taotlemiseks vabaks veel 26 106 ha.

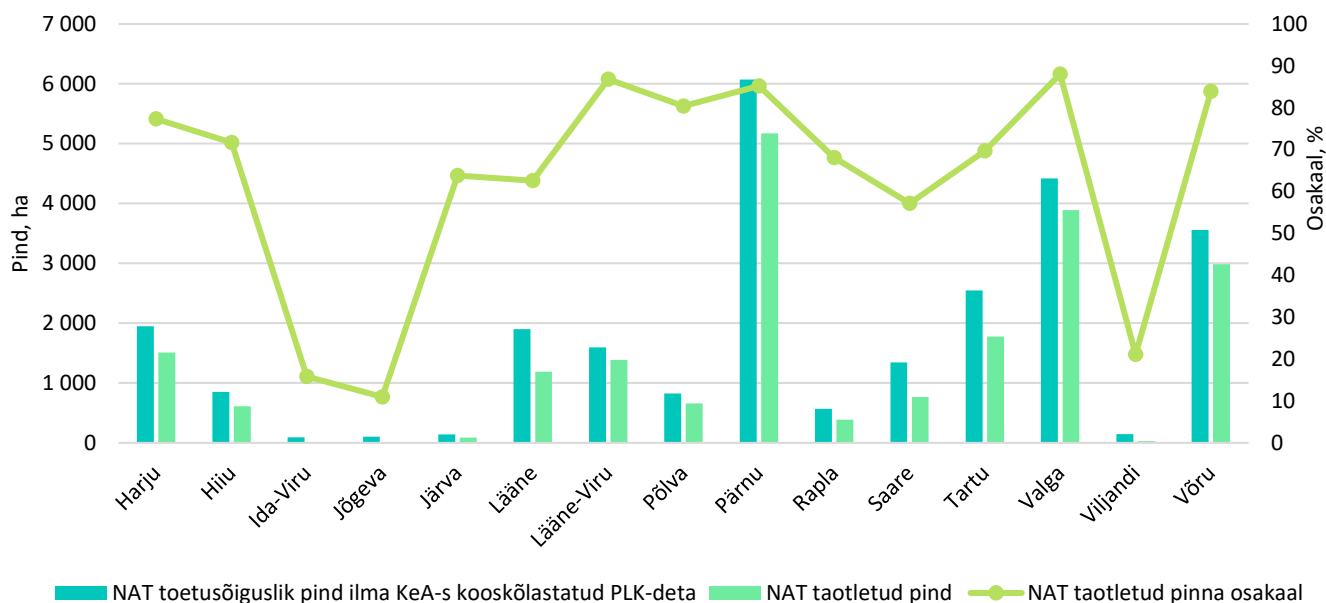

Joonis 92. 2019. a NAT toetusõiguslik pind maakonniti (PRIA, 03.02.2020 andmetel); (EELIS, 04.03.2020a andmetel)

2019. a NAT taotletud pind moodustas NAT toetusõiguslikust pinnast 44%. Samas nagu eespool öeldud, ei saa samale maale taotleda korruga NAT ja PLK toetust. Seetõttu leiti NAT taotletud pinna osakaal ka sellisest NAT toetusõiguslikust pinnast, millest oli maha arvatud KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud pind ning tulemuseks saadi 78% nagu ka 2018. aastal. Seega on ligi veerand NAT toetusõiguslikust pinnast, millele ei ole ka PLK toetust taotletud, endiselt veel NAT toetusega katmata. Toetusaluse pinna asemel on siin kasutatud taotletud pinda¹⁷ põhjusel, et taotletud pinna info on PRIA päringute tulemusel olemas ka põllu tasandil, mitte ainult tootja tasandil. Seega on võimalik määratleda, mis maakonnas taotletud alad realselt asuvad ja viia analüüs läbi ka maakondade kaupa. NAT taotletud pinna osakaal oli NAT toetusõiguslikust (ilma KeA-s kooskõlastatud PLK pindadeta) kõrgeim Valga, Lääne-Viru, Pärnu, Võru ja Põlva maakondades (vahemikus 80-88%) (Joonis 93, Lisa 38). Madalaim oli NAT taotletud pinna osakaal Jõgeva ja Ida-Viru maakondades – vastavalt 11% ja 16%.

¹⁶ Kogu hoolduskõlbulikule, st PLK toetuse õiguslikule pinnale tavaliselt PRIA-st siiski PLK toetust ei taotleta. Hoolduskõlbulike KKR PLK-de pind oli 2019. a 36 319 ha (KeA, 13.03.2020a andmetel), määratud PLK toetuse pind aga 32 186 ha (PRIA, 28.02.2020a andmetel) ehk 4133 ha väiksem

¹⁷ NAT taotletud pind oli 2019. a 20 479 ha (PRIA, 29.01.2020b andmetel), toetusalune pind aga 20 210 ha (PRIA, 28.02.2020a andmetel) ehk 269 ha väiksem

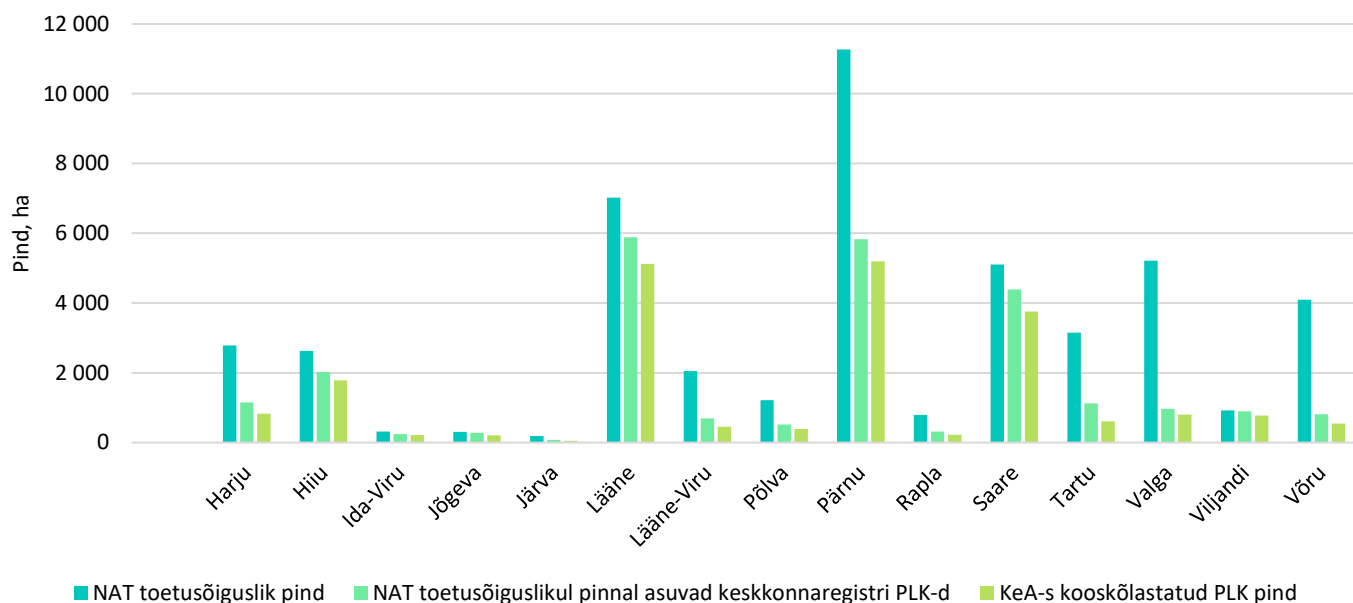

Joonis 93. 2019. a NAT taotletud pind, NAT toetusõiguslik pind KeA-s kooskõlastatud PLK-de pinnata ning NAT taotletud pinna osakaal toetusõiguslikust maakonniti. NAT taotletud pind (PRIA, 29.01.2020b andmetel), NAT toetusõiguslik pind (PRIA, 03.02.2020 andmetel); (EELIS, 04.03.2020a andmetel), KeA-s kooskõlastatud PLK pind (EELIS, 04.03.2020c andmetel)

NAT toetusõiguslikul pinnal asuvad poollooduslikud kooslused

Poollooduslikud kooslused (PLK-d) kui kõrge loodusliku liigirikkusega traditsioonilised põllumajandusmaastikud on olulised nii looduskaitse kui ka põllumajanduse seisukohast. PLK-dele iseloomuliku suure elurikkuse säilitamiseks on vajalik nende järjepidev hooldamine – traditsiooniliselt niitmine ja karjatamine. Seetõttu analüüsitakse NAT toetusõiguslikul alal asuvate PLK toetuse õiguslike PLK-de pinda. KeM keskkonnaregistrisse kantud PLK-dele saab taotleda ka PLK toetust ning sel juhul NAT ja teisi pindalapõhiseid toetusi antud PLK-le enam taotleda ei saa. Samas võib aga arvata, et nende tootjate puhul, kes eelistavad NAT toetust PLK toetuse asemel, aitab NAT toetus juhtida kõrgendatud tähelepanu PLK-de säilitamisele ja looduskaitseõuetest kinnipidamisele. Miinuseks on aga asjaolu, et sel juhul ei ole tootjal kohustust võtta osa spetsiaalselt PLK toetuse taotlejatele korraldatud koolitustest, kus pööratakse tähelepanu PLK hooldamisega seotud spetsiifilistele teemadele.

Eelnevalt välja selgitatud NAT toetusõigusliku maa ja KeM keskkonnaregistrisse kantud PLK-de kihi (EELIS, 04.03.2020a andmetel) põhjal leiti, kui suur osa PLK toetuse õiguslikest PLK-dest asub NAT toetusõiguslikul põllumajandusmaal. Analüüsi tulemusel oli vastavaks PLK pinnaks 25 218 ha, millest 20 981 ha oli KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud (EELIS, 04.03.2020c andmetel). Suurimad NAT toetusõiguslikul alal asuvad keskkonnaregistri PLK-de pinnad asusid Lääne, Pärnu ja Saare maakonnas, kus olid sellest tulenevalt ka suurimad KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud pinnad (Joonis 94, Lisa 38).

Joonis 94. 2019. a NAT toetusõiguslik pind ning sellel asuv keskkonnaregistri PLK-de pind ja KeA-s PLK toetuse taotlemiseks kooskõlastatud PLK-de pind maakonniti. NAT toetusõiguslik pind (PRIA, 03.02.2020 andmetel); (EELIS, 04.03.2020a andmetel), keskkonnaregistri PLK-de pind (EELIS, 04.03.2020b andmetel), KeA-s kooskõlastatud PLK pind (EELIS, 04.03.2020c andmetel)

Lisaks võib NAT toetusõiguslikke PLK-sid asuda PRIA taotlemata põllumassiivide kihil – seda juhul, kui PLK asub küll PRIA põllumassiivil, aga seda ei ole vähemalt viimase nelja aasta jooksul pindalatoetuse taotlusel märgitud. See puudutab eelkõige PLK-sid, mis ei ole ÜPT toetuse õiguslikud.

NAT toetusõiguslikul maal (taotletud põllumassiividel) asuvatest PLK-dest ei taotletud 2019. a PLK toetust 4237 hektarile, millest osale võidi olla taotletud NAT toetust. Alates 2018. a on olemas taotluseluse maa info põldude tasandil PRIA e-põldude kaardikihil, seega on erinevalt varasematest aastatest võimalik leida täpne NAT toetuse all olev PLK toetuse õiguslik pind – 1793 ha (Tabel 10). Seega on taotletud põllumassiividel asuvast 4346 ha-st NAT toetusega katmata veel maksimaalselt 2444 ha PLK-sid, millele ka PLK toetust ei taotleta.

Tabel 10. KeM keskkonnaregistri PLK pinnaga kattuvate 2019. a NAT toetusaluste põldude pind maakonniti; NAT toetusega seotud põllud (PRIA, 29.01.2020b andmetel); (PRIA, 29.01.2020b andmetel), keskkonnaregistri PLK-de pind (EELIS, 04.03.2020b andmetel)

Maakond	KR PLK-dega kattuvate 2019. a NAT toetusaluste põldude pind, ha
Harju maakond	162
Hiiu maakond	98
Ida-Viru maakond	4
Jõgeva maakond	9
Järva maakond	5
Lääne maakond	251
Lääne-Viru maakond	180
Põlva maakond	92
Pärnu maakond	233
Rapla maakond	41
Saare maakond	214
Tartu maakond	181
Valga maakond	124
Viljandi maakond	12
Võru maakond	189
Kõik kokku	1793

Natura 2000 põllumajandusmaal asuvate loodusväärtuste kaitse

NAT toetus on seotud looduskaitseseaduse täitmisega. Looduskaitseseaduse alusel on Natura 2000 alade kaitseks moodustatud kaitsealad, hoiualad ja püsielupaigad. Kaitsealad ja püsielupaigad on jagatud erinevateks vöönditeks, kus

NAT toetusalustele aladele kehtestatud piirangute ulatus sõltub eelkõige Natura 2000 alarangsastmest. Kogu NAT toetusõiguslikust põllumajandusmaast asus 2019. a 50% PV-s, 23% hoiualal ja 27% SKV-s.

kehtivad erinevad piirangud. Kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti, on vastavalt looduskaitseseadusele keelatud kaitseala sihtkaitsevööndis majandustegevus ning piiranguvööndis biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetiste kasutamine. Hoiuala puhul peab kinnisasja valdaja vähemalt kuu aega enne tööde alustamist esitama hoiuala valitsejale biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamise, loodusliku ja poolloodusliku rohumaa ning poldri kultiveerimise ja väetamise korral teatise. Hoiuala valitseja hindab kavandatud tegevusi ning tegutseb järgnevalt: kinnitab selle, kui kavandatud tööd on lubatud; teatab teatise esitajale tingimused, mida

järgides võib kavandatud töid teha; keelab tööd, mis ohustavad hoiuala kaitstavate liikide või elupaikade soodsa seisundi säilimist, mille tagamiseks hoiuala on moodustatud.

Seega sõltub NAT toetusalustele aladele kehtestatud piirangute ulatus (ja seega ka mõju keskkonnale) eelkõige Natura 2000 ala rangusastmest. Kogu NAT toetusõiguslikust põllumajandusmaast (~47 100 ha) asus 2019. a ~23 400 ha PV-s, ~10 900 ha hoiualal ja ~12 800 ha SKV-s (EELIS, 04.03.2020e andmetel) (Lisa 39).

Nagu eelpool mainitud, on alates 2018. a PRIA e-põldude kaardikihil olemas taotlusaluse maa info põldude tasandil, seega on võimalik leida taotletud pinnad eri rangusastmega aladel täpsemalt kui eelnevatel aastatel. NAT taotletud pind oli 2019. a PV-s 16 045 ha, hoiualal 3893 ha ja SKV-s 454 ha (kokku 20 392 ha). Ilmselt on kaardikihtidesse sisse jäänud mõningad ebatäpsused, kuna NAT taotletud kogupind oli e-põldude kaardikihil (PRIA, 29.01.2020e andmetel) 87 ha võrra suurem – 20 479 ha.

**NAT 2019. a taotletud
põldude kogupinnast oli
kinnitatud
kaitsekorralduskavadega
kaetud 87%.**

Looduskaitseeaduse järgi määratakse kaitseala ja püsielupaiga kaitsekord kaitseeeskirjaga. Lisaks võib kaitstava loodusobjekti kaitse korraldamiseks koostada kaitsekorralduskava (KKK). KKK-s tuuakse välja kaitstava ala üldiseloomustus, alal leiduvate loodusväärtuste kirjeldus, väärtustepõhised mõõdetavad kaitse-eesmärgid, oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ja 30 aasta perspektiivis eesmärgiga saavutada kaitse-eesmärgina toodud liikide ja elupaigatüüpide soodne seisund ning väärtusepõhised indikaatorid selle hindamiseks, peamised väärtusi mõjutavad tegurid, vajalikud kaitsemeetmed ja iga meetme rakendamise oodatav tulemus. Lisaks tuuakse välja põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste loetelu, kusjuures iga tegevuse juures määratakse ära tegevuse maht, tööde teostamise koht ja orienteeruv maksumus. Kuna NAT toetuse taotlejad peavad täitma looduskaitseeaduse nõudeid, on looduskaitse eesmärgi saavutamine seotud ka KKK-de järgimisega. NAT taotletud põldude kogupindala 2019. a oli 20 479 ha ning kinnitatud KKK-dega (KeA, 13.03.2020c andmetel) kattus sellest 17 881 ha ehk 87%.

Natura 2000 võrgustiku aladel peab looduskaitseeaduse ning selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõudeid tegelikult täitma ka ilma NAT toetuseta. Seega võib NAT toetuse panuse looduskaitseeaduse nõuete täitmise tagamiseks kahtluse alla seada. Samas pöörab NAT toetus ilmselt looduskaitseeaduse nõuete täitmisele rõhutatud tähelepanu, sest nõuete rikkumise korral nõutakse osa toetussummast tagasi. Lisaks peaks looduskaitseeaduse nõuete täitmist soodustama NAT toetuse poolt saamatajäänud tulu ja lisakulu hüvitamine.

Positiivse mõju osas elurikkusele võib välja tuua NAT toetuse panust põllumajandusliku tegevuse jätkamisel. Maade kasutusest väljajätmine mõjutaks aja jooksul tõenäoliselt koosluse liigilist koosseisu, mida võib põllumajandusmaale omase elurikkuse säilimise seisukohast negatiivseks lugeda. Tihti toimib Natura 2000 põllumajandusmaa nõuetusaladena mitmete kaitsealustele liikidele, kes elavad Natura 2000 alade läheduses ja käivad neil aladel toitumas. Seega tooksid muutused Natura 2000 põllumajandusmaal kaasa suuremad muutused elurikkuses ka väljaspool Natura 2000 põllumajandusmaad.

Varasematel aastatel analüüsiti EELIS andmebaasis registreeritud kaitsealuste liikide elupaikade ja kasvukohtade arvu NAT toetusega seotud põllumassiividel, alates 2018. aastast on vastavad arvud võimalik leida konkreetsetel põldudel, millele 2019. a NAT toetust taotleti (PRIA, 29.01.2020e andmetel); (EELIS, 04.03.2020d andmetel). Kokku oli EELIS andmebaasis NAT taotletud põldudel registreeritud 845 (võrdluseks: 2018. a 786 ja 2017. a 859) kaitsealuste loomaliikide elupaika, 454 (2018. a 412; 2017. a 419) taimeliikide ning 4 (2018. a 3; 2017. a 5) seene- ja samblikuliikide kasvukohta (Lisa 40). Kaitsealused liigid jagunevad kolme kaitsekategooriasse. Kõige rohkem esines III kaitsekategooria loomaliikide

elupaiku (504). Kõige rangema kaitse all olevate ehk I kaitsekategooria loomaliikide elupaiku esines 28, taimeliikide kasvukohti 2 ning seene- ja samblikuliikide kasvukohti 1.

NAT 2019. a taotletud põldudel oli EELIS andmebaasis registreeritud elupaik 7 I, 26 II ja 59 III kaitsekategooria loomaliigile. Taimeliikide osas olid vastavad numbrid 2, 36 ja 34 ning seene- või samblikuliikide osas 1, 1 ja 2.

I kaitsekategooria loomaliikide elupaikadest esines enim niidurüdi elupaiku (7), järgnesid tutka (5), kõre (5), väikekonnakotka (5) ja väike-laukhane (4) elupaigad. Registreeritud oli ka üks merikotka ja üks euroopa naaritsa elupaik. II kaitsekategooria liikidest esines enim harivesiliku (101) ja hariliku mudakonna (57) elupaiku, III kategooria liikidest aga tähnikvesilike (67), tiigikonnade (63) ja rukkiräägu (58) elupaiku.

EELIS andmebaasis oli 2019. a NAT taotletud põldudel registreeritud kokku 845 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 454 taimeliikide ning 4 seene- ja samblikuliikide kasvukohta.

I kaitsekategooria taimeliike esines vaid kaks: põhja-raunjalg ja haruline võtmehein (kasvukohti kummalgi 1). II kategooria taimeliikidest esines enim hariliku muguljuure (23) kasvukohti ning III kategooria liikidest kahkjaspunase sõrmkäpa (46), halli käpa (32) ja soo-neiuvaiba (30)

kasvukohti.

Seene- või samblikuliike esines NAT toetusega 2019. a seotud põldudel vaid neli erinevat liiki: I kaitsekategooria seen roosa võrkheinik, II kaitsekategooria seen purpur-maakeel ning III kategooriasse kuuluvad sarvklavulinopsis ja harilik kopsusamblik.

Põllumajandusliku tegevuse tagamine Natura 2000 aladel

NAT toetuse üheks eesmärgiks on säilitada Natura 2000 võrgustiku aladel põllumajanduslik tegevus ning aidata seal toime tulla ebasoodsate asjaoludega, mis tulenevad loodus- ja linnudirektiivi rakendamisest. Seda tehakse direktiivide rakendamise tõttu saamata jäänud tulu ja lisakulu kompenseerimisega. Seega aitab antud toetus kaasa ka ääremaastumise ja maade kasutusest väljajätmise ärahoidmisele kogu toetusalusel põllumajandusmaal – 2019. a oli NAT toetusalusene pind 20 210 ha (PRIA, 16.03.2020 andmetel). NAT tootjatele määratud summad, sh maakonniti on välja toodud [Lisas 41](#).

2019. a oli NAT toetusõiguslikust pinnast (47 087 ha, [Lisa 38](#)) NAT või PLK toetusega katmata 5628 ha ehk 12% – samas oli see pind viimase nelja aasta jooksul pindalatoetuste taotlustel märgitud ehk sellele taotleti ilmselt teisi pindalatoetusi.

Maakasutuse andmete analüüs

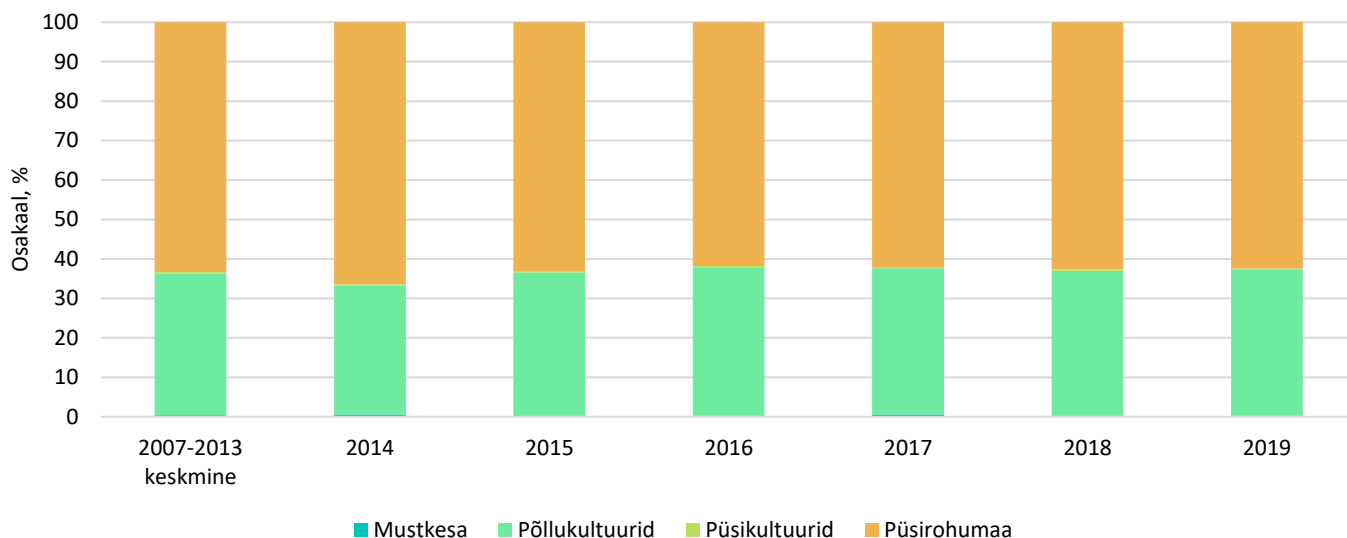
Jätkusuutliku maakorralduse aspektist on oluline analüüsida NAT toetuse all oleva pinna maakasutust ning selle muutusi aastate jooksul. Kuna toetusalusel pinna info põldude kaupa puudub, on maakasutuse analüüs samuti läbi viidud taotletud pinnaga¹⁸. Suurim on NAT põldudel olnud läbi aastate püsirohumaade osakaal, mis jäi perioodil 2007-2019 vahemikku 60-66%, olles 2019. a 62%. Ka põllukultuuride osakaal oli küllaltki suur ja jäi perioodil 2007-2018 vahemikku 32-40% (2019. a 37%).

Mustkesa ja püsilukultuuride osakaal oli minimaalne, jäädes kõigil aastatel mõlema puhul alla ühe protsendi ([Joonis 95](#)).

NAT pinnal on läbi aastate olnud suurim püsirohumaade osakaal, 2019. a oli see näitaja 62%.

¹⁸ NAT taotletud pind oli 2019. a 20 479 ha (PRIA, 29.01.2020b andmetel), toetusalusene pind aga 20 210 ha (PRIA, 16.03.2020 andmetel) ehk 269 ha väiksem

Alates 2015. aastast võeti kasutusele mõiste keskkonnatundlik püsirohuma (TPR) – ranget kaitset vajav püsirohuma, mis asub Natura 2000 võrgustiku alal ning mille muld on 100% ulatuses turvasmuld (TPR kasutusotstarvet ei tohi muuta ning seda maad ei tohi üles kündä). TPR rohukamara uuendamine on lubatud üksnes pealtkülvi teel ja PRIA-t tuleb sellest eelnevalt teavitada. Taotleja, kes on muutnud TPR kasutusotstarvet või on sellise püsirohuma üles kündnud, peab PRIA määratud tähtjaks selle ala tagasi püsirohumaaks muutma (PRIA, 2019). NAT taotletud põldudel oli 2019. a TPR-i pindala 261 ha (PRIA, 29.01.2020b andmetel). Eelolevas maakasutuse analüüsis on tundlike püsirohumaade pind püsirohumaade hulka arvatud.

Joonis 95. NAT taotletud pinna maakasutus aastatel 2007-2019 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine) (PMK, 2019a); (PRIA, 29.01.2020b andmetel). Mustkesa ja püsikultuuride osakaal oli igal aastal <1% ning seetõttu joonisel peaaegu märkamatu

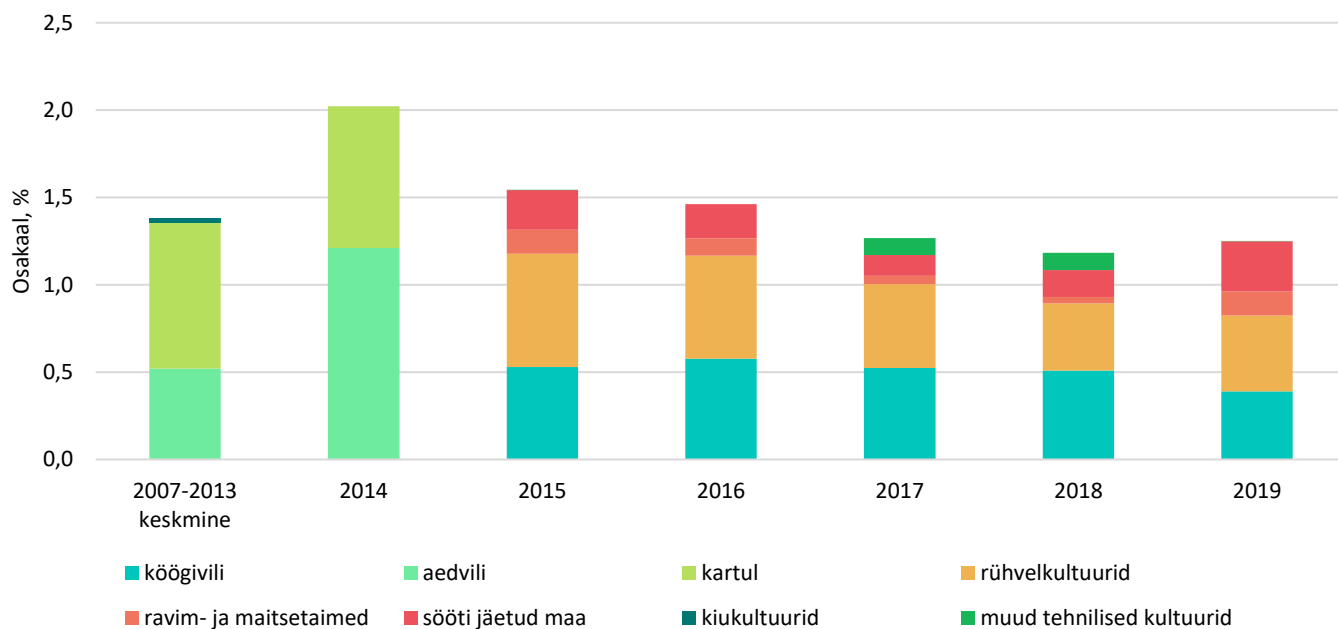
Järgnevalt analüüsiti põllukultuurigruppide jaotust NAT taotletud maal.

Põllukultuuridest on NAT taotletud maal läbi aastate olnud suurima osakaaluga teravili, mis jäi perioodil 2007-2015 vahemikku 33-40%, seejärel kasvas ja moodustas 2016. a 48%. Viimastel aastatel on teravilja osakaal taas kahanenud, olles 2019. a 41%. Osakaalult järgmised olid liblikõielised (sh kaunviljad), mis moodustasid perioodil 2007-2018 olenevalt aastast 22-35% (2019. a 37%). Osakaalult kolmandal kohal olid lühiajalised rohumaad (v.a liblikõielised), mille osakaal on aastate jooksul vähenenud: 2007-2013. a keskmine 20%, 2018. a aga vaid 5% (Joonis 96). 2019. a on lühiajaliste rohumaade osakaal veidi tõusnud, olles 9%. Kuna liblikõieliste osakaal perioodi jooksul veidi kasvas, siis võidi osa varemalt lühiajalise rohumaana (v.a liblikõielised) märgitud kultuuridest olla nüüd märgitud liblikõieliste alla. PRIA täpsustas vahepeal kultuuride märkimist pindalatoetuste taotlusel, mistõttu kuulusid ilmselt ebatäpsuste tõttu osad liblikõielised gruppide lühiajaline rohuma, v.a liblikõieline. Teiste kultuurigruppide osakaal oli palju väiksem (Joonis 97).

Põllukultuuridest on NAT taotletud maal läbi aastate olnud suurima osakaaluga teravili.

Joonis 96. Peamiste kultuurigruppide struktuur NAT taotletud põllumaal aastatel 2007-2019 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine) (PMK, 2019a); (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

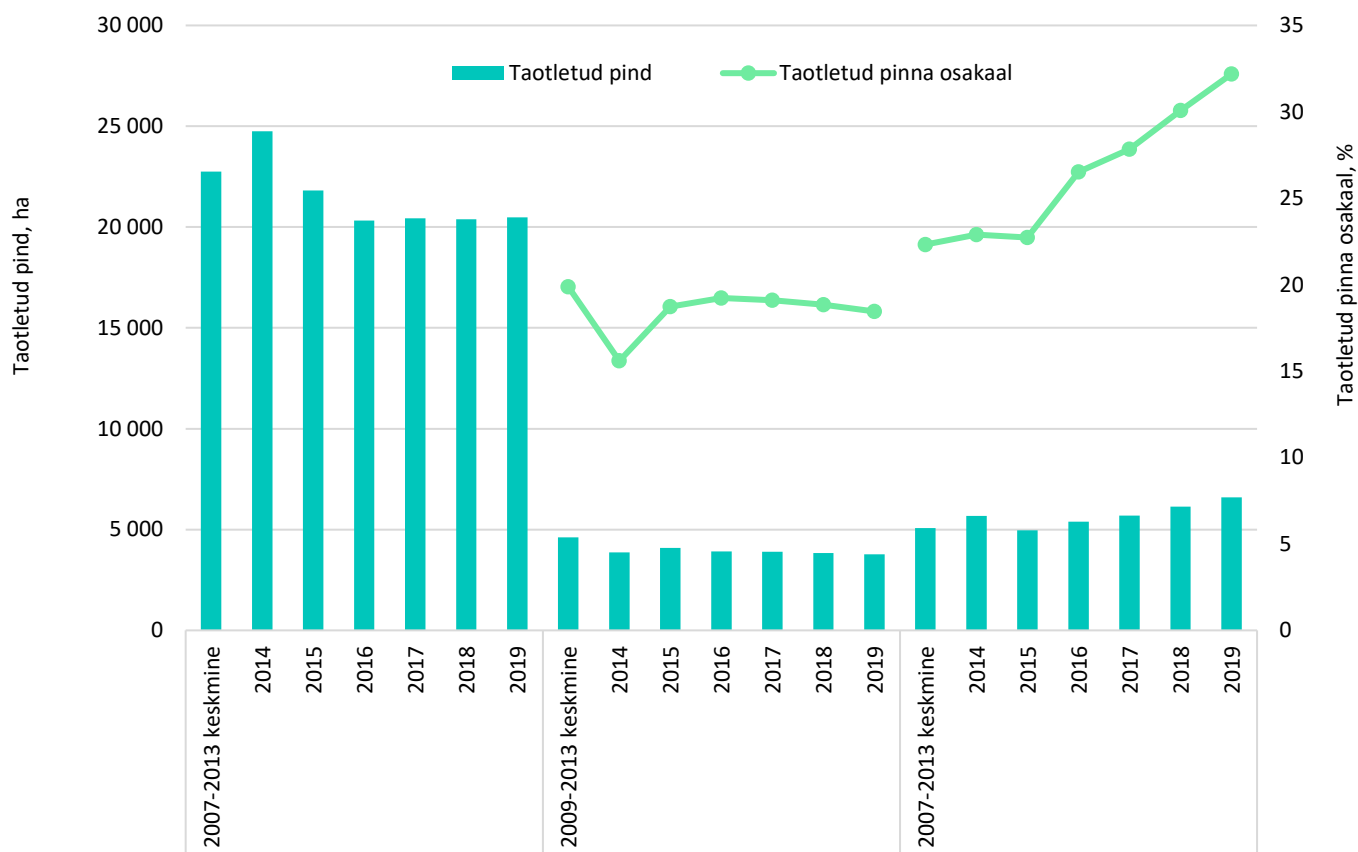

Joonis 97. Väiksema osakaaluga kultuurigruppide struktuur NAT taotletud põllumaal aastatel 2007-2019 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine) (PMK, 2019a); (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

NAT taotletud alade kattumine teiste MAK keskkonnaga seotud meetmetega

NAT toetusalusele maale saab taotleda ka teisi MAK keskkonnaga seotud toetusi, mis samuti NAT toetusele seatud eesmärkide saavutamist mõjutavad. Seetõttu analüüsiti, kui palju ja milliseid teisi MAK keskkonnatoetusi NAT põldudele taotleti. Enim oli MAK keskkonnatoetustest NAT põldudele lisaks NAT toetusele taotletud MAHE ja KSM toetust: 2019. a taotleti NAT taotletud pinnale (20 479 ha) KSM toetust 3779 ha ja MAHE toetust 6592 ha. Teisi toetusi taotleti kõiki väga vähe. Seetõttu tuuakse aastate kaupa välja vaid KSM ja MAHE toetuse pind ja osakaal NAT taotletud pinnast (Joonis 98). KSM toetuse osakaal NAT pinnast on alates 2015. a olnud stabiilselt 19%, langes 2019. a 1% võrra (18%), samas kui MAHE toetuse osakaal on sama ajavahemiku jooksul tõusnud 9% võrra (2015. a 23%; 2019. a 32%).

MAK teistest keskkonnatoetustest on NAT põldudele lisaks enim taotletud KSM ja MAHE toetust.

Joonis 98. NAT taotletud pind perioodil 2007-2019 (perioodi 2007-2013 kohta aastate keskmine) ning samale maale taotletud keskkonnasõbraliku majandamise (KSM) ja mahepõllumajandusliku tootmise toetuse (MAHE) pind ja osakaal (PMK, 2019a); (PRIA, 29.01.2020b andmetel)

PRIA kohapealse kontrollis tuvastatud NAT taotlejate puudused

PRIA kohapealse kontrollis tuvastati 2019. a puudusi 50 NAT taotleja puhul; fikseeriti 11 erinevat puuduse liiki (PRIA, 22.03.2019e andmetel). Näiteks puudus maa kasutamise õiguslik alus, oli tehtud viga taotluse vormistamisel, põllule taotles toetust maaomanik, kes maa hooldamisega ei tegele, põld või põllu osa ei olnud NAT toetusõiguslik või ei olnud põld kontrolli aastal üldse toetusõiguslik (kohapealse kontrolli aastal põllumajandustegevuseks mittekasutatav maa). Kohapealse kontrolli käigus tuvastatud puuduste tõttu jäi toetusest ilma 8 NAT taotlejat.

PRIA kohapealse kontrollis tuvastati puudusi 50 NAT taotleja puhul; puuduste tõttu jäi toetusest ilma 8 taotlejat.

Kokkuvõte

- 2019. a oli NAT toetuse saajate arv 1276 ja toetusalune pind 20 210 ha. MAK 2014-2020 seab NAT toetusalusele pinnale sihttasemeks 23 440 ha, millest saavutati 2019. a 86%.
- NAT toetuse saajatest kuulus NAT määratud pinna järgi 2019. a 66% suurusgruppidesse kuni 9,9 ha ning alates 100 ha gruppidesse vaid 3%. Kui analüüsida NAT tootjate kogu deklareeritud pinda, olid vastavad osakaalud 42% ja 19%. NAT tootjate 2019. a NAT määratud pind moodustas NAT tootjate deklareeritud pinnast 16%, NAT määratud pind võrdus deklareeritud pinnaga 39%-il NAT tootjatest.
- NAT toetusõiguslik pind oli 2019. a 47 087 ha (pind, mis asub aktiivsetel põllumassiividel, ehk on viimase nelja aasta jooksul märgitud pindalatoetuste taotlustel), millest osa oli ka PLK toetuse õiguslik – kuid mõlemat toetust samale pinnale taotleda ei saa. Keskkonnaregistri PLK-de pind NAT toetusõiguslikul maal oli 25 218 ha, millest 20 981 ha oli KeA-s kooskõlastatud PLK toetuse taotlemiseks. Seega jäi NAT toetuse taotlemiseks ilma KeA-s kooskõlastatud PLK-de pinnata vabaks 26 106 ha. NAT 2019. a taotletud pind (20 479 ha) moodustas sellest 78%. NAT toetusõiguslikul maal (taotletud põllumassiividel) asuvatest PLK-dest ei taotletud 2019. a PLK toetust 4237 hektarile, millest 1793 hektarile oli taotletud NAT toetust.
- Tootjad, kes taotlevad PLK-le PLK toetust, peavad osalema koolitustel, kus pööratakse tähelepanu PLK hooldamisega seotud spetsiifilisematele teemadele. Tootjatel, kes taotlevad PLK-le NAT toetust, sellist kohustust ei ole. PLK-de kvaliteetse majandamise tagamiseks on soovitatav ka neil tootjatel vastavatel koolitustel käia.
- NAT toetusega aladele kehtestatud piirangute ulatus (ja seega ka mõju keskkonnale) sõltub eelkõige Natura 2000 ala rangusastmest. Kogu NAT toetusõiguslikust põllumajandusmaast (~47 100 ha) asus 2019. a ~23 400 ha PV-s, ~10 900 ha hoiualal ja ~12 800 ha SKV-s. NAT taotletud pind oli 2019. a PV-s 16 045 ha, hoiualal 3893 ha ja SKV-s 454 ha (kokku 20 392 ha). Ilmselt on kaardikihtidesse sisse jäänud mõningad ebatäpsused, kuna NAT taotletud kogupind oli e-põldude kaardikihil 87 ha võrra suurem – 20 479 ha.
- Looduskaitse eesmärgi saavutamine on muuhulgas seotud ka kaitsekorralduskavade (KKK) järgimisega. NAT taotletud põldude kogupindala oli 2019. a 20 479 ha ning kinnitatud KKK-dega kattus sellest 17 881 ha ehk 87%.
- Positiivse mõju osas elurikkusele võib välja tuua NAT toetuse panust põllumajandusliku tegevuse jätkamisel. Maade kasutusest väljajätmine mõjutaks aja jooksul koosluse liigilist koosseisu, mida võib põllumajandusmaale omase elurikkuse säilimise seisukohast negatiivseks lugeda. EELIS andmebaasis oli 2019. a NAT taotletud põldudel registreeritud kokku 845 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 454 taimeliikide ning 4 seene- ja samblikuliikide kasvukohta.
- NAT põldudel oli läbi aastate (2007-2019) levinuim maakasutus püsirohumaad, mille osakaal jäi vahemikku 60-66% taotletud pinnast. Põllukultuuride osakaal jäi sel perioodil vahemikku 32-40%. Mustkesa ja püsikultuuride osakaal jäi kõigil aastatel mõlemal alla 1%. Keskkonnatundlikke püsirohumaad (TPR) oli NAT 2019. a taotletud põldudel 261 ha.
- Põllukultuurigruppidest on NAT taotletud maal läbi aastate olnud suurima osakaaluga teravili, moodustades 2019. a 41%. Osakaalult järgmised olid liblikõielised (sh kaunviljad), mis jäid perioodil 2007-2018 olenevalt aastast vahemikku 22-35% (2019. a 37%). Osakaalult kolmandal kohal olid lühiajalised rohumaad (v.a liblikõielised), mille osakaal on aastate jooksul vähenenud: 2007-2013. a keskmine 20%, 2018. a aga vaid 5%. 2019. a on lühiajaliste rohumaade osakaal veidi tõusnud, olles 9% (vähenemise üheks põhjuseks võis olla ilmselt põllukultuuride nimetuste täpsustamine pindalatoetuste taotlustel – nt võidi osa varasemast lühiajalisest rohumaast märkida pärast täpsustumist liblikõieliste alla). Teiste kultuurigruppide osakaal oli palju väiksem.

- Enim on MAK keskkonnatoetustest NAT põldudele lisaks NAT toetusele taotletud MAHE ja KSM toetust. 2019. a taotleti NAT taotletud pinnale (20 479 ha) KSM toetust 3779 ha ja MAHE toetust 6592 ha. Teisi toetusi taotleti kõiki väga vähe. KSM toetuse osakaal NAT pinnast on alates 2015. a olnud stabiilselt 19%, langedes 2019. a 1% võrra (18%) samas kui MAHE toetuse osakaal on sama ajavahemiku jooksul tõusnud 9% võrra (2015. a 23%; 2019. a 32%).
- 2019. a PRIA kohapealses kontrollis fikseeriti 11 erinevat puuduse liiki kokku 50 NAT taotlejal; puuduste tõttu jäi toetusest ilma 8 taotlejat.

Meede M12.2 - Natura 2000 toetus erametsamaale

Sisukord

Meetme eesmärk.....	162
Meetme analüüs.....	163
Kokkuvõte	169

Jooniste loetelu

Joonis 99. Määratud NAM toetusalune pind ja toetuse saajate arv 2008.-2018. a tegevusmaakonna järgi (2008-2013 kohta aastate keskmine; maakonnad on esitatud 2008.-2014. a vanade, 2015.-2018. a uute halduspiiride järgi)	164
--	-----

Tabelite loetelu

Tabel 11. NAM toetuse saajad ja toetusalused pinnad 2018. a juriidilise vormi järgi (SA EMK, 10.01.2020b andmetel)	163
Tabel 12. NAM toetuse 2015.-2018. a määratud ja 2019. a taotletud pinnad ning nende osakaal seatud sihttasemest* (PMK, 2019a); (SA EMK, 10.01.2020a andmetel); (SA EMK, 10.01.2020b andmetel)	165
Tabel 13. NAM toetusõiguslik pind 2014.-2019. a ning 2014.-2018. a toetusaluse pinna ja 2019. a taotletud pinna osatähtsus NAM toetusõiguslikust pinnast (PMK, 2019a); (EELIS, 04.03.2020e andmetel).....	165

Lisade loetelu

Lisa 42. NAM toetust saanud tootjate arv ning toetusalune pind 2008.-2018. a ning 2019. a taotlejate arv ja taotletud pind	
Lisa 43. EELIS andmebaasis registreeritud kaitsealuste liikide elupaikade ja kasvukohtade arv NAM 2018. aasta toetusalustel pindadel maakonniti	

Kasutatud kirjanduse loetelu

KeA, 26.03.2020. E-kirjavahetus Keskkonnaametist Liilia Tammega.

KeA, 30.03.2020. E-Kirjavahetus Keskkonnaametist Kristjan Aidaga.

Keskkonnaagentuur, 2019. Aastaraamat „Mets 2018“.

MEM, 2019. Eesti maaelu arengukava 2014-2020 programmdokument. Versioon 5. Allikas: Maaeluministeerium: <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/mak-2014/mak-2014-arengukava-v5-2019-06-17.pdf>

MEM, 2020 andmetel. Allikas: Maaeluministeerium. Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) strateegiakava 2021–2027 ettevalmistus: <https://www.agri.ee/et/eesmargid-tegevused/upp-strateegiakava-2021-2027/ettevalmistus>

SA EMK, 10.01.2020a andmetel. Natura 2000 erametsamaa toetuse 2019. a taotlemise info.

SA EMK, 10.01.2020b andmetel. Natura 2000 erametsamaa toetuse 2018.a määramise info.

Natura 2000 toetust erametsamaale (edaspidi ka NAM toetus) saab taotleda alates 2008. a. Eestis kuulub Natura 2000 võrgustikku 66 linnuala kogupindalaga 1 268 225 ha ja 541 loodusala kogupindalaga 1 168 851 ha (EELIS, 04.03.2020a andmetel). Kuna loodusalad ja linnualad kattuvad osaliselt või täielikult, on Natura 2000 alade pindala kokku 1 485 930 ha. Lisaks on ka väljaspool Natura 2000 võrgustikku asuvaid kaitsealasid ja püsielupaiku, kus kehtivad looduskaitsepiirangud.

NAM toetusõiguslike metsaalade pindala oli 88 971 ha, millest piiranguvööndisse (PV) ja hoiualale jäi 68 034 ha ning sihtkaitsevööndisse (SKV) 20 937 ha (EELIS, 04.03.2020e andmetel). Nende pindade hulgas sisaldub ka projekteeritavate alade pind, mis on samuti NAM toetuse õiguslikud¹⁹.

Meetme eesmärk

NAM toetuse üldeesmärk on aidata toetuse kaudu kaasa Natura 2000 erametsamaa säästvate kasutusele ja kaitsta Natura 2000 erametsamaa piiranguvööndis, hoiualal, sihtkaitsevööndis ja projekteeritavatel aladel asuvaid ning 2017. a alates ka looduskaitseaduse § 4 lõike 1 punktides 1 ja 4 nimetatud kaitstava loodusobjekti (vastavalt kaitsealad ja püsielupaigad) sihtkaitsevööndis asuvaid loodusväärtusi.

NAM toetus aitab kaitsta loodusväärtusi: NAM toetusõiguslike metsaalade pindala on 88 971 ha ja NAM toetuse sihttase 63 000ha.

Sihtkaitsevööndid väljaspool Natura 2000 võrgustikku aitavad tagada elupaikade ökoloogilist sidusust ja on eluliselt tähtsad liikide, sh metsaliikide leviku ja nende elujõulisuse tagamiseks ning populatsioonide geenivahetuse jaoks.

NAM toetusega hüvitatakse looduskaitsepiirangute tõttu saamata jäävat tulu Natura 2000 võrgustiku alal piiranguvööndis, sihtkaitsevööndis ja projekteeritaval alal ning sihtkaitsevööndis väljaspool Natura 2000 ala. (MEM, 2019)

NAM toetuse taotleja peab täitma taotluse esitamise kalendriaasta jooksul looduskaitseaduse ja metsaseaduse ning nende alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud nõudeid ning lisaks ka nõuetele vastavuse süsteemi nõudeid oma põllumajanduslikus tegevuses või majapidamises.

MAK 2014-2020 koostamisel seati NAM toetusaluse pinna sihttasemeks 58 000 ha (sh SKV-s 11 000 ha ning PV-s ja hoiualal 47 000 ha), mis pärast 2017. a toetusõiguslike alade laienemist (lisandusid väljaspool Natura 2000 alasid asuvad SKV-d) tõsteti 63 000 hektarini (sh järelikult SKV-s 16 000 ha²⁰ ning PV-s ja hoiualal 47 000 ha) – hindamise raames jälgitakse selle sihttaseme saavutamist. Lisaks analüüsitakse NAM toetuse õigusliku pinna suurust ning seda, kui suure osa NAM toetus sellest katab.

Loodusväärtuste kaitse Natura 2000 erametsamaa PV-s, hoiualal, SKV-s ja projekteeritavatel on tagatud looduskaitse- ja metsaseaduse järgimisega. Aruandes tuuakse välja eri rangusastmega vööndite peamised piirangud ja NAM toetusalused pinnad. Lisaks antakse ülevaade I, II ja III kaitsekategooria liikide esinemisest NAM toetuse alusel maal.

Kaitsepiirangutest tuleneva saamata jäänud tulu hüvitamisel on oluline jälgida NAM toetuse saajatele määratud toetussummat. Toetuse määr SKV-s on 110 eurot ning PV-s ja hoiualal ning projekteeritaval alal kuni 60 eurot hektari

¹⁹ Projekteeritavad alad on alad, mis on Natura 2000 võrgustikus ja keskkonnaregistrisse kantud projekteeritava kaitstava loodusobjektina, s.t. et toetust saab taotleda ka aladele, mille kaitse alla võtmine on algatatud või on esitatud ala kaitse alla võtmise ettepanek

²⁰ MAK 2014-2020 järgi (MeM, 2019) on väljaspool Natura 2000 võrgustikku looduskaitseaduse alusel kaitse all 80 000 ha, sh rangema kaitsejärgimise sihtkaitsevööndeid 24 000 ha, millest erametsamaid ligikaudu 5000 ha. Kuna NAM toetusõiguslik pind laienes just väljaspool Natura 2000 alasid asuvate SKV-de arvelt ning sihttasest tõsteti võrreldes varasemaga 5000 ha võrra, võib järelikult 5000 ha võrra suurendada ka SKV-de sihttasest (MAK versioon 3-s (29.08.2017) ei ole sihttasemeid vööndite kaupa eraldi enam välja toodud)

kohta kalendriaastas (seda võidakse vähendada, kui eelarvest ei piisa kõikide nõuetele vastavate taotluste rahuldamiseks).

MAK 2014-2020 koostamisel seati NAM toetuse kogukuluks 28 miljonit eurot, mis pärast 2017. a toetusõiguslike alade laienemist (lisandusid väljaspool Natura 2000 alasid asuvad SKV-d) tõsteti 29,232 miljoni euroni.

Meetme analüüs

Toetusalused pinnad ja toetuse saajate arv

NAM toetuse panust kaitsealuse erametsamaa säästvate kasutusele hinnatakse läbi NAM toetusaluse pinna ja toetuse saajate arvu. NAM toetusaluste pindade ja toetuse saajate arvude kohta on olemas toetuse määramise andmed perioodi 2008-2018 kohta. 2019. a taotlusvooru kohta teeb Sihtasutus Erametsakeskus (SA EMK) taotluse osalise või täieliku rahuldamise otsuse või rahuldamata jätmise otsuse hiljemalt 30. aprilliks 2020. Aruande koostamise ajal on kättesaadavad 2019. a kohta vaid taotlemise (taotlejate arv ja taotletud pind) andmed.

2018. a oli NAM toetuse saajaid kokku 4883 (227 toetuse saajat vähem kui 2017. a). Suurim toetuse saajate arv (üle 500) oli Harju, Saare ja Võru maakonnas, madalaim (alla 100) Ida-Viru, Jõgeva ja Põlva maakonnas²¹. 2018. a oli NAM toetusalune pind kokku 64 143 ha, mida oli 215 ha vähem kui 2017. aastal. Ülekaalukalt suurim toetusalune pind oli Harju maakonnas, millele järgnesid Võru, Pärnu ja Valga maakonnad ning väikseimad toetusalused pinnad Ida-Viru, Jõgeva ja Põlva maakonnas (Joonis 99, Lisa 42). (PMK, 2019a) (SA EMK, 10.01.2020b andmetel), (SA EMK, 10.01.2020a andmetel)

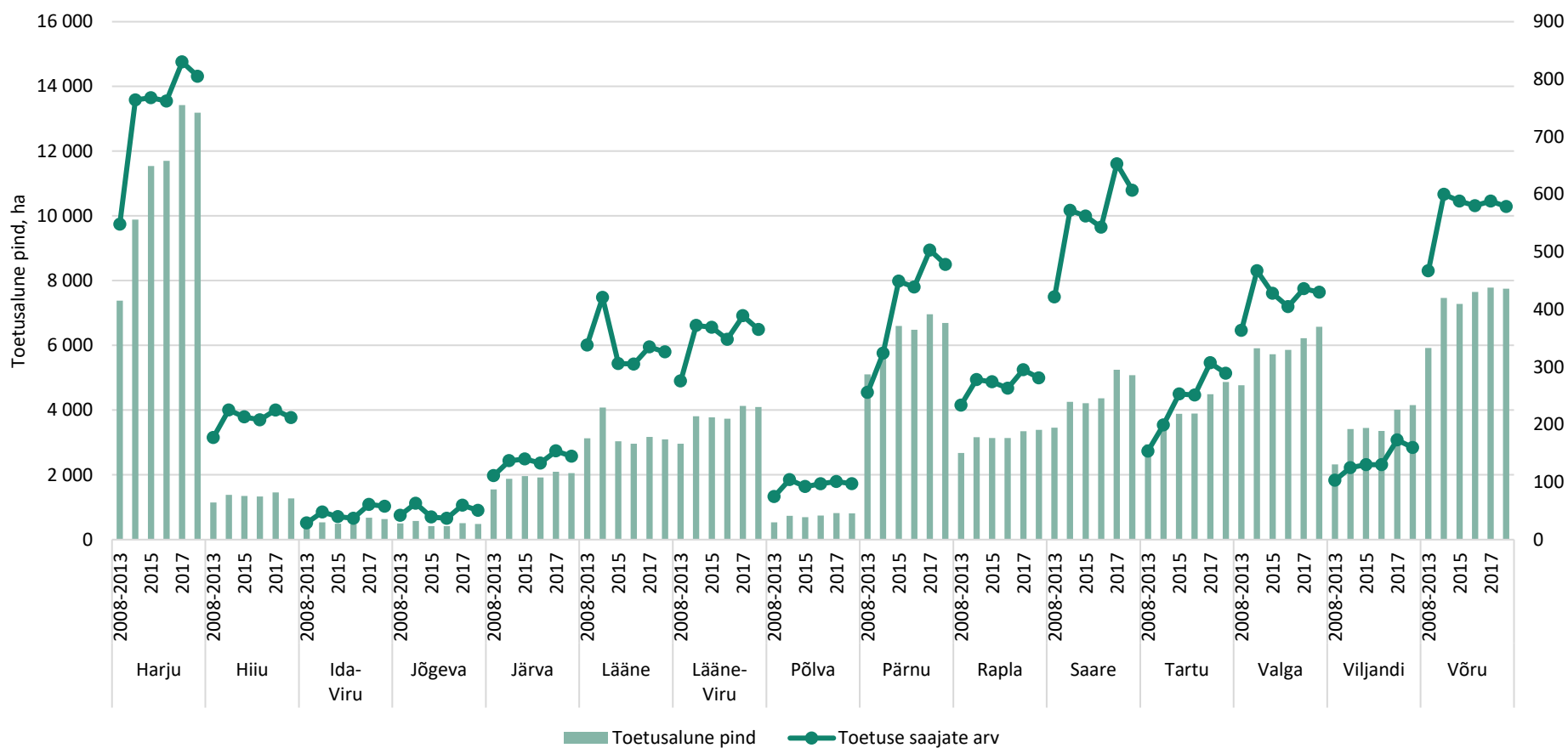
Keskmine pind toetuse saaja kohta perioodil 2014-2018 on 12,5 ha. Keskmine pind toetuse saaja kohta on perioodi jooksul olnud stabiilne (kõige madalam oli 2014. a 12 ha ja kõige kõrgem 2018. a 13,1 ha). Maakonniti on keskmine pind toetuse saaja kohta keskmisest märkimisväärselt kõrgem Viljandi maakonnas (25,8 ha) ja madalaim Hiiu maakonnas (6,3 ha). Viljandi maakonna näitaja tõstab oluliselt kõrgemaks peamiselt ühe toetuse saaja näitaja, kus määratud toetus 2018. a moodustab kogu maakonna toetusalusest pinnast 53%.

Analüüsides toetuse saajaid juriidilise vormi järgi (Tabel 11) saab vaadelda lähemalt toetuse saajate profiili. 87% toetuse saajatest on füüsilised isikud, kelle toetusalune pind moodustab kogu toetusalusest pinnast 64% ning kelle keskmine pind toetuse saaja kohta on 9,7 ha. Juriidilised isikud moodustavad 6% kõigist toetuse saajatest ja nende toetusalune pind on 30% kogu toetusalusest pinnast ning keskmine pind toetuse saaja kohta on märkimisväärselt kõrgem (16,9 ha) võrreldes füüsiliste isikutega. (SA EMK, 10.01.2020b andmetel)

Tabel 11. NAM toetuse saajad ja toetusalused pinnad 2018. a juriidilise vormi järgi (SA EMK, 10.01.2020b andmetel)

Toetuse saajate juriidiline vorm	Toetuse saajate arv	Toetusalune pind, SKV, ha	Toetusalune pind, PV+hoiuala, ha	Toetusalune pind kokku, ha	Osakaal (%) kogu toetusalusest pinnast	Keskmine pind toetuse saaja kohta, ha
FIE	321	757	2 790	3 548	6	11.1
Füüsiline isik	4247	9 494	31 594	41 088	64	9.7
Juriidiline isik	315	5 338	14 160	19 498	30	16.9
Kokku	4883	15 589	48 544	64 134	100	13.1

²¹ NAM toetusaluse pinna jaotumine maakonniti on siin kajastatud tegevusmaakonnast lähtudes (ühe tootja kõikide metsaalade asukoht on märgitud maakonda, mille tootja on märkinud enda peamiseks tegutsemismaakonnaks), mitte selle järgi, kus vastav toetusalune pind reaalselt (geograafiliselt) asub

Joonis 99. Määratud NAM toetusalune pind ja toetuse saajate arv 2008.-2018. a tegevusmaakonna järgi (2008-2013 kohta aastate keskmine; maakonnad on esitatud 2008.-2014. a vanade, 2015.-2018. a uute halduspiiride järgi) (PMK, 2019a); (SA EMK, 10.01.2020a andmetel); (SA EMK, 10.01.2020b andmetel)

MAK 2014-2020 raames toetuse saajatele sihttasest ei ole seatud, kuid toetusluse pinna osas tõusis pinna sihttase 2017. a kokku 63 000 ha-le. Alates 2017. a on arengukavas esitatud eesmärk vaid kogupinnana, kuid järjepidavuse jälgitavuse huvides on toodud täitmine ka vööndite kaupa (Tabel 12). 2018. a toetuslused pinnad täitsid seatud eesmärgid kogupinna osas 102%, PV ja hoiualal 103% ja SKV 97%.

2018. a toetuslused pinnad täitsid seatud eesmärgid kogupinna osas 102%.

Tabel 12. NAM toetuse 2015.-2018. a määratud ja 2019. a taotletud pinnad ning nende osakaal seatud sihttasemest* (PMK, 2019a); (SA EMK, 10.01.2020a andmetel); (SA EMK, 10.01.2020b andmetel)

Näitaja	MAK 2014-2020 eesmärk		Ühik	2015	2016	2017	2018	2019 (taotletud)
	kuni 2016. aastani	alates 2017. aastast						
Pind kokku	58 000	63 000	ha	57 863	58 474	64 359	64 143	67 612
			%	100	101	102	102	107
sh piiranguvööndis (PV) ja hoiualal	47 000	47 000	ha	47 166	47 937	49 154	48 554	50 702
			%	100	102	105	103	108
sh sihtkaitsevööndis (SKV)	11 000	16 000	ha	10 697	10 538	15 204	15 589	16 910
			%	97	96	95	97	106

*2015. ja 2016. a eesmärgi täitmine on arvatud kuni 2016. aastani kehtinud MAK 2014-2020 eesmärgi järgi ning 2017 – 2019. a eesmärgi täitmine alates 2017. aastast kehtiva eesmärgi järgi.

NAM toetusõiguslik metsamaa on pidevalt kasvanud. Toetusluse pinna osakaal toetusõiguslikust metsamaa pinnast moodustas 2018. a 72% (Tabel 13). Eri rangusastmega vöönditest on 2014-2018 perioodi jooksul toetusluse SKV pinna osakaal kogu toetusõiguslikust SKV-st mõnevõrra suurem olnud kui PV-hoiuala osakaal kogu toetusõigusliku PV-hoiuala pinnast.

Tabel 13. NAM toetusõiguslik pind 2014.-2019. a ning 2014.-2018. a toetusluse pinna ja 2019. a taotletud pinna osatähtsus NAM toetusõiguslikust pinnast (PMK, 2019a); (EELIS, 04.03.2020e andmetel)

Näitaja	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Toetusõiguslik metsamaa pind (ha)	81 338	82 291	82 660	88 083	88 555	88 971
sellest SKV-s	13 113	13 764	13 759	19 493	20 093	20 937
sellest PV-s või hoiualal	68 224	68 527	68 902	68 589	68 462	68 034
Toetusluse (2019. a taotletud) pinna osakaal (%) kogu NAM toetusõiguslikust pinnast	69	70	71	73	72	76
Toetusluse SKV pinna osakaal kogu toetusõiguslikust SKV-st	75	78	77	81	78	81
Toetusluse PV-hoiuala osakaal kogu toetusõigusliku PV-hoiuala pinnast	68	69	70	74	71	75

Natura 2000 erametsamaal asuvate loodusväärtuste kaitse

Piirangud kaitsevööndites

NAM toetus ja selle looduskaitsete eesmärkide saavutamine on seotud looduskaitse- ja metsaseaduse ja nende alanevate õigusaktide täitmisega. Metsaseaduse põhieesmärgid on tagada metsa kui ökosüsteemi kaitse ja säästev majandamine ning looduskaitsejärelejärgi on looduskaitse tähtsaim põhimõte looduse säilitamise seisukohalt oluliste alade kasutamise piiramine. Järgnevalt on kirjeldatud mehhanismid, mis aitavad tagada loodusväärtuste kaitse.

Looduskaitsejärelejärgi alusel on Natura 2000 alade kaitseks moodustatud kaitsealad, hoiualad või püsielupaigad. Projekteeritavad alad on alad, mille kaitse alla võtmine on algatatud või on esitatud ala kaitse alla võtmise ettepanek (alad on keskkonnaregistrisse kantud projekteeritava kaitstava loodusobjektina). Kaitsealad ja püsielupaigad on jagatud erinevateks vöönditeks, kus kehtivad erinevad piirangud:

- rangeimad piirangud kehtivad sihtkaitsevööndis. Kui kaitse-eeskirjaga²² ei sätestata teisiti, on sihtkaitsevööndis näiteks keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Kaitstava loodusobjekti säilitamiseks vajalike tegevustena või tegevustena, mis seda objekti ei kahjusta, võib SKV-s kaitse-eeskirjaga lubada näiteks koosluse kujundamist vastavalt kaitse eesmärgile ja kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalikku tegevust;
- piiranguvööndis on majandustegevus lubatud, arvestades looduskaitsejärelejärgi sätestatud kitsendusi. Kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti, on PV-s näiteks keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, puuvõrude ja põõsaste kujundamine ning puittaimestiku istutamine ja raie ilma kaitseala valitseja nõusolekuta. Kaitse-eeskirjaga võib PV-s seada tingimusi ka maastikuilme ning koosluse loodusliku tasakaalu, liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamiseks ning keelata puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitse-eeskirjaga võib PV-s seada raielangid suurusel ja kujul ning metsa vanusekoosseisule metsaseaduses sätestatust erinevaid piiranguid ning raie tegemise ajapiiranguid, mis on vajalikud koosluse või sellesse kuuluva kaitsealuse liigi säilimiseks ja elutingimuste parandamiseks;
- hoiualadel on metsaraie keelatud, kui see võib ohustada ala kaitse-eesmärkide säilimist, ning kohustada võib kindlaksmääratud ajal metsaraie tegema ning selleks kindlaksmääratud tehnoloogiat kasutama. Hoiuala valitseja võib kohustada tegema kavandatavat metsaraie kindlaks määratud ajal, kasutama kavandatava raie korral kindlaks määratud tehnoloogiat.

Keskkonnaagentuuri poolt koostatav aastaraamat „Mets 2018“ esitab statistilist informatsiooni kogu Eesti metsandussektori kohta (nii eramets kui ka riigimets), detailselt on toodud info ka kaitstavate metsade pindalade kohta erinevates jaotustes, info vääriselupaikade ja kaitsealade kohta. Näiteks tuuakse välja, et nii looduskaitse kui ka metsanduse arengukavades püstitatud eesmärk on täidetud ja ületatud – range kaitse all on 13,2% metsamaa kogupindlast, samas jätkuvad püüdlused tüpoloogilise esinduslikkuse parandamiseks. 2019. aastal võeti kaitse alla täiendavalt 26 715 hektarit riigimetsa (KeA, 2019).

²² Kaitse-eeskiri on Vabariigi Valitsuse või keskkonnaministri poolt kinnitatud õigusakt, mis määratleb: kaitseala kaitse-eesmärgid ja valitseja, kaitseala piirid, lubatud, keelatud ja vajalikud tegevused kaitseala vööndites (loodusreservaat, sihtkaitsevöönd, piiranguvöönd). Kaitse-eeskirja alusel [kooskõlastatakse ja antakse nõusolekuid](https://www.keskkonnaamet.ee/et/eesmargid-tegevused/kaitse-planeerimine/kaitse-eeskirjad) erinevatele tegevustele nagu näiteks ehitusloa, rahvaürituste korraldamine ja metsateatiseid. <https://www.keskkonnaamet.ee/et/eesmargid-tegevused/kaitse-planeerimine/kaitse-eeskirjad>

Natura metsaomanikule on olulised: looduskaitseeadus, metsaseadus, metsa majandamise eeskiri, hoiualade kaitse alla võtmise määrus, kaitse-eeskiri, kaitsekorralduskava, metsaportaalis metsaomanikule nähtavad I ja II kat liikide andmed.

Õiguslik raamistik ja tegevused loodusväärtuste kaitseks

Erametsaomaniku jaoks olulised põhidokumendid, mida loodusväärtuste kaitseks järgida, on lisaks looduskaitse – ja metsaseadusele ka kaitse-eeskiri, kus on toodud kaitse-eesmärgid ja lubatud, keelatud ning vajalikud tegevused kaitseala võõndites ning maakonna hoiualade kaitse alla võtmise määrus, kus on toodud hoiuala kaitse-eesmärk. Vastavalt looduskaitseeadusele võib kaitstava loodusobjekti kaitse korraldamiseks koostada ka kaitsekorralduskava, mis on samuti oluline dokument erametsaomanikule.

Kaitsekorralduskava on rakenduslik tegevusplaan, milles: kirjeldatakse ala väärtused, tuuakse välja loodusobjekti ohustavad tegurid ning nende mõju, seatakse kaitse eesmärgid, planeeritakse vajalikud tööd ja meetmed eesmärkide saavutamiseks, määratakse tööde tegemise eelisjärjestus, ajakava ja maht. Kava koostamise aluseks on uuringud ja inventuurid.

Kaitsealadele ja hoiualadele koostatakse ka kaitsekorralduskavad, kus on täpsemalt

määratud looduse seisundi säilitamiseks ja parandamiseks vajalikud tegevused. Järgnevalt ongi analüüsitud, kui suurel osal NAM toetusalusel pinnast on olemas kehtivad kaitsekorralduskavad (KKK). Selleks võrreldi EMK NAM toetuste 2018. a määratud pinna andmete kaardikihti ja KeA poolt koostatud kinnitatud kaitsekorralduskavade kaardikihti, ning leiti, et kahe kaardikihi ühisosa on 47 782,6 ha, seega on kehtiv KKK ligi 75% toetusalusel pinnal. (KeA, 13.03.2020c andmetel)

Kehtiv kaitsekorralduskava on 75% NAM toetusalusel pinnal.

Lisaks looduskaitseeadusele on oluline roll ka metsaseaduse ja metsa majandamise eeskirja järgimisel. Vastavalt Metsaseadusele võib metsaomanik metsateatist esitamata raiuda kuni 20 tihumeetrit (tm) puitu kinnisasja kohta aastas ning teha valgustusraiet, sellega võimaldatakse metsaomanikul varuda nt küttepuid oma metsast.

Esmaselt on vajalik veenduda, et kas alal, kus raiet teha soovitakse, on majandustegevus lubatud. Valgustusraiet võib teha piiranguvööndis, kus majandustegevus on lubatud, eelnevalt veendudes, et see on õigusaktidega kooskõlas (sh kaitse-eeskirjaga). Sihtkaitsevööndis on majandustegevus ja loodusvarade kasutamine keelatud, metsaraie liigitub sinna alla ja ei ole seetõttu lubatud (v.a kui see on vajalik mõne kaitse-eesmärgi saavutamiseks, mida hindab ja milleks annab loa kaitseala valitseja).

Kasutades metsaseadusega antud võimalust raiuda 20 tm puitu kinnisasja kohta aastas, peab jälgima kõikide õigusaktide (sh metsaseaduse, looduskaitseeaduse, kaitse-eeskirjade jne) nõudeid ehk et antud säte ei anna õigust raiet teostada valimatult. Kui nt kaitseala sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, siis see tähendab, et seal ei või kooskõlastuseta ka 20 tm raiuda. Piiranguvööndis võib teha kaitse-eeskirjaga jm õigusaktidega kooskõlas olevat raiet. Piiranguvööndites on nt hooldusraied (valgustusraie, harvendusraie, sanitaarraie) lubatud ilma kaitseala valitseja nõusolekuta, samas tuleb järgida metsanduslikke õigusakte. (KeA, 26.03.2020)

Kasutades metsaseadusega antud võimalust raiuda 20 tm puitu kinnisasja kohta aastas, peab jälgima kõikide õigusaktide nõudeid.

Kui maaomanik kavandab nt sanitaarraiet mahus alla 20 tm ja metsateatist esitada ei soovi, on raiuda lubatud siiski ainult sanitaarraiele vastavate tunnustega puud. Harvendusraie korral ei tohi puistu rinnaspindala viia alla lubatud määra jne. (KeA, 30.03.2020)

Kui nt puidu kokku- ja väljavedu on kaitseala piiranguvööndis lubatud külmunud pinnasega, v.a kaitseala valitseja nõusolekul, siis see kehtib ka 20 tihumeetrile. Uuendusraieid on piiranguvööndites keelatud või lubatud väikeses mahus üldjuhul kaitseala valitseja nõusolekul ja sel juhul samamoodi tuleb seda ka 20 tm raiel arvestada. Kindlasti on vajalik tutvuda ka kaitse-eeskirjaga. Kui kaitse-eeskiri ei luba uuendusraiet, siis ei ole lubatud raiuda igal aastal samalt eraldiselt 20 tm kuni eraldis on lage. Kaitse-eeskirjaga võib olla sätestatud ka muid piiranguid – nt tõsta säilikpuude kogust, keelata puhtpuistute kujundamist või seada raietele ajalisi piiranguid. Nende piirangutega peab raiete tegemisel arvestama, sh valgustusraiel. Samuti on vajalik eelnevalt teha kindlaks, et raietalal ei ole kaitsealuste liikide elupaikad, seda saab teha läbi Metsaportaali, kus saab tutvuda kinnistu andmetega. I ja II kat liikide andmed on näha ainult kinnistu omanikule. (KeA, 26.03.2020); (KeA, 30.03.2020)

Kuna valgustusraie ja 20 tm puidu raiumise kohta aastas info kogumine puudub, siis ei saa ka hinnata antud tegevusi piiranguvööndis, kui palju seda kasutatakse metsaomanike poolt või kui palju puitu metsast sel teel raiutakse.

Kavandatavate raiete kohta annavad infot metsateatised. Metsateatis esitatakse kavandatavate raiete kohta, välja arvatud valgustusraie, Keskkonnaametile. Vastavalt Metsaseadusele registreerib Keskkonnaamet selle metsaregistris, kui kavandatud raie vastab õigusaktide nõuetele ning metsaomanik võib teha raiet 12 kuu jooksul pärast raie või metsakaitseeksperiendi akti registreerimist metsaregistris. Metsateatis ei ole metsaomanikule kohustuslik selles osas, et taotletud tööd tuleb ka läbi viia, vaid võib tähtsajaks uue teatise esitada.

Lubatud kavandatavate raiete kohta annavad infot metsateatised.

Kuna PV-s on teatud tingimustel majandustegevus lubatud, võib seal ka raiet teha. KeA kontrollib esitatud metsateatise nõuetekohasust ja kavandatud raie vastavust õigusaktidega kehtestatud korrade ning selgitab otsuses, mis on oluline kaitse tagamisel (nt mis on toodud liigi kaitse tegevuskavas - nt kaitstav loodusobjekt ei talu niiskus- ja valgusrežiimi muutusi jne). KeA otsustab, kas metsateatise kavandatud mahus raie ohustab kaitstavat loodusobjekti ning võib selleks seada omapoolseid tingimusi (nt raie teostamine ja rasketehnikaga liikumine külmutatud pinnasel ei ole lubatud, raidmete ladustamine teatud piirkonnas ei ole lubatud). Lisaks antakse otsuses ka täpsemad soovitusi, mida raie läbiviimisel jälgida.

Ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2021–2027“ metsanduse töögrupi töö raames analüüsis EMK kui palju on Natura piirangualadel tehtud lageraieid (LR). EMK keskendus 2019. aasta NAM piiranguvööndi toetusõiguslikel (31.12.2019 seisuga) metsaaladel lubatud lageraietele, kasutades selleks ka 2019. aastal KeA poolt lubava märke saanud lageraie (LR) metsateatiste andmed 13.12.2019 seisuga. Selgus, et KeA poolt lubava märke saanud lageraie metsateatised, mis kattuvad PV toetusõiguslike metsaaladega oli 400 ha, sh 886 metsaala, keskmine planeeritav langi pindala 0,45 ha. Kuna metsateatise tavapärase realiseerimine on EMK hinnangul ca 2/3 heakskiidetud metsateatistest, siis võib lugeda reaalseks raiepinna umbes 260 ha. Täpsemad andmed realiseeritud metsateatiste kohta puuduvad.

Saadud tulemusi võrreldi ka 2019. a Natura 2000 erametsamaa toetuse taotlemise andmetega. Võrreldes lubava märke saanud lageraie metsateatiste alasid esitatud NAM taotluste aladega, selgus et ca 65 ha osas ei ole toetust taotletud, seega lageraiete planeeritav pindala 2019. a Natura 2000 erametsamaa taotlustes on 335 ha (hinnanguliselt metsateatised realiseeritud u 220 ha ulatuses). Kõige enam, 37% PV lageraie teatiste pinnast oli Võru ja 26% Valga maakonnas, mis moodustasid vastavalt 1,4% ja 1,1% toetusõiguslike alade pinnast selles maakonnas. Kogu riigi kohta moodustas metsateatise alusel PV-s planeeritud lageraie osakaal toetusõiguslike alade pindalast 0,6%. (MEM, 2020 andmetel)

Kaitsealused liigid NAM toetusalustel aladel

Järgnevalt analüüsiti EELIS andmebaasis registreeritud kaitsealuste liikide arvu ning elupaikade ja kasvukohtade arvu NAM 2018. a toetusalustel pindadel (EELIS, 04.03.2020d andmetel); (SA EMK, 10.01.2020b andmetel). Kokku oli EELIS andmebaasis NAM 2018. a toetusalustel aladel registreeritud 2799 kaitsealuste loomaliikide elupaika (137 erinevat liiki), 4441 taimeliikide kasvukohta (157 erinevat liiki) ning 109 seene- ja samblikuliikide kasvukohta (32 erinevat liiki).

Kaitsealused liigid jagunevad kolme kaitsekategooriasse. Kõige rangema kaitse all olevate ehk I kaitsekategooria loomaliikide elupaiku esines 457 (17 erinevat liiki), taimeliikide kasvukohti 20 (12 erinevat liiki) ning seene- ja samblikuliikide kasvukohti 7 (3 erinevat liiki) (Lisa 43).

Loomaliikide elupaikadest oli NAM 2018. a toetusalustel aladel EELIS andmebaasi kantud I kaitsekategooriast enim väike-konnakotka (202), merikotka (113) ja lendorava (37) elupaiku. II kaitsekategooria liikidest esines ülekaalukalt enim metsise elupaiku (213), III kategooria liikidest aga laanepüü (117) ja sookure (112) elupaiku.

Taimeliikide osas oli EELIS andmebaasis NAM 2018. a toetusalustel aladel I kategooria liikidest 3 leiukohaga roheline hiidkupar, II kat. liikidest oli ülekaalukalt kaunis kuldking (138 kasvukohaga) ja III kat. liikidest kahkjaspunane sõrmkäpp (362 kasvukohaga). III kategooria liikide seas, millel oli üle 100 leiukoha, domineerisid erinevad käpalised.

Kaitsealuste seene- ja samblikuliikide 109-s kasvukohas kasvas 32 erinevat liiki, neist märkimisväärselt kõige levinuim liik oli harilik kopsusamblik (34 kasvukohta).

NAM 2018. a toetusalustel aladel oli EELIS andmebaasis registreeritud 2799 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 4441 taimeliikide ja 109 seene- ja samblikuliikide kasvukohta.

Nõuetele vastavus

Kuna NAM toetuse saaja peab täitma ka oma põllumajanduslikus tegevuses ja kogu põllumajandusliku majapidamise maal keskkonnakaitse, loomade heaolu tagamise, rahva-, looma- ja taimetervise kaitse ning põllumajandusmaa heas korras hoidmise nõudeid (nõuetele vastuse süsteem), siis aitab ka see kaudselt kaasa loodusväärtuste säilimisele.

Vääriselupaik

NAM toetusõiguslikul alal asuvale metsa vääriselupaigale (VEP) võidakse olla sõlmitud VEP leping, mille alusele maale NAM toetust taotleda ei saa. Samas tagab VEP leping samuti ala väärtuste säilimise. Lepingute sõlmimise korraldab SA Erametsakeskus Keskkonnaameti akti alusel ja eraomanikule kuuluvas metsas on VEP-i kaitsmine vabatahtlik. VEP lepinguga koormatakse kinnisasi isikliku kasutusõigusega riigi kasuks tähtajaga 20 aastat. Riigil on õigus VEP-is keelata või piirata majandustegevust VEP-i kaitse-eesmärgist tulenevalt ja metsaomanik on kohustatud tagama VEP-i säilimise. Kui erametsaomaniku maadel kattuvad NAM toetusõiguslik metsaala ja VEP, on metsaomaniku valik, kas ja missugust hüvitist taotleda.

Keskkonnaregistri VEP pindala oli 27 331,24 ha (2018. a 21 522 ha), kehtiv VEP leping on sõlmitud 783,4 hektarile. Kogu keskkonnaregistri VEP pinna ja NAM 2019. a toetusõiguslike alade kattuvus oli 1388,4 ha. (EELIS, 04.03.2020f andmetel); (EELIS, 04.03.2020e andmetel).

Kokkuvõte

- 2018. a NAM toetuse saajate arv oli 4883 ning toetusalune pind 64 143 ha, sh piiranguvööndis (PV) ja hoiualal 48 554 ha ning sihtkaitsevööndis (SKV) 15 589 ha. MAK 2014-2020 raames toetuse saajate arvule sihttasest ei ole seatud, kuid toetusaluse pinna osas on see 63 000 ha, määratud pinnad täitsid seatud eesmärgist 2018. a 102%.

- 2019. a oli NAM taotlejate arv 5015 ning taotletud pind 67 612 ha, sh PV-s ja hoiualal 50 702 ha ning SKV-s 16 910 ha.
- NAM toetusõiguslike metsaalade pindala oli 2019. aastal kokku 88 971 ha, millest PV-s ja hoiualal 68 034 ha ning SKV-s 20 937 ha. 2019. a taotletud pind moodustas NAM toetusõiguslikust 76%, seejuures PV-s ja hoiualal 75% ja SKV-s 81%.
- Kaitsekorralduskavades on täpsemalt määratud looduse seisundi säilitamiseks ja parandamiseks vajalikud tegevused. NAM 2018. a toetusalusest pinnast on olemas kehtivad kaitsekorralduskavad ligi 75% toetusalusel pinnal.
- NAM 2018. a toetusalustel aladel oli EELIS andmebaasis registreeritud 2799 kaitsealuste loomaliikide elupaika, 4441 taimeliikide ja 109 seene- ja samblikuliikide kasvukohta. Kõige rangema kaitse all olevate ehk I kaitsekategooria loomaliikide elupaiku esines 457 (17 erinevat liiki), taimeliikide kasvukohti 20 (12 erinevat liiki) ning seene- ja samblikuliikide kasvukohti 7 (3 erinevat liiki)
- Toetus aitab kaasa erametsamaal looduskaitsete piirangute järgimisel saamata jääva tulu hüvitamisele ning panustab seeläbi ka tasakaalustatud maaelu arengusse.

Sisukord

Meetme analüüs.....	172
Indikaatori „Veterinaarkulud“ analüüs.....	176
Kokkuvõte.....	180

Jooniste loetelu

Joonis 100. LHT toetuse raames taotletud ja määratud loomade arv loomaliigiti 2019. aastal	172
Joonis 101. LHT määratud loomühikute arv (LÜ) ja jagunemine 2019. aastal	173
Joonis 102. LHT raames määratud loomühikute ja toetuse saajate arvud 2016. - 2019. aastal tegevusmaakondade lõikes	175
Joonis 103. Veterinaarkulud piimatootmise tootmistüübi ettevõtetes suurusgruppide lõikes 2018. aastal	177
Joonis 104. Veterinaarkulud lihasekasvatuse tootmistüübi ettevõtetes suurusgruppide lõikes 2018. aastal	178
Joonis 105. Veterinaarkulud piima- ja lihasekasvatuse tootmistüübi ettevõtetes suurusgruppide lõikes 2018. aastal	178
Joonis 106. Veterinaarkulud lamba- ja kitsekasvatuse tootmistüübi ettevõtetes suurusgruppide lõikes 2018. aastal.....	179
Joonis 107. Veterinaarkulud tootmistüüpide lõikes 2015 - 2018. aastal	179

Lisade loetelu

- Lisa 44. LHT taotlemine tegevusmaakonniti 2019. aastal
- Lisa 45. LHT määramine tegevusmaakonniti 2019. aasta kohta
- Lisa 46. Põllumajandusloomade registrites olevate ja LHT taotletud loomade arv Eestis aastatel 2009-2019
- Lisa 47. LHT lamba- ja kitsekasvatajate poolt ravimtaime kultuurina pindalatoetuste taotlustel esitatud kultuurid ja pinnad 2019. aastal
- Lisa 48. Veterinaarkulud loomühiku kohta LHT taotlenud ja mittetaotlenud ettevõtetes tootmistüüpide ja suurusgruppide lõikes 2018. a. kohta

Kasutatud kirjanduse loetelu

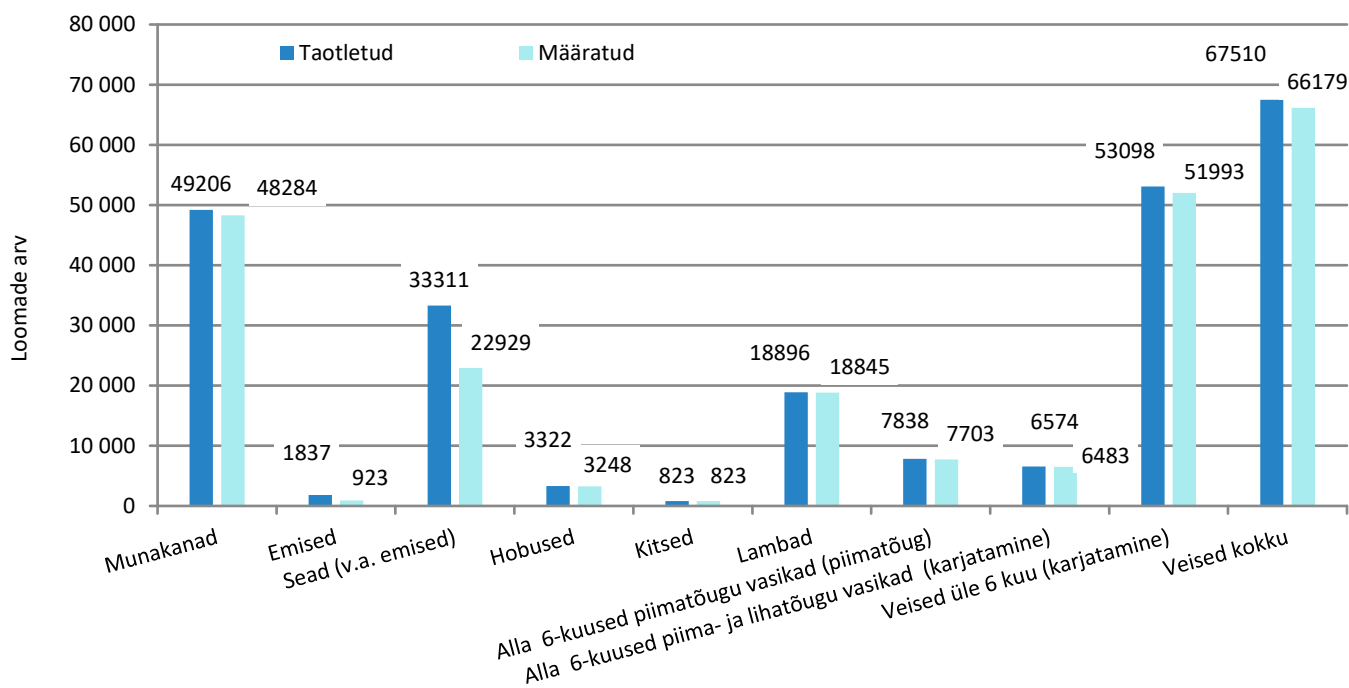
- PMA, 22.01.2020 andmetel. *Mahepõllumajanduslik loomakasvatus, taimekasvatus ja korje mitteharitavalt alalt 2019. aastal.*
- PMK, 2019a. *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 4. ja 5. prioriteedi meetmete; 3. prioriteedi loomade heaolu meetme ja 2. prioriteedi tegevuse "kiviaia taastamine" püsihindamisaruanne 2019. aasta kohta, 178 lk. Allikas: <https://pmk.agri.ee/sites/default/files/2019-10/MAK-2014-2020-keskkonnameetmete-hindamise-aruanne-2018-kohta-27-05-2019.pdf>*
- PRIA, 12.02.2020c andmetel. *2019. aastal koolituse läbijate arv (KSM, KSA, MAHE, LHT, PLK koolitused).*
- PRIA, 16.03.2020 andmetel. *Rakendusanalüüside andmed (M10 ja alameetmed, M11, M12, M14), taotlemised 31.01.2020 ja määramised 20.02.2020 seisuga.*
- PRIA, 20.02.2020a andmetel. *Loomade heaolu toetuse andmed 2019. aasta kohta.*
- PRIA, 2020. *Eesti maaelu arengukava 2014-2020 2019. aasta PRIA seirearuanne. Allikas: MAK 2014-2020 2019.a seirearuanne.pdf.*
- PRIA, 28.02.2020a. *Määratud pinnad ja toetuse saajad 2019. a kohta.*
- PRIA, 29.01.2020b andmetel. *Maakasutus 2019. aastal.*
- PRIA, 31.01.2020a andmetel. *PRIA loomade registri andmed 2019. aasta kohta (31.12.2019 seisuga).*

Meetme analüüs

Loomade heaolu toetuse (LHT) kohustus võetakse üheks aastaks ning see hõlmab endas toetusõigusliku looma või loomade heaolu soodustavate tegevuste elluviimist järjepidevalt vähemalt ühe kalendriaasta jooksul. Kohustuseaasta on seejuures taotluse esitamise kalendriaasta. Toetuse täpsemad nõuded on esitatud Põllumajandusministri määruses nr 56 „Loomade heaolu toetus“.

Toetuse saajate, toetatud loomade ja loomühikute arv

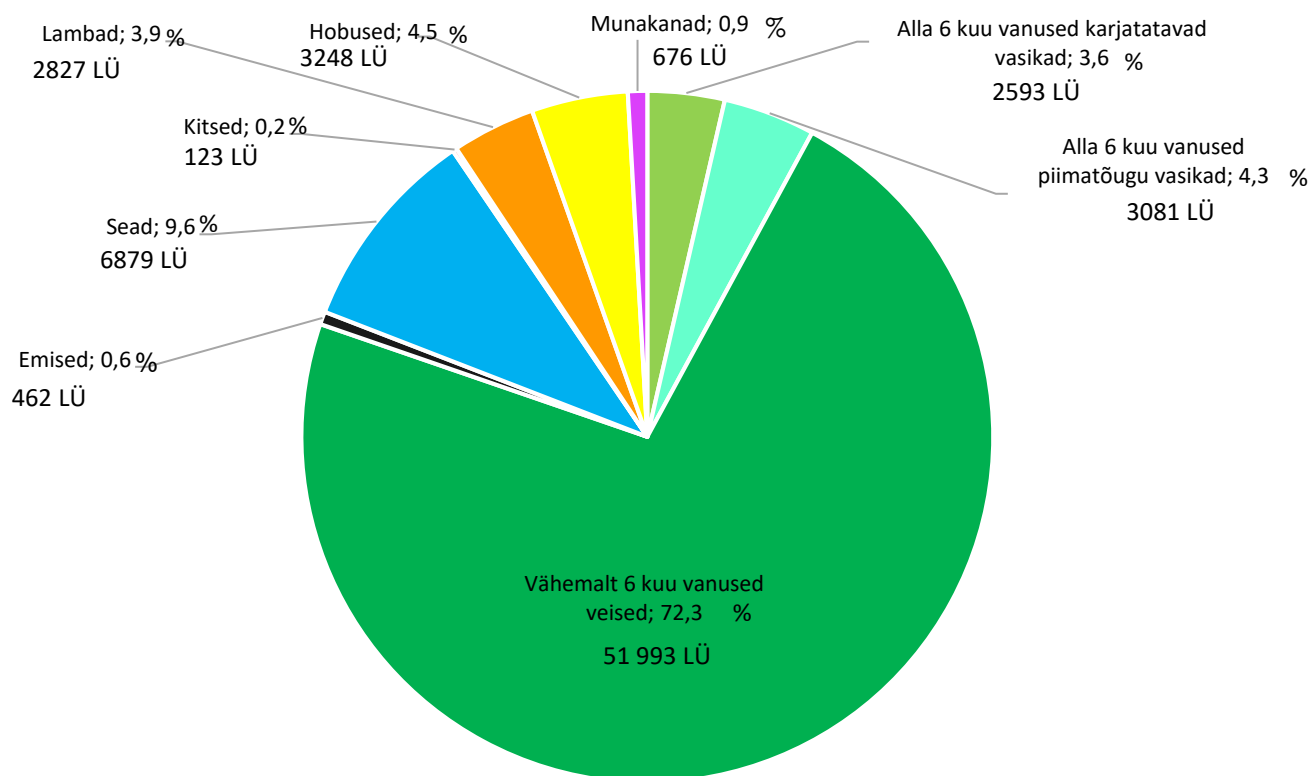
Toetust taotleti 1794 loomakasvataja poolt 174 905 loomale (76 739 LÜ, mis on 33 911 LÜ ja 88 565 looma vähem kui 2018. a) (Lisa 44). Toetust määrati 1771 taotlejale 161 231 looma eest (71 882 LÜ) (Joonis 100; Lisa 45) kogusummas 3 459 654 eurot (sh. 3750 eurot koolituse lisanõude täitmise lisamakse). (PRIA, 16.03.2020 andmetel)

Joonis 100. LHT toetuse raames taotletud ja määratud loomade arv loomaliigiti 2019. aastal (PRIA, 20.02.2020a andmetel); (PRIA, 16.03.2020 andmetel)

Arvuliselt taotleti ja määrati LHT kõige rohkem veistele (66 179 looma, 57 667 LÜ), mis on 80% määratud loomühikutest ja 41% loomade arvust, veisekasvatajatest toetuse saajaid oli 1277 (Joonis 101). Sigade ja emiste osa kokku LHT toetatud loomadest oli 15% (23 852 looma sh. 923 emist, 10,2% määratud loomühikutest), toetust sai 11 seakasvatajat. 2018. aastal moodustas sigade osa LHT loomadest 38% (81 071 looma). Põhjus, miks sigadele 2019. aastal LHT vähem taotleti, on tõenäoliselt määruse muudatus. 2019. aastast ei ole LHT toetusõiguslikud sead, keda peetakse loomakasvatushoones, kus kasutatakse vedelsõnnikutehnoloogiat, mille tulemusena tekib vedel- või poolvedelsõnnik.

Vaatamata määruse muudatusele taotlesid siiski kaks taotlejat toetust hoonetele, mis ei olnud toetusõiguslikud (vedelsõnnikutehnoloogial põhinevad hooned, kus allapanu ei ole võimalik kasutada). Samuti oli kaks taotlejat, kel on varasematel aastatel allapanu nõude rikkumise eest toetust vähendatud ning kellel tekkis 2019. aastal nõude rikkumise korduvus. (PRIA, 2020)

Joonis 101. LHT määratud loomühikute arv (LÜ) ja jagunemine 2019. aastal (PRIA, 16.03.2020 andmetel)

2019. aastal määrati LHT:

48 284 munakana

23 852 (sh. 923 emist) sea

3248 hobuse

823 kitse

18 845 lamba

66 179 veise pidamise eest

1771 toetuse saajale.

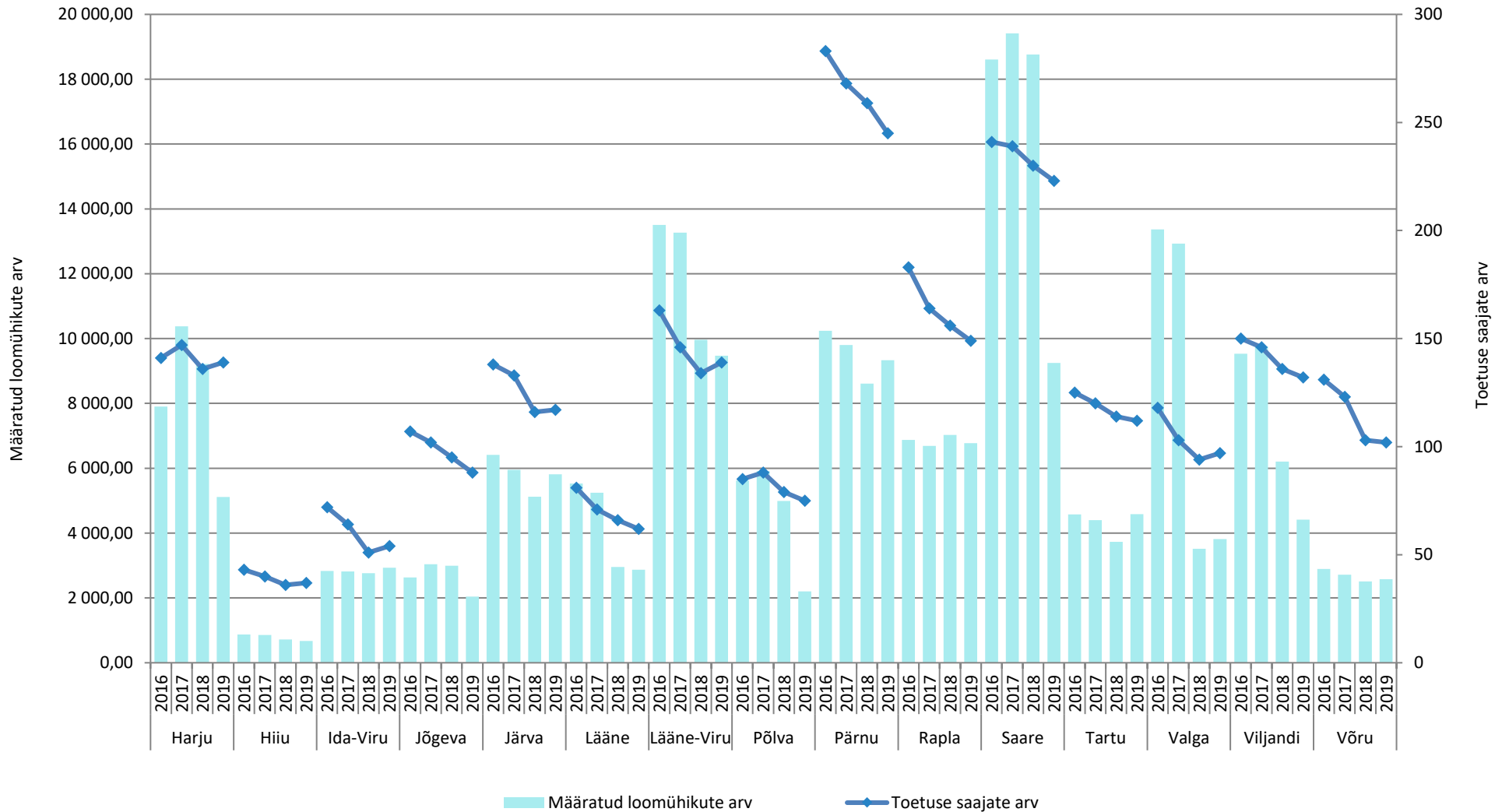
Veiste arv 2019. aasta lõpus PRIA põllumajandusloomade registris oli (PRIA, 31.01.2020a andmetel) võrreldes 2018. aasta lõpuga suurenenud 2579 veise võrra, samas LHT taotleti 2019. aastal u 3000 veisele vähem kui aasta varem (Lisa 46). Veiste arv, kellele LHT on taotletud ja määratud, on alates 2015. aastast olnud langustrendis, kuigi PRIA põllumajandusloomade registris on veiste arv tasapisi suurenenud. Mahepõllumajanduslikult peetavate veiste arv mahepõllumajandusregistri andmetel (PMA, 22.01.2020 andmetel) on samuti aasta aastalt suurenenud (loomad, kellele on taotletud mahepõllumajandusliku tootmise toetust või kes on kandud mahepõllumajanduse registrisse mahepõllumajanduslikult peetavate loomadena, LHT ei saa).

Toetatud hobuste arv oli 3248 (4,5% LÜ-st) 362 loomapidajal. Lammaste eest (18 845 looma, 4% LÜ-st) sai LHT 207 lambakasvatajat (2018. aastal toetati 21 948 lammast). Nii mahe- kui tavapõllumajanduslikult peetavate ja samuti ka LHT toetuseluste lammaste arv on viimastel aastatel vähenenud. Kitsede arv oli PRIA põllumajandusloomade registris ja PMA maheregistris võrreldes 2018. aastaga vähenenud, samas LHT toetuseluste kitsede arv aga suurenenud. 2019. aastal määrati toetust kõigile taotletud 823 kitsele (26 toetuse saajat). Toetuseluste munakanade arv on tõusvas trendis - kui 2017. aastal toetati 22 501 munakana, siis 2019. aastal määrati toetust 37 linnukasvataja 48 248 munakanale (1% määratud LÜ-st, 30% LHT määratud loomade arvust).

Kõrvutades PRIA põllumajandusloomade registri andmeid LHT toetuseluste ja mahepõllumajanduslikult peetavate karjatatavate loomade arvuga, võib öelda, et 2019. aastal karjatati kõigist Eestis peetavatest veistest 47%, kitsedest 50%, hobustest 40% ning lammastest 92% (Lisa 46). Potentsiaalsete LHT loomade arvu (kellele võiks LHT taotleda) saab

olemasolevate registriandmete alusel arutada hüpoteetiliselt. LHT saanud loomade osa võrreldes LHT potentsiaaliga on läbi aastate püsinud loomagrupiti üsna samas suurusjärgus.

Joonis 102 on esitatud LHT määratud loomühikute ja toetuse saajate arvud aastatel 2016-2019 loomapidajate tegevusmaakondade lõikes (tegevusmaakond on määratletud 2017. aasta lõpus toimunud haldusreformi järgi). 2015. aasta andmeid joonisel ei ole, kuna kasutada olevates andmetes oli määratud loomade arv, mitte määratud loomühikute arv.

Joonis 102. LHT raames määratud loomühikute ja toetuse saajate arvud 2016. - 2019. aastal tegevusmaakondade lõikes (PMK, 2019a); (PRIA, 16.03.2020 andmetel)

Rohumaade pindalad ja ravimtaimede kasvatamine

Karjatavatele veistele, lammastele, kitsedele ja hobustele LHT saamiseks peab taotlejal olema vastav hulk karjatavat pinda (kuni 1,4 LÜ karjatavaid loomi 1 ha rohumaa kohta). Loomapidaja peab karjatamise üle arvestust, kuid tal ei ole kohustust märkida karjatavaid alasid taotlusele, seega ei saa endiselt hinnata üle-eestiliselt karjatavate rohumaa paiknemist geoinfosüsteemis (GIS). Eestis kasutatavad põllumajandusloomade registrid ei sisalda informatsiooni loomade karjatamise kohta.

2019. aastal deklareerisid LHT taotlejad 140 542 ha rohumaid. Poolloodusliku koosluse hooldamise (PLK) toetuse taotlejatel oli õigus ka LHT taotleda. MAK 2014-2020 alusel on PLK toetuse ühikumäärad vastavalt majandamisviisile, eristades karjatamist ning niitmist. Teatud kooslustel on lubatud ainult kindlat tüüpi majandamine (nt puiskarjamaad, rannaniidud ja loopealsed tuleb hooldada karjatamise teel). 2019. aastal oli deklareeritud PLK pinda 32 296 ha (PRIA, 28.02.2020a), sellest karjatamisnõudega 24 379 ha (PRIA, 29.01.2020b andmetel). LHT saajate seas oli 184 loomakasvatajat, kes said ka PLK toetust 8241 hektarile ja nende LHT raames toetatud loomade arv oli 13 763.

Kitsedele ja lammastele LHT toetuse taotlemisel tuleb sööda täienduseks ja loomade tervise tugevdamiseks kasvatada põllumajandusmaal vähemalt viit ravimtaimeks arvatud kultuuri, millest vähemalt üks on harilik sigur, harilik leeskputk, aedruut, harilik saialill, suur teeleht, harilik võilill, aedpetersell, piparmünt või harilik palderjan ning teisteks põllumajanduskultuurideks võivad olla harilik nõiahammas, harilik esparsett, valge mesikas, harilik lutsern, valge ristik, roosa ristik, suvivikk, küüslauk, harilik sibul, naeris, aedporgand, redis, söödakapsas ja aed-mädarõigas. Neid kultuure võib kasvatada segus või puhaskultuurina. Ühe lamba või kitse kohta tuleb kasvatada nimetatud põllumajanduskultuure vähemalt 5 m² suurusel alal puhaskultuurina või segus teiste põllumajanduskultuuridega minimaalse põllusuurusega 0,01 ha. Segus kasvatamise korral loetakse nõuetekohaseks põllumajanduskultuur, mida kasvatatakse vähemalt kümnel protsendil põllu pinnast.

217 kitse- ja/või lambakasvatajat märkisid LHT taotlemisel ravimtaimede kasvatamise pindalaks kokku 1363 ha ([Lisa 47](#)). Taotletud kultuuride hulgas oli erinevaid liblikõielisi ja nende segusid, kuid oli ka taotlusel eraldi kirja pandud ravimtaimeks arvatud puhaskultuure (nt. harilik sigur, harilik saialill, piparmünt, küüslauk, redis). Paljudel juhtudel oli taotletud kultuuri (nt. ravim- ja maitsetaimede segu muude põllumajanduskultuuridega, liblikõieliste ja kõrreliste segu, püsikultuuridega viljapuu- ja marjaaia pind jt.) täpsustatud kommentaaride real liikide protsentuaalsusega.

Valitavate lisanõuete rakendamine

LHT raames on lisaks põhitegevuse nõuete täitmise eest kõikidel taotlejatel võimalik saada toetust koolitusel osalemise eest. Arengukava programmiperioodi jooksul, ehk ajavahemikus 2015–2020 on võimalik toetust saada kuni kahel koolitusel osalemise eest. Üks füüsiline isik võib ühel koolitusel või infopäeval esindada vaid ühte taotlejat. Arvesse lähevad loomade heaolu või loomade tervishoiu koolitused, mis on korraldatud MAK 2014-2020 meetme 1 „Teadmusiire ja teavitus“ või MAK 2007-2014“ meetme „Koolitus- ja teavitustegevused“ raames. Pärast 15. juunit 2019. a toimunud koolitusel osalemise eest saab toetust taotleda 2020. aastal. Koolituse lisategevuse nõude täitmise eest taotles 2019. aastal toetust 59 loomakasvatajat summas 4425 eurot, toetust määrati 50 loomapidajale kogusummas 3740 (PRIA, 16.03.2020 andmetel). 2019. aastal oli neil koolitustel kokku 252 osalejat (PRIA, 12.02.2020c andmetel).

Sigade aafrika katku tõttu sigade väljaspidamise lisategevuse nõuet ei rakendata kuni aastani 2020.

Indikaatori „Veterinaarkulud“ analüüs

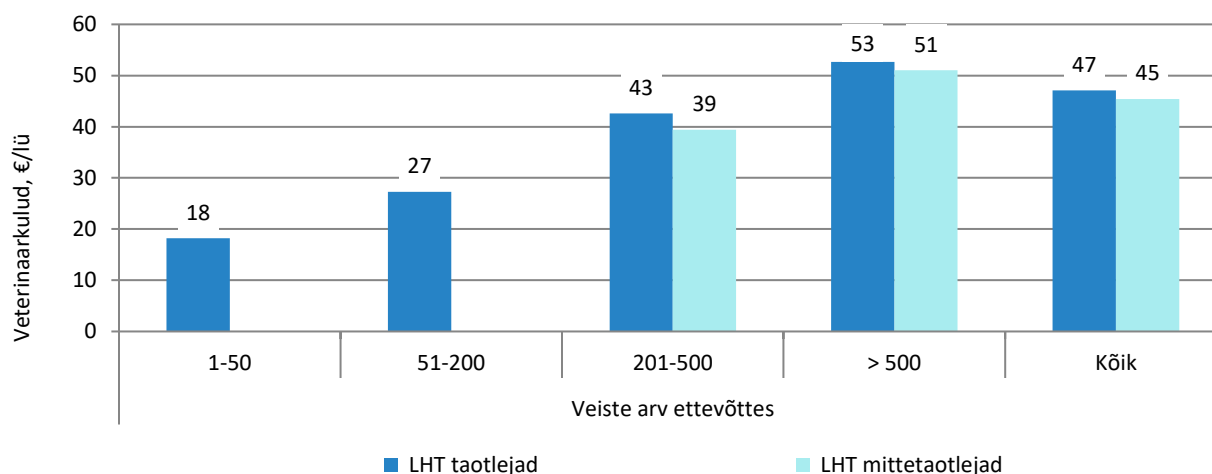
Kõik indikaatori "veterinaarkulud" näitajad on arvatatud kaalutud keskmistena, mis annab võimaluse üldistada saadud tulemusi gruppi kuuluvate põllumajandustootjate üldkogumi kohta. Loomade heaolu toetust (MAK 2014–2020 meede

14.1) taotlenud ettevõtete üldkogumina on kasutatud vastavat toetust taotlenud põllumajandustootjate PRIA toetuste registri andmeid 2018. aasta kohta. Igale toetust taotlenud tootjale määrati tootmistüüp ja majanduslik suurus vastavalt PRIA loomade ja põldude registri andmetele loomade arvu ja maakasutuse kohta 2018. aastal. Arvutuste aluseks olid standardtoodangu koefitsiendid²³ "ST 2013". Veterinaarkulud loomühiku kohta loomade heaolu toetust taotlenud tootjate tulemusi (edaspidi LHT taotlejad) analüüsiti tootmistüüpide (piimatootmine, lihavesikasvatus, piima- ja lihavesikasvatus, lamba- ja kitsekasvatus, sea- ja linnukasvatus) ja suurusgruppide lõikes. Erinevuste hindamiseks on lisaks LHT taotlejate tulemustele välja toodud ka nende ettevõtete tulemused, kes seda toetust 2018. aastal ei taotlenud (edaspidi LHT mittetaotlejad), kuid kes vastasid loomade heaolu toetuse saamise tingimustele (kellel oli loomi vähemalt 2 loomühiku ulatuses või vähemalt 50 munakana ja polnud mahetootjad). Loomühikute (lü) arvestamisel kasutati järgmisi koefitsiente: vähemalt kuue kuu vanune veis - 1; vähemalt kuue kuu vanune hobune - 1; vasikas - 0,4; emis - 0,5; siga - 0,3; lamma ja kits - 0,15; munakana - 0,014. Analüüsi kaasatud ettevõtete arv, põllumajandustootjate esindatus ja loomade arvu alusel suurusgruppidesse jagunemine on toodud Lisa 48. Andmete konfidentsiaalsuse tagamiseks on FADNi andmete kasutamisel minimaalne grupi suurus andmete avalikustamiseks vähemalt viis ettevõtet ning kui mõnes suurusgrupis oli nende aastate jooksul valimis vähem kui viis ettevõtet, siis ei saanud vastava suurusgrupi tulemusi avaldada. Veterinaarkulu sisaldab nii ravimeid, veterinaararsti visiiti, konsultatsiooni jmt, mida loomakasvataja arvestab ettevõttes sellesse kululiiki.

Veterinaarkulud loomühiku kohta tootmistüüpide ja suurusgruppide lõikes 2018. aastal

Piimatootjate grupis (veiste arvu järgi grupeerituna) võib täheldada, ning seda nii LHT taotlejate kui ka LHT mittetaotlejate puhul, et mida suurem piimatootmisettevõtte, seda suuremad on veterinaarkulud loomühiku kohta – kui LHT taotlenud kõige väiksemas piimatootjate grupis oli see näitaja 18 €/lü, siis kõige suuremate piimatootjate grupis olid veterinaarkulud 53 €/lü (Joonis 103). Piimaveisekasvatajatel, kes on taotlenud LHT, on veterinaarkulud suuremad kui LHT mittetaotlenutel.

LHT taotlenud piimaveisekasvatajatel oli veterinaarkulu loomühiku kohta (€/lü) suurem kui LHT mittetaotlenutel.

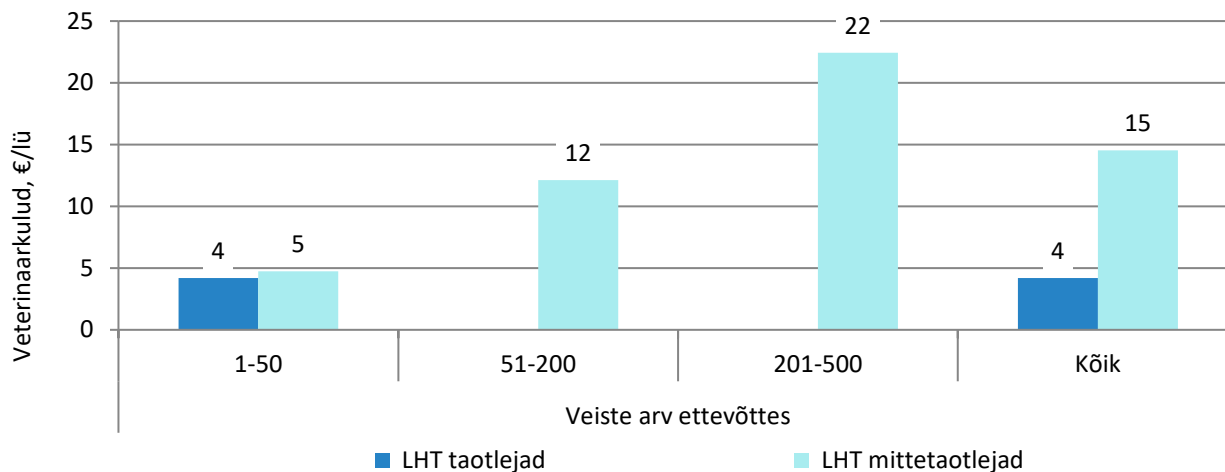

Joonis 103. Veterinaarkulud piimatootmise tootmistüübi ettevõtetes suurusgruppide lõikes 2018. aastal

Lihavesikasvatuse ettevõtete grupeerimisel veiste arvu järgi: mida suurem ettevõtte, seda suuremad veterinaarkulud loomühiku kohta. Väiketootjatel oli see näitaja vahemikus 4-5 €/lü, rohkem kui 51 ja kuni 500 loomaga LHT

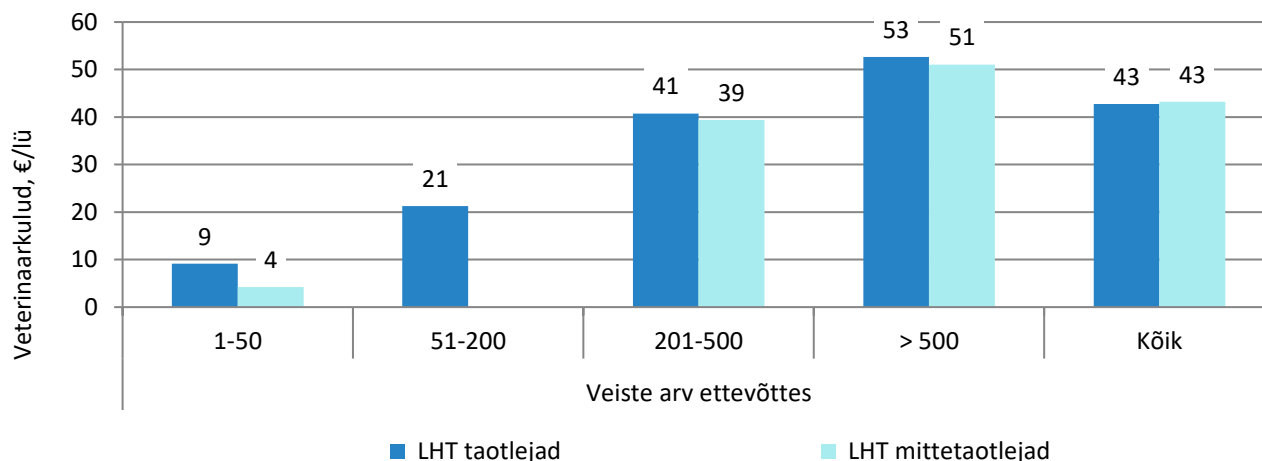
²³ Standardtoodangu koefitsiendid "2013" (2011-2015 keskmine)

mittetaotlenud ettevõtetes vastavalt 12 ja 22 €/lÜ (Joonis 104). Piimaveisekasvatajatel on veterinaarkulud kuni 3 korda suuremad kui lihaveisekasvatajatel.

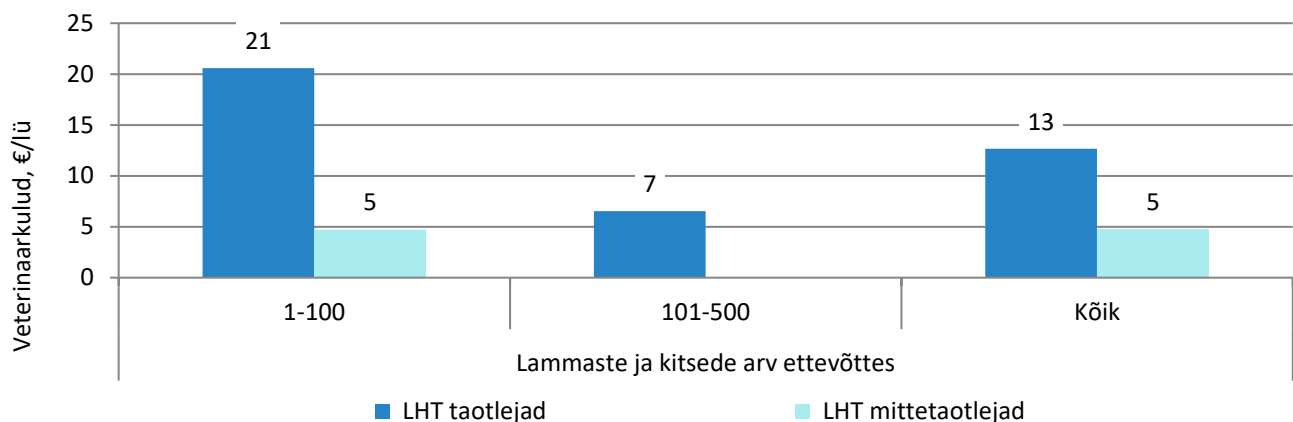
Joonis 104. Veterinaarkulud lihaveisekasvatuse tootmistüübi ettevõtetes suurusgruppide lõikes 2018. aastal

Veiste arvu järgi grupeerides (piima- ja lihaveisekasvatuse tootmistüüp koos) olid veterinaarkulud loomühiku kohta natuke suuremad neis ettevõtetes, kes olid taotlenud LHT ja kus oli rohkem loomi (Joonis 105).

Joonis 105. Veterinaarkulud piima- ja lihaveisekasvatuse tootmistüübi ettevõtetes suurusgruppide lõikes 2018. aastal

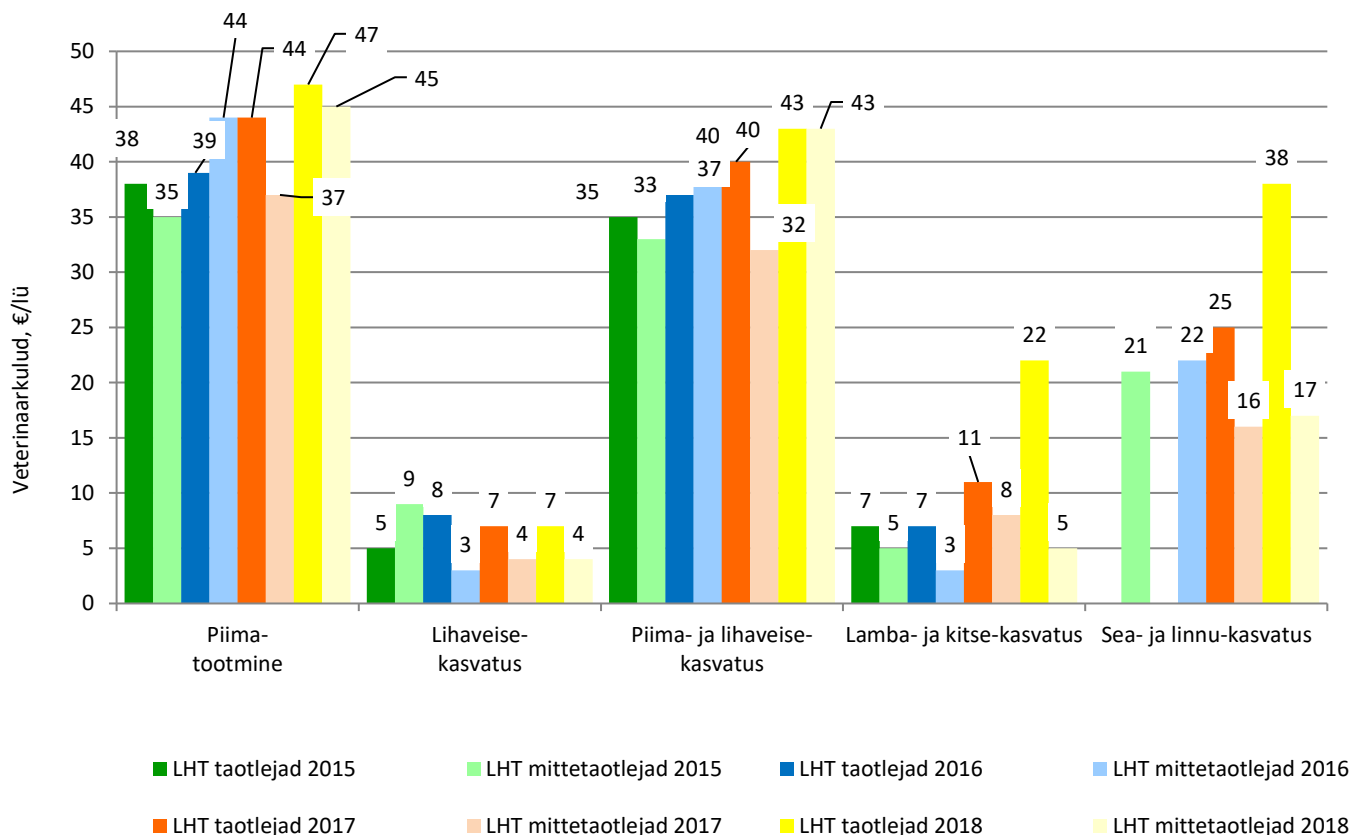
Võrreldes LHT taotlejate ning LHT mittetaotlejate lamba- ja kitsekasvatuse ettevõtete veterinaarkulusid loomühiku kohta, selgus, et 2018. aastal kuni 100 loomaga ettevõtete LHT taotlejate veterinaarkulu oli märgatavalt suurem kui LHT mittetaotlejatel (Joonis 106). Suuremate lamba- ja kitsekasvatuse ettevõtete grupis (101 – 500 looma) oli LHT taotlejate veterinaarkulu loomühiku kohta 7 eurot.

Joonis 106. Veterinaarkulud lamba- ja kitsekasvatuse tootmistüübi ettevõtetes suurusgruppide lõikes 2018. aastal

Veterinaarkulud loomühiku kohta tootmistüübiti 2015. – 2018. aastal

Loomühiku kohta keskmiselt arvestatuna olid LHT taotlejatel veterinaarkulud 2018. aastal kõige suuremad LHT piimatootjatel 47 €/lü, LHT mittetaotlejatel 45€/lü (Joonis 107). LHT taotlenud lihaveisekasvatajatel on olnud veterinaarkulud kõigil vaatlusalustel aastatel 5-8 €/lü, LHT mittetaotlejatel 3-9 €/lü. LHT taotlenud lamba- ja kitsekasvatajatel on veterinaarkulud aasta aastalt suurenenud, kui 2015. aastal oli see 7 €/lü, siis 2018. aastal lausa 22 €/lü kohta. LHT mittetaotlejatest lamba- ja kitsekasvatajatel on veterinaarkulu jäänud vahemikku 3-8 €/lü. Sea- ja linnukasvatuse tootmistüübis on kahe aasta võrdlusena LHT mittetaotlejate veterinaarkulud loomühiku kohta olnud madalamad kui LHT taotlejatel. 2018. aastal oli LHT taotlenutel (38 €/lü) ja mittetaotlenutel (17 €/lü).

Joonis 107. Veterinaarkulud tootmistüüptide lõikes 2015 - 2018. aastal

Kokkuvõte

- LHT määrati 1771 taotlejale 161 231 looma eest (71 882 LÜ) kogusummas 3 459 654 eurot (sh. 50 loomapidajale kokku 3750 eurot koolituse lisanõude täitmise lisamakse).
- Arvuliselt taotleti ja määrati LHT kõige rohkem veistele (66 179 looma; 57 667 LÜ), mis on 80% määratud loomühikutest, 1277 toetuse saajat. Toetatud loomade arvust 15% (23 852 looma; 10% määratud LÜ-st) olid sead, toetust sai 11 seakasvatajat. Toetatud hobuste arv oli 3248 (5% LÜ-st) 362 loomapidajal. 207 lambakasvatajat said toetust 18 845 lamba eest (4% LÜ-st). 26 kitsekasvatajat said toetust 823 kitse eest. Toetusluseid munakanu oli 37 linnukasvatajal 48 248 lindu (1 % määratud LÜ-st).
- LHT saajate seas oli 184 loomakasvatajat, kes said ka PLK toetust 8241 hektarile ja nende LHT raames toetatud loomade arv oli 13 763.
- 217 kitse- ja/või lambakasvatajat märkisid LHT taotlemisel ravimtaimede kasvatamise pindalaks kokku 1363 ha.
- Piimaveisekasvatajatel, samuti sea- ja linnukasvatuse grupis, kes olid taotlenud LHT, olid veterinaarkulud suuremad kui LHT mittetaotlenutel, lihaveisekasvatajatel vastupidi. LHT taotlenud piimatootjatel oli keskmine veterinaarkulu 47 €/lü kohta, lihaveisekasvatajatel aga 4 €/lü kohta. Veiste arvu järgi grupeerides (piima- ja lihaveisekasvatuse tootmistüüp koos) olid veterinaarkulud loomühiku kohta natuke suuremad neis ettevõtetes, kes olid taotlenud LHT ja kus oli rohkem loomi. Lamba- ja kitsekasvatuse ettevõtetel oli LHT taotlejate keskmine veterinaarkulu loomühiku kohta 13 €/lü, LHT mittetaotlejatel 5 €/lü.